ספרים נוספים · חגי ומועדי ישראל

מגילת הסתר - נס בכל פסוק במגילת אסתר

מגילת הסתר - נס בכל פסוק במגילת אסתר

מקור הטקסט: אור ברסלב

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מגילת-הסתר-נס-בכל-פסוק-במגילת-אסתר/
הקובץ נוצר ב־22 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

הסכמות ומבוא 6
הסכמות 6
מבוא 6
פרק א' 10
פרק א' - פסוק א 10
פרק א' - פסוק ב 11
פרק א' - פסוק ג 11
פרק א' - פסוק ד 12
פרק א' - פסוק ה 14
פרק א' - פסוק ו 15
פרק א' - פסוק ז 15
פרק א' - פסוק ח 16
פרק א' - פסוק ט 19
פרק א' - פסוק י 19
פרק א' - פסוק יא 20
פרק א' - פסוק יב 21
פרק א' - פסוק יג 22
פרק א' - פסוק יד 22
פרק א' - פסוק טו 24
פרק א' - פסוק טז 25
פרק א' - פסוק יז 26
פרק א' - פסוק יח 27
פרק א' - פסוק יט 28
פרק א' - פסוק כ 29
פרק א' - פסוק כא 29
פרק א' - פסוק כב 30
פרק ב 31
פרק ב - פסוק א 31
פרק ב - פסוק ב 32
פרק ב - פסוק ג 34
פרק ב - פסוק ד 34
פרק ב - פסוק ה 35
פרק ב - פסוק ו 35
פרק ב - פסוק ז 35
פרק ב - פסוק ח 36
פרק ב - פסוק ט 36
פרק ב - פסוק י 37
פרק ב - פסוק יא 37
פרק ב - פסוק יב 38
פרק ב - פסוק יג 38
פרק ב - פסוק יד 38
פרק ב - פסוק טו 39
פרק ב - פסוק טז 39
פרק ב - פסוק יז 40
פרק ב - פסוק יח 40
פרק ב - פסוק יט 43
פרק ב - פסוק כ 43
פרק ב - פסוק כא 44
פרק ב - פסוק כב 45
פרק ב - פסוק כג 45
פרק ג 46
פרק ג - פסוק א 46
פרק ג - פסוק ב 48
פרק ג - פסוק ג 48
פרק ג - פסוק ד 48
פרק ג - פסוק ה 49
פרק ג - פסוק ו 49
פרק ג - פסוק ז 50
פרק ג - פסוק ח 52
פרק ג - פסוק ט 53
פרק ג - פסוק י 54
פרק ג - פסוק יא 54

פרק ג - פסוק יב 55
פרק ג - פסוק יג 55
פרק ג - פסוק יד 57
פרק ג - פסוק טו 58
פרק ד 58
פרק ד - פסוק א 58
פרק ד - פסוק ב 59
פרק ד - פסוק ג 61
פרק ד - פסוק ד 61
פרק ד - פסוק ה 62
פרק ד - פסוק ו 63
פרק ד - פסוק ז 64
פרק ד - פסוק ח 64
פרק ד - פסוק ט 65
פרק ד - פסוק י 65
פרק ד - פסוק יא 66
פרק ד - פסוק יב 66
פרק ד - פסוק יג 67
פרק ד - פסוק יד 68
פרק ד - פסוק טו 68
פרק ד - פסוק טז 69
פרק ד - פסוק יז 69
פרק ה 70
פרק ה - פסוק א 70
פרק ה - פסוק ב 71
פרק ה - פסוק ג 71
פרק ה - פסוק ד 72
פרק ה - פסוק ה 72
פרק ה - פסוק ו 74
פרק ה - פסוק ז 74
פרק ה - פסוק ח 75
פרק ה - פסוק ט 76
פרק ה - פסוק י 76
פרק ה - פסוק יא 77
פרק ה - פסוק יב 78
פרק ה - פסוק יג 78
פרק ה - פסוק יד 79
פרק ו 81
פרק ו - פסוק א 81
פרק ו - פסוק ב 81
פרק ו - פסוק ג 82
פרק ו - פסוק ד 83
פרק ו - פסוק ה 84
פרק ו - פסוק ו 84
פרק ו - פסוק ז 85
פרק ו - פסוק ח 86
פרק ו - פסוק ט 87
פרק ו - פסוק י 88
פרק ו - פסוק יא 89
פרק ו - פסוק יב 89
פרק ו - פסוק יג 90
פרק ו - פסוק יד 91
פרק ז 92
פרק ז - פסוק א 92
פרק ז - פסוק ב 94
פרק ז - פסוק ג 94
פרק ז - פסוק ד 95
פרק ז - פסוק ה 96
פרק ז - פסוק ו 96
פרק ז - פסוק ז 97
פרק ז - פסוק ח 97
פרק ז - פסוק ט 98
פרק ז - פסוק י 98
פרק ח 99

פרק ח - פסוק א 99
פרק ח - פסוק ב 100
פרק ח - פסוק ג 101
פרק ח - פסוק ד 102
פרק ח - פסוק ה 103
פרק ח - פסוק ו 103
פרק ח - פסוק ז 104
פרק ח - פסוק ח 105
פרק ח - פסוק ט 106
פרק ח - פסוק י 107
פרק ח - פסוק יא 107
פרק ח - פסוק יב 108
פרק ח - פסוק יג 108
פרק ח - פסוק יד 109
פרק ח - פסוק טו 109
פרק ח - פסוק טז 110
פרק ח - פסוק יז 111
פרק ט 111
פרק ט - פסוק א 111
פרק ט - פסוק ב 112
פרק ט - פסוק ג 112
פרק ט - פסוק ד 113
פרק ט - פסוק ה 113
פרק ט - פסוק ו 114
פרק ט - פסוק ז 114
פרק ט - פסוק ח 114
פרק ט - פסוק ט 114
פרק ט - פסוק י 115
פרק ט - פסוק יא 116
פרק ט - פסוק יב 116
פרק ט - פסוק יג 117
פרק ט - פסוק יד 117
פרק ט - פסוק טו 118
פרק ט - פסוק טז 118
פרק ט - פסוק יז 120
פרק ט - פסוק יח 120
פרק ט - פסוק יט 122
פרק ט - פסוק כ 124
פרק ט - פסוק כא 125
פרק ט - פסוק כב 126
פרק ט - פסוק כג 126
פרק ט - פסוק כד 127
פרק ט - פסוק כה 127
פרק ט - פסוק כו 128
פרק ט - פסוק כז 129
פרק ט - פסוק כח 129
פרק ט - פסוק כט 130
פרק ט - פסוק ל 130
פרק ט - פסוק לא 131
פרק ט - פסוק לב 132
פרק י 132
פרק י - פסוק א 132
פרק י - פסוק ב 133
פרק י - פסוק ג 134

הוכן מתוכנת תורת אמת, מותר להפיץ בכפוף לתנאי רשיון CC BY-NC-SA 2.5 **- אסור בשימוש מסחרי**

בס"ד - כל הזכויות שמורות (c) **ל הרב ישראל בן ישי הכהן שליט"א**

מקורות לחידושים היאך הם נלמדים מתוך פסוקי המגילה ועל ידי טעמי המקרא שבתיבות,

אפשר למצוא בקונטרס "מגילת הסתר", תחת הכותרת "נס להתנוסס".

ניתן להשיג בטל': 08-9743566/02-6418506.

הרב ישראל בן ישי הכהן שליט"א

הסכמות ומבוא

הסכמות

הקונטרס זכה להסכמת הרבנים החשובים

הרה"ג ר' דב יפה שליט"א

הרה"ג ר' עזריאל אוירבעך שליט"א

הרה"ג ר' אליהו ציון סופר שליט"א

הרה"ג ר' מרדכי אברהם הרבסט שליט"א

הרה"ג דוד בן ישי הכהן שליט"א (אבי המחבר)

ההסכמות לא הובאו מסיבות טכניות אך הובאו בספר המודפס

מבוא

"מגילת אסתר" - לגלות את הנס שבתוך ההסתר; ניסים רבים נעשו בזמן נס פורים, אך בלא התבוננות אי אפשר להבחין בהם, ודרוש לימוד וההעמקה במגילה כדי לראות את הניסים.

והנה בגמרא במגילה (י"ט א') יש מחלוקת מהיכן צריך לקרוא את המגילה בזמן חיובה, ולהלכה נפסק (שו"ע סי' תר"צ ס"ג) כהדעה שצריך לקרוא את המגילה כולה מתחילתה ועד סופה. ושם בגמרא מבואר שהצורך לקרוא את המגילה כולה הוא בשל הנס המתבאר מכל המגילה, שבקריאת חלק מהמגילה לא רואים את כל הנס. ומבואר בזה שבקריאת כל פסוק יש שייכות לנס ובקריאת פסוקים ספורים – פסוק כאן ופסוק כאן – לא יהיה נראה הנס בשלמותו. ונלמד מכך שיש חשיבות מיוחדת בקריאת כל פסוק ופסוק, ומוכח שכל פסוק בא להשמיע על חלק מהנס, ולכן לא די בקריאת חלק מהפסוקים. וכן כתב הגאון רבינו יעקב מליסא (בעל "נתיבות המשפט") בהקדמתו לספרו "מגילת סתרים" (על מגילת אסתר) שכל פסוק ופסוק מעורר על נס מיוחד. וכן משמע מהגר"א, שכתב (אסתר א' ב'): "ולפיכך אמרו שצריך לקרותה כולה, (משום) דלכאורה (קשה) - למה לנו לידע

בתוקפו של אחשורוש? אך (התירוץ) שבכל פסוק ופסוק הוא מספר גודל הנס" ע"ש. ולכן יש לקרוא כל עניין במגילה, כמו גדולת אחשורוש וכד', כי גם בזה יש נס, ואכן צריך להתבונן וללמוד את הנס המבואר בזה ובשאר פסוקים.

ויש כמה טעמים בידיעת הניסים: א' הטעמים הוא, שנשכיל ונדע שהשם יתברך עמנו אף בגלותינו, ולא עזבנו ולא יעזבנו, ככתוב "כי לא יטוש ה' עמו ונחלתו לא יעזוב" (תהלים צ"ד י"ד). ועי' בביאור הגר"א (הנ"ל) שהקשה על מאמר הגמרא (חולין קל"ט ב') "אסתר מן התורה מנין, דכתיב (דברים ל"א י"ח): ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא" (עד כאן לשון הגמרא), והקשה הגר"א מה הוקשה לחז"ל באסתר יותר משאר צדיקים שנעשה להם נס, למה עליהם לא שאלו היכן הם רמוזים בתורה? ותירץ שנס הנעשה בארץ ישראל אינו כל כך דבר פלא, כי זהו מקום המיועד לכך, וכן נס חנוכה - שנעשה בימי המקדש, ובזמן שאין הסתר פנים, אינו נס כל כך גדול כמו נס פורים - שנעשה בגלות, במצב של חשיכה, שזהו פלא גדול, שבזמן הסתר מגלים לפתע הארה כל כך גדולה. וזה כוונת הגמרא בשאלתה "אסתר מן התורה מנין" דהיינו היכן מרומז בתורה שבזמן הסתר הקב"ה עושה עמנו ניסים ובפרט נס גדול כזה? ותירצה הגמרא, שכתוב "ואנוכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא" פירוש, אפילו בשעת 'הסתר' – אשלח את 'אסתר' ויהיה נס תשועה. ומזה נפיק לקח, שגם בגלותינו, הקב"ה עמנו, וכל מה שקורה, הכל הוא בהשגחה ממעל, ואין דבר הנעשה 'סתם' בלי השגחה ח"ו. וזה גם א' מהטעמים שנצטוינו לקרוא את המגילה לדורות, שתמיד כשנמצאים בגלות, נדע את הסוד הזה, שהקב"ה מנהל הכל בהשגחה פרטית, ואף שלכאורה אין זה נראה - כשיש הסתר פנים ח"ו, נשכיל ונדע שכן הוא, שהקב"ה לא עזבנו ולא יעזבנו.

עוד צריך לדעת, שניסים נסתרים, גדולים הם מן הניסים הגלוים, מפני שבנס נסתר יש ב' ניסים: א' הנס עצמו, ב' האופן הטבעי שבו הקב"ה עושה את הנס - שהדבר נראה כדרך הטבע ולא נראה שיש פה נס. וכאלו ניסים הקב"ה עושה עמנו בגלותינו.

ובספר "ליהודים היתה אורה" להגרי"פ גולדוסר שליט"א כתב (במאמר מ"ו), שיש צד נוסף שניסים נסתרים עדיפים על ניסים גלויים, שניסים נסתרים הם ניסים ששוברים את הטבע, וכאילו הטבע אינו. אבל ניסים גלויים הם משאירים את הטבע על עומדו, אלא שעוקפים אותו. וכגון בניסי מצרים, המצרים ישנם, אלא שהקב"ה עשה נס והטביעם. משא"כ בימי המן, פתאום לבבו של אחשורוש השתנה, ושנא את המן, והחליט לתלותו, ופתאום שלח אגרות לטובת היהודים, ורואים שאחשורוש אינו בשליטת עצמו כלל, והוא רק מכוון מלמעלה, וכל רצונותיו משתנים לפי רצון הקב"ה, וזה מראה שאין כזה

דבר שנקרא אחשורוש, אלא יש רצון ה', הקב"ה רוצה שאחשורוש יחליט כך, הקב"ה רוצה שושתי תתנהג כך, וזה מראה שאין טבע כלל! וזה יותר גדול מנס גלוי, מפני שבזה רואים איך שהטבע אינו כלום, ואין כזה דבר 'טבע' אלא יש רק דבר אחד: רצון השם. כשהשם רוצה, הטבע פועל, וכשלא, הטבע בטל.

ולפי כל האמור עד עתה, כמה שרואים יותר ניסים במגילה, יותר מקבלים את התועלת שבקריאתה, שהתכלית היא כנ"ל - לראות שה' עמנו אף בגלותינו, ושהוא יתברך עושה עמנו ניסים, ולא סתם ניסים, אלא ניסים גדולים, ניסים שעדיפים הם במידת מה על ניסים הנעשים בזמן גילוי פנים.

עוד תועלת שיש בקריאת ניסי המגילה, כתב בספר "שם דרך" (עמ' ע"ג-ע"ו) שבנס פורים רואים איך שלכל דבר יש מטרה, אלא שבהסתכלות על פרט א' או אפילו על כמה פרטים אי אפשר לראות את התכלית, ורק בהסתכלות מושלמת אז אפשר לראות ולדעת את התועלת האמתית שבכל דבר ודבר. שהרי מאורע המגילה ארך תשע שנים (משנת ג' למלכות אחשורוש עד שנת י"ב למלכותו) וזהו זמן ארוך מאוד, ובכל עת כשראו פרט מסוים, לא יחסו לכך שום חשיבות, ולא העלו על דעתם שיש בכך איזושהי תועלת לעוד כמה שנים. ורק לבסוף קישרו את כל המאורעות יחד וראו איך שכל המקרים משתלבים לשרשרת אחת ארוכה של ניסים ונפלאות – כדי ליצור את הצלת עם ישראל. ולא עוד, אלא שבתוך אותם שנים, ראו רק צרות, עליית המן, גזרתו, נתינת הטבעת מאחשורוש להמן, שליחת האגרות, וכו', והכל היה נראה כרע. ולבסוף התברר שהכל לטובה, (וכמו שיתבאר בפנים הספר באורך אי"ה). יוצא שאי אפשר לדעת שהכל לטובה אלא כשמסתכלים על הכל בצירוף כללי ואז רואים שהכל נעשה לטובה. [והביא דוגמא לדבר מגירוש ספרד שכולם היו בטוחים שפתאום מלכות ספרד תתפוגג, לגודל רשעתם שגרשו את היהודים, והנה לא רק שמלכותם לא התפוררה (אז) אלא שעוד נוסף להם טובה, שבאותה תקופה ספרד גילו את יבשת אמריקה, וע"י זה נוסף להם רוחים גדולים. אך רק לאחר מאות שנים, ראו הכל את התועלת הגדולה שהי' ע"י מציאת יבשת אמריקה, שבזמן השואה ברחו הרבה ניצולים לאמריקה, ויבשת זו היתה הצלה גדולה להם. יוצא שמה שהי' נראה בתחילה כדבר פלאי, לבסוף נתגלה כטובה גדולה וגם מלכות ספרד באמת התפוגגה אחר כך ולא נשאר מהם אלא מה שמצאו את אמריקה. וכן הוא כמעט בכל דבר ודבר. אי אפשר לראות את הטובה אלא לבסוף]. ויש דברים שאפילו לאחר מאות שנים לא רואים את הטוב, ורק לעתיד לבוא נראה את הטוב האמיתי שבכל דבר ודבר.

ואת זה לומדים ממגילת אסתר, שכל דבר יש לו מטרה - אין דבר הנעשה סתם, ולא תמיד רואים מיד את התכלית שבכל דבר.

עד כאן נתבארו כמה טעמים שיש צורך לדעת את הנסים.

ויש גם עניין מיוחד בסיפור ניסי המגילה, כמו שכתב בספר "יסוד ושורש העבודה" (שער י"ב פרק ה ד"ה ויזהר): "והובא בספרים, שראוי לכל איש הישראלי להרבות בספורי הנסים ונפלאות לאנשי ביתו ובניו ולהגדיל הנס באזניהם, ועל ידי ספור הנס בשמחה גורם בעולמות העליונים שמחה וחדוה עצומה לאין תכלית וחקר, והבורא ברוך הוא וברוך שמו נתגדל ונתקדש בכל העולמות יותר ויותר ומתפאר באדם זה בכל פמליא שלו, כמבואר בזוהר הקדוש".

וזו המטרה בחיבור הזה, לדעת את ניסי ה' ואת נפלאותיו, וכדי לשבח את שמו הגדול, ובפרט בשביל שיעסקו בעניינים אלו בימי הפורים שאז גדולה המעלה ללמוד את ניסי המגילה [כמבואר ביסוד ושורש העבודה הנ"ל], ושיועיל הספר להתחזקות באמונה ובבטחון בה'.

לכאורה היה ראוי לקרוא את שם הספר "מגילת הניסים", שכן זהו מהותו של הספר - גילוי הניסים שבמגילה. אך במחשבה שניה שם זה נותן מקום לטעות, שיש במשמע כאילו רק אלו הניסים שיש בעולם - הפך האמת, וכבר אנו מודים בכל יום, ערב ובקר וצהריים: על ניסך שבכל יום עמנו. כי השגחת השם יתברך מלווה אותנו בכל עת, בכל מצב, בין אם אנו מבחינים בכך ובין אם לא. אדרבה, מי שלא מרגיש בניסים המקיפים אותו בכל עת, עליו לבדוק בקורה סביבו, לראות את השגחת השם עליו, ולהתפעל מחסדי ה', ולהודות לה'.

ולמעשה, בספר הזה יש תועלת רבה לעניין זה, כי מאחר שרואים את המקרים שבמגילה במבט מלמעלה, ושוב מעמיקים בהם, מרגישים שלפני הלימוד היה נראה הכל כמקרה רודף מקרה, מאליו... ואילו אחר הלימוד פתאום הכל מתבהר ומתחבר לשרשרת אחת ארוכה ונפלאה של השגחה פרטית, המלווה על כל צעד ושעל. ומזה יתן האדם אל ליבו, לשום אורחות חייו, להנות מהניסים שאופפים אותו בכל זמן, בתמידות, ולהודות להשם, לאהוב את השם, ולשמוח בהשם, ולקיים "שיחו בכל נפלאותיו" (תהילים קה ב). וידוע בספרים הקדושים, שמתוך שהאדם מתבונן בניסים, זוכה לעוד ועוד ניסים, כי הנהגת השם יתברך כצל אל האדם, שנאמר: השם צִלְּךָ על יד ימינך (תהילים קכא) - כמו שהיד זזה ואף הצל נע עימה, כן הנהגת השם עם האדם - במידה בה נוהג האדם כן מתנהגים עמו, בבחינת "בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכים אותו" - הוא מודה להשם,

נותנים לו עוד ועוד סיבות להודות. וכן כתב רבינו יונה בשערי תשובה (ד יב). והרוצה למשוך על עצמו חן וחסד ורחמים, ירבה במידה זו של הודאה להשם יתברך, ושמחה בנפלאותיו, וכנגד זה ירבה הבורא טובותיו עליו.

פרק א'

פרק א' - פסוק א

וַיְהִי בִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הוּא אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הַמֹּלֵךְ מֵהֹדּוּ וְעַד כּוּשׁ שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה:

בתחילה מבואר במגילה מה היה הגורם לגזירה שהיתה על היהודים, שיסופר עליה בהמשך המגילה. הסיבה העיקרית היא, שנהנו מסעודתו של אחשורוש (מגילה יב ע"א). ובגמרא מבואר שהיתה עוד סיבה לגזירה: שכבר כמה שנים לפני כן, נבוכדנצר הרשע העמיד צלם, ועמ"י השתחוו לו. והקדוש ברוך הוא המתין להם שיעשו תשובה על מה שהשתחוו לצלם, ומשלא עשו תשובה, וחלק מעם ישראל הלכו ונהנו מסעודת אחשורוש, נתמלאה סאתם, והעמיד עליהם הקב"ה את המן הרשע.

ובעצם, המשתה הראה על בגידה בקדוש ברוך הוא: משום שהימים ההם היו בתקופה אחר שנחרב בית המקדש הראשון; והשם יתברך הבטיח לדניאל שאחר שבעים שנה לחורבן יגאל את עם ישראל, אחשורוש מנה שבעים שנה לפי חשבונו, וראה שעדיין הקב"ה לא גאלם, וחשב שהקב"ה יותר לא יגאלם. מה עשה, הוציא את כלי בית המקדש, וערך משתה גדול, והניח שם את כלי בית המקדש, ולבש את בגדי הכהן הגדול, ובזאת רצה להראות כאילו מלכות עם ישראל עברה אליו. נמצא שכל מי שהלך למשתה, הראה את הסכמתו למחשבת אחשורוש - בגידה בהשם, שכאילו השם הבטיח שיגאלו ולא יקיים זאת ח"ו. ואם כן הימצאות היהודים במשתה, היה דבר נורא, שכאילו היהודים מודים בבגידה הזו ח"ו (הרי"ף בעין יעקב, מגילה יב.). [ומיד יתבאר למה באמת עשו זאת היהודים, והיאך קרה שטעו בדבר כזה]. ובעבור זאת גזר עליהם הקב"ה את גזירת המן, שתבואר בהמשך המגילה. ובכלל אלו שהלכו למשתה היו צריכים להענש גם שאר היהודים, על חטאם הראשון בימי נבוכדנצר.

ובאמת קשה קושיא גדולה, למה עשו כך היהודים, להשתתף בדבר שיש בו בגידה בהשם, רחמנא לצלן?!. ועוד קשה, הרי רבותינו ביארו (אסת"ר ז' י"ד) שמרדכי הצדיק הזהיר את העם שלא לילך אל המשתה, ואיך יתכן שלא שמעו לקולו? ואת זה בא הכתוב לתרץ: שהיה להם פחד גדול מהמלך. שכולם ראו שהיה מלך גדול וחזק, וידעו שהוא שונא יהודים מאד, וחששו שאם לא יבואו להזמנתו – יענישם. ואפילו שהמלך לא חייב

אותם לבוא, פחדו שלא להגיע למשתה, שהרי אם לא יבואו אולי המלך יכעס על שלא נענו להזמנתו לבוא אל המשתה שערך לכבודם, שנראה שהם מזלזלים בכבודו. ועוד, שידעו על רשעותו של אחשורוש, כמו שאמרו רבותינו (מגילה י"א ע"ב), שכל הנזכר בו אומר 'אח (וַי) לראשו', ובכך שילכו למשתה חשבו אולי ימצאו חן בעיניו, ויתנהג עמהם ברכות. ובודאי שאין בזה הצדקה על הליכתם למשתה, להֵרָאות כמשתתפים בבגידה בקב"ה, ושעברו על פקודת מרדכי הצדיק, רק זה מסביר כיצד בכל זאת נכשלו - משום שלא הצליחו להתגבר על פחדם.

והיו עוד סיבות שבגינם הלכו היהודים אל המשתה, ואת כל זאת מבאר הכתוב בפרטות: "ויהי בימי אחשורוש הוא אחשורוש המלך מהודו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה". מבואר בגמרא שאחשורוש לא היה מזרע המלוכה, ועמד ונשתלט על כולם ונעשה מלך מעצמו (מגילה י"א ע"א). ובכך ראו כולם את שליטתו האדירה, והיה בזה בכדי להפחיד את כל שומעיו. ולא עוד, אלא שמלך על מאה עשרים ושבע מדינות! וזה מראה על טיבו. והפחד הזה היה סיבה חזקה לילך אל המשתה.

פרק א' - פסוק ב

בַּיָּמִים הָהֵם כְּשֶׁבֶת הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ עַל כִּסֵּא מַלְכוּתוֹ אֲשֶׁר בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה:

"כשבת המלך אחשורוש על כסא מלכותו". אומר רש"י: "משנתקימה המלכות בידו". שהרי מלך חדש חושש בתחילה לראות מי הם מתנגדיו ומי הם מעריציו, ואלו מדינות עימו בשלום, ומי עומד לעשות בו מלחמה וכו', אבל כאן אחשורוש כבר התיישב לגמרי על ממלכתו, ולא היה טרוד בענייני המלוכה, והיה מופנה כולו אל המשתה. ולכן היה שם לב מי מגיע למשתה ומי לא, ואיזה עם יותר מחבבים ומוקירים אותו ומגיעים למשתה שהכין. ומי שלא יגיע, יזכרהו המלך בעתיד ובודאי שלא יטיב לו בעבור זאת, ואם אותו אדם יצטרך עזרה או חנינה מהמלך, לא יעזור לו המלך. וזה באדם יחיד, וכל שכן באומה שלמה שאם ימנעו מלפקוד את המשתה שערך, שנראה הדבר כפגיעה במלכות. ויתכן עוד, שיחשוב המלך שאותה אומה זוממים מלחמה נגדו.

ומחמת זה חשבו היהודים שטוב להם ללכת את המשתה. ובכך יטיבו לעם היהודי שבכל העולם, וכולם ימצאו חן בעיני המלך ע"י שיראה שגם היהודים באים אל המשתה שהכין.

פרק א' - פסוק ג

בִּשְׁנַת שָׁלוֹשׁ לְמָלְכוֹ עָשָׂה מִשְׁתֶּה לְכָל שָׂרָיו וַעֲבָדָיו חֵיל פָּרַס וּמָדַי הַפַּרְתְּמִים וְשָׂרֵי הַמְּדִינוֹת לְפָנָיו:

כאן בא הכתוב לספר שאחשורוש עשה משתה. ולפי האמור לעיל, שהיה מלך גדול וחזק, הרי כולם היו מוכרחים לשמוע לו ולבוא אל המשתה. ולקמן מבואר שהזמין את כל העמים שבשושן ובכללם היהודים, ואם כן הוכרחו גם היהודים להגיע אל המשתה. לעיל (בפסוק א) נתבאר שהמשתה שערך אחשורוש הראה על מרידה בהקדוש ברוך הוא, ואכן מרדכי הצדיק ציוה את היהודים שלא ילכו למשתה זה, אלא שהיהודים פחדו מרוגזו של המלך והלכו. אבל יש כאן עדיין שאלה עצומה, הרי ידוע שישנן ג' עבירות שאם גוי פוקד על יהודי לעשות אחת מהן ואם לא - יהרגהו, התורה מצווה את היהודי להרג ולא לחטוא. ושנים מג' עבירות אלו הם עבודה זרה וגילוי עריות. ואם כן קשה, איך היהודים לא מסרו את נפשם בשביל שלא לילך למשתה שהיו בו ב' עבירות אלו, על אף הפחד מעונשו של אחשורוש. וכל זה יתבאר בהרחבה בפסוקים הבאים:

הנה, כשמלך גוי עושה משתה, ברור לכל מבין שמשתה כזה אינו על טהרת הקודש כלל, וסכנה עצומה טמונה שם, וכל ההולך לשם מפיל את עצמו בפח יוקשים: הן מצד הצניעות – שודאי אין לה מקום שם, והן מצד הכשרות, שאין מי שידאג לסדר את הדבר הזה (ואף שבגמרא (מגילה י"ב ע"ב) מבואר שמרדכי היה א' השרים במשתה, מרדכי לא היה אלא שר המשקים (כמו שביאר שם רש"י), ודאג שלא ישתו היהודים יין נסך, אבל לא היה לו גישה לכשרות המאכלים, שהרי לא היה מהטבחים). ועוד כמה מכשולות גדולות אשר שם מקומן. כגון ע"ז, שהרי דרך הגוים לתלות בחדריהם צלמים. וכל שכן כשאותו מלך גוי הינו רשע המרע ליהודים, והוא מזמינם לסעודתו, הרי ודאי שהסכנה כפולה פי כמה, מפני שאותו גוי ינסה בדוקא להכשיל את אורחו היהודי. וכן היה אחשורוש הרשע, ששנא יהודים מאז ומתמיד (מגילה י"א ע"א "הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו"), וכעת הזמינם לסעודתו, הרי הסכנה עצומה. שהם היו גרים בשושן, והיהודים היו בכלל המוזמנים, וכל אנשי שושן הוזמנו לסעודה ואם כן היו מוכרחים לבוא. ובזה ניתנה לו היכולת לנסות להכשילם ח"ו. ולמה באמת הלכו לשם היהודים, וכי לא חששו לכל זה. אלא שמצאו להם הוראות היתר להכשיר את ההליכה למשתה. ואת זה באים הפסוקים דלהלן לבאר:

פרק א' - פסוק ד

בְּהַרְאֹתוֹ אֶת עֹשֶׁר כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ וְאֶת יְקַר תִּפְאֶרֶת גְּדוּלָּתוֹ יָמִים רַבִּים שְׁמוֹנִים וּמְאַת יוֹם:

במשתה שהכין אחשורוש, הראה לכלם את עושרו וכבודו. ואמרו רבותינו שכל יום ויום היה מראה להם כמה אוצרות חדשים (אסת"ר ז' י"ד). ועוד הראה להם את חשבונות הוצאותיו (שם). והיה נראה, שעיקר המשתה אינו רק לכבוד מלכותו של אחשורוש. אלא עיקר המשתה נועד בשביל להראות להם את עושרו ואת כליו המיוחדים. שהרי

אם עיקר המשתה היה בשביל המלכתו, למה הראה להם את חשבונותיו וכל כך הרבה אוצרות. שאת הכלים היפים מובן למה הראם, כדי שישתמשו בהם בסעודה. אבל את החשבונות וגנזי האוצרות למה לו להראותם. אלא ודאי שרצה להזמינם בעיקר בשביל לגלות להם את עושרו וכבודו. ואת זה ידעו היהודים. ולכן חשבו, שכיון שאין זה משתה ככל משתה הנעשה לשם שמחה, אם כן אין לחשוש כל כך מהמכשולים הנמצאים שם בגלל שחשוב למלך להראות להם את כבודו כמה שיותר, ולכן לא יבוא להכשילם.

(שבכל משתה שכזה, כשיושבים בטלים בין סעודה לסעודה, אפשר להעמידם בנסיונות של עבודה זרה, וכדומה. אבל כשהולכים לצורך מטרה מסוימת, הרי יהיו עסוקים באותו העניין. ובמשתה שהכין אחשורוש ודאי שהיה עסוק להראות להם את אוצרותיו, והדבר לקח הרבה זמן, ולא ניתן רווח זמן בין סעודה לסעודה להעמידם בנסיונות. ולכן לא חששו שמא יבואו לנסותם).

וכן מצד בעית הכשרות, אמרו היהודים, כיון שהמלך רוצה מאוד להראות להם את עושרו הרב, אם כן בודאי שלא יצווה לאכול, שהוא מחכה רק שיגמרו לאכול ותיכף יוכל להמשיך להראותם את גנזיו.

ועוד, כיון שהיה שם עושר גדול מאוד בתוך המשתה עצמו, כלי זהב, מיטות זהב וכסף, רְצָפוֹת מיוחדות, כמבואר בפסוק ו' (ועיין מגילה י"ב א' ואסת"ר פ"ב סימן ז' – י"ג, ותרגום בפסוקים ה' – ו' בבאור העושר המופלג שהיה שם), אם כן עצם מה שכולם באים ורואים את העושר הרב של אחשורוש, זה כבר מספיק לו, ולא יקפיד אם לא יאכלו. והאכילה במשתה שכזה היא טפלה לעניין העושר הנמצא שם, והעיקר שם הוא הכלים והרצפות, השתיה והמטות, ושאר הכיבודים שהכין להם אחשורוש.

ועוד, כיון שחשבו שעשה את כל המשתה הזה בשביל להתגאות ולהראות עושרו וכבודו, אם יאמרו לו שיש דברים האסורים עליהם מצד דתם, ישמע להם ודאי, שהרי רוצה שכולם יכבדו אותו, ואם יכפה משהו לעשות דבר בעל כורחו, הוא יראה כמלך רע, ואת זה לא רצה המלך. וכמו שראינו לקמן במגילה (פס' ח'), שהמלך יסד שאין להכריח לשתות את מי שלא ירצה. ובזה יש כבוד למלך, שמכבד את אורחיו. וכן בשאר דברים, בודאי שלא יכפה אותם לעשות דבר שלא לרצונם, שאין זה מוסיף לכבודו.

ומצד מה שהיה שם צלמים, אמרו שכיון שאינם עוברים עבירה, ורק נכנסים למקום כזה, ויש בדבר משום שלום מלכות, שיוכלו להנצל מרוגזו של אחשורוש, לכך יש להם לילך לשם. ובכך חיפו על האיסורים שהיו יכולים להמצא שם.

וגם מצד התערובת לא חששו, שכיון שהיה מקום מיוחד לנשים (תרגום פס' ח') לא ראו היהודים בעיה מצד זה [אמנם אחשורוש הרשע רצה להתחכם בזממה נרשעת, ואמר

להביא לשם את ושתי הרשעה בכתר מלכות, וכדלקמן במגילה. אמנם היהודים לא העלו על דעתם שהמלך יהיה מסוגל לחשוב על דבר כל כך טפשי, והלכו אל המשתה. גם אמרו היהודים, כיון שלכל השרים הוצרך המלך למאה ושמונים יום בשביל להראות אוצרותיו, שזה זמן עצום, אם כן ודאי שבשבעת ימים לא יספיק להראות להם אפילו עשירית מעושרו, וכיון שירצה להראות להם כמה שיותר, הרי יהיה טרוד בזה, ולא יהיה לו פנאי להכשילם באיזה עוון. כך חשבו, והלכו את המשתה.

פרק א' - פסוק ה

וּבְמִלּוֹאת הַיָּמִים הָאֵלֶּה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ לְכָל הָעָם הַנִּמְצְאִים בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה לְמִגָּדוֹל וְעַד קָטָן מִשְׁתֶּה שִׁבְעַת יָמִים בַּחֲצַר גִּנַּת בִּיתַן הַמֶּלֶךְ׃

"ובמלואת הימים האלה". לאחר שעשה המלך משתה לכל שריו ועבדיו, אז ערך משתה לבני העיר שושן, בשבעת ימים נוספים, ובכך הראה חשיבות מיוחדת להם, שהרי עשה להם משתה ניפרד וטרח עבורם בצורה פרטית ומיוחדת. וכיון שכן הוא, הרי אם לא ילכו אל המשתה הרי המלך יפגע יותר. ואז יכול להיות שיכעס עליהם הרבה. שהוא מכין משתה מיוחד עבורם, והם לא מגיעים. ופחדו מכך היהודים. וגם זה היה סיבה ליהודים לילך למשתה.

ועוד, מה שהמלך עשה משתה מיוחד עבור בני עירו, בזה היה ניכר מאד מי החסיר בואו אל המשתה, שאילו היה עושה משתה לבני עירו ביחד עם כל השרים והעמים, לא היה המלך שם לב כל כך לראות מי חסר, כיון שהיו נבלעים בין כל אלה שבאו. אבל כיון שהזמינם במשתה ניפרד, היה מורגש מי הגיע ומי לא הגיע והיה רואה שעם שלם נמנע מלבוא אל המשתה, וכשהיה רואה שהיהודים לא הגיעו, היה כועס עליהם. ולכן החליטו היהודים לילך.

"עשה המלך". המלך בעצמו ערך את המשתה. ואילו עורכי המשתה היו שרי המלך ולא המלך בעצמו, לא היה כל כך קשה ליהודים לסרב לבוא אל המשתה. והיו מסתפקים במשלוח דורון מאת היהודים לכבוד המלך, והיו נמנעים מלילך אל המשתה. אבל עכשיו שהמלך בעצמו עשה את המשתה, והוא מזמין את כל האזרחים לבוא, מי שמסרב לבוא אל המשתה, הרי הוא ממאן בהזמנת המלך. וגם זה הקשה על היהודים לסרב לבוא אל המשתה.

"בשושן הבירה". גם היות מה שהמשתה היה בשושן הבירה שהיא עיר המלוכה, כל אנשי העיר נקראים קרובים אל המלוכה. ובכך, האזרחים שבאותה העיר הם המייצגים את אנשי שאר המדינות, כל אחד את אומתו. אומה שאנשיה הגיעו אל המשתה, נחשב

שכל אותה האומה מכבדת את המלך. אבל אומה שאנשיה לא הגיעו אל המשתה, נחשב שכל אותה האומה מורדת במלך. ולא יעלה על דעת המלך לומר שרק אנשי אותה העיר מאומה זו אינם מכבדים אותו ואילו שאר אנשי האומה שנמצאים במדינות אחרות כן מכבדים אותו. כי אנשי עירו הם המייצגים. וכמו שאלו שבמדינתו לא הגיעו, ודאי שאם היה מזמין את אנשי אותה האומה משאר המדינות לא היו מגיעים. ובכך הבינו היהודים שבשושן, שאם לא יגיעו למשתה, יחשוב המלך שכל היהודים, גם אלו שבמדינות האחרות, כולם שונאים אותו. ואז כל היהודים יוכלו להסתכן. ולכן החליטו אותם יהודים שהלכו אל המשתה, שעדיף להם לילך בשביל להועיל לכל היהודים.

פרק א' - פסוק ו

חוּר כַּרְפַּס וּתְכֵלֶת אָחוּז בְּחַבְלֵי בוּץ וְאַרְגָּמָן עַל גְּלִילֵי כֶסֶף וְעַמּוּדֵי שֵׁשׁ מִטּוֹת זָהָב וָכֶסֶף עַל רִצְפַּת בַּהַט וְשֵׁשׁ וְדַר וְסֹחָרֶת׃

מבואר בפסוק שהכין להם אחשורוש דברים מיוחדים, שגם במשתה רגיל לא עושים כן. [והראיה לזה מה שהפסוק מספר על מה שהיה שם, שאם אינם דברים מיוחדים, למה הכתוב מספר זאת, כבר נדע לבד מה היה שם כפי מה שרגילים לעשות במשתה המלכים אלא ודאי שהיה שם פאר מיוחד]. וזה גרם להם לבוא, מכמה פנים:

א. כנזכר לעיל, משום שראו שהעיקר בסעודת אחשורוש אינו האוכל והמסיבה, אלא עיקר הזמנתו היא בכדי להראותם את גודל עושרו, ולהתכבד בבואם אליו, ולכן לא יקפיד אם לא יאכלו מאכליו, שעצם מה שבאים אליו ומכבדים הזמנתו, די לו בזה. ועוד, שודאי ישמע להם להניחם מלאכול מה שאסור להם מצד דתם, מפני שעל ידי זה יכבדוהו.

ב. כששמעו שיש שם כל הכלים המיוחדים האלה ומצעים משובחים ומיטות מכובדות ורצפה מפוארת, הסתקרנו לראות כל זאת בעיניהם, שאינה דוֹמָה שמיעה לראיה.

ג. גם חפצו להתכבד בעצמם בכזה כבוד גדול, ורצו להרגיש כמה ימים כמו שרים ועשירים. אמנם בשביל שתי סיבות אלו האחרונות לא היו הולכים למשתה רע כזה, אך זה גם כן שיחד אותם לילך לאותו מקום.

פרק א' - פסוק ז

וְהַשְׁקוֹת בִּכְלֵי זָהָב וְכֵלִים מִכֵּלִים שׁוֹנִים וְיֵין מַלְכוּת רָב כְּיַד הַמֶּלֶךְ׃

עוד הוסיף אחשורוש לכבד את קרואיו, שנתן להם להשתמש בכלים חשובים ויקרים. והנה, בפסוק הקודם התבאר שהיה שם מראה חיצוני כבד מאד בעושר וביופי. ובפסוק זה מבואר שאף הכלים שהשתמשו בהם בידיהם, היו מכובדים. ולא רק הכלים אלא גם

השתיה שנתן להם היתה מכובדת מאוד, והביא להם לא סתם יַיִן, אלא יֵין מלכות, ובלי קצבה אלא "כיד המלך" כמה שרצו ניתן להם. וכאמור, כל אלו היו פיתויים ללכת אל המשתה, כדלעיל (פס' ו').

פרק א' - פסוק ח

וְהַשְׁתִיָּה כַּדָּת אַיִן אֹנֵס כִּי כֵן יִסַּד הַמֶּלֶךְ עַל כָּל רַב בֵּיתוֹ לַעֲשׂוֹת כִּרְצוֹן אִישׁ וָאִישׁ:

במשתה שנעשה לכל השרים והפרתמים במשך מאה ושמונים יום, הספיקו היהודים שבשושן לשמוע מה שקורה במשתה. ונאמר להם שהמלך לא מכריח לשתות הרבה מי שאינו רוצה, ואף מי שלא רוצה לשתות כלל, רשאי. וכן עשה המלך חוק כזה שגם שרי המשקים והמלצרים לא יכריחו לשתות את מי שלא רוצה (תרגום).

ובזה הִתאמֵת אצל היהודים כל מה שחשבו – שהעיקר הוא הכבוד שבסעודה ולא האכילה בעצמה, ומה שיגיעו וישבו שם ויכבדו את המלך, די בזה למלך. ואם כן ודאי שלא יכריחם לאכול ולשתות, וינצלו מאכילת דברים אסורים. [וכמו כן, כיון שהעיקר שם הוא הכבוד, בודאי שלא יכריחם המלך להשתחוות לצלמים, שאז לא יכבדוהו, כאמור לעיל].

עד כאן מבואר במגילה הסיבות שבגללם חשבו היהודים שיש להם לילך למשתה. אמנם ודאי שהיה אסור להם לילך, וכמו שהזהירם מרדכי (אסת"ר ז' י"ד) שלא ישימו רגלם באותו מקום רע, אך הם טעו וחשבו שמוכרחים ללכת, והלכו. ועל ידי הליכתם גרמו לגזירה נוראה על כל העם כולו. אלא שמרדכי הצדיק והסנהדרין כל שבעת ימי המשתה התפללו לה' שיבטל את רוע הגזירה, לא אכלו לחם ולא שתו מים, ועלתה תפילתם לשמים (תרגום), ובתוך המשתה כבר הכין הקב"ה את הצלתם של ישראל, כמבואר בהמשך הפסוקים.

והנה עד עתה נתבארו הפסוקים על דרך מה היתה סיבת היהודים לילך אל המשתה. אך כיון שכוונת ספר זה להראות ולגלות את הנס שבכל פסוק ופסוק, נִלמד גם את הניסים שבאו ללמדנו ח' פסוקים דלעיל:

הנה בהמשך המגילה מתואר באריכות פרטי המעשה - איך שנגזרה גזירת כליה על היהודים ח"ו, ובד בבד הגבהת קרנו של שונא ישראל - המן, קירובו העצום אל המלך, ושבשביל מאמר פיו הרג המלך את אשתו המלכה, וממילא מובן גודל הסכנה שהיו נתונים בה העם בעת הוצאת הרשע חוק להשמידם. ופתאום חל מהפך עצום, פלאי: המלך מקרב את שנואיו, ומרחיק את מקורבו. מקרב את שנואיו היהודים ודואג לטובתם, ומרחק את מקורבו האישי הוא המן, עד כדי תלייתו על העץ. והיהודים נצלו

מכליון, ולא עוד אלא שזכו לכבוד וגדולה. ובעצם כבר בתוך המשתה היה מהפך בדעת אחשורוש, שהרי כל המשתה היה לתכלית מילוי משאלת לב כל אחד (וכפי שיפורט להלן), ואחשורוש עצמו בתוך המשתה הזה נתכעס על רצון אשתו, עד כדי שהרגה! וכדי שלא נחשוב שאחשורוש היה סתם מלך טיפש, או שהיה משועבד למניעים שונים למטרת ביסוס מעמדו, נראה שלא כן הוא, אלא היה מלך אדיר ופיקח, שמלך על כל העולם כולו, וגם בעת ההיא כבר היה יושב חזק על ממלכתו, ומעשיו היו כפי רצונו החופשי בלי שום מניע; ומה שרואים כאלו תהפוכות באדם אחד, ועוד במלך נשגב כזה, אין זה כי אם מאת השם היתה זאת, והיא נפלאת בעינינו. והכל כדי לראות את אהבת השם אלינו, ותשועתו לנו בכל עת ובכל זמן; גם נגד הטבע. וכל זה נעשה אמנם בנס, אבל תחת מסוה של פעולות טבעיות. וזהו תכלית מטרת המגילה - ללמד שבתוך הטבע נמצא הקב"ה, ושהוא יתברך מנהיג את ברואיו כרצונו, ושומר על עמו ומכוון את הבריאה כולה לטובתנו. ובכל פסוק מהמגילה לומדים נס מיוחד. וכפי שיתבאר בעזה"י.

(א) וַיְהִי נס הצלה נפלא בִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ, שנגזרה על העם כליה ולבסוף נצלו באורח פלא, והכל נעשה בגזירת עליון - דרך המלך אחשורוש, על ידי הפיכת רצונו וכפיית דעתו מפעם לפעם, כפי החלטת שמים. ולבל נחשוב שאחשורוש היה מלך חסר חשיבות ולכן היה קל בעיניו לשנות את דעתו כי לא יועיל בזה ולא יזיק מפני שמלכותו קטנה ואין השפעה למעשיו כל כך, אלא הוּא אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הַמֹּלֵךְ מֵהֹדּוּ וְעַד כּוּשׁ שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה - מלך על כל העולם, והחלטותיו עולמיים וגדולי השלכות:

(ב) ואולי נאמר שהיה המעשה בתחילת מלכותו כשעוד לא הכיר את נתיניו וניסה לראות מי אוהבו באמת ועל כן שינה מעשיו מקצה לקצה לבחון את הלך רוחם של אזרחיו, ולכך פעל בצורה הופכית מפעם לפעם; לא כן הוא, אלא היה זה כבר בַּיָּמִים הָהֵם כְּשֶׁבֶת הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ עַל כִּסֵּא מַלְכוּתוֹ אֲשֶׁר בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה, (ג) בִּשְׁנַת שָׁלוֹשׁ לְמָלְכוֹ - זמן רב למלכותו וידע לאן נוטה רוח כל אחד.

וגם לא נאמר שהיה מלך טיפש, אלא פעל בחכמה רבה, והאות לכך שתחילה עָשָׂה מִשְׁתֶּה לְכָל שָׂרָיו וַעֲבָדָיו שבכל העולם ובכללם חֵיל פָּרַס וּמָדַי הַפַּרְתְּמִים וְשָׂרֵי כל הַמְּדִינוֹת שהביאם לְפָנָיו אל המשתה, ורק אחר משתה זה עשה סעודה לבני עירו וכפי שיסופר בהמשך, וזאת מתוך עצה עמוקה שאם יום אחד יקום בעולם מרד נגדו, שרי המדינות שבכל מקום ישקיטו את המרד בעבור הכבוד שקבלו מהמלך שהקדימם למשתה, ואילו את בני מדינתו שאחרם הרי הם מצויים בקרבתו וכבר המלך בעצמו ישקיטם (מגילה י"ב), הרי שהיה מלך פיקח.

(ד) בְּהַרְאֹתוֹ אֶת עֹשֶׁר כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ וְאֶת יְקַר תִּפְאֶרֶת גְּדוּלָּתוֹ ומזה נשמע על עוצם יכולתו הכלכלית - שלא היה חסר ממון, ולא עשה את מעשיו המשונים בשביל מטרה כזו כדי למלאת את כיסו.

ועשה את המשתה משך יָמִים רַבִּים שְׁמוֹנִים וּמְאַת יוֹם - וזה ראיה שהיה לפניו כל זמן שבעולם, שכבר נתחזק במלכותו, ולא חשש לסדר את שאר ענייני המדינות, שלא פחד מאויבים, ובכל זאת שינה טעמו מפעם לפעם, לאות שהכל נעשה משמים:

(ה) עתה יספר על המשתה השני שנעשה בעיר בירתו לאנשי מדינתו, והתכלית בסיפור דבר זה להראות איך שהיה חשוב בעיניו לספק רצון כולם ולבל יהיה בניהם קנאה ושנאה, וכפי שיפורט, וללמדנו מה שקרה לבסוף באמת, כי הקב"ה רצה אחרת.

וּבְמָלוֹאת הַיָּמִים הָאֵלֶּה - אחר המאה ושמונים יום עָשָׂה הַמֶּלֶךְ לְכָל הָעָם הַנִּמְצְאִים בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה לְמִגָּדוֹל וְעַד קָטָן כדי להראות שכולם שוים לפניו ואין משוא פנים, מִשְׁתֶּה שִׁבְעַת יָמִים בַּחֲצַר גִּנַּת בִּיתַן הַמֶּלֶךְ - פירשו חז"ל (מגילה יב.) מי שראוי לשבת בחצר השיבו המלך בחצר, ואת הראוי לגינה בגינה ואת הראוי לביתן בביתן, הכל כדי לכבד כל אחד לפי מעמדו הראוי לו:

(ו) ובתוך המשתה עצמו הכל היה ערוך בעושר רב, כדי לספק רצון מוזמניו, ולמלאת תאות איש ואיש - מְכסה השולחן אשר עליו סעדו היה עשוי מבד מסוג חוּר כַּרְפַּס וּתְכֵלֶת - מיני בדים יפים אָחוּז (מרוקם) בְּחַבְלֵי (בפתילי) בוּץ וְאַרְגָּמָן עַל גְּלִילֵי כֶסֶף - הבדים הנ"ל היו מסובבים פתילי כסף - להוסיף יופי, וְעַמּוּדֵי השולחן היו מכורכים בבגד שֵׁשׁ, מְטוֹת לישיבה מִזָּהָב וָכֶסֶף, והכל הועמד עַל רִצְפַּת בַּהַט וָשֵׁשׁ וְדַר וְסֹחֶרֶת - ריצוף נאה ונחמד למראה (כל פס' זה ע"פ פי' אבן יחיא), (ז) וגם כלי השתיה היו משובחים - וְהַשְׁקוֹת בִּכְלֵי זָהָב.

ובכעין מאמר המוסגר סיפר הכתוב - וְכֵלִים מִכֵּלִים שׁוֹנִים, מכאן דרשו רבותינו (מגילה יא: יב.) שהשתמש הרשע בכלי בית המקדש בסעודתו, והתעורר עליו קטרוג בשמים, ובא שטן לסעודה וגרם להריגת ושתי. וזה היה תחילת ההצלה, שבמקום ושתי באה אסתר, והושיעה את עם ישראל. נמצא שכבר בתוך המשתה שגרם את הגזירה בגין השתתפות היהודים בו, בתוכו עצמו הכין הקב"ה את הצלתם של ישראל, במידה ויעשו תשובה. וזהו נס נפלא שהקב"ה מקדים רפואה למכה עוד מתוך החטא עצמו, ברחמיו העצומים.

ועתה ממשיך הכתוב בתאור שבח הסעודה שעשה אחשורוש כדי למלאות רצון הסועדים בשלמות, ובשתיה - וְיַיִן מַלְכוּת רָב כְּיַד הַמֶּלֶךְ, (ח) וְהַשְׁתִיָּה כַּדָּת - אֵין אֹנֶס להכריח השותה לשתות בעל כורחו, שלא כנהוג בימים ההם להשקות הרבה יין כל

אחד מהמסובים ואפילו נפשו קצה בזה, כִּי כֵן יִסַּד הַמֶּלֶךְ עַל כָּל רַב בֵּיתוֹ לַעֲשׂוֹת כִּרְצוֹן אִישׁ וָאִישׁ - הכל לרצות כל אחד ואחד. כ"כ היה חשוב למלך להשביע רצון כל אחד ואחד אף נגד הנוהַג. והוזיל מעות כמים בשביל להשביע את מאוויים. ולבסוף, בתוך משתה זה שנעשה להשביע רצון בני האדם, נתעוררה חמתו על אשתו - על הליכתה כפי רצונה, עד שהרגה! והיכן רצונו להטיב לנתוניו, כל שכן לקרובתו המלכה זו אשתו?! והתשובה - כך היה רצון השם יתברך, ורבות מחשבות בלב איש ועצת השם היא תקום. היא בלבד תקום.

והכל נעשה לטובת עם ישראל, באהבת השם את בניו אהוביו.

פרק א' - פסוק ט

גַּם וַשְׁתִּי הַמַּלְכָּה עָשְׂתָה מִשְׁתֵּה נָשִׁים בֵּית הַמַּלְכוּת אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ:

בספר "טעמא דקרא" (בפסוק "אמר למהומן") מבואר שאחשורוש שלח אל ושתי את שבעת הסריסים שהיו ממונים על המהומות וההפגנות, ולכך נתבזתה ושתי ולא באה (עד כאן). ולפי זה היה נס שגם ושתי עשתה משתה נשים, וכשאחשורוש שלח אליה את הסריסים היתה יושבת בפני כולן, וכך נתבזתה, שהרי אם היתה לבדה, לא היתה כל כך מתבזית, ואז לא היתה שולחת לו דברי גנאי, ולא היה הורגה. ורק על ידי מה שגם היא עשתה משתה נשים והיתה בפני כולם, התבזתה בסריסים, כי נשלחו להביאה אל המלך כאילו היא אחד האסירים, ושלחה למלך דברי גנאי.

ועוד מבואר בפסוק, שושתי עשתה משתה בבית המלכות – באותו בנין של אחשורוש. ולכן חשב אחשורוש להביאה, שהיתה קרובה אליו. אבל אם היתה עושה את המשתה במקום מיוחד, כמו שהיתה צריכה לעשות [וכן משמע מדברי רבותינו (מגילה י"ב ב') שדייקו מזה שלא עשתה המשתה במקום אחר, שאף היא נתכונה לדבר עבירה להיות קרובה לאנשים], וכיון שהיתה בקרבתו, ההין אחשורוש להזמינה לשם כשרק כתר מלכות לראשה. אבל אם היתה בבנין אחר, אין זה כבוד למלכה לעבור כך בחוץ, כי זה דבר נבזה ומאוס, ולא היה קורא לה. אבל משמים רצו שיקרא לה, ולכן סיבבו שתמצא באותו בנין - לידו.

פרק א' - פסוק י

בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי כְּטוֹב לֵב הַמֶּלֶךְ בַּיָּיִן אָמַר לִמְהוּמָן בִּזְתָא חַרְבוֹנָא בִּגְתָא וַאֲבַגְתָא זֵתַר וְכַרְכַּס שִׁבְעַת הַסָּרִיסִים הַמְשָׁרְתִים אֶת פְּנֵי הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ:

מתוך שהמלך היה שיכור, לא שלח את השרים הראוים לשולחם אל ושתי, והתבזתה בכך ושתי מאד, ושלחה לו דברי גנאי, והתקצף עליה אחשורוש והרגה. יוצא שהיה נס

במה ששלח את הסריסים בעת שהיה טוב ליבו ביין, כשהיה יותר צלול במחשבתו, שאז היה יודע איזה משרתים לשלוח אל ושתי, כראוי למלכה, ולא היתה מתבזית לעין כל, ולא היתה שולחת לו דברי גנאי ולא היה הורגה. אלא שכאמור, משמים רצו שתתבזה ותמאן לבוא, והמלך התקצף עליה.

פרק א' - פסוק יא

לְהָבִיא אֶת וַשְׁתִּי הַמַּלְכָּה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּכֶתֶר מַלְכוּת לְהַרְאוֹת הָעַמִּים וְהַשָּׂרִים אֶת יָפְיָהּ כִּי טוֹבַת מַרְאֶה הִיא:

עצם מה שאחשורוש שלח לקרוא לושתי כשרק כתר מלכות בראשה, להביאה לפני כל השרים, זהו שגעון נורא שלא נשמע כמוהו מעולם. וכל זה היה משמים בידי ההשגחה, בכדי שושתי תמאן לבוא בגלל שפרחה בה צרעת ולא רצתה להתבזות לפני כולם. ואז, כשראתה שאינה יכולה להגיע, הצטערה. וכשראתה גם שנשלחו אליה סריסים כאלה שממונים על המהומות וההפגנות, כעסה מאוד, ולא רק שמיאנה לבוא, אלא גם שלחה לאחשורוש דברי גנאי, ולכן נתקצף עליה ביותר. כלומר, היו שני דברים בסיפור של הזמנת ושתי. א. ששלח אליה סריסים הראוים להביא אסירים, ולא את מי שראוי לשלוח למלכה. ב. שפרחה בה צרעת. ואם רק היה שולח אליה סריסים שאינם ראוים לה (אבל לא היתה פורחת בה צרעת), אמנם היתה כועסת על כך, אבל היתה באה, כיון שגם היא היתה מרשעת גדולה, ורצתה להחטיא את היהודים. רק כיון שהצטרעה, לא רצתה להתבזות לפני כל השרים, ולא באה. ומאידך, אם רק היתה מצטרעת, אבל לא היה שולח אליה סריסים כאלו, בודאי שלא היתה שולחת לו דברי גנאי, והיתה רק ממאנת לבוא, אבל לא היתה כועסת עליו, והיתה רומזת לו שלא העת להגיע עכשיו. אבל כיון שגם שלח אליה סריסים לא ראויים, נתבזתה לעיני כל נשות המשתה, מפני ששלח להביא אותה כאילו היא אסירה. וזה הקציף אותה מאוד, ולכן שלחה לו דברי גנאי, והזכירה לו שהוא היה שומר הסוסים של אביה, ועוד אמרה לו שאבא שלה היה שותה יין בשיעור ששותים אלף בני אדם ולא היה משתכר, ואחשורוש שתה רק את יינו והשתכר (מגילה י"ב ב'). ובזה רצתה להראות לו שהיא יותר חשובה ממנו, ואין לו מעלה אלא רק מצידה, שהיא מזרע המלוכה, ולכן אין לו להתגאות עליה. ואם אינה רוצה לבוא להזמנתו, לא תבוא, ולא יוכל לכפות עליה, מכיון שחשבה במה ששלח אליה סריסים אלו, שרוצֶה להראות לה לפני כולם איך שהוא יכול לכפותה בעל כורחה לבוא אליו, ולכן השיבה לו שהוא לא כלום לעומתה, שכל גדולתו זה בזכותה – שאביה היה מלך, ואחשורוש לא בא מזרע מלוכה (מגילה י"א ב' ורש"י שם ד"ה שמלך). וכששמע אחשורוש איך שביזתה אותו

נתקצף מאוד, עד שלבסוף הרגה. ומשמים סיבבו כל זה, בשביל שתבוא אסתר ותמלוך במקומה, ותושיע את עם ישראל בעתיד.

פרק א' - פסוק יב

וַתְּמָאֵן הַמַּלְכָּה וַשְׁתִּי לָבוֹא בִּדְבַר הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּיַד הַסָּרִיסִים וַיִּקְצף הַמֶּלֶךְ מְאד וַחֲמָתוֹ בָּעֲרָה בוֹ׃

ב' עבירות היו בידיה של ושתי: א. שמאנה לבוא אל המלך כשהזמינה לפניו. ב. ששלחה לו דברי גנאי. והנה, אם היתה רק שולחת לו דברי גנאי (בלא מה שלא באה), עוונה היה גדול, והמלך היה עולה רוחו באפו, אבל לא היה הורגה, ורק היה מענישה עונש אחר על חוצפתה. וכן אם היתה ממאנת לבוא אל המלך אבל לא היתה שולחת לו דברי גנאי, המלך לא היה מתקצף הרבה, והיה ממתין וחושב מה לעשות עימה. עד שלבסוף היה נרגע, וגם היה מתפכח משכרותו, ולא היה הורגה. שכל ההפסד בהריגת ושתי הוא לאחשורוש, לא לזולתו. והיה מבין מה שעושה, ואין טפשות גדולה לאחשורוש מלהרוג את ושתי. אלא שמשמים סיבבו שושתי גם תמאן לבוא [על ידי שפרחה בגופה צרעת], וגם שתישלח לו דברי גנאי [על ידי שאחשורוש טעה ושלח אליה את הסריסים הממונים על ההפגנות] ועל ידי זה, קצף אחשורוש מאוד, ולא המתין עד לאחר זמן לכשיתפכח משכרותו אלא מיד התיעץ עם חכמיו ויועציו, ופסקו את דינה, וחרץ בו במקום את משפטה. ועל ידי זה התפנה מקום המלכה, והובאה אסתר במקומה, בשביל הצלת עם ישראל.

והנס הגדול המבואר בפסוק זה הוא, שהמלכה לא היתה צריכה לעשות כן (שמיאנה ולא צייתה), אלא היתה צריכה לרמוז לסריסים שאינה יכולה לבוא כעת אל המלך, והם היו מבינים את הרמז, והיו רומזים למלך שלא זהו העת להביאה. ובפרט שידעה שאחשורוש באמצע המשתה ונמצא בשכרות גבוהה וידעה שכעת מסוכן לסרב לו, שיכול לשפוט אותה במצבו הַעֲכְשָׁוִי, ומי יודע מה יעלה על רוחו לעשות לה, ומתוך שהיא אשתו בודאי שהכירה את הלך רוחו, וידעה שמסוגל לכל דבר רע, ואיך לא פחדה. ועוד, כיון שיש לו יועצים שאיתם מתיעץ בענייניו, הרי יכול להיות שבין אותם יועצים יש מי שמחפש בנפילתה. [ובאמת היה כזה, הוא ממוכן, שרצה שושתי תרד מכסאה (אסת"ר ד' ו')]. ואיך לא חששה מכך ושתי. ועוד, הרי היא מלכה, ומיאונה לצווי המלך בפני אנשים רבים גורם למלך בזיון עצום, ובפרט שהיו אלו אנשי מדינתו המכירים את המלך והמלכה יותר משאר אנשי המדינות. ועל ידי המעשה הזה, נתבזה המלך בזיון גדול. ואיך עשתה כך. ולא עוד אלא ששלחה לו דברי גנאי! הרי שאחר כל זה, בודאי שיתקצף עליה. וגם אם

לא חשבה שיהרגה, שזה באמת דבר טפשי למלך לעשותו, מכל מקום היה לה לחשוש מעונש אחר. שהרי השרים נשמעים למלך, ומה שיאמר המלך לעשות, אפילו שהנאשם זה המלכה, כולם יתחייבו לעשות. ואיך לא פחדה מכל זה. אלא שמשמים סיבבו כן, בשביל שהמלך יעבירה ממקומה, ותוכל לבוא אסתר במקומה.

פרק א' - פסוק יג

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לַחֲכָמִים יֹדְעֵי הָעִתִּים כִּי כֵן דִּבֶּר הַמֶּלֶךְ לִפְנֵי כָּל יֹדְעֵי דָּת וָדִין:

"כי כן דבר המלך לפני כל יודעי דת ודין". מבואר בפסוק שלמלך אחשוורוש היה מנהג מיוחד שבכל שאלה שבאה לפניו הוא מתייעץ עם שריו ואינו מחליט את הדבר בעצמו. והנה אם המלך בעצמו היה מתבונן במה שעשתה לו ושתי והיה מחליט לפי שיפוטו מה לעשות לה, ודאי שלא היה מחליט להורגה. שהרי אין שום צד לעשות כן בהבנה נכונה מצד המלך. שהרי היה לו לראות את ההפסד הגדול שיֵצא לו מזה. ואיך יהין לעשות מעשה כזה. אך בגלל המנהג המיוחד הנ"ל שאל את יועציו, וממוכן שהיה מתוך יועציו ענה לו שכדאי להורגה, וגם הוסיף לו סיבות מטעות, (כמו שיתבאר לקמן), ולכן עשה כך המלך. אבל בלא שהיה מתייעץ עם יועציו, לא היה עושה כן. ומשמים היה דבר זה – שהמלך יתנהג תמיד לשאול את יועציו, וכך שמע מה שיעצוהו נגד ושתי.

פרק א' - פסוק יד

וְהַקָּרֵב אֵלָיו כַּרְשְׁנָא שֵׁתָר אַדְמָתָא תַּרְשִׁישׁ מֶרֶס מַרְסְנָא מְמוּכָן שִׁבְעַת שָׂרֵי פָּרַס וּמָדַי רֹאֵי פְּנֵי הַמֶּלֶךְ הַיֹּשְׁבִים רִאשֹׁנָה בַּמַּלְכוּת:

רואים איך שהיה מסובב משמים שממוכן יהיה אחד מהשרים הרואים את פני המלך. וזאת כדי שהמלך ישאל גם אותו בכלל שאר השרים מה לעשות בושתי, ודוקא הוא ייעץ לו להרוג את ושתי. ומצינו בדברי רבותינו ב' שיטות מי היה ממוכן. לדעה אחת ממוכן זה המן (מגילה י"ב:), ולדעה שניה ממוכן זה דניאל (תרגום שני).

ונבאר בס"ד לפי כל דעה את הסיבה שהיה בה צורך שדוקא ממוכן יהיה משבעת השרים: לפי השיטה שממוכן זה המן, הרי ידוע שהמן אהב להתנשא על כולם ולכן קפץ לענות לפני כולם אע"פ שהיה הקטן שבהם (מגילה י"ב:), וחיפש עצות שיעשו כמו שיעץ, כמו מה שאמר 'שיש לחוש שמא ינהגו כן בכל מדינות המלך' כמבואר לקמן, ואמר עוד כמה דברים – כולם דברים שאינם נוגעים כל כך לאחשורוש. הוא רצה רק שיעשו כדבריו, ולא אבה לראות מה יקרהו בעתיד, שאולי תיגרם לו רעה לבסוף על ידי ושתי, שודאי תירצה להנקם בו קודם שאחשורוש יבצע את גזר דינו בה. ועוד יותר, היה לו לחוש שמא אחשורוש לא יקבל כלל את עצתו, ואז כשושתי תשמע שכך וכך יעץ

עליה המן, תהרגהו. ואיך לא פחד מכך המן. ועוד יותר, הרי היה לו לחוש מאחשורוש בעצמו, שלאחר שיתפכח משכרותו יתקומם עליו איך יעצו עצה שאינו לטובתו באמת ויענישו עונש גדול. אלא שאהבת הכבוד של המן דחתה את כל החששות. ולכן נבחר הוא משמים לייעץ עצה שכזו.

ועוד ביארו רבותינו (אסת"ר ד' ו') ג' באורים למה יעץ המן מה שיעץ, יש מי שאומר שוַשְׁתי פעם אחת סטרה בנעליה על לחיו של המן, והמן זכר לה מעשה זה, וחיכה להזדמנות להשיב נקם, ועכשיו מצא את העת להנקם בה. ויש מי שאומר טעם אחר, שושתי הזמינה למשתה את כל הנשים חוץ מאשת המן, ולכן רצה להענישה. ויש אומרים, כיון שלהמן היתה בת, שרצה המן שתהיה מלכה, לכן יעץ להעביר את ושתי מכסאה כדי שבתו תבוא להיות מלכה תחתיה. ואמנם נעשתה עצתו להעביר את ושתי, וזה היה משמים, אבל לא עלתה לו מחשבתו לעשות את בתו למלכה. ובמשתה שעשתה אסתר (לקמן פרק ז'), כשאמרה לפני המלך איש צר ואויב המן הרע הזה וסיפרה לו שרוצה המן להורגה, הוכיחה אסתר לאחשורוש שהמן לא חפץ בטובת המלך כלל. שכבר בפעם הראשונה שייעץ להרוג את ושתי, יַעץ זאת בשביל שהיו לו כוונות פרטיות, ואף עתה רוצה להוריד את אסתר מכסאה לצורכו. והמלך הרגיש בכך, והתאמת אצלו הידיעה הזו על המן, שראה שהמן מנסה להעביר כל מלכה מכיסאה, והתקצף מאד על המן, עד שלבסוף צוה לתלותו (בסיבת דברים נוספים, כדלקמן). ורק אז נרגע מכעסו, שכעס גם על מה שרצה המן להרוג את אסתר וגם על מה שהרג את ושתי, שידע אז שיעץ לטובתו שלו ולא לטובת המלך כלל. וכיון שרק המן היה מוכן ליעץ כך, סיבבו משמים שהמן יהיה אחד מן שבעת המשרתים הרואים פני המלך אחשורוש, ואחשורוש יתייעץ עמו בדבר ושתי. וזה בא הכתוב כאן להגיד, שמשמים גלגלו שיהיה המן אחד מן אותם המשרתים, לסבב את דבר הריגת ושתי.

ולפי השיטה שממוכן זהו דניאל, כתבו רבותינו (ע' תר' שני פ"א פס' ט"ז) שאשתו היתה עשירה, ומיאנה לדבר עמו כלשונו, ודיברה בשפתה. ודניאל רצה שהיא תדבר בשפתו. לכך יעץ לאחשורוש "להיות כל איש שורר בביתו ומדבר כלשון עמו", שהיא תדבר כלשונו, ולא הוא יצטרך לדבר כלשונה. ובשביל שיתקבל הדבר, יש צורך להרוג את ושתי. להראות את תוקף הגזירה על הכל, שמי שלא יעשה כדבר הגזירה, סכנתו גדולה. ובכך הרויח דניאל רווח אישי. והנה, היה נס שדניאל יהיה דוקא הוא משבעת השרים הרואים את פני המלך, בשביל שהמלך יתייעץ גם עמו, ועל ידי כך באה המפלה לושתי.

ואפשר עוד להוסיף ולבאר, שהפסוק מונה את שבעת הסריסים, ואת ממוכן הזכיר אחרון. וזאת כדי להשמיענו שממוכן היה הקטן שבסריסים (כמבואר בגמרא (מגילה י"ב:)). ואף על פי כן קפץ לדבר ראשונה לפני כולם. וזהו נס, שבדרך כלל השרים עונים לפי הסדר, ומי שמעז לענות לפני חברו שגדול ממנו, הרי הוא מורד במלכות, כיון שאינו מתנהג לפי הראוי, ובבית המלוכה כל פעולה שאינה מן הדין, הרי היא מרידה במלך. וכיצד העז ממוכן שהיה קטן השרים לענות לפני חבריו הגדולים. אלא כאמור, היה זה נס בשביל שלא ייעץ שר שגדול ממנו עצה אחרת ויסכים לו אחשורוש, ולא היתה נהרגת ושתי. אלא דוקא ממוכן ענה, בשביל שעל ידו ראוי שתסבב הריגת ושתי.

ועוד, היה נס גדול במה שממוכן היה דוקא קטן השרים האלו, שהרי אילו היה מהשרים היותר חשובים, היה מפחד לייעץ עצה כזו לאחשורוש. אבל עכשיו שהיה קטן השרים, סמך על מה שהם ישקלו אם העצה טובה או לא, ולכן לא פחד לייעץ עצה זו.

פרק א' - פסוק טו

כְּדָת מַה לַּעֲשׂוֹת בַּמַּלְכָּה וַשְׁתִּי עַל אֲשֶׁר לֹא עָשְׂתָה אֶת מַאֲמַר הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ בְּיַד הַסָּרִיסִים:

היה לממוכן פתחון פה נוסף לטעון לאחשורוש, [שהרי נשאלת השאלה איך יעצו עצה כזאת, שאינה לטובתו של אחשורוש כלל אלא בעיקר לטובת השרים והעמים, בכדי שלא ישתררו עליהם נשותיהם, ואיך ממוכן לא פחד מעונש אחשורוש. התשובה היא] שהרי אחשורוש בעצמו, כשביקש מהם ליתן לו עצה, לא שאל אותם סתם מה כדאי לעשות, דהיינו כיצד להעניש את ושתי כדי ללמדה לקח שלא תתנהג כך שוב. אלא הוסיף בדבריו תיבת כדת. כלומר, הוא שאל אותם מה הדין לפי החוקים. ואילו היה שואל סתם, מה מייעצים לו לעשות לושתי (שלא על פי החוקים), בשביל שלא תחטא לפניו פעם נוספת, באמת אז ממוכן לא היה מייעץ להורגה, שאין זה לתועלת המלך, ותועלתו בעיקר היא לשאר השרים והעמים, כדי שלא תתנהגנה הנשים כושתי.

לא כן עתה, שאחשורוש שאל מיועציו - "כדת מה לעשות", כלומר מה ראוי לעשות על פי חוקי המלכות, בזה ניתן לממוכן אפשרות לייעץ לרעת אחשורוש, כיון שעכשיו כשישאלהו המלך לאחר שיתפכח - איך אמרת לעשות דבר שאינו לטובתי?! יאמר לו ממוכן - אתה שאלת מה צריך לעשות על פי החוקים המדיניים, וזה מה ששפטתי לך. שלא ביקשת מאתנו עצה טובה בשבילך, אלא שאלת רק מה לעשות על פי חוקי המלוכה.

וזה היה משמים שאחשורוש ביקש באופן כזה, שעל ידי זה יכל ממוכן לפתוח פיו ככל אשר רצה, והביא לנפילת ושתי מכסאה.

פרק א' - פסוק טז

וַיֹּאמֶר מְמוּכָן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים לֹא עַל הַמֶּלֶךְ לְבַדּוֹ עָוְתָה וַשְׁתִּי הַמַּלְכָּה כִּי עַל כָּל הַשָּׂרִים וְעַל כָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר בְּכָל מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ:

"ויאמר ממוכן לפני המלך והשרים". היות וממוכן היה הקטן שבשרים האלו (כמבואר לעיל בפס' י"ד), ואמר דבריו לפני המלך והשרים, הרשה לעצמו ליעץ למלך דבר שלא כל כך הגון למלך ולא לטובתו, וכאמור לעיל (שם), כיון שיוכל אחר כך לתרץ את עצמו, שסמך על המלך שלא ימהר לקבל את העצה הזו, ויבחן בעצמו את העצה ויראה אם הוגנת היא או לא. וגם שאר השרים יוכלו לעזור למלך לבחון את העצה אם טובה היא או לא, ובפרט שהם יותר חשובים ממנו, בודאי שעליהם מוטל להחליט אם העצה ראויה למלך או לא. וכיון שהסכימו כולם לעצה, עליהם מוטלת האשמה, ולא על ממוכן. שהוא רק העלה אפשרות מה לעשות, ולא קבע בצורה החלטית, והם הם אלו שקבעו. כך חשב ממוכן.

ועוד חשב, שיוכל לטעון, שמה שהמלך והשרים קיבלו את העצה, זה ראיה שהעצה נכונה, שאם לא כן למה קבלוה, ומה שהמלך מתחרט על מה שעשה, אין זה בגלל שהעצה לא טובה, שאם כן למה קיבל בתחילה עצה זו. אלא שהמלך מתחרט על מה שעשה (אף על פי שזה מה שהיה צריך לעשות), כיון שסוף סוף גרם לעצמו רעה במה שעשה, ולכן מתחרט. אבל אין לו להאשים את יועציו, כי עצתם נכונה היא - לפי מה שביקש מהם שיפסקו לו את הדין האמיתי בלא להתחשב בנתונים המיוחדים שמדובר באשת המלך, והם שפטו לו לפי מה שביקש מהם, וכאמור לעיל (בפסוק הקודם).

את כל זה חשב ממוכן, ולכן לא פחד לייעץ למלך להרוג את ושתי.

[ובאמת מצינו בדברי רבותינו (תרגום ב' א') שאחשורוש הרג את שאר השרים על כך שהסכימו לעצה. אבל את ממוכן (הוא המן) לא הרג עתה, (וגם למי שאומר ממוכן זה דניאל, הלא לקמן (ד' ה') ניזכר 'התך' והוא דניאל (מגילה ט"ו א'), ורואים שאחשורוש לא הרג אותו). ואפשר לבאר שהסיבה שלא הרגו אחשורוש היא בגלל שממוכן הטיל את האשמה על שאר השרים, שלא היה להם להסכים לעצה, ועוד, שהם גדולים וחשובים יותר ממנו, והיה עליהם להחליט, וכאמור, ולכן הניח לו אחשורוש ולא הרגו. ולמי שאומר שממוכן זה המן, היתה עוד סיבה שאחשורוש לא הרג את המן, שהמן היה עשיר גדול (כמבואר בפסוק (ג' ט') ועשרת אלפים ככר כסף וגו') ובגלל זה אהבו אחשורוש, וכמו שראינו איך שגידלו

מעל כל השרים (ג' א'), וזה בגלל חמדת הממון שבערה בו, ורצה להשיג על ידי המן יותר, ואף על פי שאחשורוש היה עשיר גדול, רצה עוד, שבעל המנה רוצה כפלים. ולכן אהב אותו מאוד, והשאירו].

לעיל בפסוק י"ד מבואר שהיה נס במה שממוכן היה מתוך השבעת השרים הרואים פני המלך אחשורוש, ואותם שבעת השרים היו נמצאים לפני אחשורוש דוקא באותו זמן, כך שיכל להתייעץ איתם, (וממוכן שהיה מתוכם יעץ להעניש את ושתי). וגם מבואר שם שממוכן היה קטן השרים. ומה היה הנס בכל זה, בא הפסוק שלנו ואומר שהנס הוא שרק ממוכן הסכים לייעץ כזו עצה, כיון שהיו לו רצונות פרטיים במה שייעץ, [כמבואר לעיל]. וכאן גם כן מבואר שבגלל שהיה עומד לפני המלך והשרים, לא פחד לייעץ כן, שהרי לבסוף כשיתברר שהעצה לא טובה לאחשורוש יטיל ממוכן את האשמה על אחשורוש ועל שאר היועצים למה הסכימו לעצה (וכדלעיל).

וגם בפסוק זה רואים בבירור איך שממוכן חיפש רק את טובת עצמו – שרצה להתנקם במלכה ושתי, שהרי בתחילה לא דיבר מהתחצפותה למלך (שזוהי עיקר עבירתה), אלא פתח ואמר - לא על המלך לבדו עותה ושתי כי על כל השרים וגו'. ורק אחר כך הוסיף להגדיל את עוונה של ושתי (במה שיהיה גם בזיון למלך), בשביל שהמלך יתקצף הרבה, וישיב לה כגמולה.

פרק א' - פסוק יז

כִּי יֵצֵא דְבַר הַמַּלְכָּה עַל כָּל הַנָּשִׁים לְהַבְזוֹת בַּעְלֵיהֶן בְּעֵינֵיהֶן בְּאָמְרָם הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ אָמַר לְהָבִיא אֶת וַשְׁתִּי הַמַּלְכָּה לְפָנָיו וְלֹא בָאָה׃

ממוכן לא דואג כלל למלך אחשורוש. הוא דואג לכל העמים, לכל השרים, חוץ מלאחשורוש. [ורק אחר כך הוסיף גם כן לטעון "וכדי בזיון וקצף", שזה היה לטובת אחשורוש. אבל זה לא היה עיקר הטענה בשביל להרוג את ושתי. ועיקר הטענה היתה מצד מה שיגרם לכל העמים לבעלי הנשים]. ובאמת, אילו היה מחפש רק את טובתו של אחשורוש, היה מציע להעניש אותה באיזה עונש שתילמד לקח ולא תישנה בְּאַוָּלְתָהּ, ותו לא. אבל ממוכן לא רצה לייעץ כן, אלא רצה בדוקא להענישה עונש גדול שתרד מכסאה, בגלל הסיבות המבוארות לעיל (פסוק י"ד). ואפשר לומר, שהוסיף ממוכן להכעיס את אחשורוש על ושתי, בשביל שתתקבל עצתו להורגה, כיון שפחד מנקמתה של ושתי, שאם לא תתקבל עצתו, ודאי שושתי תחפש להשיב לו גמולו בראשו על מה שרצה להורגה (ותהיה לה אפשרות לעשות מה שתירצה, שהרי היא מלכה). ולכן נתן עצה להורגה,

ושוב אין לו לפחד ממנה. וכל זה היה משמים, לסבב דבר הריגת ושתי, וכך תמלוך אסתר.

פרק א' - פסוק יח

וְהַיּוֹם הַזֶּה תֹּאמַרְנָה שָׂרוֹת פָּרַס וּמָדַי אֲשֶׁר שָׁמְעוּ אֶת דְּבַר הַמַּלְכָּה לְכָל שָׂרֵי הַמֶּלֶךְ וּכְדֵי בְזָיוֹן וָקֶצֶף׃

"וכדי בזיון וקצף". רק לאחר שטען ממוכן את הסיבות העקריות שיש להעניש את ושתי, הזכיר טענה נוספת, שיגרם בזיון וקצף לאחשורוש. כיון שאם לא היה מוסיף טענה זו, היה ניכר שהוא לא מבקש את טובת אחשורוש אלא רק את טובת האזרחים. ויש חשש שאחשורוש לא יקבל דבריו. ולא עוד, אלא כשיראה אחשורוש שממוכן מחפש רק את טובת עצמו, ובשביל זה מייעץ להרוג את ושתי, ודאי שיעניש אותו עונש קשה על עצתו. ולכן ממוכן הוסיף עוד טענה, להראות שהוא מתכוון בעצותיו רק לטובת אחשורוש ולטובת המלכות, ונגע בנקודה שהטרידה את אחשורוש: שיתבזה לעיני כל. וזה באמת סימא את עיני אחשורוש, ולכן נטה לקבל את דבריו בלא לבחון אם הם לטובתו או לא, ונעלמה ממנו הרעה אשר טמונה בעצת ממוכן.

והוסיף ממוכן לומר "והיום הזה תאמרנה" וכו'. שהרי הטענה הראשונה - שמעשה ושתי יגרום להבזות את הבעלים בעיני הנשים, זה דבר עתידי, שיעבור זמן עד שיתרגלו במנהג הרע הזה. ויש תקנה לזה, שבניתים אפשר להעניש את ושתי באיזה עונש קטן, ולא ילמדו ממעשיה, ע"י שיראו כולם שושתי נענשה על שביזתה את בעלה, ולא יעשו כך. אבל זה עוד לא היה סיבה להורגה. ולכן ממוכן הוסיף לומר, שחוץ ממה שיגרם בעתיד, גם היום הזה יורגשו השפעותיו של מעשה ושתי, שִירבה הבזיון של אחשורוש בעיני השרים, ולכן, לא יועיל מה שרק יעניש את ושתי עונש כל שהוא, אלא צריך לשרש אותה מן העולם. שאם רק יעניש אותה, ועל ידי כך לא יתרגלו לעשות כמעשיה, לא די בזה, שמכל מקום יהיה לו בזיון וקצף. וכנגד זה אמר ממוכן שאין עצה אלא רק להרוג את ושתי, שכך יהיה חיפוי על הבזיון הרב שיהיה לאחשורוש, ורק זה הוא העונש האמיתי שאפשר לתת על דבר כזה.

ועוד היתה כוונתו במה שאמר "והיום הזה", שדבר שהוא עתידי, לא כל כך היה מרגיזו, שהבזיון לא מורגש כעת. אבל כשאמר לו ממוכן - הנה היום הזה אתה מתבזה לעיני כולם – זה עורר מאד את רגשותיו של אחשורוש שמיד החל להרגיש את הבזיון על גופו, ומיהר לקבל את מה שייעץ ממוכן בלא להמתין כלל, ובלא שחשב מספיק האם עצתו טובה בשבילו באמת או לא. [וזה גם הסיבה שאמר ממוכן (בפסוק שאחרי זה)

"אשר לא תבוא ושתי לפני המלך אחשורוש", שלא היה צריך לומר אחשורוש, שהרי מדבר לפניו, ועוד שהוא המלך וכבר אמר "המלך". אלא כוונתו להדגיש לאחשורוש איך שיתבזה, שבאומרו "אחשורוש" יתעורר קצפו של אחשורוש ביותר, ולא כמו שיאמר "המלך" בלבד].

גם הוסיף ממוכן לומר "ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה" (שדי היה לו לומר ומלכותה יתן לרעותה הטובה ממנה. שהרי מדבר על המלך אחשורוש, ולמה הוסיף "המלך". אלא) שרצה לפתות את אחשורוש שיסכים לעצתו, שעל ידי כך יתרומם אחשורוש בעיני העם, שיראו שהוא מחליט למי לתת את כסא המלכה. שלאחר שביזתה אותו ושתי ואמרה לו שהוא היה שומר הסוסים של אביה וכל מעלתו הוא מצידה (כמו שהבאנו לעיל (פסוק י"א) מדברי רבותינו), כבודו הושפל, ועל ידי הריגת ושתי יראה לכולם שהוא המלך ומחליט מה שרוצה, ובכך יתרומם כבודו בחזרה. כך יעץ לו המן.

פרק א' - פסוק יט

אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב יֵצֵא דְבַר מַלְכוּת מִלְפָנָיו וְיִכָּתֵב בְּדָתֵי פָרַס וּמָדַי וְלֹא יַעֲבוֹר אֲשֶׁר לֹא תָבוֹא וַשְׁתִּי לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ וּמַלְכוּתָהּ יִתֵּן הַמֶּלֶךְ לְרֵעוּתָהּ הַטּוֹבָה מִמֶּנָּה:

בכדי שהריגת ושתי תהא דבר מוחלט, ואחשורוש לא יוכל לחזור בו, הציע ממוכן לחוקק את כל זה בדתי פרס ומדי. ושם יהא כתוב מה שעשתה ושתי, והעונש שקיבלה. וכך אחשורוש לא יוכל לחזור בו, שהרי כְּתב אשר נכתב בדתי פרס ומדי בשם המלך אין להשיב. וגם אם ירצה המלך לחזור מהחלטתו קודם ביצוע גזר דינה של ושתי, [שיכול להיות שעד אז יתפכח משכרותו], מכל מקום לא יוכל לעשות כן. שהרי כבר נרשם בספרי המלכות שושתי עברה על ציווי המלך, והוחלט לתת את מלכותה לרעותה הטובה ממנה.

גם היה נס, שכל המעשה הזה היה בעת שאחשורוש היה שיכור. שאילו היה פיכח באותו זמן, ברור הדבר שלא היה מסכים לעשות כמו שיעץ לו ממוכן, לא רק בגלל שהעצה לא טובה לו אלא גם בגלל שזה דבר מוטעה לעשות כדבריו, שהרי ממוכן הוסיף לומר שיש לכתוב מה שעשתה ושתי בספרי החוקים. ובאמת זו בושה גדולה לאחשורוש שיכתבו לחוק עולם שאמר דבר וזלזלו בו, ולא שמעו לקולו. מצד אחד הציע ממוכן להרוג את ושתי לכפר על מה שביזתה את אחשורוש, ומצד שני הוא בעצמו מייעץ דבר שיהיה בו בושה גדולה לאחשורוש! ואיך הסכים לכתוב דבר זה. אלא היות והיה אותו זמן שתוי, לא חשב מה שעושֶה. וראה את הדבר מצד אחד בלבד, שעל ידי שיכתבו מה

שעשתה ושתי, יהיה בושה לושתי, וגם העם לא יעשו כמעשיה. אבל לא שם לב לבושה שתיגרם לו בכך, ולכן הסכים לעצה.
ועוד, עצם הדבר תמוה שהמלך חוקק כזה חוק אוילי - "להיות כל איש שורר בביתו", שהרי אפילו האיש הפשוט ביותר הוא שר בביתו, ומה צריך לחוקק חוק זה [כמו שאמרו רבותינו (מגילה י"ב ב') שאלמלא האגרות הראשונות לא נשתייר מ"שונאיהם של ישראל" (בלשון סגי נהור) שריד ופליט, שעל ידי האגרות האלו ראו כולם שאחשורוש הוא מלך טיפש ולכן לא הרגו את ישראל מיד כשקיבלו את האגרות השניות (כמבואר לקמן)].
ואילו אחשורוש היה מפוכח מיינו אותו זמן, ודאי שלא היה מחוקק חוק זה.
ובזה הוכנה הבאתה של אסתר אל בית המלכות.

פרק א' - פסוק כ

וְנִשְׁמַע פִּתְגָם הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּכָל מַלְכוּתוֹ כִּי רַבָּה הִיא וְכָל הַנָּשִׁים יִתְּנוּ יְקָר לְבַעֲלֵיהֶן לְמִגָּדוֹל וְעַד קָטָן׃

צריך לדעת מה התכוון ממוכן שאמר "ונשמע פתגם המלך אשר יעשה בכל מלכותו כי רבה היא", מה זה שייך לעונש ושתי, [או לתועלת שתצמח על ידי פרסום החוק החדש].
ובאמת כוונת ממוכן היתה כזו. שהרי היה ידוע שאחשורוש מאד אהב כבוד [וכמבואר בתחילת המגילה – "בהראותו את עושר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו" וגו' שהראה לכולם שהוא עשיר גדול]. וממוכן נתן לאחשורוש עצה שתיתן לו כבוד. שעל ידי שישמעו כולם איך שנהג במי שהמרה את דבריו, יתפחדו כולם ממנו. ועל ידי שימציא חוק חדש, יתהדר לעיני כל העמים, ובפרט שחוק כזה אינו סתם דבר השייך לכלל המדינה, אלא הוא חוק ששייך בכל בית ובית בפרטות. ויתפרסם שמו בכל מקום, וזה משך את ליבו מאד. ובפרט בגלל שמלכותו גדולה ביותר (מאה ועשרים ושבע מדינה), ואם כן כבודו יהיה גדול הרבה, שיתפרסם בתקיפותו אצל כולם. ומובן למה הוסיף ממוכן לומר "כי רבה היא" (מקום ממלכתו), שזה חלק מהתועלת שתהיה לאחשורוש, שיתפרסם בהרבה מקומות. וזה מה שאמר עוד: "וכל הנשים יתנו יקר לבעליהן למגדול ועד קטן" דהיינו, שכולם יכבדו את בעליהן ויזכירו את אחשורוש בפיהם, שיאמרו, למה התחילו להתנהג כך: "בגלל שאחשורוש אמר", ויזכר בפי כל אחד ואחד. וכל זה שִׁיחד את אחשורוש להסכים לעצת ממוכן אף על פי שכמעט אינה לתועלתו, ואינה עשויה לטובתו באמת. וזה היה משמים, בשביל שתמלוך אסתר.

פרק א' - פסוק כא

וַיִּיטַב הַדָּבָר בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ כִּדְבַר מְמוּכָן׃

וזה היה הנס, שהמלך קיבל את עצתו של ממוכן (ולא רק שהסכים לחשוב שהיא טובה), אפילו שלא היתה לטובתו. וגם פלא שהשרים הסכימו לעצה הזו. ובאמת הם לא חשבו שהעצה טובה, רק שידעו שזה לטובתם: מפני א. בשביל שנשותיהן יתייחסו אליהן יפה. ב. בכדי שיתפרסם שמם בתוך פרסום אחשורוש בכל העולם, שאף הם מקורבים למלכות. ולכך הסכימו, אף על פי שאינה עצה ישרה, ועוד יותר שגם טמון בה סכנה, שלכשיתפכח המלך משכרותו, ודאי שירצה להענישם. ואף על פי כן הסכימו לעצתו, וכנראה שהם סמכו על כך שיטילו את האשמה על ממוכן, שהוא בעל העצה. וגם יטענו שבאמת עצה זו טובה היא, וכך ראוי לעשות, [אף על פי שהדבר לא כל כך רצוי למלך], שהרי זה העונש המגיע לממרה פי המלך. ועוד יטענו שהמלך ביקש מהם שיאמרו לו "כדת מה לעשות במלכה ושתי", שלא שאל אותם מה העצה ההוגנת לטובתו. אלא שאל אותם מה מגיע לושתי לפי החוקים (כמבואר לעיל). ולכן הוכרחו לייעץ כן, שזה מה שמגיע לושתי, וכמו שהסביר להם ממוכן, את כל זה יוכלו לטעון. כך חשבו עתה. מכל מקום, ברור הדבר מאד איך שהכל נעשה משמים בשביל שתעבור ושתי ממקומה, ותבוא אסתר לישב בכסאה.

פרק א' - פסוק כב

וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל כָּל מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ אֶל מְדִינָה וּמְדִינָה כִּכְתָבָהּ וְאֶל עַם וָעָם כִּלְשׁוֹנוֹ לִהְיוֹת כָּל אִישׁ שֹׂרֵר בְּבֵיתוֹ וּמְדַבֵּר כִּלְשׁוֹן עַמּוֹ:

מבואר בגמרא (הובא בפסוק י"ט) שאלמלא איגרות הראשונות ששלח אחשורוש על פי עצת ממוכן, היו עם ישראל בסכנה. שלכאורה יש תמיהה רבה, כיון שעשׂו שונא ליעקב והגוים מחכים תמיד לכלות את עם ישראל, אם כן למה כשהעמים קבלו את האיגרות שהיה בהם הצווי להשמיד את עם ישראל (ח"ו) לאחר י"א חודש, לא עשו זאת כבר קודם לכן, שמיד כשראו שיש היתר מהמלך לעשות כרצונם ביהודים, ידעו שהיהודים נקלים בעיניו, ולא חשובים אצלו כלל, ואם ילחמו ביהודים קודם התאריך שנקבע באגרות, אין בכך כלום, ולא יֵענשו. [שמה שקבע יום מיוחד להשמידם, זה מפני שאותו יום היה מוכן לכך על פי המזלות, שהרי בשביל להרוג עם שלם, צריך להסתדר עם המזלות (כך זה לפי מחשבתם). ובודאי שמי שיקדים לעשות מהנאמר באגרות, הרי זה משובח, ולא יענישנו המלך ולא כל אחד אחר]. ואם כן, כיון שהיהודים היו לצנינים בעיניהם ושנאום, למה לא קפצו מיד על ההזדמנות שניתנה להם.

והסיבה היא, שעל ידי האגרות שנשלחו בתחילה, אמרו כולם: "אחשורוש מלך שוטה - שמצוה צוויים ומחוקק חוקות מיותרות, וכי איזה בעל לא שורר בביתו?!" ומה צריך

לתקן כזו תקנה. ולכן, פחדו שמא אחשורוש יתחרט ממה שנתן אז רשות להרוג את היהודים, ויוציא אחר כך צו חדש הפוך מהקודם, שמי שישלח ידו ביהודים, ינקם. שהרי מלך שאינו יציב בדעתו הוא, ומסוגל לכל תהפוכות, היום אומר כך, ומחר יאמר כך, וכמו שכעת אוהב את המן ושומע לעצותיו (שבאגרות היה כתוב שהמן הוא בעל עצה זו להלחם בעם ישראל (אסת"ר ז' י"ג)), כמו כן למחר ימצא אחשורוש אוהבים חדשים, ויניאו אותו להתחרט ממה ששלח באגרות הקודמות, וישמע להם, ויצוה שאסור לשלוח יד ביהודים ומי שיגע או מי שנגע בהם כבר, יענש. ולכן פחדו להרע ליהודים לפני הזמן. ועוד, לאחר שראו כולם איך שאחשורוש קצף על ושתי והרגה, וכל זה רק בגלל שמיאנה לציית לו, ואפילו שהיתה אשתו, (ולא הסתפק להענישה בעונש אחר), פחדו מאוד לעבור על דבריו להקדים את הזמן הכתוב באגרות. ואף על פי שהיה נראה מהאגרות (ששלח המן) שנוח לאחשורוש בהשמדת עם ישראל, מכל מקום כיון שלא אמר לעשות זאת אלא בתאריך מסוים, לבסוף יבוא עליהם בעלילה, ויאמר להם: "איך עברתם על הצווי ועשיתם כן קודם התאריך שנקבע לכך?" ויתקצף עליהם ויבוא להורגם. ולכך נשתהו זמן רב וחיכו ליום המיועד. ובניתים נתבטלה הגזירה. יוצא איפה שהיה נס גדול באיגרות האלו המוזכרות בפסוק זה, שבשביל כך לא הרגו את היהודים מיד כשקיבלו את האגרות ששלח המן. ולבסוף ניצלו היהודים.

פרק ב

פרק ב - פסוק א

אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כְּשֹׁךְ חֲמַת הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ זָכַר אֶת וַשְׁתִּי וְאֵת אֲשֶׁר עָשְׂתָה וְאֵת אֲשֶׁר נִגְזַר עָלֶיהָ׃

בשעת מעשה לא נתן המלך אחשורוש את לבו למה שקורה איתו, והסכים למה שיעצו לו שריו להרוג את ושתי. רק לאחר שנתפכח משכרותו, נתגלה לפניו גודל טפשותו, כיצד הלך שולל אחר יועציו, אך כבר היה מאוחר. ונצטער מאוד על מה שעשה, ומאן להתנחם. ובאמת אף על פי שממוכן היה בעל העצה, מכל מקום כיון שכולם הסכימו לו, נחשב כאילו גם הם יעצו לו כן, ובכך ראה אחשורוש ששריו לא אמינים, ובקלות יכולים להטעותו, ולכן, כשהוצרך לעצה פעם אחרת - כשחיפש מלכה, לא נתייעץ עמם, שהרי אינם מיעצים אלא לטובתם, וכמבואר לעיל (א' כ"א), ופחד שגם בפעם הזו ירמו אותו. וזה היה לטובת עם ישראל: שהרי אם היה מתייעץ עם יועציו, ודאי שהיו יועצים לו ליקח אשה מזרע מלוכה, מתאימה לו, ואז אסתר לא היתה נלקחת למלך, שהרי היא לא

גילתה את עמה ולא את ארץ מולדתה, ולא ידעו שהיא מזרע המלוכה, מצאצאי שאול המלך (מגילה י"ג ב'), וגם אולי היא מייחוס נבזה, ומעם בזוי, ומארץ קטנה ושפלה וכו', ולא היה אפשר ליקח כזו אשה לעשותה מלכה. אך הקדוש ברוך הוא רצה שאסתר היא זו שתהיה מלכה. ולכן נתגלגלו הדברים באופן כזה שאחשורוש יפחד להימלך שוב ביועציו, (שמא יטעוהו כמקודם), וכך יבחר באסתר.

פרק ב - פסוק ב

וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ מְשָׁרְתָיו יְבַקְשׁוּ לַמֶּלֶךְ נְעָרוֹת בְּתוּלוֹת טוֹבוֹת מַרְאֶה:

כאן מבואר דבר מפליא מאוד: שהמלך המכובד והגאותן, במקום להתייעץ עם שרים נכבדים, הלך להתייעץ עם נערים ממשרתיו. איך זה יתכן. אך כאמור (בפסוק הקודם), אחשורוש חשש שיועציו החשובים ייעצו לו עצה שאינה הוגנת בשבילו. ובעניין נשגב כזה, מי תהיה המלכה, לא רצה להועץ איתם. וגם פחד להתייעץ עם אנשים רמי מעלה אחרים (שאינם מחבר יועציו) שמא גם הם ייעצוהו לפי נגיעותיהם - רק מה שטוב להם, ולא מה שראוי ליעץ באמת לטובתו. אמנם, בעצמו לא רצה להחליט את דרכו, שהרי בקלות יוכל לטעות, ובדבר גדול כזה אין לו לסמוך על רעיוניו בלבד. ולא נישאר לו אלא להִמלך בכאלה שאין להם שום נגיעות אישיים. וחשב מי הוא זה ואי זה הוא אשר נקי מכל סיג של שוחד. ומצא שנעריו המשרתים, הם היותר מתאימים למלאכה הזו. [ולא שבחר בהם לכתחילה, שהרי נערים הם נערים ולא משנה מה שהם מצויים בבית המלוכה. רק בחר בהם כיון שהיו נמצאים לפניו]. אמנם אינו מוכרח לשמוע לעצתם ולילך על פיהם בלבד, אלא ישמע דבריהם, וישקול את העצה בעצמו, וכך יוכל להגיע למסקנה הנכונה איזו מלכה לבחור. וכך עשה, הלך והתייעץ עם נעריו המשרתים הפשוטים, והם יעצוהו עצה כפי שכלם, ולפי חלשות ליבם. שאמרו לו לבחור מלכה מהנערות הבתולות שטובות מראה, בלא להסתכל על פנימיותם (חכמה וכדומה) ובלא לשים לב על יחוסם. וכל זה היה משמים, שעל ידי שיחפש המלך נערות כאלו, תִימצֵא אסתר, ויביאוה אף בלא לדעת את מוצאה ומולדתה (כמו שצוה עליה מרדכי, שלא לגלות).

עד כאן ביארנו לפי הבאור שנערי המלך היינו נערי המלך ממש. אמנם בפרקי דרבי אליעזר (פ' מ"ט) מבואר שגם עתה כמקודם, ממוכן הוא זה שיעץ לו. ולפי זה יש לבאר כך: שבאמת אחשורוש פחד להועץ ביועציו בפעם הזו, מפני שראה שיעצוהו לטובת עצמם (כמבואר לעיל בפר' א'), אבל ממוכן הרי רצה מאוד שהבת שלו תמלוך, כמו שביארו רבותינו (אסת"ר ד' ו'), ולכן יעץ למלך לחפש נערות בתולות טובות מראה, שאלו בלבד תנאים המתאימים לבתו. ובכך חשב שביתו תיבחר להיות מלכה. ולא יעץ למלך ליקח

למלכה אשה שהיא מזרע מלוכה, ולא בעלת מעלות. שבתו של המן היתה משוללת מכל אלו, (ועדיין המלך עוד לא השיאו מעל כל השרים ולא היה חשוב).

ויש לשאול היאך נתיעץ המלך עם המן, והרי כבר ראה שהכשילו פעם אחת בעצה לא נכונה (שיעץ לו בפעם הראשונה להרוג את ושתי, ואחר כך נצטער על כך)? אמנם בפסוק לא נאמר שהמלך הלך להתיעץ עם ממוכן אלא כתוב "ויאמרו נערי המלך" (הוא ממוכן), משמע שבא אל אחשורוש מעצמו, בלא שקרא לו להתייעץ אתו. ואם כן לא קשה, שבאמת לפי הדעה הזו אפשר לבאר שאחשורוש לא קרא לו כיוון שפחד שלא יטעה אותו גם עתה. אבל אחרי שממוכן בא מעצמו אליו, לא דחה אותו. כי סוף סוף היה זקוק לעצה. וגם סמך קצת על כח השיפוט שלו, שכעת לא היה שיכור כמו בפעם הראשונה, ויוכל לבחון את העצה כראוי. ולא ימהר לקבל את דברי ממוכן תיכף ומיד כבפעם הקודמת. ולכן הסכים לשמוע דבריו. וממוכן שכל מטרתו היתה שבתו תהא מלכה המשיך בָּבְּוּון הזה, ושוב יעץ עצה שאינה הגונה לאחשורוש, אלא מה שטוב לו. אך כל זה היה משמים, שאחשורוש הסכים לשמוע עצת ממוכן גם עתה לאחר שהטעהו כבר פעם אחת, וכן מה שממוכן רצה שבתו תהא מלכה ובשביל כן חיבל תחבולות להשיג רצונו, וכל זה כדי שלבסוף יבחר המלך באסתר המלכה.

ולפי מי שאומר שממוכן הוא דניאל (לעיל א', י"ד) יוצא ש"נערי המלך" זה דניאל (לפי פדר"א דלעיל), ולפי זה צריך ביאור למה דניאל בא ויעץ לאחשורוש ליקח נערות בתולות וכו', ולא יעץ לו דבר הגון לבחור במלכה מתאימה, עם מעלות מתאימות, ראויה למלכות וכו'. ויש לומר שרצה להרויח ב' דברים. א. לכפר על עצתו הראשונה. ב. לפייס את המלך. כלומר, על ידי מה שייעץ למלך עתה עצה כזו, וימצא אחשורוש אשה כפי הדרישות שהעמיד לו ממוכן, ויעשה מלכה, ותמצא חן בעיניו, על ידי זה יראה שממוכן מחפש עצות רק לטובת המלך. שאין תועלת לאדם אחר במה שתהיה למלך מלכה כפי שהציע. וכך יחשוב אחשורוש שגם עצתו הראשונה שיעץ לו היא רק לטובתו, ולא התכוון לרמות אותו. ועוד, על ידי שישא אחשורוש מלכה שתמצא חן בעיניו, ישכח מהמלכה הראשונה, וינוח לגמרי מזעפו, ולא יתעצב עוד על שהרג את ושתי. וכך ישכח את עצתו של ממוכן, ולא יענישו.

וממוכן ידע שאם ייעץ ליקח אשה בעלת מעלות, וגם מזרע מלוכה, קשה למצוא את כל המעלות ביחד, ואם כבר נמצאת כזו, לא בטוח שתרצה להנשא לאחשורוש, ובפרט שיצא מכבר על אחשורוש שם רע של מלך שוטה - כאשר שלח אגרות הרשומים בו דברי שטות, כמבואר לעיל (פרק א פסוק יט). וגם ידע ממוכן, שאם יציע למלך כלילת מעלות,

והיא לא תרצה - מהסיבה הנ"ל, יצטער אחשורוש יותר ויותר על אשתו הראשונה, שהיא היתה בעלת עיקר המעלה שהוצרך אחשורוש - מזרע מלכות [שעל ידי זה הכירו בו כמלך], ואחשורוש במו ידיו הרגה; ויגדל כעסו על ממוכן שהביאו לכך. לאכן עתה שיעץ לו ממוכן אחת שכל מעלותיה מסתכמות בחיצוניות, ידע ממוכן בבירור שלא יתכן שלא תהא אחת העונה על דרישה זו שתסכים להינשא למלך, וכאשר המציאות הוכיחה לבסוף - שהתקבצו נערות רבות לבית המלך. וברעיון זה ידע ממוכן שהכל יבוא על מקומו בשלום.

פרק ב - פסוק ג

וְיַפְקֵד הַמֶּלֶךְ פְּקִידִים בְּכָל מְדִינוֹת מַלְכוּתוֹ וְיִקְבְּצוּ אֶת כָּל נַעֲרָה בְתוּלָה טוֹבַת מַרְאֶה אֶל שׁוּשַׁן הַבִּירָה אֶל בֵּית הַנָּשִׁים אֶל יַד הֵגֵא סְרִיס הַמֶּלֶךְ שֹׁמֵר הַנָּשִׁים וְנָתוֹן תַּמְרוּקֵיהֶן:

עוד יעצו לו נערי המלך, שלא יסתפק בכרוז שיכריז בכל מקום שתבא כל נערה אל שושן הבירה. אלא ישלח פקידים להביא את כולן, בעל כורחן. וגם הוסיפו לומר שיקבצו את כל נערה בתולה, וגם הדגישו שאין לו לבדוק ביחוסה או בשאר מעלות, אלא רק בתנאים שהזכירו. והטעם שאמרו לו כן, כיון שראו שאחשורוש נוכח לדעת, שהמלכה הראשונה, בגלל שהיתה מזרע מלכות, השתחצה עליו, ושלחה לו דברי גנאי, ובכך כעס עליה והרגה. אבל עכשיו, אם יקח נערה סתם שאינה מזרע מלכות, לא תתגאה עליו. וסיבבו מלמעלה שע"י תנאים אלו תבוא אליו אסתר. אם כן, תנאי ראשון היה צריך שהמלך ישלח פקידים ולא יסמוך שתבאנה מאליהן, וכך באה אסתר, שאילו היה מוציא כרוז לאסוף את כולן בלא פקידים, הרי אסתר הצדקת לא היתה באה אל המלך הגוי. ואילו לקחו את אסתר הצדקת בעל כורחה אל המלך. ותנאי שני שלא חיפשו אשה מזרע מלוכה ומיוחסת ובת שרים ונגידים. וכך הביאו את אסתר אף בלא לדעת מי הוא עמה ומה הוא יחוסה.

פרק ב - פסוק ד

וְהַנַּעֲרָה אֲשֶׁר תִּיטַב בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ תַּחַת וַשְׁתִּי וַיִּיטַב הַדָּבָר בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וַיַּעַשׂ כֵּן:

נתבונן איזו הצעה הציעו למלך: נערה "אשר תיטב בעיני המלך", רק בעיניו, בלא שיבדוק את פנימיותה. והיא "תמלך תחת ושתי" כזו שלא ברור רמת פיקחותה וכל שאר המעלות הנצרכים למלכה! זוהי עצת נערי המלך, עצת נערים. והפלא הוא, שאחר ששמע המלך עצת נעריו, הוטב הדבר בעיניו! ולא עוד אלא שכך עשה! זהו נס גדול איך מלך גדול כזה שמושל על מאה עשרים ושבע מדינות, מסכים לעצה זו. [אמנם לעיל (פסוק ג') הסברנו איך הדבר נעשה בדרך הטבע: שכיון שראה אחשורוש שאם תהיה לו מלכה מכובדת,

תתנשא עליו, כמו שעשתה לו ושתי, לכן פחד שמא גם זו תעשה כן, והסכים לעצת נעריו]. ורואים פה איך שהכל מכוון מלמעלה, וכל זה נעשה בשביל שלבסוף אסתר תֵּעשה מלכה, ובבא העת תהיה לעזר להצלת עם ישראל.

פרק ב - פסוק ה

אִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה וּשְׁמוֹ מָרְדֳּכַי בֶּן יָאִיר בֶּן שִׁמְעִי בֶּן קִישׁ אִישׁ יְמִינִי:

היתה תועלת עצומה במה שמרדכי היה נמצא דוקא בשושן הבירה, שהרי אילו היה במקום אחר, לא היה לו קשר עם אסתר. וגם לא היה מגלה את עצת בגתן ותרש, וכמבואר לקמן. ובזה שהיה נמצא דוקא בשושן הבירה, בכך באה הצלה לו בפרט, ולעם ישראל בכלל.

"בן יאיר בן שמעי בן קיש". ממשפחת שאול המלך היה (ע' תרגום שני). ולכן כשלקחו את אסתר בת דודו אל המלך, אמר לה שלא תגלה את עמה ואת מולדתה, בשביל שלא ידעו שהיא ממשפחת מלכים. וזה עצמו היה נס שלא גילתה, שאדרבה, אילו היתה מגלה שהיא יהודיה אפשר שלא היו לוקחים אותה כלל לאחשורוש. [אמנם הפקידים כן היו מביאים אותה לשושן הבירה. כי נצטוו להביא את כולם ועשו חובתם, אבל שומר הנשים ודאי היה נמנע מלבחור בה למלכה. כי היה יכול להחליט שזו אינה ראויה. ואילו ידע שהיא מעם ישראל, היה מחזירה לביתה מיד]. ובזכות שמרדכי צוה עליה שלא לגלות את מולדתה הובאה אל המלך, וזה היה תחילת ההצלה.

פרק ב - פסוק ו

אֲשֶׁר הָגְלָה מִירוּשָׁלַיִם עִם הַגֹּלָה אֲשֶׁר הָגְלְתָה עִם יְכָנְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה אֲשֶׁר הֶגְלָה נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל:

כאמור לעיל (בפסוק הקודם) וכפי שיתבאר בהמשך המגילה, היתה נצרכת שהותו של מרדכי בשושן הבירה דוקא, שיוכל לבוא בתמידות אל שער המלך ולראות את אסתר, וזה הנס המבואר כאן, שאף על פי שהיה גר בירושלים, הובא עם הגולה אשר הוגלתה עם יכניה מלך יהודה עד שושן הבירה. ורבותינו ביארו (מגילה י"ג א') תיבת אשר הגלה מירושלים, שמשמע שמרדכי הגלה את עצמו, כיון שהיה צדיק ולא הגלו אותו, אך הוא בעצמו נשתתף בצערם של ישראל וגלה עמהם (כמו ירמיה הנביא, שנבוכדנצר הרשע פטרו מלגלות עם כל ישראל, אך ירמיה הגלה את עצמו עִמם, להשתתף בצערם). וזה היה תחילת הנס.

פרק ב - פסוק ז

וַיְהִי אֹמֵן אֶת הֲדַסָּה הִיא אֶסְתֵּר בַּת דֹּדוֹ כִּי אֵין לָהּ אָב וָאֵם וְהַנַּעֲרָה יְפַת תֹּאַר וְטוֹבַת מַרְאֶה וּבְמוֹת אָבִיהָ וְאִמָּהּ לְקָחָהּ מָרְדֳּכַי לוֹ לְבַת:

הנה, היות ומרדכי היה אומן את הדסה, כאשר אסתר נעשתה מלכה, רצתה שמרדכי יהיה בקרבת מקומה, והתקינה לו בית סנהדרין ליד בית המלכות (תרג' פס' כ"א), וע"י זה שמרדכי היה בסביבת המלוכה שמע שם את עצתם של בגתן ותרש (כמבואר לקמן כ"א-כ"ב). וכך נסבבה הצלת עם ישראל, כמו שיתבאר בהמשך המגילה.

פרק ב - פסוק ח

וַיְהִי בְּהִשָּׁמַע דְּבַר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ וּבְהִקָּבֵץ נְעָרוֹת רַבּוֹת אֶל שׁוּשַׁן הַבִּירָה אֶל יַד הֵגַי וַתִּלָּקַח אֶסְתֵּר אֶל בֵּית הַמֶּלֶךְ אֶל יַד הֵגַי שֹׁמֵר הַנָּשִׁים:

נס גלוי היה בזה שנערי המלך יעצו להפקיד פקידים שיהיו ממונים להביאה אל המלך כל נערה שיחשבו להביאה, אפילו בעל כורחה. שהרי אילו היו מיעצים להוציא כרוז המזמין כל נערה מרצונה, או אפילו בעל כרחה, אסתר הרי לא היתה מוכרחת לבוא מצידה, שהיתה יכולה להישאר ולהתחבא. אבל עכשיו שצוה המלך לפקידים להביא בעצמם את הנערות מכל המדינות, לא יכלה אסתר להתעלם מהפקודה והוכרחה לבוא. ומבואר עוד בפסוק, שאף על פי שכבר היו בתולות רבות בשושן הבירה, הפקידים לא הסתפקו בזה, והלכו להביא עוד. ואילו היה רק יוצא כרוז, אסתר היתה יכולה להשאר ולא לבוא, ולא היה מורגש הדבר בין רוב אלה שכן באו. והמלך לא היה שולח לחפש אם יש כאלו שהתחבאו מפניו, שהרי יש לפניו מבחר רב, ואינו צריך יותר. אבל כיון שהפקידים טרחו לחפש בעצמם את כל הנערות, הביאו גם את אסתר. שכך נצטוו, להביא את כולם. וזה היה מהתחלת ההצלה, שנלקחה אסתר. ולשון ותלקח אסתר משמע לקיחה בעל כורחה, שהיא לא רצתה לבוא, אך כאמור, משמים כן רצו, בשביל שתושיע את עם ישראל.

פרק ב - פסוק ט

וַתִּיטַב הַנַּעֲרָה בְּעֵינָיו וַתִּשָּׂא חֶסֶד לְפָנָיו וַיְבַהֵל אֶת תַּמְרוּקֶיהָ וְאֶת מָנוֹתֶהָ לָתֶת לָהּ וְאֵת שֶׁבַע הַנְּעָרוֹת הָרְאֻיוֹת לָתֶת לָהּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ וַיְשַׁנֶּהָ וְאֶת נַעֲרוֹתֶיהָ לְטוֹב בֵּית הַנָּשִׁים:

נס. מכל הנערות הרבות שהובאו לשושן הבירה, לא נבחרה אלא אסתר. ובודאי שהשתדלו מאד להכשיר עצמן שיבחרו בהן סריסי המלך, ואסתר כלל לא ניסתה בכך. [וכמו שמבואר במפורש לקמן, וכן משמע בפסוק כאן]. ועם כל זאת הוטבה אסתר בעיני שומר הנשים להביאה אל המלך, ולא רק שהוטבה בעיניו להיות ראויה למלכות, אלא גם נשאה חסד לפניו - שרצה למהר להכין לה תמרוקיה ומנותיה ואת נערותיה. והיה זריז וממהר בשלה יותר מבשל כולן (רש"י).

פרק ב - פסוק י

לֹא הִגִּידָה אֶסְתֵּר אֶת עַמָּהּ וְאֶת מוֹלַדְתָּהּ כִּי מָרְדְּכַי צִוָּה עָלֶיהָ אֲשֶׁר לֹא תַגִּיד:

אסתר עשתה כל מה שאפשר בשביל שלא יקראו לה אל המלך. ואפילו לא גילתה את עמה ואת מולדתה, כיון שהיתה מזרע שאול המלך (מגילה י"ג ב'), ולא רצתה שידעו זאת, שלא יבחרו בה למלכה בשל כך. ומבואר כאן שאף על פי שלא היתה סיבה מיוחדת לקחתה, שהרי לא ידעו שהיא מזרע מלכות, ואפילו את עמה לא ידעו, עם כל זאת התרצה בה המלך. כיון שאחשורוש לא חיפש אלא רק נוי, כמו שיעצו לו נערי המלך (לעיל פסוקים ב'-ג'). (ומצד ההגיון, המלך היה צריך לחפש מישהי מזרע מלכות או בעלת מעלות וכדומה, אלא שמשמים סבבו וכנ"ל. ובכך הוכנה ההצלה לעם ישראל).

פרק ב - פסוק יא

וּבְכָל יוֹם וְיוֹם מָרְדְּכַי מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵי חֲצַר בֵּית הַנָּשִׁים לָדַעַת אֶת שְׁלוֹם אֶסְתֵּר וּמַה יֵּעָשֶׂה בָּהּ:

דבר מתמיה הוא לראות איש אחד המסתובב תמיד ליד מקום מסוים שאין לו קשר לשם. והנה, כשמשרתי המלך שהיו נמצאים בסביבת בית הנשים ראו את מרדכי מתהלך בכל יום ויום הלוך ושוב ליד חצר בית הנשים, היה להם לחשוב שיש לו קשר לשם, שאחת הנשים קרובה אליו, ואז היו מבררים מי היא זו ואיזו היא, והיו מוצאים שזאת אסתר. שבודאי כל אחת היתה אומרת שמרדכי לא קרוב שלה. ורק אסתר (שלא ידעו את עמה ואת מולדתה) - מוכרח שהיא קרובתו. [בכל הספר בארנו לפי השיטה שאף אחד לא ידע שאסתר גדלה בבית מרדכי. (עי' ב"ראשון לציון" להאור החיים הקדוש פ"ב פס' י')]. וכיון שיהודי הוא, הרי ידעו בכך את מוצאה של אסתר. שכן מרדכי - ודאי שהיתה לו חזות יהודית, וגם הוא היה מפורסם מאוד (כמבואר במפרשים). ואי אפשר היה לו להסתיר את מוצאו על ידי שלא יאמר להם. ואז אסתר היתה נשלחת, ולא היתה נעשית למלכה. ומשמים רצו שהתשועה תֵּעשה על ידה, שתהיה מלכה. ונעשה נס, ואף אחד מהשרים ומשאר המשרתים לא שם לב למעשה מרדכי שעובר יום יום ליד חצר בית הנשים. וכך אסתר נשארה שם עד שהובאה אל המלך. [ומה שמרדכי לא פחד מכך שמא יגלו אותו ויחפשו מי היא קרובתו, כי אדרבה, הוא כן היה רוצה שידעו שאסתר היא בת דודו. (רק שלא רצה שידעו שהיא מזרע מלוכה). ואמנם על ידי שהיו יודעים שאסתר היא קרובתו, לא ידעו בזה שהיא ממשפחת המלך, שהוא לא יאמר להם סוד זה. וכשידעו את עמה, ישלחוה לביתה].

פרק ב - פסוק יב

וּבְהַגִּיעַ תֹּר נַעֲרָה וְנַעֲרָה לָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ מִקֵּץ הֱיוֹת לָהּ כְּדָת הַנָּשִׁים שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ כִּי כֵן יִמְלְאוּ יְמֵי מְרוּקֵיהֶן שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בְּשֶׁמֶן הַמֹּר וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בַּבְּשָׂמִים וּבְתַמְרוּקֵי הַנָּשִׁים:

היתה בזה תועלת גדולה לאסתר, שעל ידי כל העכובים האלו של התמרוקים והבשמים, נידחה זמן הגעתה אל אחשורוש, ושהתה אצלו כמה שפחות זמן, לא יותר מהזמן הנצרך.

פרק ב - פסוק יג

וּבָזֶה הַנַּעֲרָה בָּאָה אֶל הַמֶּלֶךְ אֵת כָּל אֲשֶׁר תֹּאמַר יִנָּתֵן לָהּ לָבוֹא עִמָּהּ מִבֵּית הַנָּשִׁים עַד בֵּית הַמֶּלֶךְ:

גם מה שאחשורוש לא בדק כל אחת בראיה בלבד, אלא עיכב כל אחת ואחת בביתו למשך זמן כדי לבחון אם היא מתאימה לו, כמו שכתוב (בפסוק י"ד): "בערב היא באה ובבקר היא שבה", כל זה היה עיכוב גדול עד שהגיע זמן תורה של אסתר. ולעיל נאמר (ב' ח'): "ובהקבץ נערות רבות", ואם כן הדבר לקח זמן מרובה מאוד. והכל לטובת אסתר, כמו שנתבאר למעלה, כמה שפחות שתהיה אצל המלך.

ויש כאן עוד נס, שאף על פי שאסתר לא בקשה דבר אלא רק מה שאמר לה הגי שומר הנשים לעשות, עם כל זאת, כיון שהקדוש ברוך הוא רצה שהתשועה תבא על ידה, נבחרה דוקא היא להיות המלכה.

פרק ב - פסוק יד

בָּעֶרֶב הִיא בָאָה וּבַבֹּקֶר הִיא שָׁבָה אֶל בֵּית הַנָּשִׁים שֵׁנִי אֶל יַד שַׁעַשְׁגַּז סְרִיס הַמֶּלֶךְ שֹׁמֵר הַפִּילַגְשִׁים לֹא תָבוֹא עוֹד אֶל הַמֶּלֶךְ כִּי אִם חָפֵץ בָּהּ הַמֶּלֶךְ וְנִקְרְאָה בְשֵׁם:

מי שהיתה אצל המלך אחשורוש והועברה אל בית הנשים השני, כמעט כלו סכויה להיות מלכה. שאם המלך לא בחר בה עדיין, אין סיבה שישוב ויבחר בה. [ואפשר שלכן כתוב "שומר הפלגשים", כוון שמכאן והלאה אינה אלא פילגש, דהיינו שפחה, אבל כבר מסתמא לא תעשה מלכה]. ורק אם פתאום המלך יחשוב על אחת מתוך אלה שכבר היו אצלו לעשותה מלכה, אז הוא יקרא לה במיוחד, ויחזירה אצלו. אבל זה לא מסתבר. ולכן, אילו היתה אסתר מגיע לבית הנשים השני, כמעט ודאי ששוב לא היתה נעשית מלכה. ומשמים, המלך התרצה לעשותה למלכה כבר בהיותה אצלו, קודם שתגיע לבית הנשים השני. ולא עלה בדעתו אולי יש יותר טובה מזו. שכל כך אסתר היתה נושאת חן, וכל כך הוטבה בעיניו, עד שהיה ברור לו שהיא תִּבָּחֵר מכל הנשים להעשות מלכה.

פרק ב - פסוק טו

וּבְהַגִּיעַ תֹּר אֶסְתֵּר בַּת אֲבִיחַיִל דֹּד מָרְדְּכַי אֲשֶׁר לָקַח לוֹ לְבַת לָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ לֹא בִקְּשָׁה דָּבָר כִּי אִם אֶת אֲשֶׁר יֹאמַר הֵגֵי סְרִיס הַמֶּלֶךְ שֹׁמֵר הַנָּשִׁים וַתְּהִי אֶסְתֵּר נֹשֵׂאת חֵן בְּעֵינֵי כָּל רֹאֶיהָ:

שלא כשאר הנשים שהובאו אל המלך, אסתר לא ביקשה דבר. לא כל מיני שחוק ולא מיני זמר ולא כל דבר אחר כדי למצוא חן בעיני משהו מבית המלכות. ואדרבה, היא חפשה איך לעשות שלא יקחוה אל המלך. ורק מה שהוכרחה לעשות משום שהגי שומר הנשים פקד עליה לעשות, עשתה. ומצד הטבע, קל וחומר הוא, ומה כל הנשים שהשתדלו ביותר, וחיפשו כל האופנים לעשות בשביל שיבחר בהם המלך, ובודאי היו נשים שמתאימות לרצון המלך, שהפקידים הרי ידעו במי לבחור. ואף על פי כן, לא הועיל להם שום תועלת, והמלך לא בחר בהם. דוקא אסתר, שלא ניסתה כוחה בהתרצות אל המלך, היא זו שנבחרה להיות מלכה. כיון שנשאה חן. ומשמים נתנו לה את החן, בשביל שהמלך יבחר בה.

ואפשר לבאר שהיה כאן עוד נס, שאסתר לא רק שנשאה חן בעיני המלך ובעיני הגי, אלא אף נשאה חן בעיני כל מי שראה אותה. שגם אם היתה נושאת חן בעיני אחשורוש לבדו או גם בעיני הגי, אין זה מספיק בשביל שתֵּעשה מלכה, שודאי היו כאלה שמתקנאים בה ולא היו נותנים למלך לבחור בה למלכה. וכל שר ושר רוצה שהמלכה תהא מהאומה שלו, והיו באים בתחבולות אל המלך שלא יעשה את אסתר למלכה. ובפרט שלא היה ידוע להם עמה של אסתר, היו טוענים שמעם בזוי היא, שאם לא כן, למה אינה מגלה אותו. והיו בוחרים למלך מלכה אחרת. אך משמים נעשה שאסתר היתה נושאת חן בעיני כל רואיה. ורבותינו מפרשים (מגילה י"ג א') שכל אחד ואחד מהשרים היה נדמה לו שאסתר מהאומה שלו. וזה מה שגרם לכל השרים לרצות שאסתר תהיה מלכה.

פרק ב - פסוק טז

וַתִּלָּקַח אֶסְתֵּר אֶל הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ אֶל בֵּית מַלְכוּתוֹ בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי הוּא חֹדֶשׁ טֵבֵת בִּשְׁנַת שֶׁבַע לְמַלְכוּתוֹ:

אסתר נלקחה בעל כורחה אל המלך. כמו שכתוב "ותלקח" משמע שלקחו אותה בלא רצונה אל המלך (כמבואר לעיל). ואם כן ודאי שלא היתה נראית באופן הראוי כדי שיבחרו בה למלכה. ואף על פי כן המלך בחר בה, ומשמים היה דבר זה, שתצמח מכך הישועה לעם ישראל.

"בשנת שבע למלכותו" - הקדים הקדוש ברוך הוא ביאתה של אסתר אל המלך זמן גדול לפני מעשה המן, בכדי שבניתים תתרגל אצלו, ובעת שהוצרכה לבקש על עמה עשתה זאת בקלות. וגם שעל ידי כך יקבל את בקשותיה ברצון, ולא יחשוב שהיא עדיין סתם נערה שלא הורגלה לסגנון המלכות, ובקשותיה כבקשות האנשים הפשוטים, ויזלזל בדבריה. אבל בכך שכבר היתה כמה שנים מלכה, יתייחס לבקשותיה כמו שצריך, ויכבד דבריה (וכך הביאה את המן אל המשתה, וביזתה אותו שם, עד שלבסוף תלהו המלך, כמבואר בהמשך המגילה), ובאה תשועה לעם ישראל על ידי כל זה.

פרק ב - פסוק יז

וַיֶּאֱהַב הַמֶּלֶךְ אֶת אֶסְתֵּר מִכָּל הַנָּשִׁים וַתִּשָּׂא חֵן וָחֶסֶד לְפָנָיו מִכָּל הַבְּתוּלוֹת וַיָּשֶׂם כֶּתֶר מַלְכוּת בְּרֹאשָׁהּ וַיַּמְלִיכֶהָ תַּחַת וַשְׁתִּי׃

זו גולת הכותרת בנסים אלו: שהוכתרה אסתר להיות מלכה. ואפילו שלא רצתה לגלות את עמה ואת מולדתה, וזה היה סיבה שהמלך יחשוש לעשותה מלכה [אף על פי שנשאה חן בעיניו], שאיך יעשה אותה מלכה בלא לדעת את מוצאה ואת סביבת מגוריה בשביל שיוכל להכיר טיבעה והלך רוחה, הרי מכל מקום נשאה גם חסד לפניו ["חסד" הוא שהשני מעביר על כל פשעיו ואינו מביט על צדדיו השליליים ומתגבר על כל העיכובים שבדרך ועושה לו חסד בכך, ו"חן" פרושו שהוא רצוי ואהוב אליו] ועל ידי זה לא חש לכל הדברים שהיו אמורים לעכב את לקיחת אסתר להיות למלכה.

וכאן רואים ממש איך שכל עניין הריגת ושתי היה רק בשביל הבאת אסתר שתהיה מלכה. שמיד כאשר הובאה אסתר אל המלך, לא המתין להשאירה אצלו כמה זמן לבדוק אותה ואת מעשיה, לראות אם מתאימה לו, ואם ראויה להיות למלכה. אלא מיד כשהובאה אצלו חפץ בה לעשותה מלכה, ותכף ומיד שם כתר מלכות בראשה להמליכה תחת ושתי. שבאמת, זה תכלית כל הסיפור שהיה עם ושתי, שאסתר תהיה המלכה, בשביל להציל את עם ישראל. ולכן ברגע שהובאה אסתר אל המלך, מיד נעשתה מלכה.

פרק ב - פסוק יח

וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ מִשְׁתֶּה גָּדוֹל לְכָל שָׂרָיו וַעֲבָדָיו אֵת מִשְׁתֵּה אֶסְתֵּר וְהַנָּחָה לַמְּדִינוֹת עָשָׂה וַיִּתֵּן מַשְׂאֵת כְּיַד הַמֶּלֶךְ׃

לאחר שהמלך המליך את אסתר, עז היה חפצו לגלות את עמה ואת ארץ מולדתה. מה עשה? מבואר בדברי רבותינו (מגילה י"ג א') שבתחילה ניסה לשכנע את אסתר על ידי שעשה משתה גדול לכל שריו ועבדיו במיוחד לכבודה. והוא פרסם לכולם את המשתה בשם "משתה אסתר". [ולא היה כוונתו לעשות סעודה סתם לכבוד הַמְּלכת אסתר, שאם

כן הרי היה עושה סעודה יותר קטנה, רק למקורבים אליו ולשריו. אבל עכשיו, שרצה כמה שיותר לנסות לשכנע את אסתר לגלות את עמה, הִרְבָּה בהשתדלויות בזה, ועשה את הסעודה לכל שריו ועבדיו]. והוסיף להגדיל במה שקרא לסעודה על שם אסתר. וזה היה פיתוי מיוחד בשבילה, שתחפוץ לגלות את עמה, בראותה את כל הכבוד שעושה לה. וגם מה שאחשורוש ויתר על יקרתו ולא קרא לסעודה - "סעודת אחשורוש ואסתר" או סתם "סעודת נישואי המלך והמלכה" אלא עשה את כל המסיבה הגדולה הזו רק על שמה גם זה היה לה שכנוע. (ואף על פי כן לא גילתה).

וכל זה היה להצלת עם ישראל. כיצד? שהרי מבואר בהמשך המגילה שנכתבו שני אִגרות על עם ישראל. אגרת ראשונה להרע להם, ואגרת שניה שיינצלו. ויש לשאול, הרי ידוע שעשיו שונא ליעקב (ספרי במדבר ט' י'), אם בגלוי ואם בסתר, ואצל המן היה הדבר נגלה, אבל אחשורוש תמיד הסתיר את זה ששונא את ישראל ורוצה להצר להם, כי לא ההין להראות זאת בפרהסיא, ורק כשבא אליו המן, מיד קפץ על ההזדמנות שנפלה לפניו, והביע את הסכמתו הרעה למזימה. וכן אצל כל העמים – רואים איך שהיו שונאים לישראל, שהרי כשנשלחו האיגרות, לא קם פוצה פה בשביל להושיע את עם ישראל, וכולם הסכימו לזה. ואיך יתכן הדבר שתצא גזירה כזו להשמיד אומה שלמה, על חינם. ובאגרות ההם לא נאמר איזשהו היזק שהיהודים עושים (נוסח האגרת נמצא באסת"ר כ' יג). וכולם היו מוכנים ברצון - לעשות מה שרצה המן. רואים מכל זה את השִנאה שהיתה לעמים על עם ישראל. אם כן, איך זה שלבסוף כשאחשורוש שלח את האגרות השניות – לביטול הגזירה, כולם שתקו. הרי היו צריכים לשלוח שליחים אל אחשורוש לנסות לחדש את הגזירה. ועוד יותר, גם מה שניתנה ליהודים רשות להינקם מאויביהם, דבר מפליא הוא מה שכולם הסכימו לכך, ולא השתדלו אצל אחשורוש להגן על עצמם.

והתשובה היא, שעכשיו הכין הקדוש ברוך הוא את הצלת עם ישראל, ואת יכולתם להנקם מאויביהם בעתיד. שעל ידי שראו כל הגויים איך שאחשורוש מכבד את אסתר, ועושה משתה גדול לכבודה, וקורא לסעודה על שמה: "משתה אסתר", ומניח כל כבודו בצד - לכבודה, נוכחו כולם לראות כמה גדול השפעתה של אסתר על המלך. וכיון שלבסוף נודע שאסתר היא מעם ישראל, כולם שתקו, ולא ניסו כלל לבוא להשתדל אצל המלך להציל את עצמם מהיהודים, ובודאי שלא העיזו פניהם לבקש לחדש את הגזירה. שידעו שאת כל מאמר אסתר - המלך עושה.

וכל זה היה נס גדול, כיון שבאמת אחשורוש לא עשה זאת לטובת אסתר כלל ולא בגלל שמכבד אותה. אלא עשה כל זאת רק בשביל לשכנע אותה לגלות את עמה ומולדתה,

כאמור. אמנם היא לא גילתה לו, שכך צוה עליה מרדכי, והיה יושב תמיד בשער המלך ומזהירה שלא לגלות (רש"י ב' כ'). ובאמת מרדכי חשב שבזה שלא תגלה את מוצאה, בסוף ישלחו אותה, ועשה כל השתדלות שיכל בשביל שאסתר תצא מביתו של אחשורוש. מפני שלא ידע איזה תשועה עתידה לבוא על ידי אסתר לישראל, ואולי כבר תמה בזה שליחות אסתר במה ששהתה אצל המלך זמן מסוים. ולכן עשה מצידו מה שצריך לעשות וסמך על השם יתברך שינחהו בדרך הנכונה. וכל זה בדיוק היה לתועלת, שבזה שלא ידעו את מוצאה של אסתר: א, דוקא בגלל זה החזיקו בה אצל בית המלכות (כאמור לעיל). ב, גם אז אחשורוש הוצרך לשכנע את אסתר לגלות את עמה ומולדתה. וכשהרבה בשכנועים גדולים ומכבדים כנ"ל, חשבו כולם שהוא עושה את כל זה בשביל שמכבד את אסתר המלכה. וכך לבסוף כשהיה צורך לישראל, כל הגוים שתקו, וגם לא ניסו להגן על עצמם, וכאמור.

"והנחה למדינות עשה" אומר רש"י: לכבודה - הניח להם מן המס שעליהם. (עד כאן). וגם זה היה לתועלת, שבזה ראו יותר את רום מעלת אסתר המלכה בעיני המלך. שאפילו ויתר על המס שאמור לקבל מכל המדינות, וזהו הון עצום, ולמה, רק בשביל שכולם יכבדו את המלכה, (כך חשבו כולם, שלא ידעו את הסיבה האמתית להנחה שעושה - שעל ידי זה רצה לשכנע את אסתר לגלות את מוצאה). ולכך כשהחליטה אסתר לבטל את הגזירה ולשלוח איגרות להצלת עם ישראל, שתקו כולם, וקיבלו זאת בעל כורחם, שהיו בטוחים שהמלך לא יטה אוזנו אליהם כלל. ואפילו אותם שלא היו שונאי ישראל בצורה גלויה, לא באו לעזרת חבריהם המנוצחים, וכשעמדו היהודים להלחם באויביהם, דממו. וגם אלה שהיו בקשרי ידידות עם היהודים, לא ניסו להשפיע על היהודים לטובת הגוים חבריהם המנוצחים, ואף שרי המדינות לא ניסו להשפיע על היהודים שלא להרוג את אזרחיהם, כיון שזכרו שהמלך עשה להם הנחה גדולה לכבוד אסתר. וזה גם שִׂיחד את עיניהם, וכבדו את אסתר מאד, ולכן כשראו שהיא מחליטה לעשות מעשה לטובת עמה, שתקו. "ויתן משאת כיד המלך". פירוש, שהמלך שלח לכולם מתנות. וגם בזה היה פיתוי גדול לכולם בחושבם שהמלך עושה כל זאת לכבוד אסתר. והמתנות ששלח להם המלך לא היו מתנות סתם, אלא כמו שכתוב, מתנות "כיד המלך", ויד המלך רחבה היא בעושר מאד, ובפרט אחשורוש, שהיה עשיר יותר משאר המלכים, והיה לו בזה בכדי להתגאות על מלכים קדומים, כמו שמפורש בתחילת המגילה (א' ב') - "בהראותו את עושר כבוד מלכותו" - שהיה לו עושר מרובה כל כך בשביל להראות לכל ולהתכבד בו (ועי' אסת"ר ב' א' מנין העשיר כ"כ), ובקבלת כל אחד ואחד מתנות מאת המלך, היה בזה שוחד לסמא

את עיניהם, כי כולם חשבו שאלו מתנות מאת אסתר, שכך פרסם המלך (רש"י מגילה י"ג א') שזה מאסתר המלכה. (כיון שרצה לשכנעה לגלות את עמה). וזה היה דבר נוסף שבסיבתו כאשר אסתר קבעה את רצונה שישראל ינקמו מאויביהם, כולם הסכימו לכך.

פרק ב - פסוק יט

וּבְהִקָּבֵץ בְּתוּלוֹת שֵׁנִית וּמָרְדֳּכַי יֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ׃

כשראה המלך שאסתר לא מוכנה לגלות לו את עמה ואינה משתכנעת על ידי כל סוגי השוחד שעשה, החליט לעשות מעשה שעל ידו ודאי אסתר תסכים לגלות את מוצאה. מה עשה. אמר לה שאם לא תגלה לו את מוצאה, יחפש לו מלכה חדשה. ובשביל להראות לה שמתכוון ממש לעשות כן, הזמין את הבתולות פעם שניה. ואף על פי כן אסתר לא גילתה לו. והטעם שלא גילתה הוא בגלל שמרדכי הזהירה שלא לגלות. ומרדכי חשש בכל עת שמא תגלה, והוצרך להזהירה תמיד. ובשל כך היה מוכרח להיות יושב תמיד בשער המלך. ועל ידי כך שמע את דברי הסריסים שרוצים להרוג את אחשורוש [וכמבואר בהמשך המגילה]. ובזה היתה תחילת הצלת עם ישראל: שנעשה מרדכי מטיבו של המלך, וכשהמן רצה להורגו, התקצף המלך על המן, והרגו. וגם מרדכי עלה לגדולה, והיתה השפעתו גדולה אצל המלך, ומה שביקש, נעשה, ואפילו שכבר נשלחו האיגרות, כיון שמרדכי ואסתר אמרו לשלוח איגרות שניות לטובת עם ישראל, עשה המלך כדבריהם, והיהודים ניצלו.

פרק ב - פסוק כ

אֵין אֶסְתֵּר מַגֶּדֶת מוֹלַדְתָּהּ וְאֶת עַמָּהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה עָלֶיהָ מָרְדֳּכָי וְאֶת מַאֲמַר מָרְדֳּכַי אֶסְתֵּר עֹשָׂה כַּאֲשֶׁר הָיְתָה בְאָמְנָה אִתּוֹ׃

על אף כל השכנועים וסוגי השוחד שעשה המלך לאסתר, לא גילתה את עמה. ובאמת, היא היתה רוצה לגלות, כיון שראתה שאחשורוש לא מחפש אלא יופי, ולא שאר מעלות ויחוס. והיותה מזרע שאול המלך, לא יהיה סיבה להשאירה. ומאידך, אם ידע שיהודיה היא, ישחררה. ואם כן לכאורה היה כדאי שתגלה. ועם כל זאת, לא גילתה. למה, מפני שמרדכי אמר לה לא לגלות. וזה מה שכתוב כאן - "כאשר צוה עליה מרדכי" ולא רצתה לעבור על דבריו, ככתוב בתורה הקדושה: "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (דברים י"ז י"א), ודרשו חז"ל: "אפילו נראים בעיניך – על שמאל שהוא ימין, ועל ימין שהוא שמאל, שמע להם" (ספרי). ומרדכי היה מיושבי לשכת הגזית (מגילה י"ג ב'), והוכרחה אסתר לשמוע בקולו; ואסתר לא עשתה שום חשבונות, אלא מה שאמר לה

מרדכי - כך עשתה. ובזכות זה נבראה התשועה לעם ישראל, שכך אחשורוש לא ידע את עמה, והשאירה, והיא הצילה את עם ישראל.

פרק ב - פסוק כא

בַּיָּמִים הָהֵם וּמָרְדֳּכַי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ קָצַף בִּגְתָן וָתֶרֶשׁ שְׁנֵי סָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשֹּׁמְרֵי הַסַּף וַיְבַקְשׁוּ לִשְׁלֹחַ יָד בַּמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ:

כל התקצפותם של בגתן ותרש, היה לצורך מרדכי (מגילה י"ג ב'), בשביל שעל ידם יֵעשה מטיבו של המלך. ולכן משמים סבבו שדוקא באותם ימים שמרדכי היה יושב שם, אז התעוררו בגתן ותרש לדבר על הנושא. וכך שמע מרדכי דבריהם. ומבואר בתרגום, שאסתר התקינה למרדכי סנהדרין בשער המלך, והיה משמים שזה היה דוקא בקרבת מקום ליד עמידתם של בגתן ותרש, וכך שמע דבריהם.

ומה שחשבו לעשות דבר זה שני סריסים ולא אחד, היתה תועלת מרובה, שעל ידי שניים, הדבר קל להתבצע, וכך היתה מובטחת עצתם להרוג את המלך, וממילא השכר של מצילו של המלך גדול מאוד. וכיון שהיה זה מרדכי, נעשה הוא אהובו של המלך, ונתגלגלה בזכותו הצלתם של עם ישראל.

וגם מה שהיו סריסי המלך, בזה קל להם לבצע זממם. שהם בתוך הארמון וקרובים אל המלך, ואינם צריכים לספר הדבר למישהו בשביל שיעזור להם להגיע אל המלך, ותוכניתם קרובה להבצע. וגם זה סיבה גדולה להטיב עם מצילו של המלך, שהוא מרדכי.

ועוד, בזה שהם סריסי המלך, כבדה חטאתם, שכיצד יעיזו שומרי המלך לעשות לו רע, והלא הם מועלים בתפקידם, שהם צריכים לשמור על המלך, ובאים ועושים הפוך?! וגם מה שהם סריסים, מעלתם רבה על שאר העם, ואם כן עונשם גדול, שלפי ערך האדם כן תגדל חטאתו. ולכן עונשם של הסריסים האלו היה בתליה, ולא בפחות מכך. וזה גם סיבת הצלה למרדכי היהודי, שנגמרה רעתם מאת השם יתברך, שעל ידי כך שלא תיתכן תקומה לאחד מהם, נבצר מהם להנקם במרדכי.

גם מה שהיו משומרי הסף, זה היה מועיל להם לבצע זממם במלך, שהם קרובים ביותר למלך, ומה שירצו יעשו. ובכך היו שני התועלויות הנ"ל: א. גדלה חטאתם, והגיעו עד שערי מות, וכך לא יוכלו להשיב נקם אל מרדכי היהודי. ב. גדלה זכותו של מרדכי, ובבוא הזמן שיצטרכו ישראל תשועה, תועיל זכותו של מרדכי להם, על ידי קרבתו למלך. ומה שבקשו להרוג את המלך, ולא סתם להרע לו, גם זה היה סיבה לחרוץ דינם לתליה, ובשל כך ניצל מהם מרדכי. וגם גדלה תשועתו של מרדכי, שהטיב עם המלך הטבה גדולה ועל ידי כך הציל את כל היהודים כנ"ל.

ומה שרצו לשלוח יד דוקא במלך, ולא במי שגרם להם רע באמת, (עי' מגילה (י"ג ב') שהתקצפותם היתה על אסתר ולא על אחשורוש), זהו פלא גדול, שלא חשבו לעשות רעה במי שגורם להם רע, ורצו להרוג דוקא את אחשורוש. וכך נתעלה מרדכי, וכנ"ל, וסובבה לישראל הצלה בשל כך. וזה מה שכתוב "אחשורוש" (ולא רק "המלך"), לומר לנו שלמרות ש"אחשורוש" רצה להשמיד את העם, כאשר רצו בגתן ותרש להורגו, הוכרח להטיב עם מצילו, ונתכופף לרצונו, והטיב עִם עם ישראל.

פרק ב - פסוק כב

וַיִּוָּדַע הַדָּבָר לְמָרְדְּכַי וַיַּגֶּד לְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר לַמֶּלֶךְ בְּשֵׁם מָרְדְּכָי׃

תמוה הדבר איך יתכן ששני אנשים מדברים דברים כל כך סודיים ואינם חוששים לכך שמשהו עומד לידם ושומע דבריהם? הרי היה להם לחוש שמא מרדכי מבין שפתם! ובפרט שהוא עלה מארץ ישראל, ואינם יודעים את מקורו, ואולי דיברו שם בטרסיית [-כשפתם (מגילה י"ג ב')] בסביבתו? ועוד, מנין להם שאיש כזה מכובד לא למד לשונם, שהרי הוא מיושבי הסנהדרין וחשוב ליהודים, וראוי לו להיות איש חכם ויתכן שמבין את דבריהם. ועוד, כיון שהוא דן את העם, יתכן מאוד שהוא יודע מה שמדברים עתה, שהרי כשבאים לפניו המדברים בטרסיית צריך הוא להבין שפתם. ואיך לא חששו לכל זה. אלא זהו נס, שמשמים רצו ששני סריסים אלו ידברו לידו בלא לחוש, וכך תתגלה עצתם למרדכי, ויֵעשה מטיבו של המלך.

ועוד, מה שאסתר המלכה אמרה הדבר למלך בשם מרדכי, זהו נס, שהיתה יכולה לומר: "המלך, הזהר. בגתן ותרש רוצים להורגך". ולמה צריכה לומר למלך שמרדכי הוא זה שגילה את הדבר. אלא שהיה זה משמים שתיתלה ההצלה במרדכי, ויהא מטיבו של המלך, ותסבב הצלה על ידו לעם ישראל.

פרק ב - פסוק כג

וַיְבֻקַּשׁ הַדָּבָר וַיִּמָּצֵא וַיִּתָּלוּ שְׁנֵיהֶם עַל עֵץ וַיִּכָּתֵב בְּסֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ׃

רבותינו מבארים (מגילה י"ג ב'), שמשמרתם של בגתן ותרש לא היתה ביחד. ולכך החליטו שאחד יְבַטל ממשמרתו ויכין את כל הדרוש להרוג את אחשורוש, והשני ישמור במקומו. וכשמצאו אותם מחליפים משמרותיהם, ידעו שהם משתדלים להפיק את זממם וצדקו דברי מרדכי. והרי אילו היתה נכשלת זממתם, כגון שאחד מהם לא היה יכול לעשות כמתוכנן, ולא היו מגלים שהם רוצים להרוג את המלך, הלא היו מאשימים את מרדכי, כיצד העליל עליהם חינם. ובמקום שתהיה גדולה וזכות למרדכי, תימצא לו רעה. ובכך שנמצא שדיבר אמת, גדלה תשועתו, והוכנה הצלה לעם ישראל על ידו.

והנה, פלא גדול מבואר כאן. שהרי מי שעושה טובה למלך, ובפרט כשמצילו, שזוהי טובה גדולה, בודאי שהמלך יזמינו אליו בכבוד, ויתן לו תשורה גדולה, ויהיה פרסום רב, ותהלך השמועה מפה לאוזן, וירעש ההמון. וכאן המלך שותק מהעניין, וכותב את הדבר בספר ודי! וזה היה משמים, שבניתים לא שילמו לו כתגמולו ובבוא העת כשמרדכי באמת יצטרך לטובה מהמלך, אז ישלם לו המלך תגמול גדול. ואילו עכשיו היה משלם לו, לא היה רוַח בדבר, שלבסוף, בגזירת המן, גם מרדכי היה נכלל בגזירתו, והמלך כבר שילם לו טובתו, ואינו מחויב לו עוד, ולא היתה נסבבת הצלה לעם ישראל. אבל עכשיו, שלא שילם לו מיד, כשהוצרך מרדכי לדבר, משמים נעשה אז מטיבו של המלך כראוי, ושילם לו כראוי, וכך ניצלו כל עם ישראל.

ופלא גדול הוא גם מה שמרדכי לא נהיה אהובו של המלך מיד כשהצילו. ורק לאחר זמן כשקראו את הדברים מתוך ספר הזכרונות (לקמן פר' ו'), פתאום אהבו, ונתן לו יד במלכות, ושלטון על היהודים. וגם זה נס, לתועלת עם ישראל, שבבוא העת הנצרכת, יאהב המלך את מרדכי, ויציל את עם ישראל. (שאילו עתה היה המלך אוהבו, בסוף היה נכלל בגזירת המן, והמלך היה שונאו עם כולם. אבל עכשיו שלא אהבו בתחילה, ואחר כך נתעוררה אהבתו, גילה את אהבתו בכל העוצמה, וגברה אהבת המלך למרדכי על אהבתו להמן, והרג המלך את המן, וגידל את מרדכי).

ועוד נס, שאחשורוש כותב זכויותיו של יהודי בספרו - שעצם הדבר הוא כבוד ליהודים. שהרי הגוים מנסים תמיד כמה שיותר להכפיש שמם של ישראל. וכאן הוא עושה ההפך, ומגדל שמם של ישראל. אלא כאמור, היה הדבר משמים, בשביל שבבוא העת, ימצא אחשורוש בספרו שהוא צריך להטיב עם מרדכי, ותסבב הצלתו, והצלת כל עם ישראל.

פרק ג

פרק ג - פסוק א

אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה גִּדַּל הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ אֶת הָמָן בֶּן הַמְּדָתָא הָאֲגָגִי וַיְנַשְּׂאֵהוּ וַיָּשֶׂם אֶת כִּסְאוֹ מֵעַל כָּל הַשָּׂרִים אֲשֶׁר אִתּוֹ:

אחר שנעשתה אסתר מלכה, ואחר שנכתב מרדכי בספר המלך בשם מטיבו של המלך, רק אז גידל המלך אחשורוש את המן. שהקדוש ברוך הוא בורא רפואה למכתן של ישראל קודם שיביא המכה עליהן (מגילה י"ג ב').

[וצריך לבאר את הטעם בזה, שכיון שתהא תשועה לישראל, מה משנה כל כך אם הרפואה תִּבָּרֵא קודם המכה או לאחר המכה. ונראה לבאר, שיש הבדל גדול אם הרפואה

קיימת כבר או רק יש אפשרות שתהיה אחר כך ועדיין אינה מוכנה: שכשהרפואה מוכנה, ודאי שלבסוף תהיה רפואה, והמכה - אם תהא (ח"ו), אינה מוחצת. כיון שלפני המכה כבר אמורה להיות הרפואה, ואם כן ודאי שתהיה תקומה. רק שצריך את השתדלות הנידונים, וכמה שיעשו יותר תשובה, וככל שישתדלו להעביר את רוע הגזירה, אז הרפואה תהא יותר גדולה וחזקה ועצומה, כמו שבסיפור המגילה - לבסוף כל ישראל חזרו בתשובה שלמה, וצמו וכו', והרי התבטלה הגזירה כליל. ולא עוד אלא שנהפוך הוא, היהודים עשו נקמה באויביהם. ואם היו ממעטים בתשובה, גם תשועתם היתה מתמעטת, אף על פי שודאי שהיתה נעשית לבסוף, שהרי כבר הוכנה הרפואה, מכל מקום לא היה מוכרח להיות כמו שהיה, כגון מה שהיהודים הרגו את הגויים, ועוד כל מיני תשועות ונפלאות. שהכל תלוי בגודל תשובתם של ישראל לאביהם שבשמים. מה שאין כן אם הרפואה לא נבראת קודם המכה לא מוכרח שתהיה לבסוף רפואה, וכמו הגויים שאין אצלם את הכלל שהקדוש ברוך הוא מקדים רפואה למכה (כמבואר בגמרא שם), יכול להיות שתהיה להם מפלה גמורה ונצחית].

"וישם את כסאו מעל כל השרים אשר אתו". המן נעשה ראש לכל שרי אחשורוש, והיה נראה שזה מסוכן ביותר לעם ישראל, כיוון שעל ידי זה כאילו כוחו של המן הרשע יותר גדול. אבל לא כן הוא, אלא דוקא בגלל שהיה מעל שרי אחשורוש, נכונה הצלה לעם ישראל, כיון שכך הכעיס אותו ביותר מה שמרדכי לא משתחווה לו. כיון שכולם כן ישתחוו לו ורק מרדכי לא. והחליט להרע למרדכי. וכשלבסוף התגלה שמרדכי מיטיבו של המלך, והמן רצה לתלותו, המלך בעצמו נקם נקמתו של מרדכי, ותלה את המן במקומו. ובכך הוסר השורש הרע שהיה ראש להצר לעם ישראל.

ועוד תועלת היתה למרדכי במה שהמן היה מרומם מעל כל שרי אחשורוש, שכאשר שאל אותו אחשורוש מה לעשות יקר וגדולה באיש אשר חפץ המלך להטיב לו, חשב המן בלבו בבטיחות שאחשורוש מתכוון אליו, שהרי הוא היה ראש השרים. ולכן ביקש דברים שיכולים לגרום לו כבוד גדול ביותר. ולבסוף התברר שהאיש שהמלך חפץ ביקרו הוא מרדכי. ובכך היתה תועלת גדולה למרדכי, שעל ידי שנתכבד מאד, (ועוד שנתכבד על ידי המן, שהיה ראש שרי המלך), ראו כולם שהוא גדול מאד מאד אצל המלך. ועוד תועלת, שלאחר שמרדכי צוה לשלוח אגרות בשם אחשורוש, כולם יָרְאוּ לעבור על דבריו, ונשלחו האגרות תיכף ומיד, ובאה הרווחה לעם ישראל. א"כ במה שהמן נתרומם מאד היתה בזה הכנה מאת המקום לתשועת עם ישראל.

פרק ג - פסוק ב

וְכָל עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ כֹּרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לְהָמָן כִּי כֵן צִוָּה לוֹ הַמֶּלֶךְ וּמָרְדֳּכַי לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה׃

כאשר כל העבדים שהיו בשער המלך השתחוו להמן ורק מרדכי לא עשה כן, בלט מאד מעשהו לעיני כל. ועל ידי זה שאלוהו העבדים למה עובר על מצוות המלך? ואמר להם שיהודי הוא והוזהר על עבודת כוכבים (רש"י), ורצו לראות היעמדו דבריו או לא, ואמרו זאת להמן, ואז המן ראה שמרדכי לא משתחוה לו, וכיון שנעשה הדבר בשער המלך, שיש כבוד גדול למי שהמלך נותן רשות להשתחוות לו אפילו שם ומרדכי מנע את כבודו, קצף עליו המן מאד, ורצה להורגו. והיות ובסוף נתגלה שמרדכי הוא מטיבו של המלך, והמן רוצה להרע לו, שילם לו המלך גמולו בראשו. נמצא שהכבוד שנתן אחשורוש להמן שכולם ישתחוו לפניו, זה היה הגורם למפלת המן. וע"י זה באה תשועה לעם ישראל.

פרק ג - פסוק ג

וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ לְמָרְדֳּכָי מַדּוּעַ אַתָּה עוֹבֵר אֵת מִצְוַת הַמֶּלֶךְ׃

היות והדבר היה במצות המלך, כשמרדכי עבר על דבריו, שאלוהו העבדים איך אתה עובר על מצות המלך. ולולי שהדבר היה בצווי המלך, לא היה כל טענה על מרדכי למה אינו משתחוה. אף על פי שהיה מנהג אצל הכל להשתחוות להמן, הרי המן היה עבד של מרדכי. ואין כל פליאה למה אינו משתחוה לו. אבל עתה, שהיה הדבר במצות המלך, טענו לו העבדים, איך אתה עובר על מצות המלך?!. וכאמור, זה היה מעניין ההצלה, שבסוף תלו את המן בגלל זה.

פרק ג - פסוק ד

וַיְהִי כְּאָמְרָם אֵלָיו יוֹם וָיוֹם וְלֹא שָׁמַע אֲלֵיהֶם וַיַּגִּידוּ לְהָמָן לִרְאוֹת הֲיַעַמְדוּ דִּבְרֵי מָרְדֳּכַי כִּי הִגִּיד לָהֶם אֲשֶׁר הוּא יְהוּדִי׃

כיון שרצו העבדים מאוד לראות האם יעמדו דברי מרדכי שאמר שאינו משתחוה בגלל שהוא יהודי, הלכו וסיפרו להמן שמרדכי אינו משתחוה לו. וזה היה בהשגחת השם, כי המן בעצמו לא היה רואה את מרדכי שאיננו משתחוה לו, [עיין ב"יוסף לקח" (כאן) שהמן היה הולך בראש נטוי ועיניו היו מביטות למעלה ולא היה רואה את האנשים שלפניו – ברוב גאותו, ולכן לא ראה שמרדכי לא השתחוה לו]. ורק על ידי שגילו העבדים את אוזנו בזה, שם ליבו לראות אם אמת הוא שמרדכי לא כורע ולא משתחוה לו, וראה שפנים דבריהם, וקצף על מרדכי. וכמבואר לעיל (בפסוק ב'), זה היה לבסוף מפלתו של המן.

ואפשר עוד לבאר, שאילו היה המן עובר לבדו ליד מרדכי ומרדכי לא היה משתחוה לו, היה המן שותק וממשיך הלאה. אבל עכשיו שהעבדים בעצמם באו וסיפרו לו דבר זה, התבזה לעיני כולם, שכיון שעשה עצמו אלוה (רש"י), כשיש מי שעובר על דבריו, הרי אינו אלוה. אם כן מרדכי היה סתירה לבנין כבודו של המן. ולכן כעס עליו המן ביותר, ורצה להורגו. וכאמור, כעס זה הביאו להתלות.

פרק ג - פסוק ה

וַיַּרְא הָמָן כִּי אֵין מָרְדְּכַי כֹּרֵעַ וּמִשְׁתַּחֲוֶה לוֹ וַיִּמָּלֵא הָמָן חֵמָה:

המן בא לראות אם נכונים דברי העבדים שיש מישהו העובר על מצות המלך ומבזה אותו בכך. והנה הוא רואה שצדקו עבדי המלך. ומי הוא העובר, מרדכי. ורק הוא לא משתחוה. ומאיזה עם הוא, מהיהודים, שהיו אז אומה בזויה ושנואה, ובפרט על המן. וזה העלה את חמתו ביותר, "וימלא המן חמה". (לא סתם התקצף, אלא כל כולו של המן הפך להיות מלוי לכעס ועֶבְרָה). ובזה החליט שלא די לו להרע למרדכי לבדו, אלא לכל אומתו. וזה מה שהיה לבסוף מפלתו של המן, שכיון שרצה להשחית עם שלם, עשה גורלות, ובכך נידחה זמן הרעתו ליהודים, ובניתים הם ניצלו, והוא ניתלה.

פרק ג - פסוק ו

וַיִּבֶז בְּעֵינָיו לִשְׁלֹחַ יָד בְּמָרְדְּכַי לְבַדּוֹ כִּי הִגִּידוּ לוֹ אֶת עַם מָרְדְּכָי וַיְבַקֵּשׁ הָמָן לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל מַלְכוּת אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ עַם מָרְדְּכָי:

עצם מה שהיה נבזה בעיני המן הרשע לשלוח יד במרדכי לבדו, וביקש להשמיד את כל עם ישראל, היתה בזה תשועה לעם ישראל. שאילו היה רוצה להרוג את מרדכי לבדו, היה מבקש רשות מאחשורוש, ואחשורוש היה מרשה לו, והיה מבצע זממו מיד. ועוד, גם אילו היה רוצה להשמיד מהעם רק את אותם שהיו בשושן הבירה, לא היה צריך לעשות פור, למצוא זמן מתאים, שזה לא דבר מיוחד. אבל עכשיו שביקש לכלות אומה שלמה, שזה דבר קשה ביותר ונדיר מאד, היה צריך לעשות פור - לראות מהו הזמן הכָּשֵׁר מצד המזלות לדבר זה, ומשמים הפילו לו את הפור בחודש אדר. והם היו עומדים בחודש ניסן: אחד עשר חודש רַח בניתים, וכך ניתנה אפשרות לעם ישראל במשך זמן ארוך זה לחזור בתשובה, ולקרוע את הגזירה. יוצא שמה שהמן חשב להשמיד את כל היהודים, זה בדיוק היתה סיבת הצלתם.

ועל פי זה אפשר לבאר מה שבפסוק הבא לא ניכתב איזה יום בחודש נפל הגורל ורק כתוב "מיום ליום" (ואילו בחודש כתוב - לחודש שנים עשר). כוון שהפסוק בא להשמיענו הנס בדבר, שניתן לעם ישראל רווח רב בין זמן הפורענות ח"ו לאותו זמן שהיו נמצאים

בו (ולכן כתוב מספר החודש, מה שאין כן ביום שבחודש לא היה צורך). ומה שכתוב גם "חדש אדר", זה ללמדנו איך שהטעו משמים את המן, שהוא חשב שזה חודש טוב בשבילו – שבו נפטר משה רבינו. ולא ידע שבאותו חודש גם כן נולד (מגילה י"ג ב'). ולכך הסכים לדחות את הזמן עד לאחר אחד עשר חדש, שזה זמן רב. וכך היתה הרוחה והצלה לכל ישראל, וכאמור לעיל שבניתים יכלו לחזור בתשובה ולהתחנן להשם שירחם עליהם ולבטל את רוע הגזירה.

פרק ג - פסוק ז

בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן הוּא חֹדֶשׁ נִיסָן בִּשְׁנַת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה לַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הִפִּיל פּוּר הוּא הַגּוֹרָל לִפְנֵי הָמָן מִיּוֹם לְיוֹם וּמֵחֹדֶשׁ לְחֹדֶשׁ שְׁנֵים עָשָׂר הוּא חֹדֶשׁ אֲדָר:

"בשנת שתים עשרה למלך אחשורוש". לעיל (ב' ט"ז) מבואר שאסתר נלקחה אל אחשורוש בשנת שבע למלכותו, והיה איפה מספיק זמן בשבילה שתתרגל בבית המלכות, שכשתצטרך לדבר עם המלך, לא יקשה עליה כל כך. ובאמת אף על פי שעברו כמה שנים, היה לה קשה לדבר עם המלך, ופחדה לגשת, [כמו שכתוב במזמור שבתהילים "אלי אל למה עזבתני" (פרק כ"ב), שנאמר על אסתר (מגילה ט"ו ב')], ושם מבואר גודל הפחד שהיה לה "כמים נשפכתי והתפרדו כל עצמותי, היה לבי כדונג נמס בתוך מעי וכו'"], קל וחומר אילו לא היתה מתרגלת אצלו, שלא היתה מסוגלת לדבר עמו. ולכן, הקדים הקדוש ברוך הוא ביאתה אל בית המלכות, ועד שהמן הפיל פור, כבר היה שנת שתים עשרה למלכות אחשורוש, ועבר זמן רב, ויכלה לגשת אל המלך.

"הפיל פור, הוא הגורל, לפני המן, מיום ליום, ומחדש לחדש שנים עשר, הוא חדש אדר", כל מהותו של נס פורים, היה נס הגורל, ואכן שמו של החג מעיד על עצמו "פורים" על שם הפור. והטעם, כיון שהמן היה מכשף גדול, ורצה לכוון זמן שמתאים על פי המזל שיוכל להצליח בו, ולכן עשה גורל. ובאמת, מצד המזל, לא הוכחש המן, ונפל לו תאריך שהיה יכול להצליח במזימתו. ואל תאמר שהמן הרשע טעה בימים ולא כוון את היום המדויק ולכן לא הצליח, לא כן הוא, שהרי הגורל היה גם כן על הימים, איזה יום הכי מסוכן לישראל. ואף על פי שהמן היה להוט לקיים מזימתו השפלה, מכל מקום כיון שהגורל הראה על תאריך מסוים, היה מוכרח להמתין עד אותו זמן, אפילו שזה היה לאחר אחד עשרה חודש. רואים מכאן את גודל הסכנה, עד כדי כך שהמן הסכים לחכות כל כך הרבה זמן, כיון שבזמן יותר קרוב לא היתה מובטחת לו הצלחתו. אבל באותו תאריך היה בטוח שיצליח. וגם נוכח מצד החודש עצמו שהוא זמן מתאים לקיום זממתו ביהודים, שהרי הגורל הראה על חדש אדר, וחדש זה, אין בו מעלה מיוחדת או חג מסוים

שזכותו תועיל להם, שהרי חודש אדר עד לפני אותו זמן היה חודש רגיל, ולא עוד אלא שהיה חודש מוּעַד לרעה מצד מזלו. ולכן שמח המן על תאריך זה, וחכה שיגיע אותו זמן, אפילו שהיה מרוחק מאותה עת שהיו עומדים בו. ולעיל הבאנו מדברי רבותינו, שידע המן שבאותו חודש נפטר משה רבינו עליו השלום. [ושאלני ת"ח חשוב שליט"א, שהרי בגמרא משמע שחודש אדר הוא חודש טוב ליהודים? שהגמרא אומרת שהמן לא ידע שבאותו חודש נולד משה. אך זה יבואר על פי המפרשים (ע' ספר "ישועה גדולה" לר' יהונתן איבשיץ זצ"ל בפסוק זה ובעוד מפרשים) שכונת הגמרא שהמן טעה בחשבון, שהוא חשב שחודש אדר הוא טוב בשבילו בגלל שמרע"ה ניפטר באותו חודש, ולא ידע שאז גם נולד מרע"ה, וממילא חשבונו מוטעה. אבל מצד המזלות צדק, שהם הורו לו שחודש אדר מועד לפורענות ח"ו. וכן מוכח מלשון הגמרא: כיון שנפל פור בחודש אדר, שמח שמחה גדולה. אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה, ולא היה יודע שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד. עכ"ל הגמרא. משמע ששימחתו היתה על מה שהגורל נפל בזמן שחשב שהוא טוב בשבילו מצד מיתת משה. ובזה טעה]. כל זה הראה לו על מימוש זממתו ח"ו, ולכן אחר כך כששלחו את האגרות, כבר היה בטוח למעלה מכל ספק שתֵעשה מחשבתו הרעה, וכבר היה מוכן לעשות משתה עם המלך אחשורוש (כמבואר בהמשך המגילה). ולא היה צריך להמתין לראות בפועל את מה שיֵעשה, שמצידו היה הדבר כבר כאילו נעשה.

והנה, עם כל זה, לבסוף, המן ניתלה, והיהודים ניצלו, ואדרבה, הם בעצמם התנקמו באויביהם, וזה היה נגד המזל ממש, ומעל הטבע לגמרי! שמצד המזל, כאמור, התאריך היה מוכן להרע לעם ישראל ח"ו. וגם מצד הטבע, אחר שליחת האגרות, היה הדבר בגזירת המלך, ועוד, שנישלח אל הגויים צמאי הדם וצמאי הממון, (וכמו שיתבאר לקמן כל זה באורך אי"ה), ואף על פי כן הכל התהפך מן הקצה אל הקצה!

וזו אחת הסיבות שלובשים מסכה, על שם ונהפוך הוא, כיון שזהו עיקר הנס שנעשה בפורים, ולכן שמו של חג זה הוא על שם הפור. ובאמת שצריך להבין למה כל כך נפלא הדבר, הרי פשוט שהשם הוא כל יכול? אלא, כיון שעם ישראל היו אותו הזמן במצב הסתר פנים, והיו בגלות, והיה רחוק הדבר שיעשה להם נס של הארת פנים כל כך גדולה. והנה אף על פי כן, בתוך אותה חשיכה גדולה ראו לפתע אור גדול, ולא רק שהיתה תשועה אלא גם היה נגד הטבע ממש (וכמבואר). ולכן ראו בזה עם ישראל נס גדול מאד, ולכך קבעו את פורים.

ועוד פלא גדול היה במעשה המגילה, שאחת מהטענות שטען המן הרשע לאחשורוש (כמבואר בחז"ל) - בתחילה כשאחשורוש לא הסכים למזימת המן הרשע ואף על פי שאחשורוש שנא את היהודים בליבו, וזאת משום שאחשורוש ידע שהקדוש ברוך הוא עמהם, וכל מי שמנסה להצר להם - נופל, כפרעה, סיחון וסיסרא, וכל מי שניסה. ולכן לא אבה להלחם בעם ישראל. אבל המן הרשע טען לו טענה כזו: שמאז שגלו, אלוקיהם עזבם. וכמו שהחריב בית קדשם והגלם וכו', ולכן ניתנה רשות להלחם עמהם. ואחשורוש הרשע הסכים לו (רק שלא רצה בעצמו לעשות כן, שסוף כל סוף פחד קצת), ולכן אמר לו - הרשות נתונה לך לעשות בהם מה שתירצה.

ופתאום, הראה הקדוש ברוך הוא לכל העולם כולו שהוא יתברך נמצא עם עם ישראל, ועוזר להם ומושיעם, ומסייעם נגד המריעים להם. אם כן היה בזה נס עצום מאד וטובה גדולה לעם ישראל. ולכן קבעו היהודים את אותו נס לקבע, בזמנם, לכל הדורות, ובכל העולם. שרואים שהגם שישראל נמצאים בגולה, השם יתברך איתם, ואוהבם. ומה שלפעמים רואים שהגויים מצרים להם, זה בגלל העברות שבידם שלא שבו מהם בתשובה, אבל ודאי הוא שהקדוש ברוך הוא תמיד עוזרם ומושיעם, וחפץ בטובתם.

פרק ג - פסוק ח

וַיֹּאמֶר הָמָן לַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ יֶשְׁנוֹ עַם אֶחָד מְפֻזָּר וּמְפֹרָד בֵּין הָעַמִּים בְּכֹל מְדִינוֹת מַלְכוּתֶךָ וְדָתֵיהֶם שֹׁנוֹת מִכָּל עָם וְאֶת דָּתֵי הַמֶּלֶךְ אֵינָם עֹשִׂים וְלַמֶּלֶךְ אֵין שֹׁוֶה לְהַנִּיחָם:

"ישנו עם אחד". דרשו רבותינו (אסת"ר פ"ז ס' י"ב) שהמן הרשע התכוון לומר לאחשורוש, ה' אחד - ישן לו מעמו חס ושלום, [ולכן כתוב "ישנו" לשון ישן ולא כתוב יש עם אחד. וגם לא כתיב ישנו עם מפֻזר אלא "ישנו עם אחד מפזר", וזה רמז לה' אחד]. ודוקא במלים אלו שמרד בקב"ה הובטחה והוכנה מפלתו של המן.

וממשיכים חכמינו זכרונם לברכה ודורשים, שאמר הקדוש ברוך הוא להמן: הרי אני - אין לפני שינה, כמו שכתוב (תהלים קכ"א) "הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל". ואתה אמרת - יש לפני שינה?!. והבטיח הקדוש ברוך הוא שיאבד את המן מן העולם. יוצא שבדברי המן לאחשורוש, גרם מפלתו לעצמו.

וכן במה שאמר - "ודתיהם שנות מכל עם", הרי המן הרשע טען לאחשורוש, שלעם ישראל יש מצוות מיוחדות. ומבארים רבותינו (שם) שבא המלאך מיכאל ואמר לקדוש ברוך הוא: במה שהם מקיימים מצוותיך, בזה תיגרם להם רעה?! והבטיח לו הקדוש ברוך הוא, שלא עזב אותם ולא יעזוב אותם, ככתוב (תהלים צ"ד) "כי לא יטֹש השם עמו

ונחלתו לא יעזב", בין שהם זכאים ובין שהם חייבים. ומתוך דברי המן שרצה להצר לישראל, דוקא על ידי זה קמה תשועה לישראל.
והנס פה גלוי, שהרי המן היה יכול לשתוק - בלא לומר "ודתיהם שונות מכל עם", כי אין זו טענה רעה כלל, ובאמת מבואר במדרש שאחשורוש ענה לו: מה לא טוב בזה, כך תורתם. (ואז המשיך המן לטעון טענות אחרות). ומשמים נתנו בלבו של המן לחשוב על טענה זו, כדי שכך תגרם לו מפלתו. וזה עוד נס לטובת עם ישראל.

פרק ג - פסוק ט

אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב יִכָּתֵב לְאַבְּדָם וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים כִּכַּר כֶּסֶף אֶשְׁקוֹל עַל יְדֵי עֹשֵׂי הַמְּלָאכָה לְהָבִיא אֶל גִּנְזֵי הַמֶּלֶךְ:

ככל שרואים יותר את חומרת הסכנה, בזה בדיוק רואים את גדולת ועוצמת הנס. שלא רק המן הרשע רצה להרוג את עם ישראל ח"ו, אלא גם אחשורוש היה שונאם של ישראל, כמו שמוכח בפסוקים אלו. עד כדי כך שהמן הרשע רצה לתת לו עשרת אלפים ככר כסף, שזה סכום עצום מאד. ואחשורוש חומד הכסף - פתאום לא ביקש כסף [כדלקמן (פסוק יא): "ויאמר המלך להמן הכסף נתון לך..."]. כיון שכל כך היתה עזה שנאתו ליהודים, עד שלא היה אכפת לו מהכסף, רק רצה לראות במפלת עם ישראל (מגילה י"ד).
ואפשר לבאר, שבזה שאחשורוש לא רצה לקבל את הכסף מהמן הרשע, היה בזה נס גדול. כיון שאם היה מקבל את הכסף, הרי היה נעשה משוחד. ובפרט בסכום כל כך גדול. ולבסוף, אפילו שיעשה אוהבם של אסתר המלכה ושל מרדכי הצדיק, מכל מקום יהיה לו קשה מאד לבטל את הגזירה, שהשוחד שקיבל יסמא את עיניו. ומשמים סיבבו שלא יקבל את הכסף מהמן, ועל ידי זה, יהיה לו קל לחזור בו ממה שגזר לעשות לעם ישראל.
וכמו כן רואים בפסוק הקודם נסים גדולים. שהרי סוף סוף, גם לאחר שאהב אחשורוש את אסתר ואת מרדכי אפילו שהיו מעם ישראל, מכל מקום צריך להבין איך ריחם על עם ישראל, והרי המן הרשע הלשין עליהם שהם אינם מקיימים את מצוותיו, ולא משלמים לו מס, וכיצד הסכים לבסוף להשאירם. [ומה שלא ניסה להלחם בהם עד אז, זה כמו שכבר נתבאר: מפני שפחד מהשם שלא יענישו, כמו שראה שהעניש הקדוש ברוך הוא את כל מי שניסה להלחם עם עם ישראל. אבל המן כבר טען לו שמאז שהקדוש ברוך הוא החריב את בית המקדש, והגלה את עם ישראל בין האומות, כבר אינו עוזר להם ח"ו. אם כן למה חזר בו?] ורואים בזה את גודל הנס כי רב הוא, שאף על כל הנראה לעין, שאחשורוש היה צריך שלא לחזור בו מגזירתו, מכל מקום חזר בו, וניצלו עם ישראל.

והסיבה היא, כיון שכשעם ישראל עשו תשובה שלימה, הרי מיד התבטלה הגזירה. והשתנתה דעתו של אחשורוש מן הקצה אל הקצה ממש: מקודם שנא אותם, ועכשיו רחם עליהם. ועוד, על ידי התשובה, נעשו הנסים המבוארים בהמשך המגילה.

פרק ג - פסוק י

וַיָּסַר הַמֶּלֶךְ אֶת טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתְּנָהּ לְהָמָן בֶּן הַמְּדָתָא הָאֲגָגִי צֹרֵר הַיְּהוּדִים:

היה נס גדול בכך שאחשורוש הסיר טבעתו והעבירה להמן. כיון שהיהודים ידעו שהמן מזרע עמלק וסכנתו רבה לעם ישראל. וזה מה שכתוב: המן בן המדתא האגגי צרר היהודים. אף על פי שגם אחשורוש היה צורר יהודים, אבל המן היה מיוחד בזה. וזו היתה אומנתו - להיות צורר היהודים, ככל אבותיו ימ"ש. שעמלק הוא מְעַשֵּׂו הרשע, וכל רצונו זה להרע לישראל; עוד מאז יעקב אבינו עליו השלום - רדפו עשו הרשע, ועמלק - מזרעו של עשו, הם הראשונים שנלחמו עם ישראל, עוד בהיות ישראל במדבר, לאחר שיצאו ממצרים (כמבואר בסוף פרשת בשלח), ורעתם של העמלקים רבה מאד, עד שהקדוש ברוך הוא ציוה את ישראל למחות שמם לגמרי (סו"פ כי תצא). ולכן, כשאחשורוש הסיר את טבעתו ונתנה להמן בשביל שיוכל לעשות כטוב בעיניו בעם ישראל, היה בזה סכנה גדולה מאד לקיום עם ישראל. וזה גרם להם שיפחדו מאד, ויצומו, ויחזרו בתשובה (ע' מגילה י"ד א').

ואילו אחשורוש בעצמו היה מיצר לעם ישראל, בלא המן, לא היו עושים תשובה בדרגה שעשו, ולא היתה להם התעוררות כל כך גדולה, כיון שהיו יודעים שאחשורוש לא יהרגם, שהרי פחד להורגם לגמרי, בשביל שלא יענש כמו פרעה וסיחון ודומיהם וכל מי שרצה להשמיד את עם ישראל. אבל רק המן לא פחד מכל זה, כיון שהיה מעמלק, והוא היה כופר בהשם, [וכמו שמצינו שעשה עצמו אליל (עיין רש"י בפסוק ב'). וגם טען לאחשורוש שכוחו של אלוקי ישראל נחלש (כמבואר לעיל, וע' אסת"ר פרשה ז סי' יג באורך)]. ולכן עם ישראל פחדו ביותר, ועשו תשובה גדולה. אם כן יוצא שעצם מה שישראל נמסרו בידי המן, ולא בידי אחשורוש לבדו, זה היה לטובתם של ישראל, שעשו תשובה שלמה, ועל ידי זה נושעו ונגאלו.

פרק ג - פסוק יא

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהָמָן הַכֶּסֶף נָתוּן לָךְ וְהָעָם לַעֲשׂוֹת בּוֹ כַּטּוֹב בְּעֵינֶיךָ:

צרה גדולה היא זו. שהמלך, ובפרט שיש לו כח רב, שמושל על מדינות רבות מאד, הוא עצמו מוכר אומה שלמה לאחד משריו. ואותו שר, הינו לא פחות מאשר שונאם הגמור. הרי בזה כליונם בטוח, ח"ו. ואף אחד לא יכל להאמין שלבסוף ייוושעו. ואף על פי כן,

בסוף נעשה נס, והמן נהרג. וממילא אחשורוש כבר לא היה מחויב כמו שהיה מחויב לפני שנהרג המן - שלא יכל להצילם, שהרי אדונם מת, וממילא הם חזרו להיות תחת ידו של אחשורוש, ורשאי להצילם.

פרק ג - פסוק יב

וַיִּקָּרְאוּ סֹפְרֵי הַמֶּלֶךְ בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בִּשְׁלוֹשָׁה עָשָׂר יוֹם בּוֹ וַיִּכָּתֵב כְּכָל אֲשֶׁר צִוָּה הָמָן אֶל אֲחַשְׁדַּרְפְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְאֶל הַפַּחוֹת אֲשֶׁר עַל מְדִינָה וּמְדִינָה וְאֶל שָׂרֵי עַם וָעָם מְדִינָה וּמְדִינָה כִּכְתָבָהּ וְעַם וָעָם כִּלְשׁוֹנוֹ בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ נִכְתָּב וְנֶחְתַּם בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ׃

אף על פי שהמלך בעצמו לא כתב את האגרות, מכל מקום היה לאותם האגרות סמכות כאילו נשלחו מהמלך בעצמו. כיון שנעשו על ידי סופרי המלך, וגם נכתבו בשם המלך, ועוד - שהיו חתומים בטבעתו של המלך (שהיתה אצל המן). והמן צוה את שרי המלך בעצמם לעשות את מה שכתוב באגרות. וכאמור לעיל, כל זה היה מצב מסוכן מאד לעם ישראל, וכל מי שראה את המצב, לא היה יכול להאמין שיש עוד אפשרות להצלת עם ישראל, כיון שרצה המן הרשע שימסרו האגרות אל השרים בעצמם, ולא סתם להעביר איזה כרוז שמי שירצה להרע לעם ישראל, יכול. אלא היה זה צו מלכותי.

ואף על פי כן, לבסוף היה נהפוך הוא, שהיהודים כן ניצלו, והיהודים בעצמם עשו נקמה באויביהם.

"ויכתב ככל אשר צוה המן". אחשורוש לא היה מעורה בכל זה. ואילו היה מתערב בעניין גזירתם של ישראל, היה מפחד להורגם (כאמור לעיל). והיה רק מוכרם לעבדים או מענישם איזה עונש בלא כליה. כיון שידע שמי שמנסה להכחידם ח"ו, אין לו תקומה, שהקדוש ברוך הוא נילחם להם לישראל, ולכן לא היה מנסה להורגם. וכיון שבכל זאת רצה אחשורוש בכליונם ח"ו, מה עשה, מסר את שפיטתם להמן, והוא עצמו יצא מהענין. והמן התאכזר על עם ישראל לגמרי. והיתה סכנתם רבה. ואף על פי כן לבסוף נוֹשָׁעוּ. היות וכל הגזירה היתה בגלל מעשיהם, ולבסוף כששבו בתשובה, נתבטלה הגזירה.

פרק ג - פסוק יג

וְנִשְׁלוֹחַ סְפָרִים בְּיַד הָרָצִים אֶל כָּל מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ לְהַשְׁמִיד לַהֲרֹג וּלְאַבֵּד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים מִנַּעַר וְעַד זָקֵן טַף וְנָשִׁים בְּיוֹם אֶחָד בִּשְׁלוֹשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שְׁנֵים עָשָׂר הוּא חֹדֶשׁ אֲדָר וּשְׁלָלָם לָבוֹז׃

כאן מבואר רוע הגזירה שהיתה על עם ישראל. שהמן דאג שהספרים יגיעו אל כל מדינות המלך, שלא תהיה מדינה אחת שלא יגיעו אליה האגרות, וגם שלח את האגרות על ידי רצים, למהר ככל היותר את קבלת האיגרות בכל המדינות. וכנראה היה מודע לכך

שאחשורוש הפכפך (מגילה ט"ו ב'), ויכול להיות שפתאום ישוב ממחשבתו לאבד את היהודים, ולכן דאג שהאגרות ישלחו באופן המהיר ביותר ושלח את האיגרות על ידי רצים מהירים, כדי להיות בטוח בכלַית העם, "כי כְּתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב" (לקמן ח' ח').

ובאגרות היה כתוב מפורש, "להשמיד להרוג ולאבד". בלא אפשרות של כוונה אחרת, שלא יחשבו מקבלי האיגרות שכוונתו לעשות להם רעה להלחם בהם סתם, ודי, או רק לבזבז ממונם, אלא שיֵדעו בודאות שכוונתו להכחידם לגמרי מעל פני האדמה.

"את כל היהודים". כדי שלא יחשבו מקבלי האגרות שאולי המן מתכוון להשמיד רק חלק מסוים מהעם כגון רק את האנשים הצעירים שהם מסוגלים לעשות מלחמה, ולכן המן רוצה להורגם, בשביל שלא יקומו להלחם עִמו ביום מן הימים. או אולי רק את הנערים - והזקנים (אבל לא את הטף והנשים), שגם הזקנים יכולים לעזור לצעירים לעשות מלחמה כגון שיעזרום בשמירת כלי המלחמה ומאכלם, ובהובלת הפצועים בעגלות לבתי רפואה, ועוד תועלויות, מה שטף ונשים לא יוכלו לעשות. וכיון שהנשים והטף לא יוכלו לעשות מלחמה כלל, אותם לא צריך להרוג. או יחשבו שצריך להרוג את הנערים, הזקנים והטף, בשביל שלא תהיה המשכיות לעם, אבל את הנשים לא יצטרכו להרוג. כיון שבזה שיכלו הטף ח"ו כבר לא יתכן המשך קיום העם. ובשביל למנוע כל כוונות בדברי האגרות, שהגויים לא יפרשו פירושים כאלו, כתב מפורש בלשון שלא מתפרשת באופנים אחרים: "את כל היהודים, מנער ועד זקן, טף ונשים".

"ביום אחד". מה שרצה לעשות זאת ביום אחד בלבד, שבזה ירויח שלא תיתכן אפשרות הצלה לאלה שינסו להתחכם. שיהא אולי מי שינסה לשכנע את הגויים שישאירוהו בחיים עוד יום אחד בלבד (שהרי אין יום מיוחד לגזירה), ובניתים ימלט על נפשו אל עיר אחרת ששם כבר הרגו את היהודים, ולא ירגישו בבא אליהם היהודי שיברח מעירו. ועוד כמה אופנים אחרים שבהיות הדבר משך כמה ימים ולא ביום אחד, יברחו היהודים מתחת ידי הגויים, שהרי לא כולם רצו להורגם בגלל שנאתם אליהם, אלא יש כאלה שעשו זאת רק בגלל הממון, (וכמו שיתבאר לקמן בס"ד). וא"כ אפשר לשכנעם שלא ימהרו להורגם. וכך יצליחו היהודים להערים על הגויים ולהתחמק מתחת ידיהם. אבל כשזה נעשה ביום אחד, לא יוכלו לברוח באיזו התחכמות.

"בשלושה עשר לחדש שנים עשר". דוקא בתאריך הזה, ולא ביום אחר, כיון שכך ראה לפי חוקי המזלות, שאותו יום יצליח במזימתו הרשעה.

"הוא חדש אדר". מה שהמן פירש באיגרות חדש אדר, ולא הסתפק במה שאמר "חדש שנים עשר", בגלל שחשש שאם יאמר רק "חודש שנים עשר" יוכלו לחשוב שהכוונה לחודש השנים עשר מיום קבלת האגרות (שיתקבלו בחודש ניסן), וזהו לפחות חודש אחד אחר התאריך המיועד (ואז הזמן כבר לא מסוגל כמו אותו תאריך שקבע). ולכן כתב במפורש הוא חדש אדר, שהוא חודש שנים עשר לפי התאריך, ולא למנין אחר. כל זה הראה על מימוש זממת המן (לפי המזלות).

"ושללם לבוז". ועוד עשה המן הרשע פיתוי לכל האומות, שאף מי שלא היתה שנאה עזה לעם ישראל יוקדת בו ולא היה חפץ להשמיד את עם ישראל, מכל מקום יעשה זאת בשביל רווח הממון, שברור שכל אחד שהיה הורג יהודי, יקח ממנו את כספו ועושרו. וגם המן הסכים עם זה. וכך יִמַשְׁכוּ כולם להרוג את עם ישראל ח"ו, ואפילו אם לא בשביל שנאתם, אלא רק בשביל שיקבלו את ממונם. ובזה היה ברור מראש שהגויים יחפצו להשמידם.

פרק ג - פסוק יד

פַּתְשֶׁגֶן הַכְּתָב לְהִנָּתֵן דָּת בְּכָל מְדִינָה וּמְדִינָה גָּלוּי לְכָל הָעַמִּים לִהְיוֹת עֲתִדִים לַיּוֹם הַזֶּה:

עוד תחכום הוסיף המן שיהיה מובטח בקיום זממו, שעשה זאת בשם "גזירת המלך". שאם היה זה סתם רשות למי שרוצה – שיהא מותר לו להרוג, ולא חובה, לא היה ברור כלל שיהרגום, כיון שהיהודים היו יכולים לשחד את כל הגויים בממון. ולא רק את אלה שרצו להורגם רק בשביל הממון, שודאי שהיה מועיל להצלת עם ישראל בזה שיתנו להם ממונם ויעזבום לנפשם, אלא גם את אלה שרצו להרוג את עם ישראל מחמת שנאת עצמם אליהם, גם אותם היה אפשר לפטור, על ידי שישחדו אותם, שהיו אומרים להם היהודים, מה תרויחו במה שאתם זוממים לעשות. ואם בשביל ממוננו, דעו לכם שיש לנו ממונות באוצרות שאין אתם יודעים מקומם, ואם תהרגונו ח"ו, תפסידו כל העושר השמור במחבאותינו, לכן תניחו לנו, ומדי פעם ניתן לכם מממונינו המוחבאים באוצרותינו (ולא בפעם אחת, שלא יהרגום אחר כך) ותתעשרו. ועוד פתויים כאלו. והמן חשש מכל זה. ולכן, עשה את האיגרות בשם גזירה וחוק, שגם מי שלא רוצה, לא יכול להפטר מלעשות זאת, שהרי כך המלך צוה, ובזה יהיה מובטח קיום זממו. ובכל זה רואים את הסכנה הגדולה שהיתה להם, ואף על פי כן לבסוף נִוַּשְׁעוּ.

"להיות עתדים ליום הזה". בתוך האגרת עצמה, הכין הקדוש ברוך הוא את רפואתם של ישראל (כמו שמבאר המלבי"ם פרק ח' פסו' ז'-ח') שבאגרות הראשונות (-אלו המוזכרים בפסוק הזה), לא נכתב שהיהודים עתדים ליום הזה להרג. רק כתוב סתם - להיות עתדים ליום

הזה. ובכך, באיגרות השניות, יכל מרדכי לפרש, שמה שניכתב באיגרות הראשונות להיות עתדים - זה חוזר על הגויים, שהם אלו שעתדים להרג. ולא שהם יַהרגו.

פרק ג - פסוק טו

הָרָצִים יָצְאוּ דְחוּפִים בִּדְבַר הַמֶּלֶךְ וְהַדָּת נִתְּנָה בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה וְהַמֶּלֶךְ וְהָמָן יָשְׁבוּ לִשְׁתּוֹת וְהָעִיר שׁוּשָׁן נָבוֹכָה:

כאן רואים את מוחשיות הסכנה שהיתה, כיון שהרצים המהירים כבר יצאו אל כל המדינות, והיה ברור שאין כל מנוס לעם ישראל, ובפרט שזה נעשה 'בדבר המלך', ואת דבר המלך הרי אין להשיב! ועוד, שנשלחו האגרות על ידי רצים, שעל ידי זה ודאי יגיעו מהר אל כל המדינות, וכבר לא יהיה ניתן כלל להשיב את הגזירה. ועוד יותר, שבשושן הבירה כבר מיד ניתנה הדת להשמיד ולהרוג ולאבד את כל היהודים ח"ו. וכל מי שהסתכל בזה היה בטוח שיעשה כך ליהודים, ורק חסר הזמן - שהיה הדבר אמור להיות בעוד כשנה, אך מצד עצם הדבר חוץ מרבוי הזמן, היו בטוחים כולם שכך יהיה, עד כדי כך, שהמלך והמן הרשעים ישבו לערוך סעודת משתה, כאילו הדבר כבר נעשה. ואף על פי כן, לא מנעו ישראל את עצמם מלעשות תשובה, כיון שידעו שכל הגזירה היא בגלל מעשיהם, וברגע שיעשו תשובה, הקדוש ברוך הוא יושיעם, כפי שאכן היה.

פרק ד

פרק ד - פסוק א

וּמָרְדֳּכַי יָדַע אֶת כָּל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה וַיִּקְרַע מָרְדֳּכַי אֶת בְּגָדָיו וַיִּלְבַּשׁ שַׂק וָאֵפֶר וַיֵּצֵא בְּתוֹךְ הָעִיר וַיִּזְעַק זְעָקָה גְּדוֹלָה וּמָרָה:

היה נס שגילו למרדכי הצדיק מן השמים מה שנעשה בעליונים (ע' רש"י), שהסכימו שם לגזירתו של המן. ואלולי היה נודע על כך למרדכי הצדיק, היו חושבים כולם שצרה זו היא כשאר צרות, שהגוים מנסים בכל עת להרע לעם ישראל, ולבסוף הגויים אינם מצליחים, וכך גם כעת הגוים גוזרים גזירה על עם ישראל, אך לא יכולים להרע להם כלל, ומשמים שומרים על עם ישראל, ואין להם לפחד. ועל פי המחשבה הזו, הם לא יעשו תשובה שלמה כראוי חלילה, ולא היו ניצלים, כיון שאותה גזירה לא היתה ככל הגזירות - אשר אינם אלא מלמטה, אבל מלמעלה - יושב בשמים ישחק למו, וה' הפיר עצת גוים. אלא בפעם ההיא הסכימו על כך גם למעלה.

ולכך, נעשה נס וחסד גדול מאוד במה שגילו למרדכי שהסכימו על כך גם בעליונים ואין זה גזירה רק למטה בארץ. ועל ידי זה שמרדכי ידע את חומרת מצבם של עם ישראל

מיד קרע את בגדיו, ולבש לבוש שק, ושם על עצמו אפר, לעשות עינויים, ושיראו כולם את מעשיו, ויעשו כמוהו. ולא שקט, אלא יצא לרחובה של עיר, וזעק זעקה גדולה, להרעיש את הלבבות, כדי שידעו כולם את הסכנה הרובצת עליהם, וימהרו להתחנן להשם יתברך, ויעשו תשובה שלמה, למען ירחם עליהם השם ויושיע אותם מצרתם, ותבטל הגזירה.

פרק ד - פסוק ב

וַיָּבוֹא עַד לִפְנֵי שַׁעַר הַמֶּלֶךְ כִּי אֵין לָבוֹא אֶל שַׁעַר הַמֶּלֶךְ בִּלְבוּשׁ שָׂק:

לא היה מקום שדבר המלך וגזירתו לא הגיע לשם. ובכל העולם כולו ידעו על כך, חוץ ממקום אחד, שם לא נודע על גזירת המלך. וזהו בית המלכות עצמו, אשר בעיר שושן הבירה. והסיבה, אמנם אותם גוים שנמצאים בבית המלכות, יוכלו לדעת על הגזירה, על ידי שישמעו על כך ממקום מושבם (שהרי אינם דרים בתוך בית המלכות עצמו). אך יתכן, שמי ששירת בקבע בבית המלכות, באופן שלא היה לו קשר עם מישהו מבחוץ, לא שמע כלל על גזירת המן. ולכן, אסתר המלכה, שלא היה לה קשר ישיר עם מישהו העומד מחוץ לארמון המלוכה, לא ידעה מכל אשר נעשה. ואי אפשר לומר ששמעה את זעקתו של מרדכי, שכיון שמרדכי היה בלבוש שק, לא היה יכול להכנס אל שער המלך בלבושו הזה, "כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק", ולכן, אפילו שכל היהודים ידעו על גזירת המן, אסתר המלכה לא ידעה מזה.

ואפשר לבאר, שאפילו שאסתר היתה מלכה, לא סיפר לה המלך על הגזירה החדשה [כפי הרגילות - שהמלך מגלה למלכה מכל מעשה שיעשה]. היות והגזירה לא היתה מאת המלך, אלא מידי המן הרשע [ורק היה לה כח של גזירת המלך, מפני שהיתה עם חתימת טבעת המלך]. ולכן אסתר המלכה לא ידעה מכל מה שקורה לעמה, ומכל מה שנעשה בבית המלכות עם אחשורוש והמן, ומזעקת מרדכי בתוך המדינה, לידה ממש [כמו שנראה בהמשך, שאסתר לא שמעה מכל האמור לעיל].

ולאור כל זאת, מרדכי רצה שאסתר תדע מזה, בשביל שתתחיל לבקש על עמה מאת המלך, ולרַצותו, עד שיחזור בו מזממתו. ומרדכי רצה להכנס לתוך בית המלכות, ולבקש מהשוערים שיתנו לו להכנס שיוכל לדבר עם המלכה, וכיון שמרדכי היה אחד משרי המלך (ילקוט שמעוני תתרנ"ב), ודאי שהיו נותנים לו להכנס. אבל מרדכי לא רצה להכנס פנימה ולדבר ישירות עם אסתר המלכה, כיון שאז היו מעלים חשד שיש קשר משפחתי ביניהם וכשיבינו שאסתר היא מעם היהודים, יספרו זאת לאחשורוש, ואז אחשורוש ירצה להחליפה באחרת, שעד עכשיו לא ידע שהיא יהודיה.

וגם אם אחשורוש לא יגרשה מבית המלכות, מכל מקום יש חשש שלא יתייחס אליה מעתה כמו שיתייחס אליה עד אז, וכשאסתר תירצה אחר כך לבוא ולבקש על עמה, לא יסכים לשמוע לה.

ומלבד כל זה. יש חשש גדול, שכשהמן ידע שאסתר היא יהודיה, יבוא להורגה [וכמו שמצינו (תרגום ד' י"ב) שעשה כן להתך, כשראה שהוא שליח בין מרדכי לאסתר]. ולכן לא רצה מרדכי לדבר ישירות עם אסתר המלכה.

ואמנם, עד העת ההיא, רצה מרדכי שיוציאו את אסתר מבית המלכות, (ולכן צוה עליה שלא תגלה את עמה ואת מולדתה שלא ידעו שהיא מזרע שאול המלך כדי שלא ישאירוה). אבל מכאן והלאה, שמרדכי ראה את הגזירה על עם ישראל, הבין שאסתר נועדה להיות בבית המלכות בכדי להציל את עמו. ולכן התחיל לחשוב מה לעשות שאסתר תשאר שם, ולא רצה שתצא, בשביל שתוכל לפעול אצל המלך להצלת היהודים. ולכן לעיל, כשרצה מרדכי להודיע למלך על זממתם של בגתן ותרש שרוצים לשלוח יד באחשורוש, הודיע את זה לאסתר דוקא ולא לשליח אחר (כאמור למעלה בסוף פרק ב'), בשביל שכשידעו שאסתר קרובה למרדכי, ויהודיה היא, יודיעו זאת לאחשורוש - שהמלכה היא מעם ישראל, ואולי יוציאה מבית המלכות, ולכן טוב שידעו שאסתר קרובת מרדכי היהודי. לא כן עתה לאחר גזירת המן שמרדכי ראה וידע שאסתר נועדה להצלת עם ישראל, דוקא על ידי שהיא מלכה - לא רצה שתצא עד שתושיע את עם ישראל. ולכן לא בא בעצמו לתוך בית המלכות לדבר עם אסתר המלכה.

ומכל מקום, מרדכי היה רוצה לבוא ולהכנס לפנים מן שער המלך ולזעוק גם שם, שעל ידי זעקותיו, תשמע אסתר המלכה מה שקורה עם היהודים (שכשתשמע את זעקותיו תברר אצל הנמצאים בסביבתה לפשר הדבר, ויספרו לה. שבלא הזעקות, לא ראו צורך לספר לה מה שנעשה עִם עַם ישראל, כיון שלא ידעו שהיא יהודיה), ומרדכי היה חפץ שאסתר תבוא אל המלך לבקש על עמה. ואלולי שלבש שק, היה ניכנס ליד בית המלכות וזועק גם שם, כאמור.

ואפשר לבאר, שהיה נס בזה שמרדכי לא ניכנס לתוך השער. [ומה שמרדכי לא רצה להסיר שקו מעליו ולהיכנס לשער, ביארו המפרשים (ע' ביוסף לקח) שלא רצה להסיח דעתו מן התענית]. והנס הוא, שהרי אילו היה ניכנס לפנים מן השער, והיה זועק שם, היו מבררים, מה הטעם שזועק בחצר בית המלכות, והלא אין שם יהודים, ולא זה המקום לזעוק. ואם מרדכי רוצה לבקש אצל המלך, אז שישלח שליחים אל המלך, ולמה עושה באופן כזה, והרי על ידי כך אולי המלך יתרגז, ולא יועילו מאומה זעקותיו. ואז היו מגלים שיש למרדכי סיבה אחרת לבוא ולזעוק שם, שיש לו מאן דהו קרוב בתוך בית המלכות,

שאינו מודע למה שקורה ליהודים, ומרדכי רוצה לעוררו, ולכן בא לשם לזעוק. והיו מחפשים, מי הוא זה אשר יד לו בבית המלכות, ויש לו גם קירבה אל מרדכי היהודי. ולא יתכן מישהו כזה אלא רק אסתר המלכה. שהרי כל שר אחר, אינו צריך לזעקותיו של מרדכי הצדיק בשביל לדעת מה שקורה עם עם ישראל, שכבר שמע על כך ממקום מגוריו. אלא ודאי שאסתר המלכה היא זו שבשבילה נעשו זעקות אלו. ואז היו חושדים שהיא מעם היהודים, שהרי לא נודע עד עתה שם עמה. ותיכף יסלקוה מבית המלכות בטענות שיביאו למלך אחשורוש.

ולכך איפה נעשה נס במה שמרדכי הצדיק לא רצה להסיר שקו מעליו ובכך לא יכל לבוא אל השער פנימה בלבוש השק אשר עליו.

והוא המבואר בזה הפסוק "ויבוא עד לפני שער המלך" ולא ניתן לו להכנס עוד, וכך לא נתגלתה זהותה של אסתר המלכה, ונשארה בבית המלך להציל את עם ישראל מרדת שחת.

פרק ד - פסוק ג

וּבְכָל מְדִינָה וּמְדִינָה מְקוֹם אֲשֶׁר דְּבַר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ מַגִּיעַ אֵבֶל גָּדוֹל לַיְּהוּדִים וְצוֹם וּבְכִי וּמִסְפֵּד שַׂק וָאֵפֶר יֻצַּע לָרַבִּים׃

אבל גדול ליהודים זהו לא דבר של מה בכך, כל היהודים בלא יוצא מן הכלל, למגדול ועד קטן, מתאבלים ועצובים ביותר, ומבכים את מר גורלם. אך היה בזה דבר גדול לצורך הצלתם בדרך היותר טובה, מפני שעל ידי הצומות והבכיות נשמעה זעקתם אל השם, ועוד, ששבו כולם בתשובה שלמה, ובכך ניקרע גזר דינם הרע והיתה להם הרווחה.

ועוד אפשר לבאר, שהפסוק בא להשמיע לנו את גודל צרתם של היהודים שהיו נתונים בו אז, ודוקא משום כך רואים את גודל תשועתם שהיתה להם בסוף. שמתוך אותו חושך ואפלה נוראים שהיו נמצאים בו, יצאו לרווחה, ורואים את האור הגדול אשר נעשה להם שם, ויטב להם. וליהודים היתה האורה והשמחה והששון והַיְקָר.

פרק ד - פסוק ד

וַתָּבוֹאנָה נַעֲרוֹת אֶסְתֵּר וְסָרִיסֶיהָ וַיַּגִּידוּ לָהּ וַתִּתְחַלְחַל הַמַּלְכָּה מְאֹד וַתִּשְׁלַח בְּגָדִים לְהַלְבִּישׁ אֶת מָרְדֳּכַי וּלְהָסִיר שַׂקּוֹ מֵעָלָיו וְלֹא קִבֵּל׃

היה נס נפלא וגדול במה שהסריסים ונערות אסתר באו אליה להגיד לה מה שקורה עם מרדכי, אף על פי שלא ידעו כי יהודיה היא, וכך צלח בידה חפץ השם. כי אסתר לא ידעה כלל מכל הקורה, כאמור למעלה, אלא שבאו השליחים האלו מעצמם וסיפרו לה כל הקורה בעירה. אפילו שלא ידעו את עמה - כי היא מעם מרדכי. שהרי אילו היו

יודעים את עמה, היו דואגים לגרשה מבית המלך, וכאמור למעלה. ובכל זאת כשראו את מרדכי צם ומתענה, ולבוש שק על מתניו, באו תיכף והודיעו לה כל זאת, למען תדע את אשר קורהו, וזהו פלא. אך אסתר לא ידעה מהמבוכה שנעשה בעירה לעם היהודים, ולא שמעה כלל מכל זאת, רק שמעה מה שקורה עם מרדכי, ולכך נתפלאה ביותר על מה כל זה?! ושלחה בגדים אחרים להלבישו, בחושבה כי מקרה מצער פרטי הוא אשר ארעו, ולכך לובש שק ומתענה, אך לא רצתה לראותו כואב, ורצתה שייטיב את ליבו, ולכך צותה להסיר שקו מעליו. אלא שמרדכי לא קיבל, היות ולא היה זה כמו שחשבה - רק דבר פרטי, אלא היה זה בעבור כלל ישראל השרוי בצער גדול, בשביל העונש הניחת עליו בפתע פתאום. ולכן לא רצה לשמוע לזאת, שאיך יעביר השק מעליו, ועדיין לא נשתנתה הגזירה כלל. ואדרבה, הלא רצה שאסתר תיטיב מעמדם של עם ישראל ותשתדל אצל המלך לשנות את הגזירה, ולכך נישאר בבגדיו כאשר היה כמקודם - בלבוש שק, ואפר על ראשו.

ובאשר למה שראו המשרתים ששולחת אליו בגדים, לא עורר דבר זה את חשדם לחשוב שהוא קרוב לה ביותר והיא מעמו, עַם היהודים. כיון שיכול להיות דבר כזה, שהמלכה תיטיב ליבה לרחם על אנשי מדינתה, וכשתראה זקן צועק וצר לו ורע לו, תבוא לעזור לו, ותשלח לו בגדים שילבשם ויסיר שקו מעליו, ויטב לו. או גם שהטיב לה פעם איזו טובה, ועתה משיבה לה כגמולו.

וזה גם היה נס נסתר, שהסריסים והנערות של אסתר ראו בעיניהם, ולא שמו לב, שאילו ידעו על קרבתה למרדכי, לא היו מניחים לה להשאיר רגלה בבית המלך, והיו דואגים לסלק אותה משם בעבור שיהודיה היא. אך משמים שמרו על המצאה שם, ולא נתגלה דבר היותה יהודיה עד לבוֹא העת שהיה צריך לכך, שתלך להתחנן על עמה, ותצילם.

פרק ד - פסוק ה

וַתִּקְרָא אֶסְתֵּר לַהֲתָךְ מִסָּרִיסֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר הֶעֱמִיד לְפָנֶיהָ וַתְּצַוֵּהוּ עַל מָרְדְּכָי לָדַעַת מַה זֶּה וְעַל מַה זֶּה׃

נס כפול רואים אנו בפסוק זה. א. עצם הדבר שאסתר לא הסתפקה במה ששלחה בגדים להלביש את מרדכי ולהסיר שקו מעליו, אלא אף חיפשה לדעת מה עניינם של הזעקה, והשק שלובש, והאפר שנתון על ראשו, ועל ידי כך יכל לגלות לה מחשבת המן, ולצוותה לילך אל המלך וכמו שיתבאר לקמן. וזהו נס, שלמעשה לא היתה צריכה להטריח עצמה שוב לשלוח שליחים להודיע לה מה קורה עם מרדכי, שאחר שראתה שהוא אינו מוכן להטיב ליבו ולהפסיק תעניתו, היה לה לעצור בעד השתדלותה לברר מה קורה איתו,

שהיתה מבינה אותו, שדבר מה מעיק על ליבו, ולא עליה המלאכה לנחמו, שהרי היא מלכה, ועומדת בבית המלך, ואיך תוכל להועיל לאזרחי מדינתה ממקום כזה בהדר גאונה וכבודה, שלא נאה הדבר שמלכה הנמצאת בבית המלכות תלך לטפל בעניין פרטי של אזרח בודד.

אך משמים כן רצו שתשאל בעניינו של מרדכי, לדעת על מה כל זאת, ולכן לא נחה ולא שקטה, עד ששלחה איש מסריסיה לדעת מה קורה עם מרדכי היהודי.

ב. נס נוסף שנתגלה בזאת, שלא די ששלחה סריס מסריסיה, אלא גם הסריס ששלחה היה התך, והוא דניאל (מגילה ט"ו ב'), ובכן היה נס במה שדוקא דניאל היהודי הוא זה אשר היה מקום מושבו בין סריסיה של אסתר, וכך יכלה לְהַוָּדַע למה שקורה עם מרדכי היהודי. ואילו היה אחר שאינו יהודי - מסריסיה, כיצד היתה שולחתו אל מרדכי כיון שיש חשש שיגלה לזרים מה שאמרה לו לומר למרדכי ואז יבואו לסכל את עצתם, וגם שאם יתודע שאסתר קרובת מרדכי והיא יהודיה, דבר זה יתגלה למלך ויש חשש שלא ירצה אותה למלכה. (ומה שהשאיר את דניאל במלכותו אפילו שהוא יהודי, זהו מפני שלא היה ממשרתי המלך הרואים פניו, רק היה אחד מהסריסים האחרים העומדים בשאר המשמרות, ולכן עתה כשבאה אסתר, נתן את דניאל להיות מסריסיה, וחשב שאסתר לא אכפת לה העם אשר ממנו התך הובא. אבל אחשורוש בעצמו לא היה נותן ליהודי להיות אחד ממשרתיו שלו בעצמו. ובגלל חכמתו של דניאל, הוכרח להשאירו בבית המלכות). [ולמי שאומר ממוכן הוא דניאל (ע' תרגום שני א' ט"ז, ולפי זה דניאל הוא ממוכן והוא התך), אין להקשות איך נתנו אחשורוש להיות מרואי פניו (כמבואר בפרק א'). שהרי מבואר בתרגום שני שמשמים סיבבו שדניאל יהא המיעץ להרוג את ושתי, ולכך נקרא "ממוכן" על שם שהיה מוכן לעניין זה. ואף זה היה נס שאחשורוש בחר דוקא בדניאל להיות מהיושבים ראשונה במלכות כדי שתסבב על ידו דבר הריגת ושתי ותבוא אסתר למלוך במקומה]. אם כן, משמים היה שבדיוק התך הוא זה אשר הושם אצל אסתר הצדקת לשרתה, וכך יכלו מרדכי ואסתר להתדבר ביניהם בלא שום חשש.

פרק ד - פסוק ו

וַיֵּצֵא הֲתָךְ אֶל מָרְדְּכַי אֶל רְחוֹב הָעִיר אֲשֶׁר לִפְנֵי שַׁעַר הַמֶּלֶךְ׃

נס נוסף היה במה שמרדכי נשאר ברחובה של עיר ולא קרב אל בית המלך לפני שער הכניסה לחצר בית המלכות (עיין מה שנתבאר לעיל בפסוק ב'), שעל ידי כך, כשבא אליו התך לדבר עימו, לא ראו שאר הסריסים והשוערים אשר היו מצויים בסביבת בית המלוכה כרגיל, אלא נישמר הדבר בסוד גמור – כל עניין שליחותו של התך אל מרדכי,

וחזרתו אל בית המלכות לאסתר. וכך לא נודעה קירבת מרדכי ואסתר, ויכלו להמשיך בהשתדלות לבטל את הגזירה בלא הפרעה. כי ע"י שנשמר הדבר בסוד לא נודע למלך שאסתר קרובת מרדכי ויהודיה היא ולא גירשה מביתו.

פרק ד - פסוק ז

וַיַּגֶּד לוֹ מָרְדֳּכַי אֵת כָּל אֲשֶׁר קָרָהוּ וְאֵת פָּרָשַׁת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר אָמַר הָמָן לִשְׁקוֹל עַל גִּנְזֵי הַמֶּלֶךְ בַּיְּהוּדִיים לְאַבְּדָם:

כשמרדכי ראה שדניאל הוא השליח העומד לשרת את אסתר ולגלות את אוזנה במה שירצה לומר לה, שמח שמחה רבה, כי ידע שיכול לומר ולגלות מה שירצה, ולא יַדע דבר לאוזני איש זר. כי דניאל הוא יהודי, כמוהו כמוהם. וכך יכל לדבר כל אשר איותה נפשו לגלות את אוזנה של אסתר המלכה, למען יטב ליהודים בעבורם, וחייתה נפשם בגללם.

ואכן, פרש מרדכי את מפת תרשים תוכניתו של המן הרשע בפני דניאל, שיראה את האגרת, ויודיע כל זאת לאסתר המלכה, בשביל שתשכנע את המלך לחזור בו מגזירתו הנוראה על עם ישראל; וגילה לו מרדכי כל אשר קרה עִם עַם ישראל, ואת מחשבת המן האגגי אשר חשב על היהודים לאבדם, ואת פרשת הכסף שרצה המן הרשע לתת לאחשורוש [ונעשה נס ולא קבל אחשורוש את הכסף, וכפי שמבואר למעלה (ג' ט') באורך היתה בזאת טובה גדולה ליהודים בשביל הצלתם]. וביקש מרדכי שיצוה על אסתר לבקש על עמה לבטל הגזירה מעליהם, וכן עשה דניאל.

פרק ד - פסוק ח

וְאֶת פַּתְשֶׁגֶן כְּתָב הַדָּת אֲשֶׁר נִתַּן בְּשׁוּשָׁן לְהַשְׁמִידָם נָתַן לוֹ לְהַרְאוֹת אֶת אֶסְתֵּר וּלְהַגִּיד לָהּ וּלְצַוּוֹת עָלֶיהָ לָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ לְהִתְחַנֶּן לוֹ וּלְבַקֵּשׁ מִלְפָנָיו עַל עַמָּהּ:

בראות מרדכי את חומרת המצב, שלח להודיע לאסתר שתיכנס אל אחשורוש להתחנן אליו ולבקש על עמה, אך לא הסתפק בזאת, אלא צוה עליה שתגיד למלך כל זאת.

וזה היה בסיעתא דשמיא - שמרדכי לא הסתפק לבקש ממנה אלא אף צוה עליה, מפני שכך הוכרחה אסתר לשמוע בקולו.

אך היות ואסתר ידעה מהעונש הרובץ על הנכנס אל המלך בלא שנקרא אליו, פחדה על נפשה, ולכך הוצרכה לבקש ממרדכי שיַתר לה מלהכנס אל גוב האריות המסוכן. אך מרדכי לא הניח לה מלהכנס, ושלח לה שוב - שחייבת היא להכנס אפילו בעל כורחה. וזהו משום שכשהיא לא רצתה לילך אל המלך הרי הוכרחה לשלוח לו בחזרה תשובתה עם השליח: שאינה יכולה להכנס, מפני האיסור הרובץ על הנכנס לבית המלך בלא

שיקרא. ואז מרדכי שלח ואמר לה שאף על כל זאת, חייבת היא לנסות, ולא בשביל עצמה היא נכנסת אלא בשביל עמה, וכך לבסוף נכנסה אל המלך, ובאה תשועה לעם ישראל.

פרק ד - פסוק ט

וַיָּבוֹא הֲתָךְ וַיַּגֶּד לְאֶסְתֵּר אֵת דִּבְרֵי מָרְדְּכָי:

הנה, בזה שהתך יכל לגשת בצורה ישירה אל אסתר בלא שליח נוסף, היתה להם תועלת גדולה. שאילו היה אחר שאינו מזרע היהודים נוסף עליהם לתווך בין התך ובין אסתר, היה יכול להזיק להם. כיצד, כגון שהיה מקבל את ההודעה מאסתר, והיה מודיע להתך דברים שאסתר לא אמרה, והיה מטעה אותם, וכן בחזרת הדברים ממרדכי, היה אומר שיעביר השליחות אל אסתר, ולא היה מעביר, היה מרמה עליהם, והיו חושבים שאסתר מודעת לכל מה שעובר על עמה והיו מצפים לתגובתה, והיה יכול להרבות עליהם שיח ודברים בטלים: אסתר המלכה אמרה תעשו כך וכך - והיא לא אמרה באמת, והיה מבלבלם, ולא היו יודעים בין ימינם לשמאלם, ומה קורה באשר אסתר היהודיה לא משיבה אותם נכונה. או שהיה מרשיע ביותר, שהיה הולך ומעליל עליהם אצל המלך, שהיה יכול לדבר רע על מרדכי והיה המלך חושב שרוצה מרדכי להרע לו, והיה מסלקו ממדינתו, וכדומה. וכך היה גורם לחיסול כל תוכנית הצלה מצידם. ואין צורך להאריך בזה. ולכך עשה השם יתברך שדניאל יהיה השליח היחיד בין אסתר למרדכי. וכך יעברו הדברים נכונה מזה לזה, ותוכל אסתר המלכה לבקש על עמה אצל המלך.

פרק ד - פסוק י

וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר לַהֲתָךְ וַתְּצַוֵּהוּ אֶל מָרְדְּכָי:

בתרגום מבואר שאסתר שלחה את התך להזהיר את מרדכי שלא יתגרה בהמן הרשע. וזהו עוד צד בחסד שעשה השם יתברך עמם שדוקא התך (הוא דניאל) יהיה השליח שבניהם, כי אילו היה בניהם שליח זר, איך היה אפשר לצוותו דבר כזה, שאולי יפרסם את הדברים שאסתר מזהירה את מרדכי שלא להתגרות עם המן והיה בזה סכנה גדולה, כי בכך אסתר מראה כאילו המן הוא חיה רעה שמזהירים שלא להתגרות עמה, והמן היה מתנקם באסתר על זאת, וכבר הצליח במזימותיו להפיל את ושתי מכסאה וגם עתה יש חשש שידאג לגרש את אסתר מבית המלוכה. אך לא כן היה אלא השליח שהיה בין אסתר למרדכי הוא היה דניאל, וכך יכלה לצוותו מה שצריך בלי חשש. כך שלבד ממה שיכלו להעביר דברים ביניהם ע"י אדם נאמן (כמבואר בפסוקים הקודמים), גם יכלו להצפין סוד דרכו (וזהו המבואר בפסוק זה).

פרק ד - פסוק יא

כָּל עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ וְעַם מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ יֹדְעִים אֲשֶׁר כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֶל הֶחָצֵר הַפְּנִימִית אֲשֶׁר לֹא יִקָּרֵא אַחַת דָּתוֹ לְהָמִית לְבַד מַאֲשֶׁר יוֹשִׁיט לוֹ הַמֶּלֶךְ אֶת שַׁרְבִיט הַזָּהָב וְחָיָה וַאֲנִי לֹא נִקְרֵאתִי לָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ זֶה שְׁלוֹשִׁים יוֹם:

אסתר היתה אמורה לגשת אל המלך ולבקש ממנו להציל את עמה. והנה היתה גזירה חדשה שחקק אותה המן הרשע והיא: שאין לבוא אל המלך לבד מאשר נקרא אל המלך. ואשר יבוא אל המלך ולא נקרא אליו, אחת דתו להמית; כן ביארו רבותינו (תרגום ד' י"א) שהמן הרשע יצר וחקק חוקה משונה זו, מפני שלא רצה שיהודים ישלחו שליחים אל המלך כדי שינצלו ממזימת המן. כל כך תחכם ותיחבל תחבולות להרע להם. אך משמים הפרו מזימתו ונכשלה עצתו, שכן כל רצונו היה בעבור לא תוכל אסתר לבוא אל המלך, (אמנם הוא לא ידע שאסתר יהודיה, אך חשש מכל אחד שמא יוכל להכנס אל המלך ולהעיד לטובת היהודים להצילם ממצוקתם וצרתם, ולכן גזר דבר כזה כדי להיות בטוח שלא יוכל אף אדם להכנס אל המלך, ולבוא ולדבר לטובת היהודים ואפילו המלכה לא, שמא גם היא תירצה להטיב עם היהודים, שהרי יוכלו היהודים לעשותה לשליחה בשבילם. ולכך גזר זאת הגזירה).

אך משמים רצו שכן תיכנס אצל המלך, ולכן על אף מזימתו של המן הרשע וחיבול תחבולותיו, השם הפר עצתו, ובלבל מחשבתו, ואסתר נכנסה אל המלך.

והנה כשבאה אסתר אל המלך, לא רק שאחשורוש לא הרגה על שעברה על החוק, אלא גם הושיט לה את שרביט הזהב, ויכלה להכנס אליו ולדבר עמו מה שרצתה, ולהתחנן על עמה, להצילם מיד רשע. וכאן רואים את גודל הנס שנעשה לאסתר: שאף על פי שגזר המן שלא יוכל אדם להכנס בלא קריאת המלך אליו, ואף לא המלכה, כמו שאמרה למרדכי "כל איש ואשה" וגו' וזה כולל גם אותה, אף על פי כן "רבות מחשבות בלב איש, ועצת השם היא תקום" (משלי י"ט) ולא יכלו אחשורוש והמן על מרדכי ועמו, ואסתר המלכה באה והצילה אותם משיני הרשעים הללו. ובפסוק כאן רואים גודל החומרה שנמצאו בה כל היהודים, עד כדי כך שהמן רצה לחוקק גזירה חדשה בשביל שהיהודים לא יוכלו לבקש על עצמם אצל המלך, והמלך שמע לו וקיבל עצתו הנרשעת, ואפילו על המלכה חלה זו העצה הנבערה. אך כשהקדוש ברוך הוא רצה להושיע את עם ישראל, לא יכל דבר למנוע בעדו יתברך שמו, והיה להם השם למגן ולמושיע, בעבור חָסְיוּ בו].

פרק ד - פסוק יב

וַיַּגִּידוּ לְמָרְדֳּכָי אֵת דִּבְרֵי אֶסְתֵּר:

כשהמן הרשע ראה שהתך שליח בין מרדכי לאסתר, הלך בלאט, והרג את התך לבלתי יושב דבר אל אסתר ואל מרדכי, שלא יעשו ביניהם עצה לבטל הגזירה שחשב על היהודים (תרגום ותרגום שני). אך משמים הפרו עצתו. ואף על פי שלא היה שליח נאמן כהתך להלך בין מרדכי ואסתר למסור דְבר זה - לזה, שלח הקדוש ברוך הוא את שליחיו: הם המלאכים (תרגום). והם באו נאמנה להעביר דבר סתר ממרדכי לאסתר, וממנה בחזרה אליו. ולא עמדה לו להמן האגגי פקחותו הרעה, ולא הצליח לבטל שליחותם של מרדכי ואסתר הצדיקים אל המלך, להציל את עם ישראל.

[ויש ברבותינו מי שאומר שמאז שהמן הרג את התך אסתר שלחה למרדכי איגרת על ידי שליחים (תרגום שני), וגם זהו נס גדול, שהסריסים והשוערים אשר בדרך, לא פתחו את האגרת לראות מה טומנת בחובה, שאולי היא לטובת היהודים, שהלא מרדכי - יהודי הוא, ומסתמא אם נישלח דבר מאת המלכה אליו זהו לטובת אחיו היהודים, ובודאי יש בזה לגבי עניין ביטול גזירת המן, ואם כן לפי דעתם היו צריכים לפתוח ולראות מה בפנים ולהודיע להמן, בשביל שמרדכי לא יוכל להפר עצתו. אך לא עשו זאת, ואף לא פעלו עַוְלה, ולא בגלל שטובים ונאמנים הם, אלא משמים היה הדבר, בזכות צדקותם של מרדכי ואסתר, ובעבור כלל ישראל, שיוכלו להנצל מידי רשעים הללו אחשורוש והמן.

פרק ד - פסוק יג

וַיֹּאמֶר מָרְדְּכַי לְהָשִׁיב אֶל אֶסְתֵּר אַל תְּדַמִּי בְנַפְשֵׁךְ לְהִמָּלֵט בֵּית הַמֶּלֶךְ מִכָּל הַיְּהוּדִים:

כתב בספר "טעמא דקרא" להגר"ח קנייבסקי שליט"א, זה לשונו: "ותאמר אסתר להתך וגו' כל עבדי המלך וְעַם וגו', הנה אסתר השיבה לו כדין - כי אסור להכניס את עצמו לספק סכנה, כדי להציל חברו מודאי סכנה כמו שכתבו הפוסקים, והשיב לה מרדכי: אל תדמי בנפשך להמלט וגו' ואם כן גם את בודאי סכנה, וודאי מותר לך להכנס לספק סכנה, להנצל מודאי סכנה. וזהו שאמרה אסתר אחר כך "וכאשר אבדתי אבדתי", כי אם אני בין כך בודאי סכנה, אין לי לחוש לספק סכנה של עכשיו". (עד כאן לשונו). והנה מכל זה יוצא שאסתר יכלה לטעון שאינה חפצה להכנס אל המלך מצד הסכנה שבדבר, אך בעבור שהוכרחה - מכח ההלכה, שוב לא יכלה לומר שאינה חפצה להכנס אל המלך והיתה חייבת לבוא אל המלך, אשר לא כדת. והנה מוכח בזה הנס שכך שמו משמים בפיו של מרדכי להשיב את אסתר, שיצוה עליה להכנס אל המלך אף על פי שהיה הדבר בחזקת סכנה ועל פי ההלכה לא היתה חייבת להכנס ורק היה מותר לה, ובכל זאת נתנו משמים בלבו של מרדכי שיצווה עליה, שכך ינצלו ישראל.

פרק ד - פסוק יד

כִּי אִם הַחֲרֵשׁ תַּחֲרִישִׁי בָּעֵת הַזֹּאת רֶוַח וְהַצָּלָה יַעֲמוֹד לַיְּהוּדִים מִמָּקוֹם אַחֵר וְאַתְּ וּבֵית אָבִיךְ תֹּאבֵדוּ וּמִי יוֹדֵעַ אִם לְעֵת כָּזֹאת הִגַּעַתְּ לַמַּלְכוּת׃

צריך לבאר כונת מרדכי שאמר לאסתר המלכה: "ואת ובית אביך תאבדו" שנראה מדבריו של מרדכי שהיה מובטח לו שכך יכול לקרות עם אסתר, ומנין לו שכך היה צריך להיות, וגם למה שכך יהיה.

אך באמת התשובה לכך, שמצינו בדברי רבותינו (מגילה י"ג ב') שאסתר היתה מזרע שאול המלך, והיתה צריכה לתקן (כן משמע בתרגום שני ד' י"ד) חטא שחטא שאול שלא הרג את אגג העמלקי, כידוע בנביא (שמואל א' פרק ט"ו) שהקדוש ברוך הוא אמר לשמואל שישלח את שאול להשמיד את העמלקים ואת בהמותם, בלא להשאיר שריד. אך שאול רחם על בהמותם ולא הרגם, ואף את אגג מלך העמלקים השאיר חי, ובכך עבר על צווי השם, ואז השם אמר לשמואל "נחמתי (התחרטתי) כי המלכתי את שאול למלך, כי שב מאחרי, ואת דברי לא הקים", ואחר כך בא שמואל אל שאול וטען לו למה עברת על צווי השם, וכו', ובאותו לילה התחתן אגג עם מכשפה, ומשם יצא המן (מדרש, הובא במושב זקנים סו"פ בשלח). (ולבסוף הרג שמואל את אגג. ומכל מקום, אותו חטא ששאול לא הרג את אגג מיד - נשאר על זרעו של שאול).

ואסתר שהיתה מזרעו של שאול, הוטל עליה לתקן חטא זה, ולכך נשלחה להציל - דוקא היא - את עם ישראל מידיו של המן. והנה היה זה משמים שדוקא היא תהיה מלכה, כדי שתוכל להציל את עם ישראל מידיו של המן האגגי, וכך יכופר לה ולבית אביה על מעשיו של שאול המלך.

ולכן אמר לה מרדכי שחייבת לילך אל המלך. ואם לא תלך, היא ובית אביה יאבדו, כי לא יתקנו החטא של שאול המלך.

ויוצא שנעשה נס פרטי לאסתר ולבית אביה שיוכלו לתקן את חטאו של זקנם ויכופר להם וינצלו, על ידי שליחותה של אסתר המלכה אל המלך אחשורוש.

פרק ד - פסוק טו

וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר לְהָשִׁיב אֶל מָרְדְּכָי׃

היה סיעתא דשמיא בתשובתה של אסתר המלכה אל מרדכי במה שאמרה לו שיצומו עליה שלשה ימים, שבזכות זה ניתן לה כח ויכולת משמים לילך לבית המלך. ואף על פי שבדרך הטבע לא היה אמור אחשורוש להכניסה אצלו, מכל מקום הכניסה, וכפי שבארו לנו רבותינו (מגילה ט"ו ב') איזה ניסים גדולים קרו שם לאסתר כדי שתיכנס אל אחשורוש.

ואף מה שאחשורוש הושיט את ידו עם שרביט הזהב אל אסתר, זהו נס, כיון שלא רצה לעשות כן בתחילה (אסת"ר ט' א'), אך לבסוף עשה כן כי פתאום אסתר מצאה חן בעיניו מאד מאד לבלי סוף, משמים, ולא יכל לסרב לה, והושיט את שרביטו.
ולא רק זה, אלא אף פחדה מאוד להכנס אצלו, ונשמט ראשה על נערתה שלימינה, אך משמים שלחו מלאכים שיגביהו את צוארה, וישיאוה חן וחסד לפני אחשורוש (מגילה ט"ו ב'), וכך יכלה להכנס אליו, ואף הוא הזמינה מעצמו לבוא אליו, וניסה לדבר רכות שלא תישמט רוחה מעליה, והושיט לה את שרביט הזהב, ובכך ניצלה מהגזירה (למי שניכנס אל המלך בלא הזמנתו) וכל זה בשביל כלל ישראל, כדי שאחשורוש ישמע לבקשתה כמבואר בהמשך.

פרק ד - פסוק טז

לֵךְ כְּנוֹס אֶת כָּל הַיְּהוּדִים הַנִּמְצְאִים בְּשׁוּשָׁן וְצוּמוּ עָלַי וְאַל תֹּאכְלוּ וְאַל תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לַיְלָה וָיוֹם גַּם אֲנִי וְנַעֲרֹתַי אָצוּם כֵּן וּבְכֵן אָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא כַדָּת וְכַאֲשֶׁר אָבַדְתִּי אָבָדְתִּי:

"ובכן אבא אל המלך אשר לא כדת וכאשר אבדתי אבדתי". היתה סכנה גדולה לאסתר המלכה במה שנכנסה בצורה הזו אל המלך, שהרי למעשה היתה בתוך צום ארוך של כמה ימים, וזיו פניה השתנה לבלתי הכר, ותוארה הושחר, ואף על פי כן המלך קיבלה בכבוד - מעל ומעבר לאמור להיות למי שמגיע אל המלך בצורה כזו. והיות ואסתר עשתה את הצווי של מרדכי, לכן אף על פי שהיה מראה תוארה גרוע, קיבל אותה אחשורוש, והכניסה כדי לשמוע בקשתה, והיה מוכן גם לעשות כל מה שתאמר, אפילו עד חצי המלכות.
וזהו מוסר גדול וברור מאוד: איך שלא התואר הוא המחליט את מעמדו של האדם בעיני רואיו, אלא רצון השם יתברך הוא זה אשר קובע את עתידו של האדם, ואת כל מהלכו ותכליתו, כאשר ירצה השם יתברך כן יעשה ולא יוכל איש לשנות רצון השם, ואפילו אחשורוש שחשב שיכול להרע ליהודים, הרי התהפכה מחשבתו, ותחבולתו נעקרה, ורק רצה להטיב עמהם לבסוף, כי כך היה רצון השם יתברך.

פרק ד - פסוק יז

וַיַּעֲבֹר מָרְדֳּכָי וַיַּעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּתָה עָלָיו אֶסְתֵּר:

"ויעבור מרדכי". כתב רש"י שעבר על דת, שהתענה ביום טוב ראשון של פסח. והקשה הגר"ח קנייבסקי שליט"א ב"טעמא דקרא" למה באמת כל כך דחק מרדכי למהר לצום

עד שביטל מצוות מצה ומרור בפסח, וכי לא היה אפשר לחכות כמה ימים עד אחר הפסח, שהרי יש עדיין שנה שלמה עד זמן ביצוע הגזירה?
ותירץ, שהפחד שעם ישראל היו נתונים בו, הוא עצמו הסכנת נפשות, כי מרוב פחד יכלו למות והיה צריך להרגיע אותם מהפחד שלא יסתכנו. (עד כאן). ומזה רואים את גודל הצרה שהם היו נתונים בו, עד כדי כך שהיה הכרח למהר ולצום בפסח, ומתוך זה לומדים את הנס הגדול שעשה להם השם יתברך, שהצילם מן הצרה הגדולה הזו.

פרק ה

פרק ה - פסוק א

וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַתִּלְבַּשׁ אֶסְתֵּר מַלְכוּת וַתַּעֲמֹד חֲצַר בֵּית הַמֶּלֶךְ הַפְּנִימִית נֹכַח בֵּית הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא מַלְכוּתוֹ בְּבֵית הַמַּלְכוּת נֹכַח פֶּתַח הַבָּיִת:
כמה נסים מבוארים כאן:
א. עצם מה שאסתר באה אל המלך בצורה כזו בתוך צום קשה של כמה ימים, (לפי התרגום שני היה זה לאחר צום של שלשה ימים ושלשה לילות) זהו דבר מפליא, שאף על פי כן המלך קיבלה כראוי, וכמבואר למעלה (ב' ט"ז).
ב. גם הרי היתה גזירה שלא להכנס לחצר בית המלך הפנימית, ולשם אסתר הגיעה, בדיוק במקום שאסור לבוא.
ג. מה שהמלך באותו הזמן היה נמצא בחדר מלכותו, ולא היה מטייל במקום אחר, זהו גם כן נס גדול, שהרי אילו היה נמצא במקום אחר, ואסתר היתה מגיע פתאום בלא להודיע, ובמקום אחשורוש היה עומד שם שוער או שר ממלא מקום כסאו, וכדומה, איך היה מקבל את אסתר, ודאי שהיה מודיע לאחשורוש על ביקורה של אסתר המלכה, והיה אחשורוש זועף מאוד: איך העיזה להגיע אל ביתו בלא הזמנתו. שהרי עדיין היתה הגזירה בתוקף - שכל אשר לא הוזמן אל המלך אינו רשאי להכנס אל המלך, וזה היה מזכיר לאחשורוש את ושתי שגם מיאנה לשמוע בקולו, ולבסוף הרגה, והיה חושב שגם אסתר דומה לושתי במעשיה והיה מתרגז מאד, ובודאי שלא היה מקבלה כדי שתוכל להתחנן על עמה ועל מולדתה.
אך לא כן היה, אלא אחשורוש בדיוק באותה העת היה יושב על כסאו בחדרו, וכשראה אותה מצאה חן בעיניו, וקיבלהּ כראוי. וכך יכלה להתחנן ולבקש על עמה ועל מולדתה.
ד. מה שאחשורוש היה יושב על כסאו ולא היה מטייל בחדר אנה ואנה, זה גם כן נס גדול, שאילו היה אותו זמן מטייל, לא היה מיושב בדעתו די הצורך, ומי שאינו מיושב

בדתו הוא קל לכעוס, ואם אכן אחשורוש היה כועס על אסתר היתה נכשלת שליחותה. אך אחשורוש היה יושב על כסאו והיה מיושב בדעתו כראוי כדי שיוכל לקבלה, ויכלה לבקש ולשאול כל מה שרצתה.

ה. ועוד נס, שבאותה העת שבאה אסתר אל אחשורוש לבקש רצונה בעבור עמה, לא היה אחשורוש עסוק באיזה ענייניים, שאילו היה עסוק באמת בעניינים אחרים, בודאי שהיה טרוד מלקבלה כראוי, והיה דוחה אותה לפעם אחרת, ואז ספק אם היה מוכן לקבלה כראוי, שכבר נדחתה מפניו פעם אחת, ופעם אחרת אינה כראשונה, שפעם ראשונה מוצאת חן, ובשניה חינה אינו כפעם הראשונה, ואם כן מנין שהיה מוכן לקבלה שוב פעם כפי הראוי כדי שתוכל לבקש כל מה שתירצה. אך לא כן הוא, אלא בפעם הראשונה לא היה עסוק כלל. וקיבל אותה בסבר פנים יפות, והזמינה אצלו והושיט לה את שרביט הזהב, וניצלה ממות: מהגזירה שגזר המן על כל הבא אל המלך בלא שיקרא.

פרק ה - פסוק ב

וַיְהִי כִרְאוֹת הַמֶּלֶךְ אֶת אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה עֹמֶדֶת בֶּחָצֵר נָשְׂאָה חֵן בְּעֵינָיו וַיּוֹשֶׁט הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר אֶת שַׁרְבִיט הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּיָדוֹ וַתִּקְרַב אֶסְתֵּר וַתִּגַּע בְּרֹאשׁ הַשַּׁרְבִיט:

הנה כאן מפורש הנס העיקרי בשרשרת ניסים אלו: שאחשורוש הושיט לה את שרביט הזהב. שאף על פי שקיבלה ולא גירשה, אלולי שהיה מושיט לה את השרביט, חרוץ היה משפטה, אך משמים רחמו עליה, ונתנו בליבו של אחשורוש שיהין להושיט לה השרביט שבידו, וכך ניצלה וחיתה.

ועוד נעשה נס גדול בעניין של שרביט הזהב. אומרים רבותינו (מגילה ט"ו ב') שהוא היה קצר מכדי להגיע עד לאסתר המלכה, אך כשהושיט אחשורוש את השרביט, התארך השרביט אמות הרבה, שהיה ב' אמות ובא מלאך והאריכו עד י"ב אמות. ויש אומרים שהאריכו עד ט"ז אמות, ויש אומרים עד כ"ד אמות, ויש אומרים עד ס' אמות, ויש אומרים עד ר' אמות.

פרק ה - פסוק ג

וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ מַה לָּךְ אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וּמַה בַּקָּשָׁתֵךְ עַד חֲצִי הַמַּלְכוּת וְיִנָּתֶן לָךְ:

הנה הנס מבואר, שאף על פי שאחשורוש קיבלה, הרי עדיין היה יכול להחזירה כלעומת שבאה לפניו - בלא למלאות רצונה, ובלא לשאול מה בקשתה. אך אחשורוש לא השיב פניה ריקם, אלא שאל אותה מה רצונה. ולא עוד, אלא שנתן לה רשות לבקש כל מה שתירצה עד חצי המלכות, שזה הצורך העיקרי, כי כך יכלה לבקש על עמה, ועל ידי זה באה הרַוחה לעם ישראל, וכמו שיבואר בהמשך.

וגם בזה רואים גודל החסד והחן שנשאה בעיני אחשורוש עד כדי שהרשה לה לבקש מה שתירצה. וזה נס בפני עצמו, וכאמור למעלה (ד' ט"ו), שאסתר היתה בתוך צום של שלשה ימים ושלשה לילות, ופניה היו נפולות, ואף על פי כן אחשורוש קיבלה בסבר פנים, כראוי. ועוד, שכשבאה לפניו, נפלו פניה מחמת הפחד שאחזה כשראתה אותו כועס, כי כשנכנסה אליו היה כעוס ביותר כיצד יכלה להכנס לארמונו בלא רשותו (אסת"ר ט, א), אלא שבאו מלאכים, והרימו את פניה ומשמים נתנו בליבו של אחשורוש לקרוא לה ולהזמין אותה, ואף על פי שכעס בתחילה, מיד נרגע, וגם הרגיעה, ושאל אותה: מה לך אסתר בבית המלכות, ומה רצונך ותעש. וכך יכלה לבקש מה שהיתה צריכה.

פרק ה - פסוק ד

וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב יָבוֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמָן הַיּוֹם אֶל הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לוֹ:

פלא גדול מבואר כאן, שהרי אסתר היתה באותו היום באמצע תענית, ואם כן איך יתכן שזימנה את אחשורוש ואת המן אל המשתה אשר עשתה, והיא לא טעמה דבר במשך כל המשתה, והמן ואחשורוש לא העירו לה על זאת שאינה נותנת לפיה דבר מאכל. אין זאת כי אם נס משמים, שהניחו לה מלטעום כלום, ואף על פי שהיתה בעלת המשתה, לא ציוותה להכניס משקה לפיה ולהשתתף עימם, וכך יכלה להמשיך לשמור על תעניתה ולצום שלשה ימים ושלשה לילות שלמים.

פרק ה - פסוק ה

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מַהֲרוּ אֶת הָמָן לַעֲשׂוֹת אֶת דְּבַר אֶסְתֵּר וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמָן אֶל הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר עָשְׂתָה אֶסְתֵּר:

רבותינו שואלים: (מגילה ט"ו ב') מה ראתה אסתר שזימנה את המן אל המשתה? ואמרו כמה טעמים. ונביא חלקן: טעם אחד, (מצד המן-) שכשראתה אסתר גבהות המן, פחדה שלא יתקנא בה ויזיק לה. ולכך הזמינה אותו אל המשתה, כדי שיחשוב שרוצה בטובתו. ועוד טעם אמרו רבותינו למה אסתר הזמינה את המן, (מצד עם ישראל-) מפני שראתה אסתר שעם ישראל בוטחים בה, כי יודעים שיש להם שליחה בבית המלך והיא תצילם. לכך לא רצתה שיהא כן, שאז לא יסמכו על השם יתברך, ויבטחו בעזרתה שודאי תושיעם, מה עשתה, הראתה שמחשיבה את המן, ובכך אמרו כולם שאין להם יותר מישהו בבית המלך שיכול להושיעם, לולי השם שיהיה בעזרם. ואז באמת בטחו רק בהשם, וצמו והתענו, ועשו תשובה כראוי, ובכך נוֹשָׁעוּ.

ועוד סיבה היתה לאסתר המלכה שהרויחה במה שהזמינה את המן אל המשתה, (מצד השרים-) שקינאת השרים רבתה על המן, ולא די במה שעד עתה קינאו בו בודאי, שהלא

המלך נישאו מעל כולם, אלא אף עתה עשתה דבר שרומם את המן (כביכול), ובכך עלתה קינאתם באפם יותר ויותר, וכך לא יבואו לעזרתו בעת שתהיה להמן מפלה, אלא יפול בשחת רגליו לבלי קום.

ועוד סיבה היתה לאסתר המלכה בהזמנתה את אחשורוש והמן אל המשתה אשר עשתה, (מצד אחשורוש-) שעל ידי שיראה אחשורוש קרבתה של אסתר אל המן יחשוב שמתקוממים נגדו להורישו מכסאו. ובכך יעלה רוגזו של אחשורוש על המן ויתחמם אפו מאוד, וירצה להשמידו. ובאמת כך חשב אחשורוש בליבו, ובלילה שאחרי המשתה הזה, התהפך במשכבו לאמר: מה ראתה אסתר שזימנה את המן לבד אל המשתה, אין זאת כי אם חפצם להורידו מגדולתו, ולירש מקום כסאו, (כמו שאמרו רבותינו (מגילה ט"ו ב') ומובא ברש"י פרק ו' פסוק א'). והנה למחרת בבוקר, בא אליו המן כדי לבקש על מרדכי לתלותו על העץ אשר הכין לו, וחשב אחשורוש בליבו: הנה בא המן לתכנן להורישני מכסאי (כי חשב שרוצה להרוג את מרדכי על שהציל את המלך), ושאל להמן - מה לעשות יקר וגדולה באיש אשר המלך חפץ ביקרו, והשיב לו המן - יביאו לבוש מלכות אשר לבש המלך, וסוס אשר רכב עליו המלך, וכו', ואז ידע אחשורוש שהמן מתכנן באמת להורגו, והנה הוא כבר מייעץ לירש מקומו. ולכן מיד ציוהו - מהר קח את הלבוש ואת הסוס, ועשה כן למרדכי היהודי, אל תפל דבר מכל אשר דברת. ולא היה מוכן לותר לו, אף על פי שהמן שפך נפשו לפני אחשורוש שיוַתר לו מלעשות כן לשונאו היהודי [וכאשר יתבאר באריכות לקמן אי"ה], ואף על פי כן לא שמע לו אחשורוש, ולמה, מפני שחשב שבא לירש את כסאו ולכן אחשורוש היה מוכרח להשפילו כדי להנצל מזממתו, שהרי אדם שפל אין לו תקוות למלוך.

ועוד רעה אחרת היתה להמן ע"י המשתה, כי כשאסתר הזמינה אותו עם המלך לבד, גאה ליבו מאד, וכשיצא אחר המשתה וראה שמרדכי לא כורע לו – זה שבר את גאותו, וכל שמחתו נהפכה לתוגה, וכדי להתנחם הלך לספר ליועציו מה שעשה לו מרדכי, והם יעצו לו לתלותו. והלך לבקש רשות מהמלך, ואז המלך היה בדיוק כעוס על המן, ולכן צוהו להרכיב את מרדכי (וכמו שנתבאר). יוצא שמה שגרם לנפילת המן זהו המשתה בעצמו שעל ידו נתגאה – ונפל. וכל זה לא מספיק אם היה חסר פרט אחד, והוא מה שמבואר בפסוק זה: "ויבוא המלך והמן אל המשתה אשר עשתה אסתר". שאלולי שאסתר היא היתה המזמנת את אחשורוש ואת המן, ורק אחשורוש הוא היה עושה את הסעודה (ע"פ בקשת אסתר), והיו מזמנים לשם את המן, לא היה מורגש כל כך קירבתו של המן לאסתר המלכה, בגלל שמצוי דבר כזה שהמלך עושה משתה עם המלכה ומביא

למשתה אחד משריו או יועציו החשובים, ואין בזה דבר פלאי. אך כשמלכה מזמינה אל המשתה שעושה רק את המלך ואיתו אחר - שניהם בלבד, זה מראה שקרובה מאוד לאותו מוזמן, שמחשיבה אותו בדרגה גבוהה כהמלך עצמו. ומכאן נראה וניכר ביותר שרוצה שיתרומם, ומסוכן למלך מאוד כל זה. שמא יתרצו שניהם ביחד להורגו, ולירש כסאו ממנו. וזה עוד נס, שאחשורוש לא התנגד למשתה, ואף על פי שנראה כתחילת קשר נגדו, ונענה להזמנה.

פרק ה - פסוק ו

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר בְּמִשְׁתֵּה הַיַּיִן מַה שְּׁאֵלָתֵךְ וְיִנָּתֶן לָךְ וּמַה בַּקָּשָׁתֵךְ עַד חֲצִי הַמַּלְכוּת וְתֵעָשׂ:

למעלה נתבאר שכשאחשורוש הושיט לאסתר את השרביט ושאל אותה מה בקשתך עד חצי המלכות ותעש, ענתה אסתר שמבקשת להזמין את אחשורוש והמן אל המשתה שעשתה. והיה נראה שזהו כל בקשתה, ובזה שאחשורוש מילא את רצונה בעשיית המשתה לו ולהמן, נגמר העניין. ואם אכן כך היה חושב אחשורוש (שכל רצונה של אסתר זהו עשיית משתה) ולא היה שואל אותה שוב בתוך המשתה מה מבקשת, הרי לא היתה תועלת בכל מסירות נפשה של אסתר עד כה, כי המשתה היה נגמר בלא שתבקש בקשתה, וכל עמלה היה לתוהו.

אבל הקב"ה דאג שאחשורוש יבין שעיקר מטרת אסתר אינה המשתה שעשתה, אלא רצון נוסף מסתתר מאחוריו ולכן שאל אותה אחשורוש שוב בתוך המשתה, מה בקשתך. וכך התגלגלו העניינים הלאה, עד להצלת עם ישראל.

פרק ה - פסוק ז

וַתַּעַן אֶסְתֵּר וַתֹּאמַר שְׁאֵלָתִי וּבַקָּשָׁתִי:

למעלה נתבאר שאסתר בקשה מאחשורוש שיבוא הוא והמן למשתה שעשתה, ובמשתה עצמו, בקשה שוב לעשות משתה למחרת ושוב להזמין את אחשורוש והמן לשם. וצריך להבין למה בקשה לעשות עוד משתה ורק אז אמרה את בקשתה על המן ולא אמרה זאת במשתה הראשון.

ותירץ ב"טעמא דקרא" לפי הטעם המבואר בגמרא שאסתר הזמינה את המן אל המשתה כדי שעם ישראל לא יסמכו עליה כשיראו שמקרבת את המן אלא יבטחו בה', וביאר ב"טעמא דקרא" ע"פ זה שאסתר חששה אולי ביום הראשון יאמרו שהיה הדבר במקרה שהזמינה את המן, ולכן בקשה לעשות משתה עוד יום ולהזמין לשם את המן כדי שידעו שנעשה הדבר בְּמְכוּוָן, ואז ישענו על הקב"ה בלבד.

ועוד טעם, בהמשך המגילה מבואר איך שהחלה מפלתו של המן, משעה שאחשורוש ציוהו להרכיב את מרדכי ולכבדו ולקרוא לפניו ככה יעשה וכו' ושחזר לביתו אבל וחפוי ראש וכו' וכו'. והסיבה שזה קרה רק אז כי באותו יום השלימו ישראל את תעניתם ונקרע רוע גזר דינם. וכשאסתר אמרה אז על המן לפני אחשורוש "איש צר ואויב המן הרע הזה" קיבל אחשורוש את דבריה ונתגלגלו הדברים עד שתלה את המן, וכל זה קרה כי אכן הגיע שעתו של המן ליפול כי ישראל עשו תשובה וכנ"ל.

ואפשר לבאר לפי זה שמשמים נתנו בליבה של אסתר שתבקש מאחשורוש לעשות משתה עוד יום וזאת מפני שהקב"ה ידע שעוד לא השלימו ישראל את תשובתם ולא הגיע שעת מפלתו של המן, ואין ישראל ראויים לתשועה רק עד למחרת, כפי שאכן היה שלמחרת הגיע שעתו של המן ודברי אסתר פעלו על אחשורוש ותלה את המן.

פרק ה - פסוק ח

אִם מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וְאִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב לָתֵת אֶת שְׁאֵלָתִי וְלַעֲשׂוֹת אֶת בַּקָּשָׁתִי יָבוֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמָן אֶל הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לָהֶם וּמָחָר אֶעֱשֶׂה כִּדְבַר הַמֶּלֶךְ׃

כעת הוסיפה אסתר דבר נוסף שאחשורוש ירצה להרוג את המן, שכשאחשורוש שאל אותה במשתה מה שאלתך ומה בקשתך [פירוש, שמוכן לתת לה כל מה שתבקש], מה ענתה, שבוחרת היא רק דבר אחד, והוא: להזמין את המן אל המשתה שתעשה למחרת. והנה זה פלא איך מכל מה שיכולה לבקש, לא בקשה דבר אלא רק להזמין את המן אל המשתה. וזה מחשיד, שודאי יש לה כוונות רעות במה שמזמינה את המן, שזה מראה שרוצה להרוג את אחשורוש, ולתת את כסאו להמן בן המדתא האגגי. ולכן כעס מאוד המלך אחשורוש על המן, שהבין שרוצה להורגו ולירש את כסאו (אבל לא הראה לו כעת שכועס עליו). ובאותו לילה נדדה שנת אחשורוש, כי חשב על מה שהמן רוצה להורגו, וזה לא נתן מנוח לנפשו עד הבוקר, ואז הגיע המן לחצר ושאל אחשורוש מי בחצר, ואמרו לו עבדיו המן בחצר, והבין אחשורוש שהמן בא לעשות מבוקשו, ומחבל תחבולות להורגו, ולכן לא פנה כלל לשאול אותו מה רצונך? למה באת? אלא מיד צוה עליו שיגיד לו "מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו", ואחשורוש התכוון למרדכי, אבל הוא שאל את המן בצורה סתמית כדי שהמן יחשוב שמתכוון אליו, וזאת בכדי לראות מה המן יענה, שאם יאמר לו שיש לתת לזה שהמלך חפץ ביקרו ענייני מלכות, יבין אחשורוש שהמן זומם לירש את המלוכה ממנו. ובאמת המן טעה וחשב שאחשורוש מתכוון אליו, וענה לו: יביאו סוס של מלך, ובגדים אשר לבשם ביום הראשון למלכותו, שזה יום מיוחד מאד בעבור המלך, כיון שמתחיל למלוך אז, (וכמו שביארו כל זה רבותינו בתרגום ו' ח').

בגדים אלו רצה המן להלביש לאותו האיש - אשר חשב שהוא אותו האיש. ואז הבין אחשורוש שבאמת המן רוצה להרגו, והראיה שהוא מחכה כבר ללבוש את בגדי מלכותו ואז החליט אחשורוש להשפיל את המן ולכן צוה על המן שהוא בעצמו ילביש את בגדי המלכות למרדכי היהודי – שונאו הגדול, ובזה תהייה השפלתו גדולה עד למאוד. וכך התקדמו העניינים לטובת עם ישראל.

פרק ה - פסוק ט

וַיֵּצֵא הָמָן בַּיּוֹם הַהוּא שָׂמֵחַ וְטוֹב לֵב וְכִרְאוֹת הָמָן אֶת מָרְדְּכַי בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ וְלֹא קָם וְלֹא זָע מִמֶּנּוּ וַיִּמָּלֵא הָמָן עַל מָרְדְּכַי חֵמָה׃

הנה המן הרשע, כשיצא מאת פני המלך והמלכה שמח וטוב לבב, בראותו את מרדכי יושב בשער המלך - ולא קם ולא זע ממנו, נתמלא עליו חמה וקצף מאד מאד, עד שלא היה מוכן לנוח מזעפו, אלא רק רצה להנקם במרדכי היהודי. וזה היה פלא שהמן התמלא חמה על מרדכי, כי מה לו ולכעס כעת, הרי הוא היה באותה שעה בשיא הצלחתו שהמלך גידלו מעל כל השרים וקירבו אליו מאד ונעשה כ"כ קרוב למלוכה עד כדי כך שהמלכה הזמינה אותו בלבד למשתה שעשתה עם המלך. וכשיצא מהמשתה כולם כיבדוהו, וכל העבדים השתחוו אליו, אם כן מה אכפת לו שיש יהודי אחד שלא מכבד אותו. אלא שהיה זה נס שהמן התכעס כל כך כדי שיגיע למפלתו כי כשכעס מאד לא שקט עד אשר הלך להיוועץ ביועציו מה לעשות במרדכי, ויעצוהו לעשות עץ גבוה חמשים אמה לתלות את מרדכי עליו ואז הלך בבוקר לבקש רשות מאת המלך לתלות את מרדכי, ובאותה שעה המלך היה חושב על המן איך שמתכנן להורגו וכשראה את המן בחצרו אמר לו מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו, כדי לבחון את תשובתו של המן ומתוך זה יבין מה זומם המן בליבו, וכששמע את דבריו הבין בבירור שבאמת רוצה לירש את מקומו ולכן מבקש לבוש מלכות ושאר ענייני מלכות, ואז החליט המלך להפילו ממדרגתו ולהשפילו, ובזה הגיע המן למפלתו, וכמו שיתבאר בעזה"י.

פרק ה - פסוק י

וַיִּתְאַפַּק הָמָן וַיָּבוֹא אֶל בֵּיתוֹ וַיִּשְׁלַח וַיָּבֵא אֶת אֹהֲבָיו וְאֶת זֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ׃

המן הרשע אפילו בראותו גאונו ותפארתו אצל המלך והמלכה, לא שלח ידו להרע במרדכי. וזהו נס גדול, מה פתאום המן שותק כשרואה את מרדכי עומד לפניו ומכעיסו, והרי היה צריך להוציא חרבו מכיסו ולהורגו ח"ו. ואיך עמד כך ונתאפק עד לביתו. אך כאמור היה זה נס שנתנו משמים בלבו של המן רצון להנקם במרדכי בצורה יותר גדולה, והמתין עד שהגיע לביתו ואז שלח לקרוא לאוהביו, ויעצוהו מה שיעצוהו, וכך ניצל

מרדכי מרישׁ¬תו הפרושה של המן האגגי צורר היהודים אשר היתה פרושה לצידו ממש (כשעבר המן לידו). ואילו היה המן הורגו ח"ו, זה רע גם לכל היהודים בכלל, שמרדכי היה מנחה אותם תמיד, והיה גדול ליהודים מאד.

ועוד נס מבואר בזה. שהמן הרשע המתין, ולא יעץ לעצמו מה לעשות עם מרדכי. והלא אילו היה מחליט בעצמו את העונש המגיע למרדכי, ודאי היה חורץ דינו במקום למוֶת והיה מבקש רשות מאת המלך לילך ולעשות כן בלי לנגוע בשאר היהודים אלא רק במרדכי לבדו, (שבשאר היהודים בודאי לא היה נותן לו אחשורוש שיגע בהם לרעה, שהרי באגרות ניכתב זמן מועד תאריך ההריגה בי"ג באדר, ואילו יתן לו המלך לשלוח יד ביהודים קודם לכן, יֵעשה צחוק במכתבו של המלך על ידי עצמו, ולא היה מסכים לזה), וודאי שאחשורוש היה נותן רשותו לשלוח יד במרדכי לבדו. אך משמים ריחמו על מרדכי ועל היהודים, ולא נתנו ליגע בם לרעה, והמן הרשע המתין להיוועץ באוהביו ובזרש אשתו, והם יעצוהו עצה מחודשת, והיא לעשות עץ גבוה חמשים אמה, ולתלות את מרדכי בכזה פרסום גדול. ולא מלאו לבו של המן לעשות כן מיד אלא חיכה למחר לבקש רשות מאת המלך, ועד למחר מפלתו כבר הוכנה לו, וניצל מרדכי מידיהם של הרשעים, וליהודים היתה הרווחה.

ועוד, שכשהמן הלך להיוועץ ביועציו, ויעצוהו לעשות העץ, לא המתין עד מועד אחר, אלא מיד הכין העץ כבר באותו לילה, וכיון שלמחרת אותו היום היתה מפלתו מוכנה מאת השם, הרי שהכין לעצמו את עונשו, שיהא אפשר להענישו כראוי לו - תליה לעיני כל העיר.

והנה מבואר בזה שהמן הרשע צוה להביא את אוהביו ואת זרש אשתו, ולא המתין עד בואו הוא אליהם באיזה תאריך שיקבע במיוחד לפגישה זו - להתיעץ מה לעשות ביהודי מרדכי, אלא קרא להם בדחיפות ושאל אותם מה לעשות למרדכי, וכך הכין העץ ונפל בבור שכרה לעצמו.

פרק ה - פסוק יא

וַיְסַפֵּר לָהֶם הָמָן אֶת כְּבוֹד עָשְׁרוֹ וְרב בָּנָיו וְאֵת כָּל אֲשֶׁר גִּדְּלוֹ הַמֶּלֶךְ וְאֵת אֲשֶׁר נְשָׂאוֹ עַל הַשָּׂרִים וְעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ׃

הנה מבואר כאן שכל גבהותו של המן האגגי והתנשאותו היתה למפלתו הנצחית, שהרי כשראה את מרדכי יושב בשער המלך קצף עליו ביותר, וכל זאת מרום לבבו שחשב עצמו לגדול על כל השרים והיועצים, ולכך התנשא לבבו על מרדכי, וכעס עליו כעס רב כיצד זה מיעז שלא להשתחוות לו וע"י זה הלך והכין העץ – שלבסוף היה בשביל עצמו.

פרק ה - פסוק יב

וַיֹּאמֶר הָמָן אַף לֹא הֵבִיאָה אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה עִם הַמֶּלֶךְ אֶל הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר עָשָׂתָה כִּי אִם אוֹתִי וְגַם לְמָחָר אֲנִי קָרוּא לָהּ עִם הַמֶּלֶךְ׃

רואים שהמן טעה באמת לחשוב שאסתר מכבדת אותו, והחשיב את זה בחלק משבחיו. והיה זה נס שחשב כך, שאילו היה יודע באמת מה שאסתר חושבת עליו והטעם שהיא מזמינה אותו – שזה בשביל להודיע לאחשורוש גנותו ורעתו, הרי היה זומם תככים להורגה כמו שהרג את התך (וודאי שעשה את זה בצורה נסתרת. ואף כאן, הרי היה לו יד בבית המלכות, והיה יכול לשלוח ידו במלכה, כגון על ידי סם, וכמו שרצו לעשות בגתן ותרש, וכדומה. או כמו שיעץ לאחשורוש להרוג את ושתי, גם עתה היה עושה אמתלאות להורגה). אלא שהוא חשב שאסתר מוקירה אותו, ומכבדת אותו מאד. שהרי היא מלכה, ולא הזמינה למשתה שעשתה עם המלך אלא אותו, ולא עוד אלא שמוזמן גם למחרת. כך טעה לחשוב, כמו שמוכח מהפסוק.

פרק ה - פסוק יג

וְכָל זֶה אֵינֶנּוּ שֹׁוֶה לִי בְּכָל עֵת אֲשֶׁר אֲנִי רֹאֶה אֶת מָרְדְּכַי הַיְּהוּדִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ׃

"וכל זה". כמבואר למעלה, בדיוק כל הכבוד שהיה להמן, היה למפלתו, שמחמת הכבוד נתקצף על מרדכי, ובא אל המלך לייעץ לו לתלות את מרדכי, ובדיוק אז מרדכי נמצא מצילו של המלך, ונתהפך לבבו של אחשורוש מיד להפלת המן עד שלבסוף תלהו.

"בכל עת". כאמור למעלה (בפסוק ט'), המן לא עבר בשתיקה על מה שראה את מרדכי יושב בשער המלך, וזה דבר פלאי, כיון שיודע שתוך פחות משנה היהודים לא יפריעו לו, וכבר לא יהיה עבד למרדכי (עיין מגילה ט"ו ב'), אם כן מה אכפת לו להמתין עד אז. ולא היה לו להתקצף על מרדכי ולא היה לו לזמום לתלותו, שזה גרם למפלתו של המן. אלא התשובה היא כיון שבכל עת שראהו היה מרגיש בנפשו שכל העושר וכל כבודו וכל מה שהמלך נישאו ומה שהמלכה כיבדתו, הכל אינו שוה כלום, שהוא בסך הכל עבד. ולא סתם עבד אלא של השונא היותר גדול שלו - מרדכי היהודי - מהעם שהוא גם כן שונא. ואיפה הוא רואה אותו יושב - בשער המלך, והקים שם סנהדרין ולימד שם תינוקות של בית רבן תורה (תרגום ה' ט'), וזה הקציף אותו ביותר, ולא היה מוכן לעבור על כך בשתיקה, אפילו שיודע שעד שנה זה לא יהיה (לפי מחשבתו). כיון שכל עת היה מתעורר לשנאה ולכעס מחדש. ולכן לא ויתר. וכאמור, זה הביא למפלתו ולבזיונו ולעיקר צרותיו, (שהכין לעצמו עץ [מגילה ט"ז א'], ועל ידי זה הרכיב את מרדכי ברחובות העיר,

וקרא לפניו "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו", וכל מה שהיה בדרך לזה, שמרדכי עלה עליו, ובעט בו (שם), ולבסוף בתו זרקה עליו עציץ שופכין וכו' וכו').

לשון רש"י: "אמרו רבותינו, שהיה המן מראה לו שטר שמכר עצמו לעבד (למרדכי היהודי), על חוסר מזונות, כשנתמנו ראשי גייסות - מרדכי והמן - במלחמה אחת (שלהמן וחַיָליו נגמרו מזונותיהם בעת ששהו במקום שלא היה ניתן להשיג מזונות)". וכבר מאז, הקדים הקדוש ברוך הוא היודע כל נסתרות ועתידות את רפואתן של עם ישראל, ועשה הוא יתברך שהמן יהא עבד של מרדכי, ובזמן מאוחר כשהמלך יעלה את המן לגדולה, ויגזור המן גזירה על ישראל, יראה את מרדכי ויזכר שהוא עבדו, ויתקצף עליו ביותר, ויחליט לתלותו, ומרדכי באותו לילה ממש, לפתע נימצא אוהבו של אחשורוש, מפני שהצילו ממיתה לפני הרבה זמן, ואחשורוש החליט להעלותו לגדולה לשלם לו על טובתו. וכמו שהתבאר כל זה לעיל, שכשבא המן לבקש לתלות את מרדכי, שאל המלך אותו בדוקא מה לעשות למי שהוא אוהב אותו מאד, והמן חשב שאחשורוש מתכוון אליו מרוב שחצו, ובחר לעשות את הדברים המכובדים ביותר שאפשר לעשות - ללבוש את בגדי המלך, ולרכב על סוסו של המלך, ושיוליכו אותו כך רכוב בכל העיר ושיצעקו לפניו "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו", ולבסוף נתברר לו בתדהמתו שאוהבו של המלך הוא מרדכי היהודי, לא פחות מאשר שונאו הגדול, מהעם שהוא שונא מאד, והוא בעצמו צריך לקחת אותו ברחוב העיר וכו' ולעשות כל מה שהציע לאחשורוש לעשות בשביל עצמו. ובזה כבר התחילה מפלתו של המן ובאופן הנבזה ביותר, שהוא בעצמו לבסוף הוצרך לרחוץ את מרדכי, ולספר אותו, ולהתכופף לפניו, ומרדכי בעט בו כשעלה עליו, ולא נסתיים בזיונו עד שבתו זרקה עליו עציץ מלא מים מטונפים וכו' וכו' עד שניתלה.

פרק ה - פסוק יד

וַתֹּאמֶר לוֹ זֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ וְכָל אֹהֲבָיו יַעֲשׂוּ עֵץ גָּבֹהַּ חֲמִשִּׁים אַמָּה וּבַבֹּקֶר אֱמֹר לַמֶּלֶךְ וְיִתְלוּ אֶת מָרְדְּכַי עָלָיו וּבֹא עִם הַמֶּלֶךְ אֶל הַמִּשְׁתֶּה שָׂמֵחַ וַיִּיטַב הַדָּבָר לִפְנֵי הָמָן וַיַּעַשׂ הָעֵץ:

צריך לבאר מה הטעם שהמן ביקש עצה מאוהביו ומזרש אשתו, ולא החליט בעצמו מה לעשות במרדכי. [כגון שהיה מחליט להורגו, והיה מבקש רשות מהמלך ודי].

והתשובה מבוארת למעלה (פרק ג' פסוק ו'): "ויבז בעיניו (של המן) לשלח יד במרדכי לבדו". שכיון שהיהודים היו עם לא חשוב באותה עת, מי שהיה הורג אחד מהם, אין זה מעלה. ואדרבה, כיון שהמן היתה לו מעלה גבוהה אצל המלכות, זה בושה בשבילו לשלוח יד ביהודי אחד. ולכן לא רצה לעשות את זה, שלא להתבזות. ואוהביו וזרש

אשתו, ידעו מזה, ולכן התחכמו למצוא פתרון כזה, לעשות עץ גבוה חמשים אמה ולתלות עליו את מרדכי. וזה אינו סתם מעשה הריגה, שאין בו כל גבורה, אלא תליה על עץ גבוה, בשביל לבזות בזיון נורא את הנתלה עליו, לעיני כל העם. ודבר זה הסכים המן הרשע לעשות. "וייטב הדבר לפני המן ויעש העץ", למה הוטב בעיניו, בגלל שהתליה לא באה להראות את כוחו של התולה, אלא זה בא להראות על בזיונו של הנתלה. ואם כן, היה נס שיעצו לו דבר זה, שעל ידי כך הוטב הדבר לפניו, והכין העץ. וכל זה היה למפלתו, שהכין את העץ בשביל עצמו, וגם אותו עץ היה מתאים בדיוק להמן ולעשרת בניו, בשיעור שנתלו זה למטה מזה, כמבואר בדברי רבותינו (תרגום שני ט' י"ד).

ובחידושנו על הגמרא בארנו בעזרת השם שבאמת המן לא חשב להתיעץ עמהם כלל מה לעשות למרדכי. רק רצה לספר להם סתם את כבודו ועושרו ולהתגאות, ושדבר אחד מפריע לו, ולכן הכל לא שוה לו. וכך רצה שיריבו את ריבו, וידאגו בעצמם להרוג את מרדכי, וכך אף אחד בעולם לא יחשוב שהמן שלחם. ובאמת אז היה סכנה למרדכי הצדיק, שלא יהיו הולכים באמת והורגים אותו. ומשמים נתנו בלבם ליעץ להמן לעשות עץ, ושלא ילכו ויהרגו את מרדכי ח"ו. ולא עוד אלא שעצתם היתה פח מוקש להמן, שכך הכין עץ למרדכי, והכינו בשביל עצמו [וכבר מבואר למעלה באריכות כל הרעות שנגרמו להמן הרשע ממה שהכין העץ והלך להודיע זאת לאחשורוש].

גם היה נס שאמרו לו להשכים בבקר מוקדם אל המלך למהר את תליית מרדכי, וזה בדיוק היה למפלת המן, שהמן הגיע בבקר בדיוק בשעה שהמלך היה טרוד מהלילה שעבר עליו, שלא ישן כלל [ובמדרש אבא גוריון (פ"ו) מבואר שגבריאל המלאך חבטו שס"ו פעמים], וגם אז היה מחפש איזה טובה לעשות למרדכי היהודי, ואז הגיע המן (ו' ד'). וראה המלך שראוי להנקם בהמן – שהוא שונא של מיטיבו, וכך התגלגל נפילתו של המן: שהלך להלביש את מרדכי, ולא מצא סַפָּר, וספרו, ולא מצא בלן ורחצו וכו' וכמבואר בהמשך, ולבסוף עוד הגיע לביתו תשוש ומבולבל ועייף לאין אונים. ואז הריצוהו במהרה אל המלך, ושם נכונה לו מפלתו, כן יאבדו כל אויבך ה'. והכל מבואר לקמן בס"ד. יוצא איפה שהיה נס במה שבא בדיוק בשעה שהמלך חיפש להטיב למרדכי.

פרק ו

פרק ו - פסוק א

בַּלַּיְלָה הַהוּא נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר לְהָבִיא אֶת סֵפֶר הַזִּכְרֹנוֹת דִּבְרֵי הַיָּמִים וַיִּהְיוּ נִקְרָאִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ׃

היה זה נס, שבדיוק באותו לילה שהמן הכין את העץ וחשב לבוא למחרת אל המלך לבקש לתלות את מרדכי על העץ, אז נדדה שנתו של אחשורוש, וביקש להביא את ספר דברי הימים, ונגלה לו שמרדכי הטיב עמו בעבר, והוכרח לשלם לו טובה, ונסבבה מפלתו של המן.

ועוד נס מבואר כאן. שלא אמר שיגידו לפניו דברי משלים ושיחות וסיפורים מעצמם ממה שעולה להם על הלשון בשביל לעוררו (עי' רש"י בפרוש הראשון), אלא אמר שיביאו את ספר הזכרונות, ושם היה כתוב שמרדכי הטיב לו פעם, וחייב הוא לשלם לו טובה על כך. ולפי הפירוש השני ברש"י בשם רבותינו (מגילה ט"ו ב'), [זה לשונו של רש"י: ורבותינו אמרו מתוך שנתן לבו על המן ואסתר, אמר, אי אפשר שלא ידע אדם שהוא אוהבי עצתם ויגלה לי, וחזר ואמר שמא עשה לי אדם טובה ולא גמלתיו ואין חוששין עוד לי, לפיכך, ויאמר להביא את ספר הזכרונות. עד כאן לשונו.] אם כן היה נס במה שמהלך מחשבתו היה כזה להביא את ספר הזכרונות דוקא, שהרי היה יכול לחשוב הרבה דברים על אסתר ועל המן - כיצד לתכנן להפקיע מזימתם. ולא העצה היחידה היא להביא את ספר הזכרונות לבדוק מי עשה לו טובה. וגם מי אמר שהדבר נודע לאיזה אדם והוא נמנע מלגלות אוזנו של המלך, אולי אף אחד לא יודע מזה. אלא שסבבו משמים שאחשורוש יחשוב שמא נתגלה הדבר לאיזה אדם רק שלא מגלים לו בגלל שלא שילם טובה למי שהצילו כבר פעם, ואין להם סיבה לגלות לו, ולכך ביקש להביא את ספר הזכרונות.

פרק ו - פסוק ב

וַיִּמָּצֵא כָתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדֳּכַי עַל בִּגְתָנָא וָתֶרֶשׁ שְׁנֵי סָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשֹּׁמְרֵי הַסַּף אֲשֶׁר בִּקְשׁוּ לִשְׁלֹחַ יָד בַּמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ׃

בדיוק בתוך הדברים שקראו לפני המלך, מצאו כתוב את הטובה שעשה מרדכי למלך. ורבותינו מבארים (מגילה ט"ז א'), ששמשי, בנו של המן הרשע ימשו"ז (תרגום ה' י"א) הוא היה סופר המלך. וניסה לדלג על מה שעשה מרדכי למלך עם בגתן ותרש, ולא נתן לו הקדוש ברוך הוא, ונתדפדפו הדפים מעצמן וראה כתוב רק את טובתו של מרדכי שהטיב עם המלך, ולא רצה לקרוא, ונקראו הדברים מאליהם, בלא רצונו (תרגום שני).

והנה, כשאחד האזרחים רוצה לשלוח יד במלך, הדבר כמעט שלא ניתן. שהרי לא מצוי לאזרחים להיות בקרבת המלך. ואם ניתן להם אפשרות להמצא, זה רק על ידי שומרים המשגיחים על מעשיהם. ורק יכולים לעשות זאת על ידי שישחדו את השומרים ויסכימו להם להכנס, או שימנו שליחים מתוך בית המלך בעצמו לעשות זאת, וישלמו להם הרבה כסף עד שיסכימו. וזה דבר מסוכן לשולח, שאם אותם השומרים או הסריסים שישחדו אותם הם אוהבים למלך מאד, הרי יסתכנו המשלחים, כיון שאז לא רק שהשליחים לא יבצעו מה שביקשו המשלחים, אלא אף ילשינו עליהם אצל המלך. ולכן האזרחים לא מעיזים לשלוח יד במלך. וכן מפחדים שמא יתגלה הדבר לאחד מהמשרתים שלא שיחדו אותו, ואז יוכל להלשין אצל המלך. ולכן הדבר רחוק מהמציאות.

אבל שאחד מהשרים רוצה לשלוח יד במלך, זה דבר שיתכן. בגלל שהוא לא מנוע מכך לא על ידי שומרים ולא על ידי משרתים, כיון שהוא בעצמו יכול לילך ולשלוח יד במלך בלא ידיעתו של איש. אם כן, סכנתו של אחשורוש היתה רבה על ידי עצתם של בגתן ותרש, כיון שאף אחד לא מנע אותם מלעשות מעשיהם. ובפרט שהיו שנים, ואחד עזר לשני, הרי הדבר מאוד הקל עליהם לבצע זממם, שאחד שמר משמרתו של השני, וזה השני הלך להכין הסם המרעיל להגישו אל המלך. והנה, פתאום קם מרדכי היהודי, וגילה את אוזנו של המלך על ידי אסתר המלכה. אם כן טובתו רבה היא מאד, שהציל את המלך ממות בטוח. ולא סתם הצילו מאיזה צער, אלא ממיתה, ולכן מגיע לו שכר גדול, שכל חיי המלך הם בזכות מרדכי היהודי. [וזה מה שכתוב כאן "שני סריסי המלך" - שעל ידי שהם סריסי המלך והם שניים קל להם יותר לעשות מזימתם, ולא עוד אלא שהם היו "משמרי הסף", שהם שומרי הראש של המלך (כמבואר בתרגום שני), ומלבדם אין שומר אחר, ובקלות רבה היו הורגים את אחשורוש. וכתוב "אשר בקשו לשלח יד" - ולא סתם לצערו].

וכל זה נראה למלך בדיוק באותו לילה שהכין המן את העץ, ותכנן לבוא בבקר למלך לבקש ממנו רשות לתלות את מרדכי, שהוא אהובו של המלך, על העץ שהכין.

פרק ו - פסוק ג

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מַה נַּעֲשָׂה יְקָר וּגְדוּלָּה לְמָרְדְּכַי עַל זֶה וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ מְשָׁרְתָיו לֹא נֵעָשָׂה עִמּוֹ דָּבָר׃

הקדוש ברוך הוא מסובב כל הסיבות, סיבב שבאותה שעה שמרדכי הציל את המלך, לא נעשה עמו שום טובה על כך, ורק נכתב הדבר בספר דברי הימים של המלך, שבבא העת כשתידד שנתו של אחשורוש, יבקש לקרוא את הכתוב בספר דברי הימים, וימצא את

הטובה שעשה מרדכי למענו, שהצילו ממות, ולא קיבל על כך שום תמורה (כמבואר לעיל שם), והנה הגיעה אותה העת. שעכשיו כשהמן מתכוון לתלות את מרדכי על העץ, קורא המלך את אותה הטובה שעשה לו מרדכי, וחושב לשלם לו טובה עצומה על כך. ולא חשב לתת לו איזה פרס כספי או מתנות וכדומה, אלא, "מה נעשה יקר וגדולה למרדכי על זה". וזהו בשביל שמשמים רצו שמרדכי יתכבד לעיני כל, שהמן יסובבו כשהוא רכוב על הסוס של המלך ולבוש בבגדי מלכות, בכל רחובות העיר וכו'. וגם בכך הושפל המן שיא ההשפלה לפני שונאו הגדול ביותר, וכמבואר למעלה.

ורואים בפסוק עוד נס, שהרי אחשורוש היה מדבר עם זה שקרא לפניו את הכתוב בספר דברי הימים, והוא היה שונאו של מרדכי, כמו שביארו רבותינו (מובא לעיל ריש פסוק ב'), ולכן כשהמלך שאל מה נעשה יקר וגדולה למרדכי על זה, לא ענה לו, כאילו אינו יודע אם נעשה או לא. שלא רצה שיעשה המלך טובה למרדכי. והנה, במקום שהוא יענה [והוא היה יכול לומר שמרדכי קיבל איזה תשלום, רק המלך לא זוכר], – ענו הנערים שהיו לפני המלך – אף על גב שהמלך לא שאל אותם. וכיון שהם ידעו שמרדכי לא קיבל שום טובה, אמרו למלך את האמת, שלא נעשה עמו דבר.

פרק ו - פסוק ד

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מִי בֶחָצֵר וְהָמָן בָּא לַחֲצַר בֵּית הַמֶּלֶךְ הַחִיצוֹנָה לֵאמֹר לַמֶּלֶךְ לִתְלוֹת אֶת מָרְדְּכַי עַל הָעֵץ אֲשֶׁר הֵכִין לוֹ:

תוך כדי כך שהמלך שואל איזה כבוד וגדולה נעשה למרדכי, וידע שראוי לתת לו על מעשהו החשוב פרס גדול מאוד, כיון שהציל את חייו - בדיוק אז נכנס המן הרשע להציע למלך לתת עונש למרדכי הצדיק. ומובן מאליו שבקשתו של המן תידחה על אתר, אם לא יותר, שגם יתקצף עליו המלך איך רוצה להרע לאהובו שהציל את חייו ממות בטוח. ומכאן והלאה נעשה מרדכי אהובו של אחשורוש, שהרי אחשורוש היה הפכפך, ואף על פי שעד עתה היה שונא יהודים, בעת זו נהפך לאהוב את מרדכי (כמו שמוכח בהמשך) אפילו יותר מהמן שהיה ראש אהוביו. אך ודאי שהכל נעשה משמים, על ידי מסובב כל הסיבות יתברך שמו, שברצונו יתברך קרב אחשורוש את המן עד שעשהו למעלה מכל השרים ושמע בקולו להשמיד כל היהודים ח"ו. וברצון השם יתברך החליט המלך אחשורוש לפתע להשתנות מקצה אל קצה, להרחיק את המן ולאהוב ביותר את שונאו הגדול, מהעם שאחשורוש בעצמו שונא, מהיהודים. וכל זה עוד קודם שאחשורוש התודע לכך שאסתר היא יהודיה.

פרק ו - פסוק ה

וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ אֵלָיו הִנֵּה הָמָן עֹמֵד בֶּחָצֵר וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ יָבוֹא:

כאמור למעלה, בחדרו של המלך היה עומד גם כן הסופר שהקריא את הכתוב בדברי הימים לפני המלך. והוא ראה שהמלך רוצה מאד להטיב למרדכי בכבוד וגדולה על כך שהצילו, וכשראה את המן מגיע, הבין שאין זה שעת הכושר כלל לקבל את המן שונאו של מרדכי הצדיק. שודאי המלך לא ימלא את בקשתו. [ומסתבר שידע שהמן בא לבקש בשביל מרדכי, שהוא היה בנו של המן, ואם ביקר ביום הקודם בביתו, הרי ידע שהמן עומד לבוא אל המלך לבקש לתלות את מרדכי על העץ. וגם אם לא היה בביתו ולא ידע מתוכניתו של המן, מכל מקום מסתבר שהעלה על דעתו שהמן בא בשביל רעת היהודים. שהרי מה יש לו לבוא אל המלך בשעת בוקר מוקדמת אם לא בשביל שזמם מזימה חדשה על היהודים, ונחוץ לו לדבר על זה עם המלך, לקבל הסכמתו]. ולכן, לא כתוב שסופר המלך הוא זה שענה למלך שהמן מגיע. שידע שעדיף שאחשורוש לא ידע עכשיו שהמן בא, המן יראה שלא קוראים לו, ויחשוב שהמלך עדיין ישן, כדרך המלכים שישנים עוד כמה שעות בבקר, וימתין, ועד אז כבר המלך יחליט איזה פרס לתת למרדכי, וכשיגיע המן לבקש בעניין היהודים, כבר המלך ירגע מחפצו העז להטיב עם מרדכי היהודי, ויחפוץ לשמוע דברי המן, ויקבל דבריו. ולכן הוא לא אמר דבר. אלא שהיו שם נערי המלך משרתיו שהם לא היו חפצים בטובתו של המן, שהיה שנואי על הכל, כמו שאמרו רבותינו (מגילה ט"ז א') ולכן אף על פי שידעו שאין זה זמן מתאים לקבל את המן, שכרגע המלך עסוק בעניין איך להטיב למרדכי - שונאו של המן הרשע, אף על פי כן אמרו למלך שהמן עומד בחצר בשביל שיזמין אותו המלך אליו, אפילו שברור מראש שתידחה בקשתו של המן. וזה היה נס: א. שהם היו אותו זמן שם, ב. שקפצו להשיב למלך במקום שיענו החשובים שהיו שם, כמו סופר המלך. ועל ידי כך הוזמן המן, ובזה היתה תחילת נפילתו, כמבואר בהמשך.

פרק ו - פסוק ו

וַיָּבוֹא הָמָן וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ מַה לַּעֲשׂוֹת בָּאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ וַיֹּאמֶר הָמָן בְּלִבּוֹ לְמִי יַחְפֹּץ הַמֶּלֶךְ לַעֲשׂוֹת יְקָר יוֹתֵר מִמֶּנִּי:

דבר מפליא. כשהמלך רואה שהמן בא אליו, ועוד בשעת בוקר מוקדמת, הרי ודאי שבא בשביל איזו בקשה שיש לו. ובמקום לשאול אותו - מה רצונך, ומה לך בביתי בשעה זו? מה אתה מבקש? וכדומה, [או שהיה יכול לומר לו - תמתין עד שאתפנה], לא עשה כן. אלא אחשורוש מחליט לשאול דוקא אותו בדיוק ברגע זה - מה לעשות עם האיש

שמגיע לו טובה גדולה, שהמלך חפץ ביקרו. וכנראה שזו אחת הסיבות שהמן היה בטוח שאחשורוש מתכוון אליו, שאם לא כן, מה פתאום שואלו כעת, למה לא שואל את מי שצריך לשאול, בזמן שראוי לשאול. וגם אם הוא רוצה דוקא לשאול אותו, היה צריך לקרוא לו קודם לכן, ואיך זה שבדיוק כשיצטרך לשאול אותו - באותה שעה הגיע לשם. [ובאמת היה זה מכוון משמים, והמן הרשע לא חשב על זה, ופשוט]. ועוד, למה שאחשורוש ירצה בדיוק בשעת בוקר מוקדמת לדעת מה להטיב עם מישהו שהטיב לו והוא חפץ ביקרו? כל זה הביא את המן לתשובה אחת, שהמלך לא חשב להטיב עם איזה אדם קודם שהמן הגיע, ורק משראה את המן, חשב המלך איך לכבד אותו, ולכן דוקא אז שאל את המן מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו, ולכן שואל דוקא את המן, בדרך סמויה כזו, וכוונתו לכבד אותו בעצמו, והתיישבו לו להמן כל התמיהות שהיו לו. והסיבה העיקרית, שהכריחה את המן לחשוב שהוא האיש שהמלך חפץ ביקרו, שברוב גאותו ושחצו חשב לעצמו - 'מי הוא האיש שהמלך יחפוץ ביקרו יותר ממנו, לא יכול להיות אף אדם אחר'. והחליט שזה הוא עצמו. ובאמת, היה פיתוי גדול להמן לחשוב שהמלך מתכוון אליו, שהרי המלך לא גילה לו מי הוא האיש. ואם המלך מתכוון למישהו אחר, שיאמר לו את שמו, ויתיעץ עמו מה להטיב לו. והמלך רק אמר לו מה לעשות באיש. ולכן סבר המן שהמלך לא אומר לו את שמו כיון שהוא האיש. וכל זה היה משמים, שיהיו להמן כמה סיבות לחשוב שהוא הוא האיש שהמלך חפץ ביקרו, ובכך יכין בעצמו את כבודו האדיר של מרדכי לעיני כל אנשי העיר, ואת בזיונו הגדול והשפלתו שלו עצמו לפני שונאו - מרדכי היהודי.

פרק ו - פסוק ז

וַיֹּאמֶר הָמָן אֶל הַמֶּלֶךְ אִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ:

המן בחר בדבריו כבוד עצום וגדול, וכל זה בגלל שחשב שהאיש שהמלך חפץ ביקרו - זה הוא בעצמו. אבל אם היה המלך אומר לו שם של איזה אדם, אפילו שלא היה אומר שמו של מרדכי, ודאי שהמן לא היה בוחר לו גדולה כזו אלא היה אומר איזה פרס מועט, כגון למנותו מושל על איזה עיר או שיהא מונה מכס באיזה מעבר מעיר לעיר וירויח כל הכסף לעצמו, ולא יותר - שהרי מה שהמן שאל מהמלך, אלו דברים שמי שֶׁיַּעשו לו, יגבה על ידי זה יותר מהמן שהיה ראש השרים וודאי שהמן לא היה מציע דבר כזה. ולא עוד אלא שהיה קנאי גדול, [כמו שמצינו, שכשראה את מרדכי יושב בשער המלך נתמלא חמה, ומפורש בתרגום שזה בגלל שראה את מרדכי שהקים שם סנהדרין ולימד שם תינוקות של בית רבן, לכן קינא בו מאד ורצה להורגו, כמבואר לעיל (סוף פרק ה')].

ולא היה נותן שיעשה המלך כזה כבוד גדול לאיש אחר חוץ ממנו. אלא שהוא חשב שהמלך מתכוון אליו. ולכך ביקש כבוד כזה גדול, וכל זה היה משמים שסיבבו שהמן בעצמו יבחר לעשות גדולה עצומה למרדכי הצדיק, והמן הוא זה שירכיבהו ברחובות העיר, ובזה תחל מפלתו של המן.

פרק ו - פסוק ח

יָבִיאוּ לְבוּשׁ מַלְכוּת אֲשֶׁר לָבַשׁ בּוֹ הַמֶּלֶךְ וְסוּס אֲשֶׁר רָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ וַאֲשֶׁר נִתַּן כֶּתֶר מַלְכוּת בְּרֹאשׁוֹ׃

בכל פרט ופרט בבקשת המן הרשע, מתגלה יותר ויותר איך שמשמים סיבבו שתגדל מאד יקרתו של מרדכי הצדיק, ומאידך מפלת המן הרשע - שהרי אפילו שהמן הרשע חשב שהמלך מתכוון אליו והוא האיש שהמלך חפץ ביקרו, עדיין היה יכול לבקש כבוד יותר טוב בהרבה, שהרי מה שביקש, יביאו לבוש מלכות וכו', זהו כבוד זמני במשך כמה שעות ולא יותר, והיה לו לבקש דבר שיהא לו בו כבוד בלתי פוסק. אלא כאמור, משמים רצו שכל התושבים יראו שמרדכי עולה לגדולה, והוא קרוב אצל המלך מאד, ויראו גם שהמן שהוא שונאו של מרדכי, הוא מרכיב את מרדכי – כמו עבד, וכך ידעו כולם שהמלך התהפך מאהבתו להמן לאהוב את שונאו של המן – הוא מרדכי היהודי, והחליט להעלותו לגדולה רבה ולקרבו אליו. וכל זה, בשביל ג' תועלויות: א, שמרדכי יתרומם למעלה מאד, ב, שהמן יפול למטה מאד, ג, בשביל שלבסוף כשמרדכי ישלח אגרות לבטל את האגרות הראשונות, ידעו כולם גדולתו של מרדכי אצל אחשורוש, ויפול פחדו של מרדכי על כולם, ויקבלו את דבריו בלא עוררין.

ועל ידי שביקש המן שיביאו לבוש מלכות, כשכולם ראו שמרדכי לבוש בבגדי המלכות, לא יָדעו מי החליט לתת כבוד זה למרדכי, וחשבו שזה מאת המלך בעצמו, ובכך כולם ראו איך שהמלך מכבד את מרדכי באותה דרגה שלו בעצמו כאילו מרדכי הוא המלך, שהרי הלבישו לבוש מלכות. והיה בזה ג' התועלויות הנ"ל (פחד ממדרכי, כבוד למרדכי, השפלת המן), ומרדכי היה בתוך הצום לבוש שק ואפר ולא היה ראוי ללבוש בגדי מלכות, שהם בגדים עדינים ויקרים, ואם ילבשם כך כמות שהוא, יתלכלכו מהאפר, ולכך היה מוכרח להתרחץ לפני שלובשם. אך אסתר המלכה שלחה לסגור את כל בתי המרחץ (מגילה ט"ז) וצותה להחביא את הבלנים. והמן היה ממהר לעשות דבר המלך [כמו שאמר לו אחשורוש (פסוק י') מהר קח את הלבוש וגו']. והוכרח המן הרשע בעצמו לרחוץ את מרדכי היהודי, ובכך גדלה מאד השפלתו של המן, שממעלת דרגתו ירד להיות בלן והרחיץ את מרדכי. ולא עוד, אלא שמרדכי לא יכל ללבוש בגדים אלו לפני שהסתפר.

שאין זה נאה ולא דרך ארץ שילבש בגדי מלכות מי שאינו מסופר כראוי. אך אסתר שלחה לסגור את כל המספרות וצותה להחביא את הספרים, והוצרך המן בעצמו לספר את מרדכי (גמרא שם). וגם בזה הושפל מאד, כאמור, שממעלת דרגתו ירד להיות ספר לספר את מרדכי היהודי, ועוד שהיה שונאו הגדול ביותר ואין לך השפלה גדולה מזו. וכל זה סיבבו משמים שיבקש המן מאחשורוש. וכן במה שביקש סוס שרכב עליו המלך, הרי ודאי זהו סוס מיוחד, צוהל בבואו לכל מקום, כיאה לסוסו של המלך וכולם ידעו שהסוס מגיע להיכן שהגיע, ויצאו כולם לראות, שזה דבר נדיר שהמלך עובר על סוסו ברחובות העיר משכונה לשכונה, וכך יצאו כולם לראות, וראו את מרדכי היהודי רוכב עליו ואת כל הכבוד שנעשה לו. ועוד, בזה שרכב על סוסו של המלך, ניתן אפשרות לכולם לראות, שסוסו של המלך גבוה הוא, וגם מי שעומד רחוק יכול לראות מי הוא הרוכב עליו, ואף אחד לא התבלבל שאולי הרוכב עליו אינו מרדכי, אלא כולם ראו בברור שמרדכי הוא זה שנעשה לו כל הגדולה הזו, והמן הוא זה שמרכיבו וצועק לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו. וגם בזה היה השלשת התועלויות הנ"ל [א. שכולם ראו את הכבוד הרב שנעשה למרדכי הצדיק, ואת רוב קירבתו אצל המלך, והעריכו אותו מאד, וכך נתקבלו דבריו מיד כששלח את האיגרות השניות לבטול הגזירה. ב. וגם היה זה היותר כבוד למרדכי, ופשוט, ג. ומאידך גדלה יותר השפלתו של המן, שלא יכל להתחמק, כגון שיעבור ממקומות שאין הרבה תושבים וכדומה אלא כולם שמעו את צהלת הסוס, ובאו כולם לראות, וראו שהמן הוא המרכיב את מרדכי הצדיק, שונאו המובהק ביותר].

פרק ו - פסוק ט

וְנָתוֹן הַלְּבוּשׁ וְהַסּוּס עַל יַד אִישׁ מִשָּׂרֵי הַמֶּלֶךְ הַפַּרְתְּמִים וְהִלְבִּשׁוּ אֶת הָאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ וְהַרְכִּיבֻהוּ עַל הַסּוּס בִּרְחוֹב הָעִיר וְקָרְאוּ לְפָנָיו כָּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ:

המן הרשע לא הסתפק בכל הכבוד הזה שחמד לעצמו, אלא עוד ביקש שאדם מכובד מאד יעשה לו את זה, ודרש "איש משרי המלך הפרתמים" (השלטונים) - שאיש מאותם שרים חשובים יבוא וילביש אותו, בשיא הכבוד. ובכך הפיל המן את עצמו, שהמלך בחר בו, לעשות כל זה למרדכי, כיון שהוא בעצמו היה אחד משרי המלך הפרתמים. וכאמור לעיל, גם בזה היה ג' התועלויות שסיבבו משמים, א. שכולם יִראו במפלת המן איך שהמלך משפיל אותו לפני מרדכי היהודי בצורה משפילה ביותר, וכיון שידעו כולם שהמן הוא זה ששלח את האיגרות הראשונות [כך היה כתוב באיגרות עצמם, שהמן הוא ראש לאותה תעמולה, כמו שביארו רבותינו (נוסח האגרת באסת"ר ז' י"ג)]. ועל ידי שיראו

איך שנופל לפני מרדכי היהודי, כבר יבינו שתוקף האיגרות מתדרדר, וכשמרדכי הצדיק שלח את איגרותיו, ידעו כולם את חשיבותו אצל המלך, עד שהשפיל אחשורוש את המן מתחת רגליו של מרדכי, וכך התקבלו דבריו של מרדכי מיד ובעוצמה, ונפל פחד מרדכי על כולם שידעו עד כמה קרוב הוא למלכות, שהעלהו המלך למעלה מאד יותר מהמן הרשע שהיה ראש השרים. ב. ועוד תועלת היתה במה שביקש המן שיעשה כבוד זה על ידי איש משרי המלך הפרתמים, שכך היה כבוד גדול למרדכי היהודי מאד מאד, שהמן שונאו הוא בעצמו עושה לו כל הכבוד הזה כמו עבד, וכך גם יכל מרדכי יותר להשפילו, - וזה התועלת השלישית, שתהיה מפלתו של המן רבה עד מאד, שהוא בעצמו יקח את המלבושים וילביש את מרדכי, וכן הוא זה שיקח את הסוס וירכיב את מרדכי. ואז מרדכי עלה עליו, ובעט בו, וגדלה מפלתו של המן מאד, כמו שביארו רבותינו (מגילה ט"ז א').

פרק ו - פסוק י

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהָמָן מַהֵר קַח אֶת הַלְּבוּשׁ וְאֶת הַסּוּס כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ וְעֲשֵׂה כֵן לְמָרְדְּכַי הַיְּהוּדִי הַיּוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ אַל תַּפֵּל דָּבָר מִכֹּל אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ:

בהתבוננות בדברים, רואים שכל המהלך כאן היה בצורה מפליאה. קודם כל, עצם מה שהמן הגיע בדיוק באותה עת שאחשורוש חיפש לעשות טובה למרדכי. ועוד, שבתחילה המלך שאל את הנמצאים לידו בחדרו - מי בחצר ואמרו לו נעריו, [במקום שישתקו, כדלעיל]: המן בחצר. ואמר המלך, יבוא [וזאת במקום שיאמר לנעריו שיודיעו לו לחכות עד שהמלך יתפנה]. וכאמור לעיל (פסוק ו), במקום שישאל אותו המלך מה רצונך, המלך מחליט להתיעץ עמו בדיוק אותו הזמן מה לעשות עם מישהו שהטיב עמו פעם. ומכח כמה תמיהות שהיו בזה, הוכרח המן להחליט שאחשורוש מתכוון אליו (כמו שבארנו שם בס"ד). ובחר כל מיני כבוד, ומשמים סיבבו שיבחר את כל זה, שיש בזה ג' התועלויות שהיו נצרכות, לטובת כלל ישראל, ולתועלת מרדכי היהודי, ולמפלת המן. והנה, אחר שהמלך שמע את עצתו של המן מה לעשות במי שהוא רוצה להטיב עמו, עכשיו היה צריך לומר לו: - הנני מודה לך על העצה, ועכשיו תגיד למה באת? והיה צריך בינתיים להטיל את הצווי לכבד את מרדכי על אחד משריו. אבל אחשורוש לא עשה כן, אלא בחר בהמן שעמד לפניו, שהוא יהיה אותו אחד שצריך לעשות כל הכבוד הגדול הנ"ל למרדכי היהודי. וכל זה משמים, שרצו שהמן בעצמו יעשה כל הכבוד הזה למרדכי היהודי.

פרק ו - פסוק יא

וַיִּקַּח הָמָן אֶת הַלְּבוּשׁ וְאֶת הַסּוּס וַיַּלְבֵּשׁ אֶת מָרְדֳּכָי וַיַּרְכִּיבֵהוּ בִּרְחוֹב הָעִיר וַיִּקְרָא לְפָנָיו כָּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ:

פה נעשה הנס הגדול, שהמן הרשע, מזרע עמלק, שונאיהם של היהודים מעולם, [וביותר של מרדכי היהודי, שהרי היה עבדו של מרדכי, וכל כבודו ועושרו לא היה שווה לו מאום, שכל מה שיש לו שייך למרדכי, ולכן כל כך היתה שנאתו רבה עד שלא שקט וגזר להשמיד את כל היהודים (ח"ו) -] אותו המן הרשע בא אל מרדכי, ולבוש מלכות בידו, וסוס של מלך לידו ואומר למרדכי בא תלבש את בגדי המלכות האלו ותעלה על הסוס של המלך. [ומבואר בדברי רבותינו (עיין תרגום שני באורך) שאפילו מרדכי לא האמין שהמן עושה זאת באמת, וחשב שמהתל בו סתם, עד ששכנעו המן לעשות כדבר המלך]. ועוד יותר מפליא, שהמן הוא זה שמרכיב אותו על הסוס! ולא רק באיזה מקום צדדי, וכמה צעדים, אלא בכל רחוב העיר - שכולם יראו את העניין הנפלא הזה. ולא עוד אלא שמכריז לפניו - ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו. וגדולה התמיהה, עד כדי כך שבתו של המן, שהיתה עומדת על גג ביתה - לא היה לה אפילו צל של ספק שהרוכב הוא המן והמרכיב הוא מרדכי, וכל כך היתה בטוחה בזה עד שהסכימה להשליך עציץ מלא מים מטונפים על זה שמרכיב, כמו שביארו רבותינו (מגילה ט"ז א'). וכשהרים המן עיניו לראות מי הוא זה ואי זה הוא שמתוך ביתו שלו משליך עליו את העציץ ונוסף על כל בזיונותיו מוסיף עליו בזיון גדול - ואז ראתה בתו של המן שאביה הוא המרכיב - והפילה את עצמה ומתה. כיוון שהיה הדבר מאד רחוק מהמציאות, שהמן שהוא ראש השרים אצל המלך, וכולם משתחוים לו, וטבעת המלך ניתנה בידו, וגזר גזירה והמלך הסכים עמו, הוא בעצמו מרכיב את מרדכי ברחוב העיר על הסוס ועושה לו כבוד כזה, וצועק לפניו - ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו]. ומרדכי הלא היה מהעם שהמן שונא, ומרדכי בעצמו היה שנוא ביותר על המן. ואמנם לפני הקדוש ברוך הוא יתעלה שמו, לא יבצר דבר מלעשותו, "כי הוא אמר – ויהי, הוא צוה - ויעמוד" (תהלים ל"ג), ו"השם הפיר עצת גוים, הניא מחשבות עמים" (שם).

פרק ו - פסוק יב

וַיָּשָׁב מָרְדֳּכַי אֶל שַׁעַר הַמֶּלֶךְ וְהָמָן נִדְחַף אֶל בֵּיתוֹ אָבֵל וַחֲפוּי רֹאשׁ:

אף על פי שמרדכי ראה את התשועה הגדולה שנעשתה לו, לאחר שהרכיבו המן על הסוס חזר לשער המלך ולבש את השק והמשיך בתעניתו (מגילה ט"ז א'). שהרי כל זה היה באמצע היום השלישי של התענית, וכיון שמרדכי עוד לא ראה את התשועה של

כלל ישראל, שעדיין לא נתבטלו הגזירות, לכך המשיך בסיגופים. ובזכות אלו השלושה ימי צום ותענית, נגמרה כלייתו של המן, ובערב כשאסתר עשתה משתה והזמינה את המלך והמן, ציוה המלך לתלותו. ומאז התחיל מרדכי לעלות מאד מאד, שאסתר גילתה למלך כיצד מרדכי קרוב לה, ועל ידי זה לבסוף ביטלו את האיגרות ששלח המן, מפני שאחשורוש נתן למרדכי את טבעתו, וכך יכל מרדכי לבטל את האיגרות הראשונות.

וגם מבואר כאן הבושה הגדולה שהיתה להמן, עד כדי כך שנידחף (הלך מהר ונדחף מעצמו) אל ביתו, כשהוא אבל וחפוי ראש. והטעם שהיה אבל, ביארו רבותינו (הבאנו דבריהם בפסוק קודם): שבתו זרקה עליו עציץ מלא מים מטונפים, וכנ"ל, ונפלה לידו ומתה. וכל זה היה בזיון גדול ונורא, ונוסף על בושתו הרבה - מכתו היתה רבה מאד.

פרק ו - פסוק יג

וַיְסַפֵּר הָמָן לְזֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ וּלְכָל אֹהֲבָיו אֵת כָּל אֲשֶׁר קָרָהוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ חֲכָמָיו וְזֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ אִם מִזֶּרַע הַיְּהוּדִים מָרְדֳּכַי אֲשֶׁר הַחִלוֹתָ לִנְפֹּל לְפָנָיו לֹא תוּכַל לוֹ כִּי נָפוֹל תִּפּוֹל לְפָנָיו:

ב' עניינים מבואר בפסוק: א. כתב רש"י: אשר החִלותַ לנפול וגו', אמרה: אומה זו נמשלו לכוכבים ולעפר, כשהם יורדים, יורדים עד עפר. וכשהם עולים, עולים עד לרקיע ועד הכוכבים. [עד כאן לשונו]. וכשראתה זרש שהמן מתחיל ליפול, ידעה שיותר לא יקום. וזה מה שאמרה לו - לא תוכל לו, כי נפול תיפול לפניו. וזה היה נס, שמרום הצלחתו נפל למעמקים. וכך לא יכל על מרדכי יותר. וכל זה נעשה לפני שהגיע זמן ביצוע הגזירה, וכך זכו ל - "נהפוך הוא", ונלחמו היהודים המה בשונאיהם, וניצחום.

עניין שני מבואר בפסוק: הרי צריך ביאור למה אמרו לו "אם מזרע היהודים מרדכי" - הרי ידעו בודאות כי הוא יהודי, ולמה אמרו "אם". [ועוד, אם מה שהוא יהודי זה סיבה שהמן לא יוכל לו, למה יעצוהו קודם לתלות את מרדכי, הרי ידעו שהוא יהודי. ושאלה זו אפשר קצת ליישב, כיון שעד עתה לא ראו שהמן נפל לפני מרדכי, ולכן חשבו שיוכל להלחם עימו, אף על פי שראו שמרדכי חזק בדעתו ולא כורע ולא משתחוה להמן. אבל כשראו שהמן מתחיל ליפול לפניו, אז ידעו שהמן לא יוכל לו]. ועל כן אומרים חז"ל (מגילה ט"ז א'), שכך אמרו לו: היות ויש בתוך היהודים כמה שבטים מיוחדים, שמי שנלחם איתם, אינו יכול לנצחם, "אם" מרדכי היהודי הוא מאותו זרע של אותם שבטים [והם שבט יהודה, מנשה, אפרים ובנימין], אז לא תוכל לנצח את מרדכי. [ובזה מתורץ גם למה עד עכשיו לא יעצו לו שלא ילחם עם מרדכי היהודי, כיון שעד עתה לא ידעו שמרדכי מזרע אותם השבטים המיוחדים, ולכן אמרו לו - אם מרדכי הוא מאותו זרע, לא תוכל לו. אבל עכשיו שבודאי השיב להם המן שאכן מרדכי משבט בנימין, לכן הזהירוהו

– אשר החֲלות לנפל לפניו וכו'. ולפי זה, יוצא שהקדוש ברוך הוא עשה נס גדול לעם ישראל, בזה שהמן נתקנא דוקא במרדכי שהוא מאותם שבטים ולא ביהודי משבט אחר, וכך לבסוף בבוא העת, נפל המן לפני מרדכי ולא יכל לו. [וראוי להבהיר: לא שאם היה מרדכי משבט אחר לא היה אפשר כלל להושיעם, אלא שאז היו עמ"י נצרכים לזכות גדולה, ואולי לא היו ראוים לכך. לכן השם יתברך ברחמיו סיבב שאף שלא יהיו ראוים לנס מצד זכותם, השבט שממנו עמד מושיעם ראוי לנס מיוחד, וכך תהיה התשועה גם בלא זכות גדולה מאד, וביחד עם התשובה שעשו, היו ראויים להיוושע].

פרק ו - פסוק יד

עוֹדָם מְדַבְּרִים עִמּוֹ וְסָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ הִגִּיעוּ וַיַּבְהִלוּ לְהָבִיא אֶת הָמָן אֶל הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר עָשְׂתָה אֶסְתֵּר׃

לאחר שאוהביו ואשת המן הזהירוהו שלא יוכל להלחם עם מרדכי כאמור בפסוק הקודם "כי נפול תיפול לפניו", והבטיחו לו שמרדכי ינצח אותו, ברור שהיה עליו מיד לברוח לאיזה עיר או מדינה אחרת לפני שמרדכי יפיל אותו לגמרי וינצחו ממש ויהרגהו. ולמה לא עשה כן. בפסוק זה מבואר התשובה לכך. שתוך כדי שהיו מדברים עמו - סריסי המלך הגיעו, והוליכוהו אל המלך, ולא היתה לו אפשרות לברוח לעיר אחרת. וזה מה שכתוב "ויבהֲלו להביא את המן" וגו' שמיהרו אותו מיד אל המשתה ולא יכל לברוח. אלא שהסריסים באו בהפתעה גדולה. ובארו רבותינו (מגילה ט"ז א') שהבהילו אותו ממש. [ולכן כתוב ויבהלו בלא יו"ד מלשון בהלה, חוץ מהמשמעות הפשוטה שזה מלשון וימהרו]. והטעם שהבהילו אותו, כתב ב"אבן יחיא" (כאן) שהמלך כעס עליו, שכבר רצה לסעוד בסעודה שהכינה אסתר, והמן לא הגיע. ושלח שליחים לקרוא לו, ואמר להם שיבהילו אותו ויכעסו עליו (על שאיחר). וכיון שהמן לא ידע שהסריסים מגיעים לביתו, לא התכונן ולא התחבא, ולא יכל לברוח. וכל זה היה בנסים, נס א', שמיד כשהמן ידע שמרדכי ינצח אותו, כפי שגילו לו אוהביו וזרש אשתו, תיכף ומיד הגיעו הסריסים, ועוד נס, שהסריסים הגיעו בבהלה ובפתע בלא שתהא להמן אפשרות לחשוב מה לעשות, ולהתחבאות מפניהם. וכך הובל המן אל המשתה כמות שהוא, עם המים המטונפים ששפכה עליו בתו, ובכל בושתו, שעדיין לא נרגע מכל אשר קרהו. וזה גם כן נס, שהסריסים לא נתנו להמן להתרחץ ולהכין עצמו כראוי לפני המשתה. וכך היתה לו מכה כפולה, גם כל הבזיון שעבר עם מרדכי, וגם שנתבייש כך לפני הסריסים, ולפני המלך והמלכה, ובודאי לא היה לו כל הנאה במשתה שעשתה אסתר והזמינה אותו אליו, [אפילו לפני שאסתר סיפרה לאחשורוש על כל רעתו של המן].

פרק ז

פרק ז - פסוק א

וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמָן לִשְׁתּוֹת עִם אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה׃

אחר כל האמור לעיל, מפליא הדבר שבכל זאת אחשורוש והמן באו אל המשתה שעשתה אסתר המלכה. שהרי המן לא היה מוכן כלל למשתה, שבפתע הסריסים הבהילו אותו והביאוהו מהר אל המשתה, ולא התכונן כלל, והיה כולו מלא צחנה וגם עדיין היה מזועזע מכל מה שקרה איתו, וכאמור לעיל, ואם כן מסתבר, שבדרך המן ניסה לשכנע את הסריסים שימתינו לו מעט, כדי שיוכל לנוח קצת, ולא ימהרו כל כך, וגם בשביל שיוכל לנקות את עצמו היטב. ואם היו עושים כדבריו היה יכול לבקש גם להכנס לאיזה בית לשטוף עצמו, וכך היה מתחמק מיד ובורח, שהרי ידע שמרדכי עומד לנצחו ולהפילו לגמרי, וכבר ראה שהמלך מקרב את מרדכי. ואז לא היה בא אל המשתה, ואסתר לא היתה אומרת "איש צר ואויב המן הרע הזה" ולא היה כועס המלך על המן (כפי שיבואר בהמשך המגילה ובדברינו לשם בס"ד). והמן לא היה ניתלה, וספק אם המלך היה שומע לאסתר לבטל את האיגרות ששלח המן, שהרי תחילת תשועת ישראל היתה במה שהושפל המן. אך משמים נתנו בליבם של הסריסים שלא לשמוע לקולו של המן הרשע, ולא יתנו לו להתכונן מעט כמו שכתוב ויבהילו להביא את המן. [וזה ממש פלא, למה לא שמעו בקולו, הרי היה ראש השרים עדיין, שעוד לא הוברר מפלתו ממש. חוץ ממה שהרכיב את מרדכי על הסוס בחוצות העיר, שזה היה נראה כדבר חד פעמי, רק בשביל שהמלך רוצה לעשות איזה טובה למרדכי. וזה גם הסיבה שהמן לא ברח מיד לאחר שהרכיב את מרדכי, כיון שלא ידע שמכאן והלאה מרדכי יעלה לגדולה, והוא יפול, רק חשב שזהו עניין מקרי, ואחר כך המלך יחזור בו מרצונו להטיב עם מרדכי היהודי, ושוב ימשיך לקרב את המן ויחזירו לגדלותו הראשונה, ורק אוהביו ואשתו גילו לו אחר כך שמכאן והלאה רק יפול לפני מרדכי]. וכך הובא המן אל המשתה.

ונס נוסף, שהמלך בעצמו הסכים שהמן יבוא אל המשתה. ובשביל לבאר למה זה מפליא, נחזור מעט לעיל (ריש פרק ו'). שאותו לילה שנדדה שנת המלך ביקש להביא את ספר דברי הימים, ונקראו לפניו מעשיו של מרדכי היהודי שהצילו, והחליט המלך להטיב עמו, ובדיוק אז הגיע המן ועמד בחוץ, ושאל המלך מי בחצר, וכו', והתחיל המן לבקש כל מיני ענייני כבוד, כיון שחשב שהוא האיש אשר המלך חפץ ביקרו, ואז המלך אמר לו - מהר קח את הלבוש ואת הסוס ועשה כן למרדכי היהודי. עד כאן. ולמתבונן בדברים, לא מובן למה ראה המלך לבחור בהמן שהוא יהיה אותו זה שצריך לעשות

כבוד זה למרדכי היהודי, והרי היה מעל כל השרים של אחשורוש. ועוד, בתרגום שני (ו' י') מבואר שהיה משא ומתן ארוך בין המלך להמן בעניין זה, שהמן לא רצה לעשות מה שביקש ממנו אחשורוש לעשות למרדכי היהודי, ואחשורוש ממש כפה אותו לעשות זאת [ולכן אמר לו אחשורוש "מהר קח את הלבוש וגו' כאשר דברת, ועשה כן למרדכי היהודי היושב בשער המלך, אל תפל דבר מכל אשר דברת", שיש כאן אריכות יתירה, שקשה למה אמר לו "למרדכי היהודי", ברור לאיזה מרדכי נתכוון - אותו שהמן שונאו ביותר, וזה היה מפורסם, וודאי שאליו מתכוון המלך כשאמר מרדכי. וכן למה אמר "היושב בשער המלך", כבר הבין לבד לאיזה מרדכי מתכוון. אלא שהמן ניסה להתחמק כאילו אינו יודע באיזה מרדכי מדובר, עד שאמר לו המלך ברור, ואז נזדעזע המן, ביודעו שעליו מוטל לעשות כל הכבוד הזה למרדכי, והתחנן למלך שיַתר לו, ויתן למרדכי כבוד אחר, רק שהוא לא יצטרך לעשות כל זה למרדכי, שהרי זה השפלה גדולה להמן, לעשות כל הכבוד הזה למרדכי שהיה יהודי והיה גם שונאו הגדול. ולאחר מכן אמר לו המן שמוכן לתת בעצמו למרדכי היהודי כל מיני דברים מכובדים, (ע"ש בתרגום באורך), ואמר לו אחשורוש - אל תפל דבר מכל אשר דברת - כלומר, גם מכל מה שרצית לתת במקום הכבוד הזה להרכיב את מרדכי ברחובות העיר - הכל תעשה לו].

וזה תמוה מאד, למה אחשורוש כל כך כפה את המן לעשות כל זה בעל כורחו לשונאו. והתשובה היא, מבואר בתרגום (ה' א') שבאותו הלילה שנדדה שנת המלך, ראה המלך לפניו כדמות איש, ואמר לו - "המן מבקש להורגך ולמלוך תחתיך. והנה תראה, שבבקר הוא יבוא לבקש ממך שתהרוג איש שפעם הצילך ממות [בשביל שאותו האיש לא יפריע להמן להרוג את אחשורוש ולמלוך תחתיו], ותאמר להמן: מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו. ותראה שלא יבקש ממך אלא בגדי מלך וכתר מלכות וסוס אשר רכב עליו המלך". ובאמת באותו לילה נודע לאחשורוש שמרדכי הצילו לפני הרבה זמן, ובבקר כשבא המן, שאל אחשורוש מי בחצר, ואמרו לו שהמן מגיע, והבין שבא לבקש לתלות את מרדכי שהציל אותו ממות. ולכן אפילו לא שאל את המן - מה רצונך? אלא אמר לו כאשר יעץ לו אותו האיש שראה בלילה, ושאל את המן, מה לעשות באיש וכו' ובאמת המן ביקש אותם ענייני מלכות, והבין אחשורוש שהמן רוצה להורגו ולמלוך תחתיו. ועכשיו מבואר למה אחשורוש התחיל להרחיק את המן, ולכן צוה דוקא אותו להרכיב את מרדכי, אדרבה, שיתבזה יותר.

ואחר כל זאת, פלא הדבר שאחשורוש הסכים שהמן יבוא אל המשתה שעשתה אסתר, והיה צריך לומר לאסתר שתבטל את ההזמנה שהזמינה את המן אל המשתה. שהרי

אחשורוש יודע שהמן מחכה ליירש אותו ולמלוך תחתיו. ולמה לכבד אותו במשתה כזה חשוב, לסעוד עם המלך והמלכה לבד. ועוד, כיון שהמלך נוכח לדעת שהמן עומד להורגו, היה לו לחשוב שהוא מנסה לשכנע את אסתר לכך, והוא קושר עמה קשרים נגדו, וכל המשתה שעושה אסתר, היא עושה את זה דוקא להמן מפני ששניהם קשרו עליו קשר, והיה לו לבטל את המשתה ולהתחיל לבדוק אם נכונים הדברים שאסתר המלכה רוצה להורגו. ואם היה עושה כן, הרי היה מוצא שהדברים לא נכונים, וגם לא היה מוצא שהמן שונא אותו, והיה עוזב אותו ולא היה הורגו, ואז ח"ו האגרות הראשונים היו מתקיימים. אך כאמור, משמים רצו שהמן כן יגיע אל המשתה, ושם אסתר תאמר עליו שהוא איש צר ואויב וכו'. ושם יגיע סופו של המן. ועל ידי כך תבוא תשועתם של כל ישראל. ונעשה נס ואחשורוש לא ביטל את המשתה.

פרק ז - פסוק ב

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר גַּם בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי בְּמִשְׁתֵּה הַיָּיִן מַה שְּׁאֵלָתֵךְ אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְתִנָּתֶן לָךְ וּמַה בַּקָּשָׁתֵךְ עַד חֲצִי הַמַּלְכוּת וְתֵעָשׂ:

מבואר לעיל (פרק ה' פסוק ח'), שאסתר הבטיחה לאחשורוש שביום השני תגלה לו מה שכל הזמן ביקש ממנה [זה לשון רש"י שם: ומחר אעשה כדבר המלך, מה שבקשת ממני כל הימים, לגלות לך את עמי ואת מולדתי]. אם כן, במשתה שנעשה ביום השני, לא היה צריך אחשורוש לשאול אותה מה שאלתך ומה בקשתך. רק היה צריך לומר לה, תגלי לי מה שהבטחת, ולא יותר. שהרי חשב שעשתה משתה סתם בשביל להזמין אותו ואת המן, ובמשתה הזה תגלה לו מה שהבטיחה. ומשמים נתנו בליבו של אחשורוש שישאל את אסתר מה שאלתך ומה בקשתך, ועל ידי זה, יכלה אסתר לבקש על עמה. ולא סתם אמר לה מה שאלתך, אלא הבטיח לה לקיים מה שתבקש עד חצי המלכות. ולכן, אף שלא רצה להציל את היהודים, הוכרח למלאת בקשתה.

פרק ז - פסוק ג

וַתַּעַן אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וַתֹּאמַר אִם מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הַמֶּלֶךְ וְאִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב תִּנָּתֶן לִי נַפְשִׁי בִּשְׁאֵלָתִי וְעַמִּי בְּבַקָּשָׁתִי:

מיד כשניתנה לאסתר אפשרות לבקש מה שרוצה, ניצלה הזדמנות זו ואמרה - אם מצאתי חן בעיניך ואתה מוכן למלאת כל מה שאבקש, הרי בקשתי היא שתציל אותי ואת עמי. וכך נאלץ המלך, בעל כורחו, למלאת מה שביקשה. ונס שהדברים היו בצורה הזו, שקודם כל המלך שאל את אסתר מה בקשתך, ולא צוה עליה שתגלה לו בתחילה מי הוא עמה ומה הוא מולדתה כמו שהבטיחה לו. שהרי אם היתה בתחילה מגלה לו

את עמה - הרי מובן שיותר לא היה אומר לה שתבקש מה שתרצה, שודאי שתבקש על הצלת עמה, ואת זה אחשורוש לא רצה כלל. אך בזה שקודם שאל אותה מה בקשתה, וביקשה, ורק אחר כך גילתה לו מה שם עמה, הרי כבר הבטיח שימלא מה שתשאל, ואכן הוא הוצרך לקיים מה שביקשה.

פרק ז - פסוק ד

כִּי נִמְכַּרְנוּ אֲנִי וְעַמִּי לְהַשְׁמִיד לַהֲרוֹג וּלְאַבֵּד וְאִלּוּ לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת נִמְכַּרְנוּ הֶחֱרַשְׁתִּי כִּי אֵין הַצָּר שׁוֶה בְּנֶזֶק הַמֶּלֶךְ׃

אחשורוש הרשע ששנא את היהודים יכל לטעון, שאת הבקשה הזו (להציל את היהודים ולבטל את הגזירה), אין באפשרותו למלאת. שהרי היהודים לא תחת ידו, אלא הם נמצאים תחת ידי המן, שהרי אחשורוש מכר אותם לו [אף על פי שהשיב לו את הכסף, מכל מקום זה כמו מתנה, אבל המכירה נעשתה (כמו שכתוב "הכסף נתון לך", ולא אמר 'ישאר לך', כי באמת קיבל את הכסף ורק אח"כ נתן לו אותו)]. ומה שהבעלים רוצים עושים במה שתחת ידיהם, ח"ו. ומשמים נתנו בליבה של אסתר שתיטען לו טענות נגד התחמקות זו. שאסתר טענה לו, "כי נמכרנו אני ועמי" כלומר, עצם המכירה, היא מכירה מוטעית מעיקרה, שהרי מי שמוכר דבר לחברו, הוא מוכרו לו בשביל שהשני יוכל להנות ממנו, ולהשתמש בו. אבל אף אחד לא מוכר חפץ לשני על מנת שהשני יהרוס את אותו החפץ (אמנם אמת שבדרך כלל, המוכר דבר לשני, לא אכפת לו מה יעשה בחפץ. אבל ודאי שאף אחד לא מוכר חפץ רק בשביל שהקונה יהרוס את החפץ). אלא אם רוצה שהשני יזיק לחפץ והוא לא רוצה בעצמו להזיקו, נותן לו אותו סתם, ויעשה בו כרצונו. אם כן, כיון שאחשורוש מכר את היהודים להמן רק בשביל להשמידם ח"ו, הרי אין זו מכירה. ולכן טענה אסתר על עצם המכירה, שהיא מבוטלת מתחילה. וזה מה שממשיכה לומר - ואילו לעבדים ולשפחות נמכרנו, החרשתי. כיון שאז ודאי המכירה מכירה, שהיא נעשית על מנת להנות מהדבר הנקנה.

ואם אחשורוש יטען, שהמן אמר לו שהיהודים מזלזלים בו, (כמו שראינו שטען המן לאחשורוש על עם ישראל (פרק ג' פסוק ח'), ובארו רבותינו (מגילה י"ג ב'), שאמר לו שאינם שומרים חוקות המלך, ויש להם חוקים מיוחדים משלהם, ואינם משלמים מס ומבזים את המלכות, ולכן ראוי ח"ו להשמידם), לכך הוסיפה אסתר ואמרה - "כי אין הצר שוה בנזק המלך". שאין למלך לשמוע כלל לטענותיו של המן, שאילו היה באמת רוצה בטובת המלך, היה מציע למלך עסקה נכונה, שימכור אותם לעבדים, ויקבל את כל הממון לכיסו - או שיהיו לו לעבדים הם וזרעם, ובכך יפתור את כל הבעיות שיש לו עם העם הזה, שאז כבר לא יהיה אכפת

לו מה שאינם משלמים מס, שהרי הם בעצמם עבדים ולא שייך בהם מס, וגם שיעשו מה שרוצים, איזה מצוות שרוצים, שסוף סוף הם תחת ידי אדונים, ומה אכפת לאדון שהעבד עושה דברים סתם שאינם מזיקים לו. אלא מזה שהמן רוצה להשמיד את כל העם, רואים שבאמת אין לו סיבה שהוא רוצה בטובת המלך. אלא יש לו שנאה אישית. ובשביל עניין אישי, ודאי שאין למלך להסכים לו, שזה דבר מושחת ביותר להשמיד סתם עם שלם.

פרק ז - פסוק ה

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ וַיֹּאמֶר לְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה מִי הוּא זֶה וְאַי זֶה הוּא אֲשֶׁר מְלָאוֹ לִבּוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן׃

אחשורוש ידע שהמן הוא זה שרוצה להשמיד את עמה של אסתר. והוא בעצמו מכרם להמן. אם כן, למה אמר בלשון כזו "מי הוא זה ואיזה הוא" כאילו אינו יודע מי הוא זה שקנה את היהודים. וגם שזה בזיון לעצמו כאשר ידוע שהוא עושה דבר לא הוגן והוא שואל מי זה שעושה דבר כזה! [ובאמת, אסתר רצתה להשיב לו – אתה הוא האיש, וכשאמרה "איש צר ואויב" הצביעה על אחשורוש, אלא שבא מלאך וסתר את ידה לכיוון המן והבינה אסתר שאין רצון הקב"ה שתקניט את אחשורוש, וסיימה את המשפט "המן הרע הזה", וכאילו מתחילה נתכוונה על המן ולא על אחשורוש (מגילה ט"ז א')]. והבאור הוא שמשמים רצו שתהא מפלה להמן, ולכן המלך שאל אותה מי הוא זה ואיזה הוא, בשביל שאסתר תענה לו שזה המן הרשע, וכך נתכעס המלך ביותר על המן. ובצירוף עוד כמה ניסים שארעו שם נתכעס המלך מאד (כמבואר בהמשך), עד שברוב כעסו צוה המלך לתלות את המן מיד. ואילו אחשורוש רק היה אומר לאסתר שישתדל בדבר למנוע את השמדתם של עמה [בלא לשאול "מי הוא זה וכו'"], ולא היתה מקניטה את המן, לא היה אחשורוש מתקצף עליו, והמשתה היה נגמר בצורה רגילה בלא כעס והמן לא היה ניתלה לבסוף.

פרק ז - פסוק ו

וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִישׁ צַר וְאוֹיֵב הָמָן הָרָע הַזֶּה וְהָמָן נִבְעָת מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַמַּלְכָּה׃

אסתר שהיתה יושבת מול המן הרי היה לה לפחד קצת לגנותו כל כך בבוז, ועוד לפני המלך ממש. והיתה צריכה להשיב בצורה עדינה למלך: שהמן הוא האיש אשר קנה אותה ואת עמה. אלא שאז, לא היה המלך מתמלא כעס על המן. וגם המן לא היה נבעת. ואילו משמים רצו שתהיה מפלה להמן, כאמור, ולכן אסתר אמרה מלים קשות אלו "איש צר ואויב המן הרע הזה", ובכך ראה המלך שהמן שנואי עליה, וכיון שהיה רוצה

בטובת המלכה, התמלא רוגז על המן. וגם על ידי שאסתר גינתה את המן כל כך בפני המלך, היה בזה זעזוע קשה להמן הרשע, שאחר שהתבזה לפני מרדכי היהודי שהיה שונאו הגדול, ברחוב העיר, כאמור לעיל, חשב שלפחות במשתה שתעשה אסתר יחזור למעלתו שהיה חשוב יותר מכל השרים בעיני המלך, וגם חשב שאולי מכאן והלאה יוכל להמשיך להצר ליהודים יותר. אך בזה שאסתר המלכה קראה לו לפני המלך "איש צר, ואויב, המן הרע הזה" הבין שהוא נופל יותר ויותר, ואין לו תקומה. שכבר ודאי שלא יאהב אותו המלך יותר מכל השרים, ואפילו לא פחות מכך, שהרי אסתר המלכה אמרה עליו שהוא אויב שלה ושל עמה. וגם ודאי שלא תהיה לו אפשרות להנקם ביהודים. וידע שמה שאמרו לו אוהביו וזרש אשתו שיפול לפני מרדכי היהודי, מתקיים, ולכן נבעת, וידע שכבר אבד חינו בעיני המלך והמלכה, וילך ויפול.

פרק ז - פסוק ז

וְהַמֶּלֶךְ קָם בַּחֲמָתוֹ מִמִּשְׁתֵּה הַיַּיִן אֶל גִּנַּת הַבִּיתָן וְהָמָן עָמַד לְבַקֵּשׁ עַל נַפְשׁוֹ מֵאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה כִּי רָאָה כִּי כְלָתָה אֵלָיו הָרָעָה מֵאֵת הַמֶּלֶךְ׃

לאחר כל מה שנעשה, הרי היה בפני המלך שני אפשרויות: אם הוא אוהב את המן, הרי צריך לנהוג באופן הזה, שינסה להרגיע את המלכה, ולנסות לתוֵך בינה לבין המן ולהפשיר את המריבה שביניהם. אפשרות שניה - אם הוא לא אוהב את המן, לאחר שרואה שאסתר מחשיבה אותו לאויבה, הרי יש לו לכעוס על המן מאד, איך זה שהוא עושה כזה דבר רע למלכה, ובפרט שהוא מינה אותו לראש השרים, ואיך עושה דבר כזה נגד המלך, להשמיד את המלכה ביחד עם עַמה?! ואף על פי שאחשורוש היה אוהב עד עתה את המן, וגידלו מאד מאד, משמים נתנו בליבו לעשות את האפשרות השניה, והתקצף על המן הרבה, ובאמצע המשתה, לא היה מוכן להרגע, וקם בחמתו ויצא אל הגינה. לאחר שראה המן כל זאת, הבין שאחשורוש כבר חושב לדחותו מעליו. ולכן, כשיצא המלך אל הגינה, חשב המן בליבו, הרי נשים - רחמניות הן, וקלות להתרצות ואפשר לנסות לשכנע את אסתר לרחם עליו, ואף על פי שהמלך כועס עליו, לאחר שתשתכנע תבקש מהמלך שיחוס על המן ויעביר על חטאו, ואפילו יכול להיות שיחזירו למעמדו...

פרק ז - פסוק ח

וְהַמֶּלֶךְ שָׁב מִגִּנַּת הַבִּיתָן אֶל בֵּית מִשְׁתֵּה הַיַּיִן וְהָמָן נֹפֵל עַל הַמִּטָּה אֲשֶׁר אֶסְתֵּר עָלֶיהָ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הֲגַם לִכְבּוֹשׁ אֶת הַמַּלְכָּה עִמִּי בַּבָּיִת הַדָּבָר יָצָא מִפִּי הַמֶּלֶךְ וּפְנֵי הָמָן חָפוּ׃

אלא שבדיוק באותו רגע ניכנס המלך בחזרה לבית המשתה, ונעשה נס ובא מלאך ודחף את המן על המיטה של אסתר (מגילה ט"ז.), והמלך רואה לנגד עיניו איך שהמן רוצה לכבוש את אסתר המלכה! והמן ניסה לקום, והמלאך ממשיך לדוחפו, וכך נתגלה קלונו של המן לפני המלך, ואמר לו המלך בתמיהה ובכעס, לא רק שאתה רוצה להרוג את אסתר ואת עמה, אלא גם בתוך הבית ממש באת לכובשה בחזקה?!

ורבותינו מבארים (שם) שגם כשיצא המלך לגינת הביתן, ראה עשרה אנשים [שהיו מלאכים] עוקרים את האילנות שבגינתו, ונדהם המלך על מעשיהם, ושאל אותם מה הם עושים, ואמרו לו - שהמן שלח אותם. והנה הוא חשב לצאת לחוץ להרגע ממה שהתקצף מאד על המן, ופתאום בחוץ מגלה מעל נוסף של המן הרשע, והדבר הכעיסו עוד יותר על המן. וחזר לבית המשתה, ושם הוא מגלה שוב פעם את סרחונו של המן, ומוצא אותו כורע על המטה שאסתר המלכה עליה. וכשאמר המלך הגם לכבוש את המלכה עמי בבית, כבר ידע המן הרשע בבירור שאין לו מה לענות למלך, ונוח לו לשתוק מלדבר, כי כבר נגמרה שנאתו של המלך אליו ומעתה יחל לנקום בו על כל רשעיותיו, ולא יהא לו מנוס.

פרק ז - פסוק ט

וַיֹּאמֶר חַרְבוֹנָה אֶחָד מִן הַסָּרִיסִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ גַּם הִנֵּה הָעֵץ אֲשֶׁר עָשָׂה הָמָן לְמָרְדֳּכַי אֲשֶׁר דִּבֶּר טוֹב עַל הַמֶּלֶךְ עֹמֵד בְּבֵית הָמָן גָּבהַּ חֲמִשִּׁים אַמָּה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ תְּלֻהוּ עָלָיו:

ובעת שכעס אחשורוש, עדיין לא החליט מה יעשה להמן, ויתכן עוד שאחר שירגע המלך מכעסו, יפייסו המן, ויחזור למעמדו כבתחילה. ונעשה נס, ונשלח חרבונא [יש אומרים שבא אליהו הנביא בדמות חרבונא (אסת"ר י' ט')], ויש אומרים שחרבונא בעצמו היה אחד מאוהבי המן שייעץ לו לעשות את העץ בשביל מרדכי, וכשראה מפלת המן, עזב אותו והחליט להיות שונאו, ובא עתה לתמוך במרדכי (מגילה ט"ז א')], ואמר למלך בדיוק בְּזמן שהיה המלך מלא חרון אף על המן הרשע: 'גם רעה אחרת עשה המן, שהכין עץ גבוה חמשים אמה לתלות את אוהבו של המלך, הוא מרדכי - שהצילך ממות'. ומיד כששמע המלך דבר זה שבנוסף על כל זדונותיו של המן הרשע, גם הכין עץ לתלית אהובו, החליט איזה עונש יש להעניש את המן כראוי לו, ואמר מיד - תתלו אותו על העץ שהכין!

פרק ז - פסוק י

וַיִּתְלוּ אֶת הָמָן עַל הָעֵץ אֲשֶׁר הֵכִין לְמָרְדֳּכָי וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכָכָה:

ותיכף הרגו את צורר היהודים, ותלו אותו על העץ. "כן יאבדו כל אויביך השם" (שופטים ה' ל"א). ורק אז נרגע המלך מרוגזו. ובכן, לא רק שלא תלו את מרדכי על העץ שהכין לו

המן, ולא די בזה שכל העניין של העץ מתחילתו עד סופו היה לרעת המן בלבד, שעל ידי זה הרכיב את מרדכי על הסוס ברחוב העיר, ובישה אותו בתו, ונפלה מהגג, והגיע למשתה אבל וחפוי ראש וכו' וכו' (וכמו שביארנו באורך לעיל), אלא אף התהפך שליטתו של המן, וניתן למרדכי, (וכפי שיבואר בהמשך), ולא עוד אלא שנתלה על העץ אשר הכין. וכל זה נעשה במשך יום אחד בלבד, מהבוקר שהשכים המן לילך לבקש מאחשורוש רשות לתלות את מרדכי על העץ שהכין, ואותו יום הוטל עליו לכבד כבוד עצום את מרדכי לעיני כל אנשי העיר ולצעוק לפניו ככה יעשה, ועוד כמה וכמה בזיונות רבות, (וכמבואר לעיל), עד שלבסוף בעל כורחו הובא למשתה שהכינה לו המלכה, ושוב נפל המן מן הפח אל הפחת, שאסתר ביזתהו, והמלך כעס עליו, עד שצוה המלך בחמתו עליו לתלותו על העץ שהכין; -הכל באותו יום! כי כשהשם יתברך רוצה לרומם את האדם או להשפילו, לא יחסר לו יתברך כל אמצעים, ובין רגע מרומם את הצדיק עד לשמים ומשפיל את הרשע עד לעפר.

פרק ח

פרק ח - פסוק א

בַּיּוֹם הַהוּא נָתַן הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ לְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה אֶת בֵּית הָמָן צֹרֵר הַיְּהוּדִיים וּמָרְדְּכַי בָּא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי הִגִּידָה אֶסְתֵּר מָה הוּא לָהּ:

כל המעשה הנ"ל בתליית המן, בודאי עורר רעש עצום בכל המדינות, שהרי כולם שמעו על המן הרשע, שהוא היה מוזכר באיגרות שנשלחו אל כל המדינות (אסת"ר ז' י"ג), וידעו שהמן הינו ראש שרי המלך - שמלכותו כללה מאה עשרים ושבע מדינות, וכולם החשיבו את המן. ולכן עניין תלייתו עורר רעש גדול, בכל העולם. והנה, בשביל לפרסם את גדולתו של מרדכי, סיבב השם יתברך, שכבר באותו יום שניתלה המן - נתן המלך את בית המן לאסתר המלכה, ומיד מרדכי נעשה מקורב למלך, כי הגידה אסתר לאחשורוש שמרדכי קרובהּ. וכך, ביחד עם השמועה על תליית המן, שכאמור שמועה זו עשתה לה כנפיים ועוררה הד עצום בכל העולם, יחד עם זאת נתפרסם גם שמרדכי היהודי נהייה מחליפו של המן, ואחשורוש מחבבו מאד. וכל זה היה לתועלת עם ישראל, משום שכשמרדכי שלח את איגרותיו, כולם ידעו מה גדולה חשיבותו אצל המלך, ולדבריו יש תוקף רב, וצוויו התקבל בלא עוררין.

פרק ח - פסוק ב

וַיָּסַר הַמֶּלֶךְ אֶת טַבַּעְתּוֹ אֲשֶׁר הֶעֱבִיר מֵהָמָן וַיִּתְּנָהּ לְמָרְדְּכָי וַתָּשֶׂם אֶסְתֵּר אֶת מָרְדְּכַי עַל בֵּית הָמָן׃

אחשורוש לא הסתפק במה שתלה את המן, ובמה ששילם למרדכי על שהציל אותו ממות, אלא אף העלה אותו לדרגה רמה במלכות, וקרבו אליו מאד, ולא עוד אלא שנתן לו את טבעתו, שזה מראה על חשיבותו הרבה אצל המלך. וזה היה נס, שהרי באמת אחשורוש שנא את היהודים מאוד, [כאשר הוכיחו רבותינו (מגילה י"ד א') ממה שנתן את הטבעת להמן בשביל להרוג את היהודים ח"ו]. ואפילו לאחר שידע שאסתר המלכה אשתו היא יהודיה, אז גם אם לא ישנא את היהודים כל כך, מה שאחשורוש יעשה גדולה כזו למרדכי היהודי, אינו מובן. אמנם נכון שעשה לו מרדכי טובה גדולה - שהצילו ממות, אך על זה היה יכול אחשורוש להסתפק בנתינת איזשהו תגמול, ודי, ובעצם אחשורוש כבר שילם לו - במה שצוה את המן להלבישו בגדי מלכות ולהרכיבו על סוסו ברחוב העיר ולקרוא לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו, ומכאן והילך היה לאחשורוש לעוזבו, ואפילו לאחר שידע שמרדכי קרוב לאסתר, היה לאחשורוש לתת לו כבוד מועט ולא יותר. ולמה רומם אותו כל כך, ואפילו נתן לו את הטבעת שהעביר מהמן, שזה מראה שהוא חשוב אצל המלך בדרגה ראשונה, ואוהבו מאד. אך באמת כל זה נעשה משמים שמרדכי יגדל כל כך במלכות, כדי שיפול פחדו על העמים, ותהיה מכך הצלה והרוחה לכל עם ישראל, כמבואר בהמשך.

והנה, כל זה היה מכוון בהשגחת השם, אך יש להתבונן, מה ראה אחשורוש לתת גדולה כזו עצומה למרדכי, דהיינו כיצד סיבב השם יתברך שכך יחפוץ לעשות אחשורוש. ונראה לבאר על פי מה שביארו רבותינו (תרגום שני ו' י') את המשא ומתן שהיה בין אחשורוש להמן, כאשר אחשורוש שאלו מה לעשות יקר וגדולה באיש אשר המלך חפץ ביקרו, והמן טעה לחשוב שאחשורוש מתכוון אליו, ואמר בגבהותו - שילבישו את 'אותו האיש' לבוש המלך, וירכיבוהו על סוס המלך ברחוב בעיר, ויקראו לפניו "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו". ומיד גילה לו המלך שהאיש אשר המלך חפץ ביקרו זה לא המן, אלא מרדכי היהודי, שנואו. וציוה את המן בעצמו לעשות כאשר דיבר, למרדכי. והמן נזדעזע על הרעיון שהוא הוא אמור לכבד את מרדכי היהודי, ועוד בכבוד גדול כזה. וביקש מהמלך שיַותר לו, ויתן למרדכי פרס אחר בתחליף. והציע כמה מיני תגמול. ועל כל דבר שהציע, אמר לו המלך: אכן, גם את זה תעשה למרדכי - חוץ ממה שצויתיך, ואל תפל דבר מכל אשר דברת. ואחת האפשרויות שאמר המן, זהו למנות את מרדכי

על מדינה אחת, אבל שלא ינתן לו הכבוד הזה (להלבישו בבגדי המלך ע"י אחד משרי המלך ולקרוא לפניו ברחוב העיר ככה יעשה וכו') על ידי המן. וענה לו המלך, גם מה שאמרת עתה, אתן למרדכי, שאשליט אותו על מדינות רבות, וכל מלכותי, הים והיבשה - לו ישמעו; וגם תעשה לו את הכבוד שצויתי אותך. ענה לו המן ואמר: עכשיו שמי ושמך מפורסם בכל העולם, מכאן והלאה, שמך ושם מרדכי יהא מפורסם בכל העולם [-וזה יֵעשה על ידי שאחשורוש יטול את טבעתו מהמן ויעבירה למרדכי], ובלבד שהמן לא יעשה לו כבוד זה להלבישו בגדי המלך ולהרכיבו ברחוב העיר וכו'. והשיב לו המלך: מרדכי שדיבר טוב על המלך, והציל את המלך ממות, מגיע לו ששמי ושמו יתפרסם בעולם, וכך אעשה, וגם תעשה לו מה שצויתי אותך. (עיין שם עוד המשא ומתן שהיה ביניהם).

יוצא, שאחשורוש הבטיח שיעשה למרדכי כל מיני ענייני כבוד וגדולה - מינוי על ארצות, שררה, נתינת הטבעת, פרסום בעולם; ועתה הוכרח לקיים דבריו. ולכן לאחר שתלה את המן, השליט את מרדכי על מדינות רבות במלכותו, וכל המדינות נשמעו לו; וכן הוצרך המלך להעביר את טבעתו מהמן ולתת אותה למרדכי היהודי, בשביל שיתפרסם שמו של מרדכי בעולם ביחד עם שמו של המלך, כאשר הבטיח לעשות למרדכי בעת שהתווכח עמו המן. וכך עשה.

[ואם תשאל, מה הכריח את אחשורוש לקיים את הבטחתו, האם היו שם עדים? התשובה היא: אכן כן, כמו שמבואר בפסוק (א יד): "והקרֹב אליו... שבעת שרי פרס ומדי רואי פני המלך הישבים ראשונה במלכות", ובארו חז"ל (אסת"ר ג יב) שתמיד היו עומדים לפני המלך שבעת שרים; והם היו העדים בדו שיח שהיה בין אחשורוש להמן. ולכן היה מוכרח לקיים דבריו].

ופשוט שכל זה היה משמים - שהמן יאמר רעיונות כאלו לתת ולעשות למרדכי, ושאחשורוש יבטיח לו שכך יעשה, בכדי שאחשורוש יעשה את כל זה. והכל הוא לתועלתם של היהודים, וכפי שיתבאר לקמן אי"ה.

פרק ח - פסוק ג

וַתּוֹסֶף אֶסְתֵּר וַתְּדַבֵּר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַתִּפֹּל לִפְנֵי רַגְלָיו וַתֵּבְךְּ וַתִּתְחַנֶּן לוֹ לְהַעֲבִיר אֶת רָעַת הָמָן הָאֲגָגִי וְאֵת מַחֲשַׁבְתּוֹ אֲשֶׁר חָשַׁב עַל הַיְּהוּדִים:

למעשה, האיסור לבוא אל המלך בלא רשות, היה עדיין בתוקפו, ואחר שאסתר המלכה נכנסה פעם אחת ועברה על החוק, ובנס מצאה חן בעיני המלך, [וכמבואר לעיל מדברי המדרש (אסת"ר ט' ב') שבתחילה כשאחשורוש ראה אותה, כעס מאד איך עברה על דתו, ואסתר כשראתה זאת, נבהלה מאד, והשמיטה ראשה על שפחתה שבצידה, ומשמים

ריחמו עליה, ופתאום נוסף הדר על הדרה, ומצאה חן רב בעיני המלך, וקרא לה], והושיט לה את השרביט, ושאל אותה המלך מה בקשתה, ואמרה שרוצה משתה עם המן. וגם אז שאל אותה המלך מה בקשתה, ובכל פעם המלך מוכן לעשות רצונה. ואחר זאת הרי היה לה לפחד מאד, שמנין שהמלך יסכים שוב שתכנס אליו. אמנם פעם ראשונה קרא נס, אבל מי אמר לה שגם פעם שניה יהיה נס. אלא שמשמים רצו שהיא תכנס למלך לבקש שוב, בשביל כל היהודים, וניתן בליבה לחשוב להכנס שוב אל המלך, ובטחה בקדוש ברוך הוא שיעזור לה, ואף לאחר שהטרידה את המלך כמה פעמים, ועשה חפצה, נכנסה עוד פעם, ובלי להמתין לרשות מהמלך החלה בשליחותה, ונפלה לפניו, והתחננה על עמה, והשם היה עִמה.

פרק ח - פסוק ד

וַיּוֹשֶׁט הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר אֵת שַׁרְבִט הַזָּהָב וַתָּקָם אֶסְתֵּר וַתַּעֲמֹד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ:

ואכן קרא נס גם פעם שניה ואחשורוש הושיט לה את השרביט. ולא הרגה על שעברה את החוק. ואז התחזקה ועמדה על רגליה, והחלה לדבר על לבו של המלך, שיעביר את רעת מחשבת המן האגגי.

ולפי המבואר במדרש לעיל, שכשאסתר נכנסה פעם ראשונה אל המלך, כעס עליה המלך איך נכנסה בלא רשותו, ואסתר השמיטה ראשה על שיפחתה, וריחמו עליה משמים ומצאה חן גדול בעיני המלך, ואמר לה המלך פתאום: "למה תבהלי, עליך לא חל האיסור שלא לבוא אל המלך"! אם כן היה בזה נס כפול, שלא רק שהמלך נתן לה רשות אז להכנס, אלא גם הפקיע ממנה את האיסור לגמרי, ואסתר יכלה להכנס בכל עת. ובכך סיבבו משמים שכשאסתר תצטרך להכנס שוב פעם אל המלך, תוכל להכנס שוב בקלות, והמלך יתרצה בבואה. וזה הנס שרואים בפסוק הקודם, שאסתר כבר יכלה להכנס אל המלך בכל עת ולדבר עימו כפי רצונה. אלא שעדיין לא היה מובטח לה כלל שהמלך לא ישנה דעתו מבתחילה, שהרי מה שאמר לה פעם ראשונה שעליה לא חל האיסור, זה היה נס. ומנין שהמלך יזכור זאת. שאף על פי שלא מסתבר שהמלך ישכח מה שאמר בעצמו, שהרי באמת חל האיסור גם על אסתר, ורק בגלל שמצאה חן בעיניו באותה שעה אמר מה שאמר, אם כן סביר היה להניח שישכח זאת, או שיתעלם מזה בכונה - מאחר שלא אמר זאת מרצונו אלא מפני ההכרח. ועם כל זאת לא שכח ולא התעלם ואמר לה שיש לה רשות להכנס גם בפעם הזאת!

פרק ח - פסוק ה

וַתֹּאמֶר אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב וְאִם מָצְאתִי חֵן לְפָנָיו וְכָשֵׁר הַדָּבָר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְטוֹבָה אֲנִי בְּעֵינָיו יִכָּתֵב לְהָשִׁיב אֶת הַסְּפָרִים מַחֲשֶׁבֶת הָמָן בֶּן הַמְּדָתָא הָאֲגָגִי אֲשֶׁר כָּתַב לְאַבֵּד אֶת הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ׃

שני ניסים מבוארים בפסוק זה: א. עצם מה שלאסתר היה אומץ לבקש בקשה כזו, רואים בזה כח ההשגחה שרצו בשמים שכך תעשה אסתר. שהרי האגרות היו חתומים בחותם המלך, והרוצה לבטלם, כאילו אומר שהם נכתבו בזיוף, וכל שכן לומר למלך שהוא בעצמו יבטל את האגרות החתומים בשמו, הרי זה כאילו לומר למלך - תַראה שהצליחו לזייף את חותמך, שהדבר בושה גדולה למלך. ואף על פי כן אסתר היה לה עוז לבקש כן מהמלך, כיון שראתה שזו הדרך היותר נאותה לבטל את הגזירה, שעל ידי שישיבו את האגרות בחזרה, הרי כאילו לא נשלחו מעולם, ותיבטל הגזירה למפרע. אך אחשורוש לא הסכים לזה, מהחשש הנזכר, שיוצא שחותם המלך נזדייף, וזה בזיון למלכות.

ב. כמבואר לעיל (בפרק ג'), משמים הפילו את הגורל של המן לאחר אחד עשר חודשים, ולא בזמן קרוב, בשביל שבינתיים יוכלו עם ישראל לחזור בתשובה ולבטל את הגזירה. ולכן, כשניתנה רשות לאסתר המלכה מאת המלך לבקש מה שרוצה, עדיין היתה הגזירה רק בתור אגרות ובתור "מחשבת המן בן המדתא האגגי אשר כתב לאבד את היהודים" וגו', ועוד לא התבצעה ממש. ובכך יכלו לבטל מחשבתו הרעה אשר חשב על היהודים.

פרק ח - פסוק ו

כִּי אֵיכָכָה אוּכַל וְרָאִיתִי בָּרָעָה אֲשֶׁר יִמְצָא אֶת עַמִּי וְאֵיכָכָה אוּכַל וְרָאִיתִי בְּאָבְדַן מוֹלַדְתִּי׃

אף על פי שאחשורוש גידל עוד את אסתר [ונתן לה בית המן] ורומם את מרדכי מאד, לא היה בזה הבטחה ליהודים מאת המלך שינצלו מן הגזירה, והיה יכול אחשורוש הרשע לומר לאסתר המלכה, מה אכפת לך מכל היהודים, העיקר שאת תינצלי. ולכך אמרה אסתר קודם שאחשורוש יאמר לה כן - הרי לא יתכן שאראה באובדן מולדתי, שזה נוגע בנפשי. ואם מצאתי חן בעיניך, ואתה רוצה להטיב לי ולעשות רצוני, אתה צריך להציל גם את עמי ומולדתי.

ובזה יש תשובה לשאלה, למה מתחילה לא שלחו משמים לאחשורוש מלכה שאינה יהודיה, שיהיה לה לב טוב ותירצה להטיב ליהודים, וכשהיו בצרה היתה מבקשת ומתחננת למלך עליהם. כי אז המלך היה יכול לומר לה את הטענה הזו, מה אכפת לך מה נעשה לעם מסוים, הרי אינו עמך, ולא מולדתך. אבל על ידי שנשלחה אסתר

להיות מלכה, מוכרח המלך להטיב עם כל היהודים (בשביל להטיב עימה), ובכך ניצלו כל עם ישראל.

פרק ח - פסוק ז

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ לְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וּלְמָרְדְּכַי הַיְּהוּדִי הִנֵּה בֵּית הָמָן נָתַתִּי לְאֶסְתֵּר וְאֹתוֹ תָלוּ עַל הָעֵץ עַל אֲשֶׁר שָׁלַח יָדוֹ בַּיְּהוּדִיים:

ידוע ומפורסם היה בכל מקום גדלותו והתנשאותו של המן האגגי, וכולם ראו כמה שהוא מקורב למלך, ואיך הוא אהוב אצלו, וככל היוצא מפיו היה נעשה. והנה עתה, שכל גדולתו הוסרה ממנו, והועברה לאסתר המלכה, באותה מידה שהחשיבו את המן - כך יחשיבו את אסתר המלכה. ויש חשיבות רבה לכל מה שתאמר, שהרי אפילו את ביתו של המן קיבלה. וזה נתן תוקף לדבריה על עם ישראל, כיון שידעו שאסתר היא יהודיה. ובזה היה נס, שהמלך לא די שגידל את אסתר ואת מרדכי למעלה מאד, אלא אף הראה שאת כל הכח שהיה בידי המן, העביר לגמרי לאסתר ומרדכי. ובזה הובהר לעין כל גדולתם מחד, ומאידך - מפלת המן, שבגלל שרצה לשלוח ידו ביהודים, ובפרט במרדכי היהודי, המלך תלה אותו על העץ. ובכך ידעו כל המדינות שתוקף האיגרות שנשלחו בשם המן, פג, ואדרבה, מי שינסה לשלוח ידו ביהודים, יענש, כמו שנענש המן. וזה מה שטען להם אחשורוש, שכיון שנתן להם את כל כְּבוד המן, הכל רואים שהוא חפץ בהם, וכל מה שיאמרו, יאמינו כולם שמאת המלך הוא, ולא יחשדו שמא מרדכי רוצה להגן על עמו ושלח לבטל את איגרות המן בעורמה. ולכן אין צורך להשיב את אגרות המן.

בכל זאת חשש מרדכי שמא העמים יטענו שאף על פי שראו שהמן נענש על ששלח ידו ביהודים, זה לא מונע אותם מלהרוג את היהודים ח"ו, כיון שהמלך צוה להרוג. ומה שהמן ניתלה, זה בגלל שרצה להרוג את אסתר, וגם בגלל שהיו למלך חשבונות נוספים איתו וגם מה שהמלך גידל את אסתר המלכה ומרדכי היהודי, אין זה ראיה שהתבטלו האגרות ששלח המן, שאולי המלך מגדל אותם בגלל שיש לו סיבה מיוחדת להציל דוקא אותם שלא כשאר היהודים, שאסתר היא מלכה, ומרדכי הוא קרובה, וגם שהציל את המלך ממות. ועוד יותר, יכלו לטעון שאם לא יקיימו מה שנכתב באגרות הראשונות, יענישם המלך שעברו על צוויו. על כן, ברור שצריך להראות שתוקף האגרות הראשונות בטל. אלא שאי אפשר להשיבם בחזרה, בשביל שלא יאמרו שזייפו את כתב המלך בתחילה (שהרי האגרות הראשונות היו חתומים בחותם המלך). לכן אמר המלך למרדכי ולאסתר שיכתבו אגרות אחרות, (כמבואר בפסוק שאחרי זה), ובזה לא נעשה בזיון

למלך, שהאגרות הראשונות לא נזדייפו, ורק עכשיו שנשלחו איגרות שניות, יש לקיימם, והאגרות הראשונות עומדות במקומן.

פרק ח - פסוק ח

וְאַתֶּם כִּתְבוּ עַל הַיְהוּדִים כַּטּוֹב בְּעֵינֵיכֶם בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ וְחִתְמוּ בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ כִּי כְתָב אֲשֶׁר נִכְתָּב בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ וְנַחְתּוֹם בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ אֵין לְהָשִׁיב:

והיה נס הרבה יותר ממה שחשבו מרדכי ואסתר. שהם חשבו שישלחו איגרות להשיב את האיגרות ששלח המן, ובזה יעקרו את גזירת המן למפרע, כאילו לא נשלחו אגרותיו מעולם. [ואפשר שהיה בדעתם שלאחר שישלחו האגרות פעם אחת, יצטרכו לשלוח עוד אגרות להזהיר בהם שכל מי שישלח ידו ביהודים, ינקם. שהרי אף על פי שנתבטלו האגרות, מכל מקום כבר התפרסם תוכן האגרות לכולם, ומנין שלא יבצעו את מה שנכתב בהן]. אלא שאחשורוש הציע להם הצעה מאד משובחת, שהם יוכלו לשלוח אגרות ולכתוב בהן כטוב בעיניהם, [ולא שאחשורוש הוא זה שיחליט מה לכתוב. ובאמת זה היה נס גדול, מפני שאם הוא היה מחליט מה לכתוב, הרי היה רק מזהיר שלא ליגע ביהודים לרעה, ותו לא]. ועל ידי זה שאחשורוש נתן להם רשות לכתוב מה שרוצים, היו בכך שני תועלויות: א. שעם ישראל יוכלו להשמיד להרוג ולאבד כל חיל עם ומדינה הצרים אותם, ב. בכך עלה כבודו של מרדכי בעיני כל העמים, שראו את גדולתו ואת קרבתו למלך, שהרי הוא שלח את האגרות האלו והיתה שם חתימת המלך, ונפל פחדו על כולם, וזה נתן עוצמה רבה יותר לכל ישראל. ויכלו להשמיד את העמים שהצרו להם בלא פחד.

יוצא, שמה שבתחילה היה נראה כרעה גדולה, שהאגרות הראשונות נחתמו בחותם המלך, זה היה סיבת טובה גדולה לעם ישראל, שאילו המן היה שולח אגרות מעצמו בלא חותם המלך, עתה לא היה צריך לכתוב אגרות חדשות, רק היה מספיק לכתוב להשיב את האגרות ששלח המן, ואין בזה בזיון למלכות, שלא המלך שלח את האגרות הראשונות, ורק המן שלחם, וכיון שנפל, נפלה גבורתו, ואין תוקף לאיגרותיו. אך היות שאחשורוש נתן טבעתו להמן, והמן חתם על אגרותיו בטבעתו של המלך, כאשר רצו לבטל את אותם האגרות, לא הסכים אחשורוש שישלחו מכתבים לבטל את האגרות הראשונות, אלא רצה שיכתבו אגרות חדשות, ובכך היתה תשועה גדולה והרווחה רבה מאד ליהודים, וכאמור.

פרק ח - פסוק ט

וַיִּקָּרְאוּ סֹפְרֵי הַמֶּלֶךְ בָּעֵת הַהִיא בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי הוּא חֹדֶשׁ סִיוָן בִּשְׁלוֹשָׁה וְעֶשְׂרִים בּוֹ וַיִּכָּתֵב כְּכָל אֲשֶׁר צִוָּה מָרְדְּכַי אֶל הַיְּהוּדִים וְאֶל הָאֲחַשְׁדַּרְפְּנִים וְהַפַּחוֹת וְשָׂרֵי הַמְּדִינוֹת אֲשֶׁר מֵהֹדּוּ וְעַד כּוּשׁ שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה מְדִינָה וּמְדִינָה כִּכְתָבָהּ וְעַם וָעָם כִּלְשׁוֹנוֹ וְאֶל הַיְּהוּדִים כִּכְתָבָם וְכִלְשׁוֹנָם:

נראה שבא הפסוק לבאר בזכות מה נצלו עם ישראל, וזה בזכות התורה. שהתורה ניתנה בחודש סיון, ולכן בחודש זה נכתבו האגרות שהיה כתוב בהם הצלת עם ישראל [וגם נאמר בהם שיש רשות ליהודים להנקם מאויביהם וגם זה בזכות התורה]. שעל ידי נס פורים קיבלו היהודים עליהם עול תורה (שבת פ"ח א'). ובזכות זה היתה להם הרווחה ותשועה גדולה. שהרי רואים שכל מעשה המגילה היה נס. ובשביל מה נעשה נס גדול כזה, בשביל התורה. ואת זה בא הפסוק לרמוז לנו, שהיה ראוי שהאגרות להצלת עם ישראל ישלחו דוקא בחודש סיון, שבו ניתנה התורה, ובזכות התורה נושעו.

"ויכתב ככל אשר צוה מרדכי אל היהודים... ואל היהודים ככתבם וכלשונם". מבואר שנשלחו אגרות מיוחדות ליהודים, ככתבם וכלשונם. והנה, באגרות ששלח המן הרשע לא כתוב שנשלחו אגרות מיוחדות ליהודים. שהמן הרשע רצה שתהיה הפתעה ליהודים בלא שיתכוננו לכך. אבל מרדכי שלח אגרות מיוחדות ליהודים, משתי סיבות, א. שידעו כל היהודים מיד שניצלו ואין להם לפחד יותר, והפחד היה מסוכן, בשביל שלא ימותו מחמתו, ולכך גם מיהר מאד מרדכי ועשה צום ביום טוב הראשון של פסח ממש, ולא דחה את הצום לאחר כך, כמו שביאר הגר"ח קנייבסקי שליט"א ב"טעמא דקרא" (הובא לעיל ד' י"ז). וגם בשליחת האגרות, לא חיכה מרדכי עד שיגיע זמן קרוב למועד בצוע הגזירה ח"ו, אלא שלחם מיד, וזה מה שכתוב בפסוק זה - בעת ההיא... ויכתב וכו', בלא להתמהמה כלל, שלא יסתכנו היהודים יותר. וגם במדרש (רבה, סו"פ ז') מבואר שהגוים היו מצרים ליהודים כבר מתחילה ביודעם שעוד זמן מה עומדים לאבדם ח"ו. ולכך נזדרז מאד מרדכי לשלוח האגרות מיד. ב. כיון שמרדכי כתב ליהודים שניתן להם להנקם מאויביהם, היה צריך שישתלחו האגרות ליהודים בפרט, שיתכוננו לכך, ויענישו את שונאיהם.

"והפחות ושרי המדינות", האגרות נשלחו ככל אגרות המלכות הנשלחים בצווי – לכל המקומות, ונשלחו בפרט אל אנשי השלטון ואל שרי העמים בכל המדינות, להודיעם שהאגרות ששלח מרדכי יש להם תוקף רב, ככל צוויי המלך, ובכך ידעו שניתן כח ליהודים לעמוד על נפשם, ואף יש להם רשות להנקם משונאיהם, וכך לא יענישום על

פעולתם, שהרי זו פקודת המלך. ואם האגרות לא היו נעשים בצורה הזו ככל אגרות צוויי המלכות ולא היו נשלחים אל אנשי השלטון בפרט, היו יכולים להעניש את היהודים על מעשיהם כשינקמו מאויביהם שהרי לפי חוקי המלכות שבכל מקום, מי שהורג נענש. ועד שיבררו אם נכון הדבר שניתן פקודה מאת המלך שהיהודים יוכלו להלחם באויביהם כרצונם, ולעבור בזה על החוק הרגיל, בניתים יצטערו היהודים הרבה, ח"ו. ולכן נשלחו האגרות גם אל אנשי השלטון ואל השרים להראותם שזהו חוק ככל שאר החוקים. ואדרבה, גוי שיגן על עצמו מהיהודי וילחם בו, יענישו את הגוי, שהרי עבר על חוק המלכות. [ורבותינו מבארים (תרגום ט' ו') שהיהודים הרגו רק עמלקים. ולצורך זה עשה כן מרדכי, בשביל שיוכלו למחות את זכר עמלק].

"מהדו ועד כוש", האגרות הללו נשלחו אל כל המדינות, בשביל שלא יברחו גוים ממדינה שנשלחה אליה אגרת למדינה שלא הגיעה אליה אגרת. וגם היות והאגרות הראשונות נשלחו אל כל המדינות, היה צריך להודיע לכל המדינות שהאגרות הראשונות אין להם משמעות (שהרי באגרות השניות נכתב היפך מה שהיה כתוב בראשונות).

פרק ח - פסוק י

וַיִּכְתֹּב בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ וַיַּחְתֹּם בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁלַח סְפָרִים בְּיַד הָרָצִים בַּסּוּסִים רֹכְבֵי הָרֶכֶשׁ הָאֲחַשְׁתְּרָנִים בְּנֵי הָרַמָּכִים:

בפסוק הקודם ראינו שהיה צורך למהר ככל היותר, לתועלת היהודים, ולכן מרדכי שלח את האגרות על ידי רוכבי הרכש האחשתרנים שהם ממהרים לרוץ מאד (רש"י), בשביל לקרב את גאולת עם ישראל. ורואים בזה את תוקפו של מרדכי אצל המלכות, שכיון שביקש שישלחו על ידי רצים ובגמלים מהירים, עשו כצוויו. ואילו אצל המן לא נשלחו האגרות אלא רק על ידי רצים רגילים.

פרק ח - פסוק יא

אֲשֶׁר נָתַן הַמֶּלֶךְ לַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל עִיר וָעִיר לְהִקָּהֵל וְלַעֲמֹד עַל נַפְשָׁם לְהַשְׁמִיד לַהֲרֹג וְלְאַבֵּד אֶת כָּל חֵיל עַם וּמְדִינָה הַצָּרִים אֹתָם טַף וְנָשִׁים וּשְׁלָלָם לָבוֹז:

פה מבואר הנס העצום, שניתן רשות ליהודים להקהל ולעמוד על נפשם, ולא עוד אלא שניתן להם רשות מהמלך להשמיד ולהרוג ולאבד את כל הגוים המצרים להם, ואפילו את הטף והנשים שבהם. [ולעיל (פסוק ט') הבאנו את דברי רבותינו שהיהודים לא הרגו אלא עמלקים, שיש מצוה בתורה למחות זכרם (דברים כ"ה י"ט), גם את טפם ואת נשותיהם, והם אלה שנלחמים תמיד עם היהודים, כמו שמצינו (שמות י"ז) שבמדבר הם באו בראשונה להלחם עם ישראל, וישראל לא עשו להם רע. וגם המן שרצה להשמידם

הוא עמלקי. שעמלק שונאים את עם ישראל עוד בהיותם בבטן אימם. שאביהם, הוא עשיו הרשע היה שונא את יעקב, וכלל הוא, עשיו שונא ליעקב, ובכל הזמנים כן היה. עד שיעלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו, וימחה שמו של עמלק, ויהא הכסא שלם, בב"א].

פרק ח - פסוק יב

בְּיוֹם אֶחָד בִּכְל מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ בִּשְׁלוֹשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שְׁנֵים עָשָׂר הוּא חֹדֶשׁ אֲדָר:

בכך שיעשה הדבר ביום אחד, לא תתכן אפשרות לגוים לברוח (כגון שיברחו מעיר שזמנה ביום אחר לעיר שכבר הרגו שם את הגוים, ושוב לא יהרגום). וגם רואים פה את הנס הגדול, שבדיוק באותו היום שהיה מוּעד לרעת היהודים ח"ו, ולא רק מצד מחשבתו של המן, אלא גם מצד המזלות [כמו שראינו שהמן הפיל פור, ולפי זה קבע את תאריך ביצוע הגזירה], נעשה נס לעם ישראל, והתהפך מזלם מן הקצה אל הקצה ממש, ולא רק שניצלו, אלא אף הם בעצמם התנקמו באויביהם המצרים להם. וגם מצד החודש, בחודש אדר לא היה חג מיוחד שבזכותו ינצלו עם ישראל. ואף על פי כן נעשה נס גדול, והחודש הזה נהפך לישראל לטובה, ויצאו לאור גדול, וכמבואר לקמן.

פרק ח - פסוק יג

פַּתְשֶׁגֶן הַכְּתָב לְהִנָּתֵן דָּת בְּכָל מְדִינָה וּמְדִינָה גָּלוּי לְכָל הָעַמִּים וְלִהְיוֹת הַיְּהוּדִים עֲתִידִים לַיּוֹם הַזֶּה לְהִנָּקֵם מֵאֹיְבֵיהֶם:

ביאר המלבי"ם (פסוקים ז' ח'), שהיות ובאגרות הראשונות (לעיל ג' י"ד) נכתב: "להיות היהודים עתדים ליום הזה", ולא נכתב במפורש לְמה יהיו עתדים, אף שלפי המבואר באגרות היה נראה שהכוונה שיהיו עתדים להרג, אך כיון שלא פורש הדבר, באגרות השניות יכל מרדכי לכתוב לפי רצונו באור לאגרות הראשונות, וכתב, שמה שניכתב באגרות הראשונות עתדים הכוונה היא שהיהודים עתדים להרוג, ולא להרג כמו שחשבו כולם בתחילה כשקבלו האגרות הראשונות. וזה היה נס גדול, שכבר בעת כתיבת האיגרות הראשונות, הכין בזה הקדוש ברוך הוא את הרפואה למכתן של ישראל, ובקלות יכל מרדכי לשנות את הגזירה (ועיין עוד במלבי"ם שמבאר איך סידר מרדכי את האגרות הראשונות להראות שנכתבו לטובת עם ישראל).

ועוד מבואר, שבאגרות ששלח מרדכי היה כתוב שחובה על היהודים לעשות מה שכתוב באגרות, שהיה זה חוק. וכך היתה תועלת גדולה לעם ישראל, שכשינקמו מאויביהם, לא יוכלו חבריהם (הגוים) לטעון להם למה אתם עושים כן, תרחמו עליהם, וכו'. וגם

הנענשים לא יוכלו לבקש על נפשם. שהרי יאמרו להם היהודים שהמלך צוה אותם להענישם, ואת צווי המלך עליהם לעשות. וכך גם לאחר המעשה, יחיו היהודים בשלום עם הגוים, ולא יהיה עליהם כל טענה למה הרגו את חבריהם, שהרי כך קבע להם המלך לעשות.

פרק ח - פסוק יד

הָרָצִים רֹכְבֵי הָרֶכֶשׁ הָאֲחַשְׁתְּרָנִים יָצְאוּ מְבֹהָלִים וּדְחוּפִים בִּדְבַר הַמֶּלֶךְ וְהַדָּת נִתְּנָה בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה׃

מבואר בפסוק שרק לאחר שהשלוחים (-"הרצים רוכבי הרכש האחשתרנים") יצאו למסעם, אז ניתנה הדת בשושן. נמצא שהרצים לא ידעו מה כתוב באגרות שבידיהם, שהלא המלך אינו אמור לספר להם מה כתוב באגרות שמצווה אותם לשלוח, ורק אמר להם שזה דבר דחוף, ומאידך כְּתב הדת לא נתפרסם בשושן - מקום מגורי השלוחים, אלא רק אחר שעזבו את העיר, נמצא שנעלם מעיניהם נושא המכתב.

והנה היתה תועלת גדולה במה שהשליחים מיהרו בהפצת האיגרות: להציל את היהודים מצער נורא, כי חשבו שבעוד שנה הם נכחדים ח"ו; וגם להצילם מרעת הגוים שהיו מתנכלים להם בינתיים ביודעם שבעוד כשנה יהרגום חלילה, כמבואר במדרש (אסת"ר ז כה): 'היה אחד מישראל יוצא לשוק ומבקש ליקח (-לקנות) ליטרא בשר או אגודה של ירק, היה הפרסי חונקו, ואומר לו למחר אני הורגך ומבזבז את ממונך...'. ורואים שהשלוחים הללו לא היו מודעים למה שכתוב באגרות שבידיהם, שאם היו יודעים, היו מתמהמהים מלהביא את האיגרות ליעודם [שכתוב בהם שהיהודים יהרגו בגוים כרצונם], והיו מתעצלים בתפקידם, ומתרצים את עצמם, וכבר אמר החכם מכל אדם (משלי י כו): "כחֹמֶץ לשנים וכעשן לעינים כן העצל לשלחיו", והתשועה היתה מתעכבת. והיה זה בהשגחת השם, שאחשורוש יצווה לשלוח בדחיפות את פקודתו, ויחשבו שזה דבר מוכרח בשביל צורך המלך, ומאידך ימנעו מלדעת מה כתוב באיגרות שבידיהם, ואז ימהרו ויזרזו לקיים את מצוות המלך. וכך היתה התועלת מהבאת האיגרות בזריזות, למהר את תשועת ישראל.

פרק ח - פסוק טו

וּמָרְדֳּכַי יָצָא מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ בִּלְבוּשׁ מַלְכוּת תְּכֵלֶת וְחוּר וַעֲטֶרֶת זָהָב גְּדוֹלָה וְתַכְרִיךְ בּוּץ וְאַרְגָּמָן וְהָעִיר שׁוּשָׁן צָהֳלָה וְשָׂמֵחָה׃

כל זה הוא נס גדול איך שאחשורוש גידל את מרדכי מאד מאד (שהרי מרדכי הוא יהודי, ואחשורוש היה שונא יהודים אף יותר מהמן, כמבואר לעיל). אלא שכך רצה השם יתברך, בשביל

שיהא כל הכבוד הזה למרדכי הצדיק - הכל לתועלת עם ישראל, כמבואר לעיל; ולכן אפילו אחשורוש הגוי הרשע שונא היהודים, התהפך לבו לאהוב את מרדכי מאד ונתן לו את טבעתו, ולא עוד אלא הראה לכולם איך שמכבדו, שיהא ניכר בכל מקום שעובר - הכבוד שהמלך עושה לו, על ידי שהלבישו בגדי מלכות.

ועוד מבואר בפסוק, שהנה, כשאדון עושה כבוד לעבד שלו, פעמים שעל ידי זה העבד משתחרר לגמרי מחמת כן, שזה מראה שהאדון משחררו במה שעושה לו סימני בני חורין וכיוצא בזה מבואר בגמרא (גיטין מ' א') שאדון שהניח תפילין לעבדו העבד יוצא לחירות. דבר נוסף, כאשר מלך ממנה אדם לתפקיד מכובד, ומרשה לו ללבוש בגדים מכובדים לצורך תפקידו, אין זה מראה על מעלתו המיוחדת אצל המלך שהרי הוא לובשם בשביל עבודתו.

ואצל מרדכי, נמצא שהמלך כיבדו בכבוד מיוחד מצד הדבר הראשון שהזכרנו, שהרי המלך עשה למרדכי כל הכבוד הזה לפניו ממש (ככתוב - ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות), ובזה רואים שהמלך מחשיבו כדרגתו שלו ממש, [כמו האדון המלביש את העבד בגדים שמורים שהוא בן חורין וממילא נעשה העבד בן חורין], וכן המלך הלביש את מרדכי בבגדי מלכות, ומרדכי היה כמו מלך ממש. ועוד, מצד הדבר השני שהזכרנו, הרי מרדכי לבש בגדי מלוכה אלו בעיקר אצל המלך, ואם כן בזה רואים שהבגדים שלבש אינם רק מצד עיסוקו [שבאמת המליכו המלך על כל ישראל, כמו שביארו רבותינו (אסת"ר י' י"ב)], אלא גם מצד שהמלך חיבבו והעריכו ממש. וכל זה בחסדי ה' יתברך על עמו ישראל בכלל ועל מרדכי היהודי בפרט, וכך נתרבה שלומם וטובתם של היהודים בכל המקומות.

פרק ח - פסוק טז

לַיְּהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן וִיקָר:

הנס כאן מבואר, שמתוך חשיכה גדולה וגזירה נוראה, לפתע יצאו היהודים לאורה גדולה, והיתה להם שמחה רבה (פנימית) וששון (גלוי), וכבוד לעיני כל העמים, על שניצלו מגזירתו של המן.

ובארו רבותינו (שבת ק"ל א') אורה זו תורה, שמחה זה יו"ט, ששון זה מילה, ויקר אלו תפילין. שעל כל המצוות האלו גזר המן. ועכשיו שמת המן ובטלה גזירתו, היתה ליהודים הרווחה גדולה, שיכלו לקיים בגלוי את כל המצוות האלו.

פרק ח - פסוק יז

וּבְכָל מְדִינָה וּמְדִינָה וּבְכָל עִיר וָעִיר מְקוֹם אֲשֶׁר דְּבַר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ מַגִּיעַ שִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן לַיְּהוּדִים מִשְׁתֶּה וְיוֹם טוֹב וְרַבִּים מֵעַמֵּי הָאָרֶץ מִתְיַהֲדִים כִּי נָפַל פַּחַד הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם׃

כשנשלחו האגרות לכל המקומות, בכל מקום ומקום שהגיע לשם האגרת, התקבלה בלא התנגדות, וכולם צייתו למה שכתוב שם, וחזרו בהם מלשלוח יד ביהודים. ולא עוד אלא שהתכוננו הגוים שהיהודים בעצמם יתנקמו בהם, ונעשה נס, שכולם פתאום פחדו מהיהודים, וזה דבר פלאי שלא היה מצוי אז כלל. ומובן מה שהניחו ליהודים לעשות כרצונם, שהיה זה בגזירת אחשורוש, כמו שכתב מרדכי באגרות. אך מה שנתקפו בפחד מפניהם זהו נס. וכל כך פחדו, עד כדי כך שנתגיירו.

פרק ט

פרק ט - פסוק א

וּבִשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ הוּא חֹדֶשׁ אֲדָר בִּשְׁלוֹשָׁה עָשָׂר יוֹם בּוֹ אֲשֶׁר הִגִּיעַ דְּבַר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ לְהֵעָשׂוֹת בַּיּוֹם אֲשֶׁר שִׂבְּרוּ אֹיְבֵי הַיְּהוּדִים לִשְׁלוֹט בָּהֶם וְנַהֲפוֹךְ הוּא אֲשֶׁר יִשְׁלְטוּ הַיְּהוּדִים הֵמָּה בְּשֹׂנְאֵיהֶם׃

היות וגזירת המן היתה אמורה להיות בחודש השנים עשר, ולמועד זה נקבע יום נצחונם של היהודים שינקמו בו מאויביהם, היה ליהודים זמן רב להתכונן לאותו יום, וגם יכלו להרגע מהפחד שהיה להם בתחילה קודם שנשלחו אגרות ההצלה, ולהעניש את הרשעים בבטחה.

ועוד תועלת נכבדה היתה ליהודים במה שהזמן היה לאחר אחד עשר חודש, וגם היה זמן מרווח בין אגרות המן לאגרות מרדכי, שכך בניתים כל צוררי ישראל מצאו להם את ההזדמנות להראות בגלוי ששונאים את עם ישראל. ואף שקודם לכן היו שומרים שנאתם בתוך עצמם, כשראו את האגרות של המן שמחו וידעו שכבר יכולים להראות שנאתם ליהודים בגלוי, וכך עשו, והרעו ליהודים. ועל ידי זה, הוברר ליהודים מי הם שונאיהם, וכשהגיע י"ג אדר, שלחו ידם בכל שונאיהם, ולא יכלו להתחמק מהם. או מי שרצה, התגייר. [ולא שהיהודים היו צריכים את הגיור שלהם, שכן גיורם לא היה אמיתי - מחמת שאהבו את דת האלוקים, אלא מאימת עונש היהודים, כמבואר בפסוק (ח יז): "ורבים מעמי הארץ מתיהדים כי נפל פחד היהודים עליהם". אך היה בזה תועלת ליהודים שיהיה שלום ביניהם]. ואלולי האגרות של המן בתחילה, וגם לולי שהיה זמן רווח בין האגרות הללו לאגרותיו של מרדכי, לא היו היהודים יודעים בברור מי הם

שונאיהם, והיו הרבה מאויביהם מרמים עליהם שאינם אויביהם, וגם לא היו מתגיירים הרבה, שהיו יכולים להראות עצמם שהם אוהבי היהודים והיו נשארים גוים. ועל ידי זה שכבר ידעו היהודים מי הם שונאיהם, התגיירו הרבה מהם, ואלו שלא התגיירו, הרגום היהודים.

ועוד, הנס הגדול של פורים הוא, שהזמן הכי מובחר שהיה למפלת עם ישראל ח"ו - והמן שהיה מכשף גדול (פדר"א נ') ידע לבחור בזמן זה - נהפך מזלו ממש, והשתנה מרעה לטובת היהודים. וזה נעשה על ידי שעם ישראל עשו תשובה, ואז ריחם עליהם השם יתברך, וביטל את הגזירה, ולא עוד אלא שהפך את מזל אותו החודש לטובה, עד כדי כך שאמרו רבותינו (תענית כ"ט: [הובא להלכה במשנה ברורה סי' תרפ"ו ס"ק ח']), שמי שיש לו דין עם גוי, ידחה את הדין לחודש אדר, שחודש זה נהפך מזלו לטוב ליהודים. וזהו נס מובהק, ששינה הקדוש ברוך הוא את טבע המזלות, והכל בשביל עם ישראל.

והנס היה יותר עצום, שלא רק שהזמן היה מועד לעניין רע ח"ו, אלא שלמעשה נשלחו איגרות מהמלך להרע ליהודים, והיה בהם צווי מהמלך לעשות רע ליהודים חלילה. וכבר הגיעו אותם האיגרות לכל מקום, וכל אויבי היהודים קיוו לאותו יום לעשות כאוַת נפשם ביהודים ח"ו, והיו בטוחים שיעשו זאת. ויד היהודים היתה חלשה אז, וגם שום אומה לא קמה לעזרתם, ואדרבה, כולם היו נגדם ורצו ברעתם. והנה הכל התהפך, ויד היהודים התחזקה, והצטרפו אליהם מהגויים והתגיירו; ועוד, שהיהודים בעצמם השתלטו באויביהם ועשו בהם נקמה, והיתה ליהודים הרווחה.

פרק ט - פסוק ב

נִקְהֲלוּ הַיְּהוּדִים בְּעָרֵיהֶם בְּכָל מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ לִשְׁלֹחַ יָד בִּמְבַקְשֵׁי רָעָתָם וְאִישׁ לֹא עָמַד בִּפְנֵיהֶם כִּי נָפַל פַּחְדָּם עַל כָּל הָעַמִּים:

כשקבוצה מסוימת באה להלחם עם חברתה, צריכה לבוא אליה בצורה סמויה בלא שתרגיש שבאים להתקיפה. אבל אצל היהודים, כיון שנפל פחדם על העמים, לא היו צריכים לבוא בהחבא, אלא נקהלו בתוך הערים בגלוי, ושם הכו את אויביהם. ואף חברי המוכים לא באו להושיעם, וזהו מגודל הנס, שנפל פחד היהודים על העמים, והתקיים הפסוק בנביא (שמואל א ב יא): ה' יֵחַתּוּ מְרִיבָיו עָלָיו בַּשָּׁמַיִם יַרְעֵם, ה' יָדִין אַפְסֵי אָרֶץ. הגוים דממו, והיהודים עשו בהם כרצונם. תשועת השם.

פרק ט - פסוק ג

וְכָל שָׂרֵי הַמְּדִינוֹת וְהָאֲחַשְׁדַּרְפְּנִים וְהַפַּחוֹת וְעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ מְנַשְּׂאִים אֶת הַיְּהוּדִים כִּי נָפַל פַּחַד מָרְדְּכַי עֲלֵיהֶם:

והנה, לא רק שהיה לעמים פחד מהיהודים, אלא היתה להם אף יראת כבוד ליהודים, וכיבדום ונשאום. כי למרדכי היתה חשיבות רבה וגדולה בבית המלך (וכמבואר לעיל, עיין מה שכתבנו בפרק ח' פסוק ט"ו), וגדולתו נתפרסמה בכל העולם, ועוד שהגוים קיבלו את האיגרות מבית המלכות שיש לתת ליהודים לעשות כרצונם ביום המיועד, והבינו כולם שעם ישראל חשובים במיוחד אצל המלכות, וממילא כיבדום, ונתנו להם תפקידים חשובים - הן במלכות והן בכל המדינות, וכולם השתעבדו להם (תרגום שני י' א'). וזה דבר גדול בהשגחה מופלאה וחסד השם עצום, שהקדוש ברוך הוא הפיל פחדם של היהודים על העמים, וסיבב שיכבדו את היהודים, וינשאום בשררה ובכבוד, לא יהיו מושפלים, אלא ילכו בקוממיות ובבטחה.

פרק ט - פסוק ד

כִּי גָדוֹל מָרְדֳּכַי בְּבֵית הַמֶּלֶךְ וְשָׁמְעוֹ הוֹלֵךְ בְּכָל הַמְּדִינוֹת כִּי הָאִישׁ מָרְדֳּכַי הוֹלֵךְ וְגָדוֹל׃

הנה, כשהמלך מחבב אדם מסוים, לא מוכרח שעל ידי זה יתפרסם שמו בכל מקום. אפילו שהוא קרוב אצל המלכות; ורק מי שנמצא בסביבה ורואה את קירבתו למלוכה, יודע את חשיבותו אצל המלך, אבל לא שאר אנשים. ולכן אצל המן הרשע, אף שהיה מקורב למלך, רק בני העיר שושן ידעו מכך, אך שאר העמים לא הכירוהו כלל, הגם שהיו תחת ממשלת אחשורוש. ומפני זה, כשנשלחו איגרות מטעם המן - על ידי בית המלכות, היו צריכים להסביר לקוראים מי הוא המן (אסת"ר ז' י"ג). לא כן אצל מרדכי, שלא רק שהמלך כיבדו וחיבבו מאד, אלא אף השליטו על היהודים שבכל העולם (מגילה ט"ז ב' ורש"י אסתר י' ג' ומשמע שהיה לצורך עמ"י, דלחינם לא היה נכנס לזה, ומאחר שהיה במלכות שפרשה על כל העולם, אף שררתו היתה על כל העולם), ומכך הכירו כולם את גדולת מרדכי אצל המלך, וכיבדו גם את עמו - היהודים.

ולא היה זה ביום אחד, ואף לא משך תקופה, אלא מרדכי היה הולך וגדל עוד ועוד, וכמו כן אף רוממו את היהודים בתמידות.

פרק ט - פסוק ה

וַיַּכּוּ הַיְהוּדִים בְּכָל אֹיְבֵיהֶם מַכַּת חֶרֶב וְהֶרֶג וְאַבְדָן וַיַּעֲשׂוּ בְשֹׂנְאֵיהֶם כִּרְצוֹנָם׃

בדרך כלל, כששונא נלחם עם שונאו, המכה נזהר מאד משאר השונאים שלו שלא יבואו לעזרת המוכה. וגם לאחר שנצחו, עדיין לא ניצח את שאר אויביו, ומפחד מהם תמיד. אבל אצל היהודים, לא היה פחד כלל, אלא הכו באויביהם, בלי לירוא אולי יבואו שנואם האחרים להצטרף למוכים ולהילחם ביהודים המכים, כי היה צו מלכותי ליהודים להוקיע את שונאיהם - והם ידממו, וכל שכן שאחרים שאינם מוכים שלא יבואו

להילחם ביהודים. ולכן גם לא פחדו היהודים מהעתיד - מנקמת קרובי המוכים, מאותה סיבה שלא פחדו משאר נלחמיהם, שהם עשו את המלחמה על פי ציווי המלך, ומה יש לנקום בהם.

ובפרט הקל עליהם מאד מה שהיה יום מיוחד למלחמה, שכך לא היו טרודים וטרופים בגלל הילחמותם, שכמובן לעשות מלחמה ובפרט בכלי משחית זהו דבר המסעיר את הלב, אף כשהמוכה לא מנסה להתנגד, ואילו היה הדבר נערך כמה ימים היה בזה קושי מסוים ליהודים, לא כן עתה שהיה עת קבוע וקצר למלחמה - יום אחד, הוקל להם מאד.

(ולקמן יתבאר שאף בני שושן שנלחמו יומיים, לא היה להם בכך סערת רוח, כי לא ידעו מראש שינתן להם יום נוסף למלחמה).

וכל זה באויביהם. ["אויב" מראה את שנאתו יותר מ"שונא" (כן פירש המלבי"ם במדבר ל"ה כ')]. ובשונאיהם, שלא היה חשש שירעו ליהודים כל כך, שהרי הם לא מבטאים את שנאתם לבחוץ, אותם יכלו היהודים להעניש אף בלא מכת הרג. והעיקר שגם באויביהם וגם בשונאיהם לא היה פחד ליהודים. [אמנם היו כאלה שונאים מסוכנים, שראו היהודים שיש צורך להשמידם, וכן עשו, וכמבואר לקמן (ט' ט"ז)].

פרק ט - פסוק ו

וּבְשׁוּשַׁן הַבִּירָה הָרְגוּ הַיְּהוּדִים וְאַבֵּד חֲמֵשׁ מֵאוֹת אִישׁ:

רואים בזה את גבורתם של היהודים ואת גודל התשועה שהיתה להם. שהרי שושן היתה עיר הבירה של המלך, והיתה מלאה בגוים, והיו בה הרבה משרי המלך והסריסים, וחילות המלך וכל מיני אנשי שלטון, ובפרט למלוכה גדולה שכזו, שאחשורוש מלך על מאה ועשרים ושבע מדינה, ובודאי היתה שם מעצמה רבה, וכולם היו גוים. ואף על פי כן הרגו שם היהודים באין מפריע חמש מאות איש, וזה פלא גדול. ולא סתם הענישום, אלא הרגום ואיבדום! ולבד מהתועלת שבהריגתם, גם עלה בכך קרנם של היהודים בעיני הגוים, שראו את כוחם הרב, ואין מוחה בידם, אף לא שרים ולא שופטים, לא מושלים ולא כל אנשי שלטון. והיה בזה קידוש השם גדול לעיני כולם.

פרק ט - פסוק ז

וְאֵת פַּרְשַׁנְדָּתָא וְאֵת דַּלְפוֹן וְאֵת אַסְפָּתָא:

פרק ט - פסוק ח

וְאֵת פּוֹרָתָא וְאֵת אֲדַלְיָא וְאֵת אֲרִידָתָא:

פרק ט - פסוק ט

וְאֵת פַּרְמַשְׁתָּא וְאֵת אֲרִיסַי וְאֵת אֲרִדַי וְאֵת וַיְזָתָא:

רבותינו ביארו שאלו העשרה היו שרים ומושלים בכל מיני מקומות (מגילה י' ב', תרגום ט' י"ד), יוצא שכששמעו בעולם על כל אחד מהם שהרגוהו, היה זה פלא בפני עצמו, וכאילו כתוב 'ואת המושל של העיר הזו', 'ואת השר בפלך הזה', וכו' וכו', שהרי החיים בדור ההוא הכירו את מִשׂרָתו של כל אחד מהם, ובהזכרת שמם בלבד היתה חשיבות, וכשהרגום היה בזה נס גדול מאד. ומתוך שאר בני המן דוקא הם נתלו מפני שהיו היותר חשובים ונכבדים בבניו של המן הרשע. ובשביל לתאר את גדולתם, נוכל לידע לפי זה - שהרי שמשי הוא מבניו של המן, והיה ממשרתי המלך, והיה הסופר שלו, ואף על פי כן לא נכלל בשאר בני המן החשובים. רואים שחשיבותם היתה גדולה מאד. וכאמור, בכל אחד מהם שהיהודים הרגוהו היתה התפעלות על גבורת השם יתעלה.

ויש להוסיף ולבאר שזו גם הסיבה שנכתבו עשרת בני המן אלו בשמותם בפרטות, כיון שבאמירת שמו של כל אחד מהם יש בכדי לעורר התפעלות בפני עצמו; ובודאי שהיהודים שבאותו הדור שהכירו את בני המן ידעו את הנס הגדול שנעשה, והתפעלו על כל אחד מבני המן הנזכרים במגילה, וכמו שאמירת "חמש מאות איש" מראה על גבורת היהודים על פי רצון השם, כן הוא אמירת כל אחד מעשרת בני המן, שמעורר התפעלות גדולה ועצומה.

פרק ט - פסוק י

עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמָן בֶּן הַמְּדָתָא צֹרֵר הַיְּהוּדִים הָרָגוּ וּבַבִּזָּה לֹא שָׁלְחוּ אֶת יָדָם:

חוץ ממה שאותם עשרת בני המן היו שרים ומושלים, כאמור, היו אלו אותם הרשעים ביותר שבבני המן הרשע. ובכך היה נס בהַוָדע שאותם ילדיו היותר אכזרים קיבלו עונש מהיהודים, מידה כנגד מידה. ורש"י מביא שהם אותם שכתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלים. וזה לשון רש"י: ..."אלו העשרה שכתבו שטנה על יהודה וירושלים, כמו שכתוב בספר עזרא (ד ו): 'ובמלכות אחשורוש בתחילת מלכותו כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלים'. ומה היא השטנה, לבטל העולים מן הגולה בימי כורש שהתחילו לבנות את הבית, והלשינו עליהם הכותים והחדילום, וכשמת כורש ומלך אחשורוש והתנשא המן, דאג שלא יעסקו אותן שבירושלים בבנין ושלחו בשם אחשורוש לשרי עבר הנהר לבטלן" עכ"ל רש"י.

ועוד, בזה שהם היו הילדים של המן הרשע, שהיה צורר היהודים, ונתפרסם בכל מקום רשעותו ואכזריותו ומחשבתו הרעה אשר חשב על היהודים, בכך שהרגו את עשרת בניו, הבינו כולם שזה גם עונש להמן על שהצר ליהודים. ואף בזה היה קידוש ה', שראו כולם איך שמי שמנסה להרע ליהודים - עַם השם, נענש.

"ובבזה לא שלחו את ידם". היהודים המנצחים לא לקחו את כספיהם של הגוים המנוצחים. ובזה נעשה קידוש השם גדול, שהיתה ליהודים אפשרות לקחת את ממונם, ולא עשו זאת, וכך ראו כולם שכוונתם רק לשם שמים, להגן על עצמם, על ידי הריגת אויביהם, ולא עשו זאת סתם בתור נקמה גרידא כנגד מה ששנאום עד עתה. ואף אותם שהרגום, לא היה זה בכדי, אלא משום שלא היה ליהודים פתרון אחר, כגון שיגיעו לשלום; שכן אותם ההרוגים היו עמלקים, כמבואר בחז"ל (תרגום טז), ולא היה שייך שיתהפכו מאויבים לאוהבים, או לפחות שיפסיקו לשנוא את היהודים, שכן השנאה שלהם ליהודים טבועה בדמם, וירושה היא להם מאבותם עשיו ועמלק, ולכן הוכרחו היהודים להורגם. אך מה שלא הוכרחו לעשות, לא עשו, ולכן לא נטלו את ממונם.

פרק ט - פסוק יא

בַּיּוֹם הַהוּא בָּא מִסְפַּר הַהֲרוּגִים בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ׃

לפני המלך לא מספרים דברים שאין להם תועלת מעשית או דברים שאין להם משמעות רבה. ואם כן, ממה שדבר מספר ההרוגים בא לפני המלך, רואים את העוצמה שבדבר, שלא רק ביום השני שהגיע מספר ההרוגים לאַלְפַּיִם, אלא כבר ביום הראשון שהיו חמש מאות ועשר הרוגים, היתה זו מכה עצומה, ולכן הובאו הדברים לפני המלך. [וזה חוץ ממה שהיו עוד גוים שהיהודים הענישום כמגיע להם על תעלוליהם לשעבר ביהודים; אלא שזה היה נחשב לדבר קטן יחסית בשביל לספרו למלך, ולכן זה לא הובא העניין לפני המלך]. ועל אף המכה העצומה שהכו היהודים בגוים, דממו הגוים, והניחו ליהודים לעשות בהם כרצונם.

והנס הנ"ל נעשה לא רק בתחילה כשהגוים לא הפריעו את העם ממעשיהם, אלא אף לבסוף, שכששמעו על מספר ההרוגים הגדול, הרי היו צריכים להתעורר בקצף על היהודים - נו, אז נָתַנו לכם להכות, אבל עד כדי כך!?, ובאמת לא טענו כלום, ובלמו את פיהם.

פרק ט - פסוק יב

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה הָרְגוּ הַיְּהוּדִים וְאַבֵּד חֲמֵשׁ מֵאוֹת אִישׁ וְאֵת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמָן בִּשְׁאָר מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ מָה עָשׂוּ וּמַה שְּׁאֵלָתֵךְ וְיִנָּתֶן לָךְ וּמַה בַּקָּשָׁתֵךְ עוֹד וְתֵעָשׂ׃

אכן, נתבאר בפסוק הקודם שאף שהיהודים הפליאו את מכתם בגוים, אלו האחרונים לא פצו את פיהם. אמנם אחשורוש באמת חרה אפו על מעשה היהודים - כבר ביום הראשון שהרגו רק חמש מאות איש, ורצה להוכיח את אסתר על כך, והתחיל לומר לה:

'ראי מה עשו היהודים, בשושן הבירה לבדה הרגו חמש מאות איש, ואלו חוץ מעשרת בני המן, ובשאר המדינות מי יודע גם מה עשו...' ורצה לסיים דבריו בנזיפה לאסתר, אלא שבא מלאך וסטר לו על פיו (מגילה ט"ז ב'), ואז הוכרח אחשורוש לסיים את דבריו בטוב, ובמקום לנזוף, שאל אותה ברַכות: ועתה מה הינך מבקשת עוד? כל מה שתבקשי אעשה...

פרק ט - פסוק יג

וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב יִנָּתֵן גַּם מָחָר לַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּשׁוּשַׁן לַעֲשׂוֹת כְּדָת הַיּוֹם וְאֵת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמָן יִתְלוּ עַל הָעֵץ:

חוץ מהתועלת שהיתה לאסתר מהעונש שקיבל אחשורוש מהמלאך - שאחשורוש נמנע מלגעור בה, גם היה בזה רווח אדיר ליהודים: שהרי ביום הראשון הם לא גמרו להשמיד את כל אויביהם, והיו צריכים עוד יום לכך, ועל ידי מה שאחשורוש רצה לכעוס על אסתר המלכה ובא מלאך וסטרו על פיו, והוכרח אחשורוש לסיים דבריו בטוב, וכך שאל את אסתר מה מבקשת עוד? אסתר ניצלה את שאלתו, ובקשה שיתן להם יום נוסף, שבו יוכלו היהודים להנקם משאר אויביהם.

ואסתר ניצלה את שאלת אחשורוש לעוד תועלת, וביקשה גם לתלות את עשרת בני המן; שכך יהיה לאות ולמופת - שכל מי שניסה להרע ליהודים, קיבל גמולו בראשו. ועוד, שעל ידי התליה, הדבר ישתמר בזכרון. ולכן לא היה די בהריגתם, כי בעצם ההריגה לא היתה הנצחה, אבל על ידי תליה, שזהו מעשה מיוחד ומרעיש - לעיני כל האזרחים, לראות את עשרת בני המן תלוים על עץ, היה בזה כדי לחקוק את המאורע על לוח ליבם לזכרון תמידי, ללמדם לקח שאין ליגע לרעה ביהודים. [אבל מה שהמן ניתלה, לא היה זה מספיק בשביל שיזכרו לתמיד שאין לשלוח יד ביהודים. כיון שאת המן – המלך צוה לתלותו (לעיל ז ט), והרואים יכלו לחשוב שהיו למלך חשבונות נוספים לכך - חוץ ממה שהמן רצה להרע ליהודים, (כגון מה שהמן הציע למלך להרוג את ושתי, לפי השיטה שממוכן זה המן מגילה י"ב ב'), ובסיבת כמה רעות שעולל המן כעס עליו המלך והרגו. לא כן על ידי תליית עשרת בני המן, יבינו כולם שזאת על שום היצרם ליהודים - שכולם היו שווים בדבר זה, והוברר לכולם שהמריע ליהודים - נענש; ומעשה התליה גם יזכיר להם זאת לזמן רב].

פרק ט - פסוק יד

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהֵעָשׂוֹת כֵּן וַתִּנָּתֵן דָּת בְּשׁוּשָׁן וְאֵת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמָן תָּלוּ:

ואחר שאסתר ניצלה את שאלת אחשורוש מה מבקשת עוד, ובקשה שיתן ליהודים יום נוסף להכות באויביהם, לא אמר לה המלך: 'אנא ממך, דבר כזה אל תבקשי', אלא קיבל את דבריה, ואכן ציוה שכך יהא - יום נוסף שתינתן בו רשות ליהודים לעשות באויביהם כרצונם; וזאת מפני שכבר נוכח שלא כדאי לו להתווכח עם אסתר, וכמו שכשרצה לגעור בה, מיד קיבל סטירה מהמלאך (ראה בדברינו לעיל י"ב), ולכן שתק וקיבל את דבריה בלי להתנגד. ובודאי שהשרים ושאר אנשי המלכות לא רצו בזה, אבל כיון שהמלך הסכים לאסתר, לא יכלו להתנגד. ? ראה והתבונן! הם שרים, ואחשורוש מלך, והוא והם לא רוצים כלל בנתינת יום נוסף ליהודים. אבל יש השם בשמים, הוא המחליט, הוא המנווט, רצונו הוא הקובע; ואם המלך לא מוכן להתכופף ולהסכים, אז שיעשה זאת בעל כורחו...

פרק ט - פסוק טו

וַיִּקָּהֲלוּ הַיְּהוּדִיים אֲשֶׁר בְּשׁוּשָׁן גַּם בְּיוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וַיַּהַרְגוּ בְשׁוּשָׁן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אִישׁ וּבַבִּזָּה לֹא שָׁלְחוּ אֶת יָדָם:

משמים ניתן עוז ותעצומות ליהודים שלא יפחדו, ואף שכבר יום אחד הרגו המונים משונאיהם - למול עיניהם של קרובי וידידי ההרוגים, לא היה בזה בכדי להכניס פחד בלב היהודים מחשש לנקמתם בעתיד, ולא ירד עוז רוחם, וכך אף ביום השני נקהלו והרגו בשונאיהם.

וכל זה נעשה בתוככי העיר שושן - מקום מלא שרי מלוכה ואנשי שלטון ושאר אנשים מכובדים; ולנגד פניהם עשו היהודים כרצונם, ואילו הגוים רמי המעלה ההם - דבקה לשונם לחיכם, ולא הפריעו ליהודים מלעשות כרצונם.

פרק ט - פסוק טז

וּשְׁאָר הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בִּמְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ נִקָּהֲלוּ וְעָמַד עַל נַפְשָׁם וְנוֹחַ מֵאֹיְבֵיהֶם וְהָרוֹג בְּשׂנְאֵיהֶם חֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים אֶלֶף וּבַבִּזָּה לֹא שָׁלְחוּ אֶת יָדָם:

ולא רק היהודים אשר בשושן לבשו מחסה וגבורה נגד אויביהם, אלא אף היהודים שבשאר מדינות המלך התלבשו בעוז שמימי, ונלחמו בגבורה באויביהם. וזה נס נוסף, כי מה שבשושן הרגו היהודים כחפצם זה עוד מובן, כי היא עיר הבירה, מקום מגורי המלך, ומאחר שיצא חוק שיוכלו היהודים לעשות כרצונם, פחדו הגוים להמרות פי המלך במקומו. אבל בשאר מדינות מלכותו, בפרט המדינות הרחוקות מרחק רב משושן, ששם לא שולטת יד המלך כמו שבעיר הבירה, מטבע הדברים היה צריך להיות שהגוים ששם לא יתנו ליהודים לעשות בהם כחפצם. ובאמת לא היה כך, אלא יד היהודים גברה

בכל מקום, והשם יתברך היה בעזרם, והכו באויביהם באין מפריע; ומספר ההרוגים הגיע לשבעים וחמש אלף!

ולבד מזה גם היהודים עשו זאת בשלות נפש ובמנוחה, בלא התנגדות מצד האויב, שלא כבכל מלחמה שהאויב מנסה את כוחו להילחם או לפחות להגן על עצמו, שהרי כאן - איש לא עמד בפניהם, כי נפל פחדם על כל העמים (לעיל פס' ב).

ובפסוק זה מבואר גם גודל התהפוכות שהיה בנס פורים, שכתוב שניתן ליהודים לעמוד על נפשם. משמע שבלא הנס, היה אסור ליהודים אפילו להגן על עצמם, אלא היו צריכים למסור את עצמם בקלות לאויביהם! (כן כתב הגר"ח קנייבסקי שליט"א בטעמא דקרא). והנה נעשה נס, ולא רק שניתן להם לעמוד להגן על נפשם, אלא אף לאויביהם היה אסור להורגם; ולא רק זה, אלא "כלי המלחמה" שבידי הגוים הועבר לידי היהודים, וניתן להם לעשות כרצונם בשונאיהם! פלא כביר שהיהודים לא העיזו אפילו להעלות על מחשבתם; וכמובן שגם הגוים לא ציפו לכזו הפתעה, שהרי גם בלא גזירת המן, לא היה מצב היהודים בכי טוב, והיהודים היו נפלים לרעה, שכן היו אז במצב של גלות - לאחר חורבן בית המקדש הראשון. [וכמו שרואים שכשהיתה גזירת המן להשמיד את העם היהודי כולו, לא קם איש למחות נגד הנבלה]. ועל ידי נס פורים, לא רק שניצלו היהודים מהגזירה, אלא אף נשתנה מצבם לטובה מאד, ולבד ממה שניתן להם להעניש את שונאיהם, גם מכאן ולהבא עלה קרנם בעיני העמים, וכיבדום.

ועוד פלא מבואר בפסוק זה, שכמו שנהגו היהודים שבשושן הבירה, כן נהגו היהודים שבכל המדינות, וכולם כאחד - לא שלחו ידם בביזה!. וזאת על אף שהיו בהם כאלה שבודאי היו נצרכים מאד לשלמונים, שהרי היהודים היו אז בגלות, ומאין השיגו כסף בגולה לאחר שנטשו בתיהם שבירושלים, ועדיין לא עבר זמן רב מאז שגלו. ונתן השם יתברך בליבם של כל היהודים שבכל מקום ומקום, שיעשו כן, גם עניים וגם עשירים. ועל ידי כך היה קידוש השם גדול, שראו כולם שהיהודים לא נלחמים בגוים בשביל להנקם מאויביהם סתם בתור נקמה ללא תועלת, שאם כן הרי היו צריכים לשלול רכושם, ולא עשו כן. אלא רק רצו להגן על עצמם, שלא ירעו להם אויביהם, והיות ואותם שהרגום היהודים היו כולם עמלקים, הרי היה ברור ליהודים שלא שייך שיתהפך לבבם של אותם רשעים להיות בשלום עם היהודים. ואף אם נראה כך לשעה - זה רק כלפי חוץ, מחמת פחדם מהיהודים, אך בליבם יחשבו רק להצר ליהודים ולחרוש תככים נגדם בכל עת; שהעמלקים אין להם תקנה, ומיתתם זוהי תכליתם, ולכך הרגום היהודים. אבל בממונם

לא נגעו, שאין בזה תועלת בשביל הצלתם מאויביהם. וראו זאת כל העמים, ו"הללו את השם כל גוים, שבחוהו כל האומים" (תהלים קי"ז), כשראו מדותן ומעלתן של ישראל.

פרק ט - פסוק יז

בְּיוֹם שְׁלוֹשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְנוֹחַ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר בּוֹ וְעָשָׂה אֹתוֹ יוֹם מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה׃

הרבה נסים נעשו ליהודים במלחמה הזו, כנתבאר לעיל, [וכמה מהם: שעשו זאת היהודים בקלות, וללא התנגדות, ועוד]. ובנוסף על זה, הרי כל מלחמה בדרך כלל נערכת משך איזה זמן, ואף על פי שצד אחד בטוח בניצחונו, לא ימלטו ספקות וחששות מליבו בנוגע לעתידו, ובכל ימי המלחמה עובר מתח וחרדה על אנשי המלחמה, ושעת מלחמה שעה קשה היא. אבל במלחמה שנלחמו עַם ישראל, שפר מזלם בכל עניינים אלו. שכן מלחמתם לא ארכה אלא יום אחד בלבד, וביום השני כבר נחו מהמלחמה. וזה עוד חסד מחסדי השם יתברך שהֵקל ברחמיו הגדולים על היהודים, שהמלחמה לא התארכה, ונצחו היהודים מהר, ותיכף נחו בשלוה.

עוד נס מבואר בפסוק זה, והוא נלמד ממה שהיהודים עשו ביום השני משתה ושמחה. שרואים מכאן איך שהיהודים עשו את המלחמה בקלות רבה; שהרי בכל מלחמה, הצד שניצח, אינו עושה מיד משתה על הצלחתו, אלא ממתין עד שיתאוששו חילותיו ואזרחיו מהמלחמה. וגם יש בלוחמיו ניזוקים, וצריכים להמתין עד שירפאו ויחלימו. אך במלחמת היהודים בגוים, ודאי שלא היו ניזוקים אצל היהודים, וכאמור לעיל - שאיש לא עמד להגן על עצמו מפני היהודים, וכל שכן שלא הרעו ליהודים, על פי חוק המלך; ולא עוד אלא שהיהודים אפילו לא היו צריכים להתאושש רגשית, ולכן באותו יום שפסקה בו המלחמה כבר ערכו משתה ושמחה. וזה מראה על גודל הנס שבמלחמה, שהיה זה לעם ישראל כאילו לא עשו מלחמה, וכאילו לא הרגו כל כך הרבה מאויביהם. והרגשתם היתה קלה ונוחה, ותיכף יכלו לעשות משתה.

פרק ט - פסוק יח

וְהַיְּהוּדִיים אֲשֶׁר בְּשׁוּשָׁן נִקְהֲלוּ בִּשְׁלוֹשָׁה עָשָׂר בּוֹ וּבְאַרְבָּעָה עָשָׂר בּוֹ וְנוֹחַ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ וְעָשָׂה אֹתוֹ יוֹם מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה׃

בשאר מדינות אחשורוש, כל האזרחים לא הכירו את המלך בעצמו, ולא הכירו את טבעו, אלא רק ידעו שהם תחת מלכותו; והקשר שלהם עם המלך מתבטא באגרות ששולח אליהם, ואי לכך כשקיבלו את האגרות שהיו לטובת עם ישראל הבינו שהמלך אוהד יהודים, ומאחר שרצונו שאהוביו היהודים יכו באויביהם באין מפריע, כך יש לעשות. ומובן שעל ידי הבנה זו במחשבת המלך, היה ליהודים הרבה עוז וגבורה

להילחם בשונאיהם. אבל בשושן הבירה, ששם היה בית המלך, היהודים שבה הכירו את אחשורוש באמת, ולא רק מהאיגרות ששלח, אלא שהיו שומעים מפה לאוזן מה קורה בבית המלוכה, וידעו שאחשורוש "לא כל כך" מחבב יהודים (כמבואר בגמרא מגילה יא א: הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו). וידעו שמה ששלח אגרות לטובת היהודים אין זה מרצונו הטוב, אלא מחמת שמכבד את מרדכי ואסתר, ולכן מוכרח לעשות כדבריהם. ואם כן פלא הוא, מהיכן היה ליהודים שבשושן - שהכירו את אחשורוש באמת, את העוז להכות בגוים בלא פחד ומורא, ולא חששו שמא אחר זאת יתקצף עליהם אחשורוש, ויאמר להם מה זאת עשו, שכן מלך הפכפך היה - היום מצוה כך ומחר אחרת (כמבואר לעיל). ואכן כבר ביום הראשון שהרגו "רק" חמש מאות איש נתקצף אחשורוש ורצה לגעור באסתר, אם לא שבא מלאך והכהו על פיו. ואיך לא חששו היהודים שבשושן לעשות בגוים ככל העולה על רוחם בלא פחד ומורא. אין זאת כי אם שמשמים חיזקו את ליבם והלבישום בעוז ותעצומות שילחמו באויביהם כראוי. וזה היה נס מופלא. ורואים גם שניתן להם משמים עוז רוח כביר כל כך, עד שגם ביום שלמחרת המשיכו להכות בגוים בגבורה, ולא עשו זאת רק ביום אחד בחופזה - לצאת ידי חובה ולגמור. ויתכן גם לדייק מהפסוקים (לעיל בפרק ח), שביום הראשון היה חוק וציווי שהיהודים יכו באויביהם, אך ביום השני לא היה צווי מהמלך להכות אלא רשות, אם ירצו. ולפי זה היה חסר ליהודים לכאורה הרבה מהעוצמה שהיתה להם ביום הראשון, ועם כל זה באמת לא פחדו כלל, ושוב ביום השני הכו כרצונם באויביהם, שכן משמים נתנו להם גבורה ועוז, כדי שיכו באויביהם כדת וכדין.

ועוד נס היה בזה, שמילא מובן מה שביום הראשון - שבו היו צריכים הגוים להרוג את היהודים ח"ו, הסכים המלך שהיהודים יתנקמו באויביהם, שזה מאד הוגן, כי "כאשר עשה כן יעשה לו" - ביום בו שֹ¬יברו הגוים להכות ביהודים בלא שיוכלו להגן על עצמם, מן הראוי שבאותו יום יוכלו היהודים לעשות בגוים כאשר זממו לעשות בהם. אבל לתת ליהודים יום נוסף?! זה הרי מיותר לגמרי בעיני אחשורוש!, ועוד, שבכך הרי עושה הפליא גדולה בין עם לעם - לתת רשות לעם אחד להרוג בעם אחר כרצונו. וזאת אפילו אם היה זה עם אחר שקבלו רשות להלחם לבדו, הדבר מקומם מאד, וכל האומות היו צריכים להאסף ולהתקהל נגד המלך ולמרוד בו, על שעושה דבר הנראה לדעתם כעוול. (ומה שראינו שעשה כן הפוך נגד היהודים - שבתחילה נתן רשות להילחם ביהודים חינם, ובלא שיוכלו להשיב מלחמה השערה, ואף אומה לא פצתה את פיה; אצל היהודים אין זו קושיא, כי כל העמים היו נגדם, ככבשה בין שבעים זאבים). קל וחומר שהמלך נתן רשות ליהודים

להנקם מאויביהם, בחינם, ובלא שיוכלו להגן על עצמם - וכל זה לבד מהיום הראשון שכבר ניתן להם לעשות זאת מן הדין [כי כאשר חשבו לעשות להם כן יעשה להם], אלא סתם "שי" מאת המלך, לתת ליהודים יום נוסף שבו יוכלו לעשות בגוים כרצונם! ואיך אחשורוש לא פחד שמא העמים ימרדו במלכותו. אלא, שכאמור לעיל, אחשורוש עשה כן בעל כורחו. שאכן הוא כעס על מעשה היהודים ביום הראשון ורצה לטעון לאסתר ראי מה עשו היהודים... אלא שבא מלאך והכהו על פיו, והוכרח לסיים בטוב, והבטיח לה שמה שתבקש יעשה, ואכן ביקשה לתת ליהודים יום נוסף להכות בשונאיהם, ומילא את בקשתה. כך קרה שאחשורוש הוציא חוקה מידיו נגד רצונו ושלא בטובתו.

"ונוח בחמשה עשר בו ועשׂה אתו יום משתה ושמחה". בשושן הנס מודגש במיוחד, כי לבד מהניסים שהיו במלחמה בשאר הארצות וכנזכר לעיל - שעשו זאת בבטחה, ושהגוים לא הגנו על עצמם, ושהיהודים היו מסוגלים לעשות משתה ושמחה מיד יום למחרת המלחמה - משום שלא היה להם שום קושי להלחם, ולא היו צריכים להתאושש, זה האחרון הוא פלא עצום בפרט בעיר שושן יותר משאר מדינות, שהרי בשושן המלחמה ארכה במשך יומים, ועם כל זה תיכף היו כשירים לעשות משתה בששון ושמחה, וכמובן ברוגע; רואים מכך איך שהשם יתברך עזר להם שהמלחמה תעבור עליהם בקלות, ולא רק שלא הוצרכו להחלים מפצעי המלחמה - כבכל מלחמה רגילה שלוקח זמן עד שהלוחמים מתרפאים מהמכות שספגו במלחמה, וכאן בודאי שלא היה ליהודים שום נזק גופני שהרי הגוים נצטוו לקבל את המכות בשתיקה בלי התנגדות, אלא היהודים לא הוצרכו אפילו להתאושש מהרגשות שעברו עליהם במלחמה, כי באמת הקב"ה עשה שיהא להם קל מאד, וכך צלחו את המלחמה בשקט נפשי וברוגע.

פרק ט - פסוק יט

עַל כֵּן הַיְהוּדִים הַפְּרָזִים הַיּשְׁבִים בְּעָרֵי הַפְּרָזוֹת עֹשִׂים אֵת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר שִׂמְחָה וּמִשְׁתֶּה וְיוֹם טוֹב וּמִשְׁלֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ׃

מכאן והלאה זהו עניין חדש, הגדלת הנס, שרואים את העוצמה שבנס כי רב הוא, שהתשועה לא היתה רק זמנית בעת ההיא בלבד, אלא הנס היה מתמשך, קבוע - בדור ההוא ולכל הדורות, ולא רק במקום מרדכי אלא בכל העולם:

הנה בהמשך הפסוקים יתבאר שמה שעם ישראל עשו משתה ושמחה, למול עיניהם של העמים, לא היה זה דבר פשוט, כי בזה ניקרו את עיניהם, מאחר שעשו אות וזכרון לנצחון עם ישראל ולמפלת הגוים, ואכן הסיבה שעשו כך ולא חששו מנקמת הגוים, משום שהשם הפיל חרדה על העמים שיפחדו מעם ישראל, וזה היה דבר מפורסם ונגלה

לכל, ולכן ההינו היהודים לעשות משתה ושמחה בפרהסיא לפני העמים ולא חששו מכלום. ולכן גם קבעו את חג הפורים לדורות, ולא חששו מהעתיד - אולי ירעו להם הגוים בתקופה יותר מאוחרת על שמחת היהודים בנצחונם את העמים, כי עם ישראל ראו את גודל הנס, והבינו שלא תיגרם להם שום רעה בסיבת חג הפורים.

אמנם יש להבדיל בין שני תקופות: א, תקופת נס פורים, כלומר הזמן שחיו בו אנשי הדור ההוא, אותם שראו בעיניהם את הצלחת היהודים - נצחונם בעמים בצורה על טבעית. ב, הדורות הבאים, אותם שלא ראו את הנס שנעשה לעם ישראל בימי הפורים. ולעניין התקופה הראשונה, שהם אנשי הדור ההוא, היה חשש גדול מהגוים, שכשהם יראו את היהודים עושים מזכרות לנצחונם, יתקנאו ביהודים ויבואו להזיקם. ומרדכי הצדיק לא חשש לזאת, כי ראה את גודל הנס שעשה השם, וידע שהפחד שהפיל השם על העמים, על ידי שראו את נצחונם של היהודים, הינו פחד על טבעי, ומכך הבין שכל עוד ויזכרו הגוים את נצחון עם ישראל, לא ירעו ולא ישחיתו, ואין לירא מהם. ולכן לא חשש לקבוע את פורים בדור ההוא, הגם שהגוים הבינו בדיוק משום מה חוגגים היהודים - על נצחונם בגוים, כי מרדכי ידע שדוקא אותם גוים שזוכרים את הצלחת היהודים, הנצחון הטביע בגוים פחד, פחד מתמשך, כך שכל זמן שיזכרו בנצחון היהודים, בעצם יזכרו את גבורת היהודים, ויכנעו להם.

אך לעניין התקופה השניה - הדורות הבאים שלא הכירו את נס הפורים, בגוים ההם לכאורה היה חשש שמא כאשר יראו את היהודים עושים שמחה זכר למפלת העמים, ירעו ליהודים, כי הם לא ראו את גבורת ישראל, ולא היה עליהם פחד מהם. וגם בהם לא חשש מרדכי, כי הם הרי לא שמעו ממפלת הגוים על ידי עם ישראל בדורות שעברו, וכשיראו את היהודים עושים משתה ושמחה יחשבו הגוים שעושים זאת על שום איזו תשועה שהיתה להם, ולא יחשבו שזה על מפלתם. אך בכל זאת יש נס בקביעת מרדכי את הפורים לדורות, כי עצם מה שהיהודים חוגגים יכול ליצור קינאה אצל הגוים, ותוצאות קינאה זו מי ישורנה... אלא שמרדכי הבין שהשגחת השם יתברך תלוה את עם ישראל לעולם כשיעשו פורים ולא תיגרם להם מכך שום רעה. וזה היה הנס הנצחי בפורים, שהתשועה לא היתה רק זמנית, אלא קבועה ומתמשכת לעולם. [הדבר מוכרח, שבודאי אם היה חשש קל להיזק ליהודים, חז"ל לא היו קובעים את ימי הפורים. וכן מבואר בגמרא (מגילה ז.) שכשאסתר רצתה לקבוע את ימי הפורים, אמרו לה חז"ל 'קינאה את מעוררת עלינו בין האומות', ורק אחר שהוכיחה להם שאין חשש כזה אז הסכימו לקביעת ימי הפורים. ואם יבוא השואל וישאל: הרי במשך הדורות מסופר כמה מיני

עלילות דם של הגוים לעמ"י, ומעורבים במעשיות ימי הפורים, ויכול השומע לחשוב כאילו ע"י הפורים נגרם איזה שהוא היזק. לא כן הדבר. וההסבר הוא, שתמיד היו לעמ"י רדיפות מהגוים הארורים, והגוים חיפשו כל מיני הזדמנויות להזיק להם. וגם שלא היתה הזדמנות, מצאו איזו עילה לכסות בה את זממתם. גם בפסח, שלא היתה לגוים בחג זה עילה להפליל בה את היהודים, העלילו עליהם שאופים את מצותם ב'דם גוים'. נמצא שבין אם היתה סיבה ובין אם לא, הגוים הצרו לעמ"י. גם פורים הינו אחד מהעילות שהגוים כיסו את זממתם בו, ולא הוא היה הגורם כלל. ואכמ"ל. ונוסף לזה גם החשבון שכשיש צרה ליהודים ח"ו, אין זה מאליו במקרה, אלא יש לדבר סיבה, אך לעינים זה יכול להראות בגלל דבר כזה או אחר, כמו כן גם פורים יכול להראות כסיבת הדבר בזמן שלא כן הוא אלא יש סיבה לדבר, והכל רק לבוש; אכן כל החשש מקביעת פורים היה שמא גם אם לא תהיה שום סיבה להצרת העמים - החג עצמו יעורר את קינאתם ויהיה הוא סיבה שהגוים יריעו לעמ"י, וזאת ידעו חז"ל שפורים לעולם לא יהיה סיבה לגרום היזק, ע"פ הנס שנגלה להם].

וכאן בא הפסוק לומר, לאור דברים אלו (שיתבארו בהמשך הפסוקים), שאל תטעה לחשוב שמה שהיהודים קיבלו עליהם להיות עושים את ימי הפורים לדורות עולם זה אולי מפני שיושבים בעיירות מוקפות חומה, והן אמנם שמפחדים מנקמת הגוים, אך סומכים הם על מה שעיירתם מוקפת חומה גדולה וחזקה ולכן סברו שהגוים לא יוכלו להצר להם. לא כן הוא. שהרי גם העיירות הפרוזים [-שאינם מוקפות חומה], אף הם עושים את ימי הפורים. רואים מכאן שלא סמכו על איזה כח או הגנה שהיא, אלא בטחו בהשם, וסמכו עליו יתברך שיושיעם ויצילם מיד הצר, וכאשר ריחם עליהם בעת ההיא, כן יתמיד רחמיו עליהם בעתיד.

פרק ט - פסוק כ

וַיִּכְתֹּב מָרְדֳּכַי אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל כָּל הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הַקְּרוֹבִים וְהָרְחוֹקִים׃

כמו בפסוק הקודם, כך גם כאן בא הפסוק לבאר עוד פן בגודל הנס, שלא היה מצומצם במקום ובזמן ההוא בלבד אלא היה תמידי ובכל מקום, וכאן בפסוק מתבאר בפרט העניין שהיה בכל מקום בעולם, ולכן מרדכי לא חשש מנקמת הגוים כשישמעו על שמחת ישראל בנצחונם בהם, ושלח אגרות לכל העולם, לקיים את שמחת הפורים - משתה ושמחה ומשלוח מנות, הגם שהגוים יראו את זה ויבינו על מה שמחתם, כי

מרדכי הכיר וידע בגודל הנס, שהשם יתברך הפיל את פחד היהודים על העמים, כאן בשושן ובכל העולם, ואין לחוש משום צער ונזק מהגוים.
והחידוש הוא, שכל זה נעשה לא רק במקום מגורי המלך, ששם היה לגוים יותר פחד ממנו לעבור על צַוּוּיוֹ ולהצר ליהודים, אלא אפילו במדינות הרחוקות מהמלכות, ששם ודאי שליטתו של אחשורוש היתה קטנה ביחס לשליטתו בעיר הבירה שושן, גם אצלם היתה אותה אוירה בין היהודים לגוים, שהגוים נתקפו בפחד מהיהודים ולא העזו להרע להם. עד כדי כך שהיהודים יכלו לעשות זכרון לנס הגדול שנעשה להם שהוא תשועה להם ומפלה לעמים, בלא חשש שמא יזיקו להם. כי ידעו שהסיבה האמיתית לפחד העמים היא לא משום שפחדו מאחשורוש, אלא מפני שאחז אותם פחד שמימי מפני היהודים. והראיה לכך שמרדכי שלח אגרות לכל העולם לעשות את יום הפורים לששון ושמחה, בכל שנה, ולא חשש מפני פחד העמים שמא ירעו ליהודים. כי הנס בשושן הוא גם הנס בכל העולם, ומי שעשה שהגוים בשושן יפחדו מהיהודים, הוא יעשה כן גם בכל העולם. וממילא נכון הדבר לעשות את הפורים בכל מקום ובכל שנה, בקבע.
אמנם, מה שבארנו שמרדכי והיהודים הכירו בנס, באמת הקדוש ברוך הוא עשה את הכל בצורה טבעית, ולכן מי שראה את כל תוצאות הדברים בלא להתבונן בכל השתלשלותם, חשב שהעניינים נעשו בצורה טבעית, ושהגוים מפחדים מהיהודים בגלל שמרדכי קרוב אצל המלכות, ומחמת הנצחון הגדול שהיה לעם ישראל, ובגלל עוד סיבות, ולא תלה את הדבר ביד ההשגחה בנס. [אף על פי שידעו בידיעה סתמית שהקדוש ברוך הוא עשה תשועה לעמו, שהצילם מהגוים, וגם ראו שהשם עוזר להם גם כשנמצאים בגלות, מכל מקום לא נתנו ליבם לראות שכל המהלך וכל פרט ופרט אצל היהודים, הכל בנס, שלא כדרך הטבע]. לומדים מכאן שבשביל לראות את ניסי השם יתברך דרוש התבוננות, ובלי זה לא מבחינים, ומי ששם לב מגלה השגחת השם תמידית על כל דבר, באופן תמידי.

פרק ט - פסוק כא

לְקַיֵּם עֲלֵיהֶם לִהְיוֹת עֹשִׂים אֶת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְאֵת יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה׃

פסוק זה הוא המשך למה שמבואר בפסוקים הקודמים, המלמדים על גודלו של הנס שהיה לא רק בזמן ובמקום ההוא אלא קבוע ובכל העולם, וכאן בפסוק זה מתבאר בפרטות החלק הזה שהנס שהיה אותו זמן, נמשך זמן רב, ולא היה רק באותה השנה בלבד, וזהו ממה שרואים שהיהודים עשו משתה ושמחה, יום טוב ומשלוח מנות איש

לרעהו, בכל שנה ושנה בתאריך שהיה בו נס הפורים. שהרי לפי המסתבר היה צריך להיות שלאחר נס פורים, יעבור זמן מה, והגוים יחזרו להשתלטותם על היהודים, כמו לפני הנס. אלא שאם כך היה, היהודים בודאי לא היו עושים משתה ושמחה וכל השאר - באותה תקופה, שהרי אלו דברים גלויים מאד, ובפרט המשתה והשמחה. ועל ידי זה, יִזָּכְרו הגוים במה שעשו להם היהודים בנס פורים, ומי שהיה שונא את היהודים, ודאי שהיה נוקם בהם, ואם כן היאך היהודים העזו לעשות משתאות, דבר שיכול לגרום להם רעה, אלא ודאי שפחד היהודים אחז את הגוים גם לאחר מכן שלא באותה שנה שהיה נס פורים, וכך יכלו היהודים לעשות משתה ושמחה תמיד במוצהר. ורואים מזה את גודל הנס, שהיה הנס חוזר בכל שנה ושנה.

פרק ט - פסוק כב

כַּיָּמִים אֲשֶׁר נָחוּ בָהֶם הַיְּהוּדִים מֵאֹיְבֵיהֶם וְהַחֹדֶשׁ אֲשֶׁר נֶהְפַּךְ לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה וּמֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה וּמִשְׁלֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים:

גם זה המשך להמבואר בפסוקים האחרונים, שהנס היה מתמשך ובכל מקום, ולכן מרדכי קבע את משתה הפורים בכל העולם ובכל שנה; ולבד מזה מבואר כאן שקביעות החג היתה בדיוק באותם ימים שהיהודים נצחו את הגוים. ובכך הרי יהיה מובן לגוים על שום מה עושים היהודים משתה ושמחה - זכר לנצחון היהודים ומפלת הגוים. ובכל זאת ידע מרדכי שהגוים לא יזיקו ליהודים בעתיד, וזה מאחר שראה את עוצמת הנס, כי נפל פחדם של היהודים על העמים, והבין שגם לעולם לא תיגרם רעה ליהודים מכך.

ואם נתבונן נראה שהיה אפשר שמרדכי ואסתר יקבעו את הימים האלו בתאריך אחר. וכמו שתענית אסתר נקבע ביום אחר (י"ג באדר), מהיום שבו היהודים התענו (ערב פסח).

וכן חג סוכות שהוא זכר לענני כבוד שעשה הקב"ה לישראל ביציאתם ממצרים בחודש ניסן, התורה ציותה לעשותו בחודש תשרי ולא בחודש שיצאו בו ממצרים (עיין טור או"ח סי' תרכ"ה). כך גם בפורים היו מרדכי ואסתר יכולים לשנות את התאריך של ימי הפורים, שלא ירגישו העמים שהיהודים עושים חגים זכר לנצחונם ויוכלו לחשוב שהיהודים שמחים על מפלת העמים. ובכל זאת לא חששו לכך מרדכי ואסתר, וכאמור לעיל, כיון שראו את גודל הנס, וידעו שכמו שנעשה נס באותו זמן, כך בכל שנה ושנה תאריך זה יהיה מיוחד לטובת היהודים.

פרק ט - פסוק כג

וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים אֵת אֲשֶׁר הֵחֵלּוּ לַעֲשׂוֹת וְאֵת אֲשֶׁר כָּתַב מָרְדֳּכַי אֲלֵיהֶם:

ואף כל היהודים שבכל מקום ומקום קיבלו עליהם לעשות את הפורים בכל שנה ושנה, שראו את גודל תשועת השם ואת נפלאותיו, והיו מוכנים לעשות כן תמיד, בלא לפחד מהגוים שבסביבתם, שידעו שנפל פחדם על העמים, והשם איתם, והסכימו בחפץ לדברי מרדכי לקיים את חג הפורים ולעשות בו משתה ושמחה ומשלוח מנות - לעיני העמים, וידעו שלא ירעו להם בשביל כך.

פרק ט - פסוק כד

כִּי הָמָן בֶּן הַמְּדָתָא הָאֲגָגִי צֹרֵר כָּל הַיְּהוּדִים חָשַׁב עַל הַיְּהוּדִים לְאַבְּדָם וְהִפִּיל פּוּר הוּא הַגּוֹרָל לְהֻמָּם וּלְאַבְּדָם:

כאן מבואר היחודיות של נס פורים - שבאמת צריך להבין, מה המיוחד כל כך בנס פורים שקבעוהו לדורות בכל ישראל, ובמשתה ושמחה וקריאת מגילה שמראים הרבה את גודל הנס, והרי הקדוש ברוך הוא עושה תמיד נסים לעם ישראל. אלא, שהמן היה מזרע אגג שהיו כולם מכשפים גדולים (רש"י שמואל - א' ט"ו ג'), וגם המן היה מכשף כמוהם, והפור שהוא עשה לא היה סתם גורל בגלל שהיה לו ספק איזה יום לעשות ולא ידע להחליט ועשה פור ועלה לו איזה יום וקבע אותו לבצע בו את זממו, לא כן הוא. אלא המן עשה גורל לפי המזלות, למצוא את היום היותר מתאים למלחמה בעם ישראל; ולכן אף על פי שיצא לו יום רק לאחר אחד עשר חודש מאז, הסכים להמתין כל כך הרבה זמן, כי על ידי הגורל היה בטוח שיצליח בזממתו. ובודאי שלולי הגורל היה מקדים את יום המלחמה הרבה חודשים, שלמה לו לחכות כל כך הרבה זמן. ואכן מצד המזלות ראה נכון, שאותו תאריך היה מסוגל להפיק מחשבתו הרעה, ח"ו. אך לאחר שהיהודים עשו תשובה, הקדוש ברוך הוא שינה את המזל של חודש אדר, והפכו לטוב ליהודים. ובזה רואים את גודל הנס שנעשה לישראל, שהקדוש ברוך הוא הפך את המזלות בשביל עם ישראל. ולכן נקרא "פורים" על שם הפור - הגורל, שהוא הנס המיוחד בחג זה, שלא היה רק נס התשועה, אלא אף היה בזמן שמועד להפך מתשועה, והקב"ה ברחמיו הפך את מזלו של החודש מרע לטוב. וכבר הבאנו לעיל את דברי רבותינו ז"ל (תענית כט:) שמי שיש לו דין עם גוי, שידחה את הדין דוקא לחודש אדר, שאז הוא סימן טוב ליהודים, מאחר שהקב"ה הפך את מזל אותו החודש לטובה ולברכה.

פרק ט - פסוק כה

וּבְבֹאָהּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ אָמַר עִם הַסֵּפֶר יָשׁוּב מַחֲשַׁבְתּוֹ הָרָעָה אֲשֶׁר חָשַׁב עַל הַיְּהוּדִים עַל רֹאשׁוֹ וְתָלוּ אֹתוֹ וְאֶת בָּנָיו עַל הָעֵץ:

והנס גדול עוד יותר, שלא די בזה שהיהודים נצלו מאויביהם, והתהפך מזל היהודים לטובה, כאמור, אלא אף אותו מכשף הוא המן הרשע, קיבל עונשו, ומה שהוא זמם לעשות ליהודים, שב אל ראשו, ותלו אותו על עץ. וכמו שזמם על היהודים להרע גם לילדם, אף הוא - תלו את בניו על העץ. ודוקא את אותם העשרה, מפני שאף הם היו רשעים כמותו. והם אותם העשרה שכתבו שטנה על יהודה וירושלים, והרעו ליהודים (כמבואר לעיל).

פרק ט - פסוק כו

עַל כֵּן קָרְאוּ לַיָּמִים הָאֵלֶּה פוּרִים עַל שֵׁם הַפּוּר עַל כֵּן עַל כָּל דִּבְרֵי הָאִגֶּרֶת הַזֹּאת וּמָה רָאוּ עַל כָּכָה וּמָה הִגִּיעַ אֲלֵיהֶם:

כל מעשה המגילה ארך תשע שנים. ובסיפור ארוך כזה, לא היה ניכר שהכל נעשה בנס, אלא הכל היה נראה כצירוף מקרים. כגון: מה שאחשורוש הזמין את ושתי למשתה ולא באה, ומה שממוכן יעץ לו להורגה ולהמליך אחרת תחתיה, ומה שהמלך שמע לדבריו, ומה שאסתר נבחרה למלכה על ידי שמצאה חן בעיני המלך, ומה שמרדכי הציל את אחשורוש על ידי ששמע דברי הסריסים והבין את דבריהם, ושהמן עלה לגדולה (וזה בעצמו היה לצורך, כמבואר לעיל), ושכעס על מרדכי מאוד, ושרצה להנקם בכל היהודים (ולא רק במרדכי, ולכן הוצרך לעשות גורל, ונפל לו בזמן מאוחר), ושהמלך לא רצה להשאיר אצלו את העשרת אלפים כיכר כסף, ושהאגרות היו חתומים בטבעת המלך (שזה נעשה לטובה גדולה, כמבואר לעיל), ושהתך (הוא דניאל) היה מצוי בבית המלך, ושאסתר מצאה חן בעיני המלך והושיט לה השרביט ולא הרגה, ומה שהמן פגש את מרדכי בדיוק כשהיה שמח וטוב לב, ושקצף עליו מאוד - שכל זה הביא אותו להכין תיכף את העץ - וכך נתגלגל שבא למלך בדיוק כשהמלך חיפש להטיב עם מרדכי, ונסבבה בכך מפלתו של המן, ומה שהעץ היה מתאים בדיוק להמן ועשרת בניו, ושהמן הכין בעצמו את העץ שהיה מיועד לתליתו שלו, ומה שנדדה שנת המלך, ושהזדמן לו לקרוא דוקא את הטבתו של מרדכי, ושמשרתיו קפצו להשיב לו - במקום החשובים שהיו שם, ושהמן ביקש כבוד מסוים בדיוק מה שהיה נצרך בשביל מרדכי (כמבואר לעיל, לכמה תועלויות), ושסריסי המלך הבהילו להביא את המן - וכך לא הצליח להתחמק מהמלך, ומה שאחשורוש הסכים לבוא אל המשתה, ומה שגם במשתה השני אמר לאסתר בפעם השלישית "מה שאלתך וינתן לך וגו' " ויכלה לבקש על עמה ולהצילם, וכל נפילתו של המן, וגדולתו של מרדכי, ועוד ועוד..., בכל זה ובדומיהם לא היה ניכר בכל דבר שהוא נעשה בהשגחת השם, אך המתבונן בכל המעשים האלו רואה בכל דבר ודבר השגחה מופלא, ואיך

שהכל מכוון משמים בדקדוק. והכל הוא הכנה לנס הגדול - הצלת עם ישראל, ושיוכלו להנקם באויביהם.
ועצם דבר זה הוא נס, איך שהקדוש ברוך הוא עושה את הכל בצורה טבעית כל כך, עד שכל הרואה את המקרים בלא התבוננות חושב שהכל סתם מקרים טבעיים שנעשו מאליהם, כאן קרה כך וכאן קרה כך. ורואים מכל זה "שאין בעל הנס מכיר בניסו", והרבה פעמים האדם מוקף בניסים, אך כל עוד ואינו נותן ליבו להתבונן במה שקורה סביבו, אינו מרגיש בניסים.
ועוד, רואים בכל זה איך שהקדוש ברוך הוא צופה הכל מראש, ומכין ברחמיו ובחסדיו הגדולים את הצלת עמו ישראל הרבה קודם למכתן - לכשיצטרכו לתשועה.

פרק ט - פסוק כז

קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זַרְעָם וְעַל כָּל הַנִּלְוִים עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבוֹר לִהְיוֹת עֹשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה כִּכְתָבָם וְכִזְמַנָּם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה:
פסוק זה הוא המשך למתבאר לעיל, שנס פורים היה תמידי ובכל העולם, וכאן נוסף עוד נופך בנס, שהיה לא רק בתקופה ההיא, אלא מאז - בכל שנה ושנה, כי היהודים ראו את גודל הנס שנעשה להם, והבחינו בתשועת הקדוש ברוך הוא שהפך את מזלו של חודש אדר מרע לטוב, ולכן קיבלו היהודים בהסכמה בטוחה לעשות את חגיגת ימי הפורים בכל שנה ושנה, בלי לפחד מהגוים.
והקבלה היתה לא רק לדור ההוא, אלא אף על זרעם במשך כל הדורות, שידעו שלא ינזקו משכניהם הגוים לעולם, וכך יכלו לקבל על עצמם בלב שלם לעשות את ימי הפורים לעד.

פרק ט - פסוק כח

וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל דּוֹר וָדוֹר מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה וּמְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וָעִיר וִימֵי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעַבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזִכְרָם לֹא יָסוּף מִזַּרְעָם:
ואכן, לא רק קבלה לדורות הבאים היתה כאן, אלא למעשה ימי הפורים נחגגים בכל שנה, בכל דור, ובכל מקום בעולם; וגם הבטחה יש פה: לעולם ועד לא יפסקו מלחגוג את ימי הפורים. [ובגמרא (מגילה ז.) למדו מכאן שמגילת אסתר ברוח הקודש נאמרה, שמנין ידעו מה יהיה בעתיד]. מכל זה רואים את גודל הנס כי רב הוא, שלעולם ועד לא יהיה כל נזק ע"י חגיגת ימי הפורים, שהנס שהיה באותו זמן, נמשך בתמידות - לעד, בתאריך זה.
ועוד יותר רואים את עוצמת הנס, שעם ישראל קיבלו לעשות את ימי הפורים בדיוק באותו תאריך שהיה בו הנס, ודבר זה יכול להזכיר לגוים את מפלתם שלהם, כי הם

יודעים מה קרה בתאריך ההוא, ויבינו על שום מה שמחים היהודים; ובכל זאת חז"ל לא שינו את תאריך ימי חגיגת הפורים, כי ראו את גודל הנס, וידעו שלעולם לא ינזקו עם ישראל על ידי הפורים, וגם בדורות שבעתיד הקדוש ברוך הוא יהיה בעזרתם וישמרם מכל.

פרק ט - פסוק כט

וַתִּכְתֹּב אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה בַת אֲבִיחַיִל וּמָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי אֶת כָּל תֹּקֶף לְקַיֵּם אֵת אִגֶּרֶת הַפֻּרִים הַזֹּאת הַשֵּׁנִית:

עוד מבואר, שאסתר המלכה ומרדכי היהודי שהיו קרובים תדיר אצל המלך (אסתר בגלל שהיא המלכה, ומרדכי על ידי שהמלך נישאו וגידלו וקירבו לפניו), הם הם שכתבו את נס פורים באיגרות וציוו לקיים את ימי הפורים בכל שנה ושנה, ולא חששו מאחשורוש שמא יטען להם איך ממציאים חוקים חדשים במלכותו. וגם לא חששו שמא בזמן מאוחר תופחת אהבתו של אחשורוש אליהם ואז יביט בעין רעה על כך שהם חוגגים לזכר מפלת העמים. אלא מתחת לאפו כתבו את האיגרות של הנס, וקבעו חוקים חדשים, ועשו זכר לנס בכל שנה ושנה, מפני שידעו שהשם יתברך בעזרם, ואחשורוש לא יוכל להרע להם כלל. ולא יבוא נגדם אפילו בטענה, כי הקדוש ברוך הוא הפיל את פחדם על כל הגוים, כולל על אחשורוש, ופחד מלדבר עמם רעה. ולמעשה, אחשורוש כבר נוכח שלא כדאי לו להתנגד להם, (כדלעיל פסוק יא) שהמלאך סטרו על פיו, ומאז הבין אחשורוש שעדיף לו לשתוק ולא להתנגד לרצונם, כי האלוקים בעזרם.

פרק ט - פסוק ל

וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל כָּל הַיְּהוּדִים אֶל שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמְאָה מְדִינָה מַלְכוּת אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ דִּבְרֵי שָׁלוֹם וֶאֱמֶת:

עוד דבר מפליא עשו מרדכי ואסתר, ששלחו את האגרות אל כל היהודים שבכל מדינות אחשורוש, וזה דבר שיכול לעורר מאד את קנאתו של המלך, מצד כמה טעמים, כיון שאחשורוש תמיד לא היה אוהב יהודים, וגם לאחר נס פורים לא אהב יהודים (מגילה י"א: הוא אחשורוש וכו'), ובכך שרואה שנולד ליהודים חג חדש, יתקנא בהם. ועוד, גם בלא קשר למה שיהודים הם, עצם הדבר שיוצרים חוק מיוחד בממלכתו, ועושים את החוק לטובת עם מסוים לבדו, זהו דבר מקומם, שעושים הפליא בין עם אחד לשאר העמים. [ואל תקשה ממה שנתן אחשורוש רשות למרדכי ואסתר לכתוב כרצונם באגרות ששלחו בשם אחשורוש שיהא מותר ליהודים להרוג בעמים בלא התנגדות מהנהרגים, ורואים שהסכים לעשות דבר מיוחד לעם אחד בלבד; אין זו קושיא, כי שם היתה לו

סיבה מוכרחת לעשות זאת, והיינו משום שבתחילה נתן רשות לַעמים להילחם ביהודים - כגזירת המן, ולאחר שתלה את המן וידע שאסתר יהודיה וקירב את מרדכי ולכן רצה לבטל את האיגרות ששלח המן בשם אחשורוש הוכרח לתת רשות למרדכי ואסתר לשלוח אגרות לטובת היהודים לבטל את האגרות הראשונות, בשביל שבאמת לא תגיע רעה ליהודים מהגוים. אבל לעשות חוק חדש, בחינם, לטובת עם אחד, ועוד ליהודים?! זאת לא עלתה על דעתו]. אם כן פלא הוא שמרדכי ואסתר יצרו חוקה חדשה במלכות, וגם עשו בזה הפליא בין עם אחד לכולם, ועוד שזהו לעם ישראל.

ועוד יותר, כיון שמרדכי ואסתר היו עכשיו מאנשי המלכות, כשהם שולחים אגרות כאלה - לעשות חג חדש, זה נראה שהאגרות יצאו מבית המלוכה, ושכאילו נשלחו מאת אחשורוש בעצמו. וכך יכל לטעון נגדם הטענות הנ"ל כאילו בצדק: שכל העמים יחשבו שאחשורוש עושה הפליא בין עם לעם, ומגדל את היהודים מעל כולם.

אך למעשה מרדכי ואסתר לא חששו לכל זה שמא יטען אחשורוש נגדם טענות אלו. מפני שראו את גודל חסד השם עימם ועם עמם, ובטחו בו יתברך שיעזרם הלאה. ולכן עשו ככל אשר שאלה נפשם, לקדש את שם השם יתברך בעולם, לעשות זכר לנפלאותיו, בכל שנה ושנה, בכל המדינות.

פרק ט - פסוק לא

לְקַיֵּם אֵת יְמֵי הַפֻּרִים הָאֵלֶּה בִּזְמַנֵּיהֶם כַּאֲשֶׁר קִיַּם עֲלֵיהֶם מָרְדְּכַי הַיְּהוּדִי וְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְכַאֲשֶׁר קִיְּמוּ עַל נַפְשָׁם וְעַל זַרְעָם דִּבְרֵי הַצּוֹמוֹת וְזַעֲקָתָם:

כאמור בפסוק הקודם, מה שמרדכי ואסתר שלחו אגרות לכל ישראל, היה בזה בכדי לעורר את קנאתו של אחשורוש מאד, מכמה טעמים, כנ"ל. ועוד סיבה חזקה שיכולה לגרום לו להתקצף, היא מה שקבעו את זה לדורות עולם, ונהפך זכרון הנס לחוק חדש במלכות לעם ישראל. [כי מה שיתבאר בפסוק הקודם שמרדכי ואסתר הודיעו ליהודים לחגוג את זכרון הנס בכל שנה ושנה בתקופה ההיא, עדין זה לא נעשה "חוק" - מצוה חדשה במלכות, מאחר שזה מאורע חולף אחר כמה שנים; לא כן הוא כשקבעו את הדבר לעולם, נהפך העניין להיות חוק]. וזה קרוב לְהֵרָאות כבגידה במלך, שממציאים במלכותו חוק חדש, לעולם. ואף על פי כן, לא חששו מרדכי ואסתר מכך, ויצרו חק זה בכל עם ישראל, ביודעם שהקדוש ברוך הוא עמהם ומצילם מכל אויביהם ומכל הרוצים להרע להם. ובאמת נעשה נס, ואחשורוש הסכים למה שחידשו בממלכתו, ולא טען נגדם כלום, וקיבל כל מה שעשו, אפילו שזה היה נגד רצונו ובעל כורחו.

פרק ט - פסוק לב

וּמַאֲמַר אֶסְתֵּר קַיִּם דִּבְרֵי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה וְנִכְתָּב בַּסֵּפֶר׃

אמרו רבותינו (מגילה ז.), שאסתר רצתה לקבוע את ימי הפורים לדורות, ואמרו לה חכמים שהיא מטילה קנאה בין העמים לעם ישראל. והשיבה להם, שכבר נס פורים כתוב בספרי פרס ומדי (עד כאן דבריהם ז"ל). והנה, מה שאסתר רצתה לקבוע את נס פורים לעולם, אפשר היה לומר שזה בגלל שהיא היתה נמצאת ליד המלכות ורואה את המשטר שהולך שם, שכולם מתנהגים לפי חוקי המלכות, ומכבדים את היהודים, כצווי המלך. ויתכן לומר שחשבה שאותו מצב שמתנהג עִם עַם ישראל באותו זמן, ימשך לעולם, ותמיד הגוים יפחדו מעם ישראל, ולכך סברה שניתן לעשות פורים לתמיד בלא לחשוש מרעת הגוים. אבל אסתר המלכה לא ידעה בדיוק מה קורה במדינות הרחוקות מהמלך, ויכול להיות ששם המצב אינו כמו במדינות הקרובות למלך. ועוד, גם במדינות הקרובות לשושן הבירה, מי אמר שאותו מצב ששרר אז ימשך לאורך כל הדורות, ואם כן מנין שבעתיד לא ירעו הגוים ליהודים (ח"ו). כל זה היה אפשר לשאול אילולי קבעו חכמי ישראל את ימי הפורים. אבל לאחר שקיבלו חכמי ישראל את בקשת קביעת ימי הפורים מאסתר, וקבעום לדורות, רואים בבירור, שאכן לא היה שום חשש על העתיד. שאם היה חשש, לא היו קובעים את ימי הפורים. וחז"ל ראו את גודל הנס, וידעו שהנס שנעשה בזמן ההוא, ימשך בכל ימי הפורים שבכל השנים, ולא יגרם שום הפסד על ידי קביעת חג הפורים לעולם. יוצא שממה שחז"ל הסכימו לקביעת חג הפורים לעולם, למדים אנו את גודל הנס שעשה הקדוש ברוך הוא לעם ישראל, שהיה נס תמידי, קבוע ולעולם.

פרק י

פרק י - פסוק א

וַיָּשֶׂם הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ מַס עַל הָאָרֶץ וְאִיֵּי הַיָּם׃

פסוק זה בא לומר את גודל גבורתו של אחשורוש. שלא תאמר שמה שלא מנע ממרדכי ואסתר ליצור חוק חדש במדינותיו, זהו בגלל שלא היתה לו יכולת למונעם, כי מאחר שהקשר שלו עם מדינותיו הרחוקות אינו קשר חזק (כי בזמנם התקשור למקום רחוק היה קשה מאד), וממילא שגם מלכותו שם אינה בשליטה מלאה כבמדינות הקרובות לו, וחשש אחשורוש שהיהודים שבמדינות הרחוקות ההם לא ישמעו לו לבטל את רצון מרדכי, ואי לכך, לא רצה אחשורוש להתנגד לרצון מרדכי ולצוות שלא לשמוע לו גם במדינות הקרובות לו - כדי שהמלך לא יהיה ללעג וקלס על כך שבחלק מהמדינות שומעים לו

ובחלק לא שומעים לו, ויֵראה כמלך חלוש. ואם כן היה אפשר לומר שזו הסיבה שנמנע מלבטל את צווי מרדכי לעשות את ימי הפורים.
אכן, זה אינו. אומר הפסוק: "וישם אחשורוש מס על הארץ (-כל העולם, ביבשה) ואיי הים". להשים מס - לחייב את כולם לשלם ממון, היה לו כח. וכל שכן שהיה ביכולתו לצוות לבטל את דברי מרדכי. ואם כן למה באמת לא עשה זאת. ומוכח מכאן שהיה בזה נס, שהקב"ה סיבב שאחשורוש לא יתנגד למרדכי ואסתר. וזאת על ידי שכבר הראה השם יתברך לאחשורוש שלא כדאי לו לסרב להם, כמו שהוזכר לעיל שכשרצה לגעור באסתר המלכה בא מלאך וסטרו על פיו. ובזה רואים שוב את השגחת השם ודאגתו לעמו, שמנע מאחשורוש להתנגד להם, שלא לדעתו ובעל כורחו.

פרק י - פסוק ב

וְכָל מַעֲשֵׂה תָקְפּוֹ וּגְבוּרָתוֹ וּפָרָשַׁת גְּדֻלַּת מָרְדְּכַי אֲשֶׁר גִּדְּלוֹ הַמֶּלֶךְ הֲלוֹא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי מָדַי וּפָרָס׃

הרי ידוע לכל שנאת הגוים לעם ישראל בכל דור ודור, ואם כן פלא הוא שהגוים העלו על ספריהם את תוקף גדולת מרדכי, שזה סיפור יחודי לעם היהודי, ויש בו גילוי נצחונם. ובודאי שרגילים הם לכתוב את הסיפורים שקרו איתם, השתלשלות גדולתם וכל גבורתם ונצחונם. אבל ודאי שלא יכתבו סיפור גדולת העם השנואי להם, אלא אם כן יש בו תועלת לצורכם. [וגם מה שאחשורוש העלה על ספר דברי הימים את העניין שמרדכי הצילו, אכן היה זה נס, וכנתבאר לעיל - שהרי אם היה משלם לו שכרו מיד, לא היה כותב את זה על הספר, מאחר ששנא יהודים, רק שנעשה נס ומשמים העלימו ממנו שיש לתת מתנה למרדכי, וניתן בלבו לכתוב זאת על הספר, בשביל שבבא העת שיצטרכו עם ישראל לגדולת מרדכי כדי שינצלו מאויביהם, תהיה מוכנה הצלתם. כמו שקרה בסופו של דבר]. ואם כן דבר פלאי הוא שהגוים הארורים רשמו גדולתם של עם ישראל לזכרון בספר ובדיו. ובזה היה טמון נס גדול. ומה הוא, כבר הבאנו לעיל דברי חז"ל שאסתר שלחה לחכמים שהיו באותו הדור לקבוע את ימי הפורים לדורות עולם, ואמרו לה חכמים שהדבר מעורר את קינאת האומות על עמ"י, והשיבה להם אסתר שהדברים כבר כתובים בספר מלכי מדי ופרס. והסכימו מיד לדברי אסתר לעשות פורים לחוק עולם לבל יעבור. יוצא שמה שבסיבתו הסכימו לחוקק ימי הפורים בין דפי יהדות העם הקדוש, זהו מה שהדברים כבר נכתבו בספרי פרס ומדי. וזהו הנס המבואר כאן.

פרק י - פסוק ג

כִּי מָרְדְּכַי הַיְּהוּדִי מִשְׁנֶה לַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ וְגָדוֹל לַיְּהוּדִים וְרָצוּי לְרֹב אֶחָיו דֹּרֵשׁ טוֹב לְעַמּוֹ וְדֹבֵר שָׁלוֹם לְכָל זַרְעוֹ׃

אכן דבר זה (שהגוים כתבו גדולת מרדכי) הוא פלא, ומה היה המניע לכך? אומר הפסוק: "כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש". השם יתברך הוביל לכך על ידי שהעלה את מרדכי לדרגה הכי גבוהה במלכות - עד לפני המלך, שנעשה משנה למלך. ושהגוים לא יכתבו בספרי מלכיהם מי היה משנה למלך?! זה לא יתכן. ואז כבר הוצרכו לכתוב גם את גלגול מלכות מרדכי - כיצד הגיע לזה, ואת כל מה שמסביבו, נצחון המן ונס פורים. וכך נכנס פורים לספרי מלכות מדי ופרס, וכאמור לעיל (בפס' הקודם) על ידי זה יכלו חז"ל לקבוע את חג הפורים.

נמצא שעניין גדולת מרדכי, חוץ ממה שהיה בו תועלת לכלל ישראל בדור ההוא - שהגוים פחדו מהיהודים וכבדו אותם (כמבואר לעיל); גם זכינו מכך לחג הפורים, בתקופה ההיא ולדור דורים, להודות ולהלל לבורא העולמים, על ניסיו וחסדיו הנגלים והנעלמים. והרחמן יזכנו לאמונתו בלב תמים, ולחוש בהשגחתו המקיפתנו בלילות כבימים, ונזכה מהרה לגאולת קץ הימים.